

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๕ สุตตันตปิฎกที่ ๐๗ สังยุตตนิกาย สคาถวรรค

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑. เทวดาสังยุต]

๑. นพวรรค ๑. โอฆตรณสูตร

พระสุตตันตปิฎก

สังยุตตนิกาย สคาถวรรค

ขอนอบน้อมพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น

๑. เทวดาสังยุต

๑. นพวรรค

หมวดว่าด้วยตันอ้อ

๑. โอฆตรณสูตร

ว่าด้วยการข้ามโอฆะ

[๑] ข้าพเจ้า^๑ได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถ-
บิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้นเมื่อราตรีผ่านไป^๒ เทวดาองค์หนึ่งมีวรรณะ
งดงามยิ่งนัก เปล่งรัศมีให้สว่างทั่วพระเชตวัน เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ
ถวายอภิวัตแล้วยืนอยู่ ณ ที่สมควร^๓ ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคตั้งนี้ว่า “ข้าแต่
พระองค์ผู้บริบูรณ์ พระองค์ทรงข้ามโอฆะ^๔ ได้อย่างไร”

เชิงอรรถ :

^๑ คำว่า ข้าพเจ้า ในตอนเริ่มต้นของพระสูตรนี้และพระสูตรอื่น ๆ ในเล่มนี้ หมายถึงพระอานนท์

^๒ เมื่อราตรีผ่านไป หมายถึงเมื่อปฐมยามผ่านไป มีขณิกยามย่างเข้ามา (ส.ส.อ. ๑/๑/๔, อ.จ.ก.อ.
๓/๒๑-๒๒/๑๐๘)

^๓ ที่สมควร (เอกมนต์) หมายถึงที่เหมาะสม คือ เว้นโทษ ๖ ประการ ได้แก่ (๑) โกลเกินไป (๒) โกลเกินไป
(๓) อยู่เหนือลม (๔) สูงเกินไป (๕) อยู่ตรงหน้าเกินไป (๖) อยู่ข้างหลังเกินไป (ส.ส.อ. ๑/๑/๑๕, ส.น.อ.
๒/๖๐/๙๘, อ.จ.ก.อ. ๒/๑๖/๑๕)

^๔ โอฆะ หมายถึงห้วงน้ำคือกิเลส มี ๔ อย่างคือ (๑) กาโมฆะ โอฆะคือกาม (๒) ภโวฆะ โอฆะคือภพ
(๓) ชาติโอฆะ โอฆะคือชาติ (๔) อวิชโอฆะ โอฆะคืออวิชชา (ส.ส.อ. ๑/๑/๑๖)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๑๕ หน้า : ๑ }

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑. เทวดาสังยุต]

๑. นพวรรค ๑. โอฆตรณสูตร

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “ผู้มีอายุ เราเองเมื่อไม่พัก^๑ ไม่เพียร^๒ จึงข้ามโอฆะได้”

เทวดาทูลถามว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้บริบูรณ์ ก็พระองค์เมื่อไม่พักไม่เพียรทรงข้ามโอฆะได้อย่างไร”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “ผู้มีอายุ เมื่อใดเรานั้นยังพักอยู่ เมื่อนั้นเรากียังจมอยู่ เมื่อใดเรายังเพียรอยู่ เมื่อนั้นเรากียังลอยอยู่แน่นอน เราไม่พักไม่เพียรอย่างนี้แล จึงข้ามโอฆะได้”

เทวดานั้นได้กล่าวคาถานี้ว่า

นานจริงหนอ ข้าพเจ้าจึงได้พบพราหมณ์

ผู้ดับกิเลสได้สิ้นแล้ว ผู้ไม่พักไม่เพียรอยู่

ก็ข้ามค้นหาอันเป็นเครื่องเกาะเกี่ยวในโลก^๓ได้

เทวดานั้นได้กล่าวคาถานี้แล้ว พระศาสดาทรงพอพระทัยแล้ว ครั้งนั้น เทวดาคิดว่า “พระศาสดาของเราทรงพอพระทัยแล้ว” จึงถวายอภิวัตพระผู้มีพระภาคกระทำประหัทษณ^๔แล้วหายตัวไป^๕ ณ ที่นั่นเอง

โอฆตรณสูตรที่ ๑ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ไม่พัก หมายถึงไม่แสวงหาความสุขในทางกามารมณ์ ซึ่งจัดอยู่ในกามสุขัลลิกานุโยค (ส.ส.อ. ๑/๑/๑๘)

^๒ ไม่เพียร หมายถึงไม่แสวงหาความสุขด้วยการทรมานตนให้ลำบาก ซึ่งจัดอยู่ในอัตตกิลมณานุโยค (ส.ส.อ. ๑/๑/๑๘)

^๓ โลก ในที่นี้หมายถึงสัตว์โลก (ส.ส.อ. ๑/๑/๑๙)

^๔ กระทำประหัทษณ หมายถึงการเดินเวียนขวา คือเดินประนมมือเวียนขวาดตามเข็มนาฬิกา ๓ รอบ (วิ.อ. ๑/๑๕/๑๗๖-๑๗๗)

^๕ หายตัวไป หมายถึงละกายที่ปรุงแต่งแล้วดำรงอยู่ในกายที่ยึดครองตามปกติของตน (ส.ส.อ. ๑/๑/๑๙)

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑. เทวดาสังยุต]

๑. นพวรรค ๒. นิโมกขสูตร

๒. นิโมกขสูตร

ว่าด้วยทางหลุดพ้น

[๒] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

ครั้งเมื่อราตรีผ่านไป เทวดาองค์หนึ่งมีวรรณงดงามยิ่งนัก เปล่งรัศมีให้สว่างทั่วพระเชตะวัน เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิवाทแล้วยืนอยู่ ณ ที่สมควร ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้บริบูรณ์ พระองค์ทรงทราบนิโมกข์(ทางหลุดพ้น) ปโมกข์(ความหลุดพ้น) และวิเวก(ความสงบ)^๑ของสัตว์ทั้งหลายหรือไม่”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “ผู้มีอายุ เราทราบนิโมกข์ ปโมกข์ และวิเวกของสัตว์ทั้งหลาย”

เทวดาทูลถามว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้บริบูรณ์ พระองค์ทรงทราบนิโมกข์ ปโมกข์ และวิเวกของสัตว์ทั้งหลายอย่างไร”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

ผู้มีอายุ เพราะความสิ้นไปแห่งภพ

อันมีความเพลิดเพลिनเป็นมูล

เพราะความสิ้นไปแห่งสัญญาและวิญญาณ

เพราะความดับ เพราะความสงบแห่งเวทนาทั้งหลาย

เราจึงทราบนิโมกข์ ปโมกข์ และวิเวกของสัตว์ทั้งหลาย อย่างนี้แล

นิโมกขสูตรที่ ๒ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ นิโมกข์ หมายถึงมรรค ปโมกข์ หมายถึงผล วิเวก หมายถึงนิพพาน (ส.ส.อ. ๑/๒/๒๐)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๑๕ หน้า : ๓ }

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑. เทวดาสังยุต]

๑. นพวรรค ๓. อุปนิยสูตร

๓. อุปนิยสูตร

ว่าด้วยชีวิตถูกขรณำเข้าไป

[๓] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

เทวดานั้นยืนอยู่ ณ ที่สมควรแล้ว ได้กล่าวคาถานี้ในสำนักของพระผู้มีพระภาคว่า

ชีวิตถูกขรณำเข้าไป อายุจึงสั้น

ผู้ที่ถูกขรณำเข้าไปแล้วไม่มีเครื่องต้านทาน

บุคคลพิจารณาเห็นภัยนี้ในมรณะ

ควรทำบุญที่นำความสุขมาให้

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ชีวิตถูกขรณำเข้าไป อายุจึงสั้น

ผู้ที่ถูกขรณำเข้าไปแล้วไม่มีเครื่องต้านทาน

บุคคลพิจารณาเห็นภัยนี้ในมรณะ

ควรละโลกามิส มุ่งสู่สันติ^๑เกิด

อุปนิยสูตรที่ ๓ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ สันติ ในที่นี้หมายถึงนิพพาน (ส.ส.อ.๑/๓/๒๒)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๑๕ หน้า : ๔ }

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑. เทวดาสังยุต]

๑. นพวรรค ๔. อัจเจตติสูตร

๔. อัจเจตติสูตร

ว่าด้วยกาลที่ล่วงเลยไป

[๔] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

เทวดานั้นยืนอยู่ ณ ที่สมควรแล้ว ได้กล่าวคาถานี้ในสำนักของพระผู้มีพระภาคว่า

กาล^๑ล่วงเลยไป คืบผ่านพันไป

ช่วงแห่งวัย^๒ละไปตามลำดับ

บุคคลพิจารณาเห็นภัยนี้ในมรณะ

ควรทำบุญที่นำความสุขมาให้

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

กาลล่วงเลยไป คืบผ่านพันไป

ช่วงแห่งวัยละไปตามลำดับ

บุคคลพิจารณาเห็นภัยนี้ในมรณะ

ควรละโลกามิส มุ่งสู่สันติเกิด^๓

อัจเจตติสูตรที่ ๔ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ กาล ในที่นี้หมายถึงกาลมีกาลก่อนภัตตรเป็นต้น (ส.ส.อ. ๑/๔/๒๒)

^๒ ช่วงแห่งวัย หมายถึงช่วงแห่งปฐมวัย มัชฌิมวัยและปัจฉิมวัย (ส.ส.อ. ๑/๔/๒๒)

^๓ ดูเทียบคาถาข้อ ๑๐๘ หน้า ๑๒๐ ในเล่มนี้

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๑๕ หน้า : ๕ }

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑. เทวดาสังยุต]

๑. นพวรรค ๕. กติฉินทสูตร

๕. กติฉินทสูตร

ว่าด้วยบุคคลตัดอะไรจึงข้ามโอชะได้

[๕] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

เทวดานั้นยืนอยู่ ณ ที่สมควรแล้ว ได้กล่าวคาถาในสำนักของพระผู้มีพระภาคว่า

บุคคลควรตัดธรรมเท่าไร

ควรละธรรมเท่าไร

ควรบำเพ็ญธรรมเท่าไรให้ยิ่งขึ้นไป

ภิกษุก้าวล่วงธรรมเป็นเครื่องข้องเท่าไร

พระองค์จึงตรัสว่า ข้ามโอชะได้

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

บุคคลควรตัดธรรม ๕ ประการ^๑

ควรละธรรม ๕ ประการ^๒

ควรเจริญธรรม ๕ ประการ^๓ ให้ยิ่งขึ้นไป

ภิกษุก้าวล่วงธรรมเป็นเครื่องข้อง ๕ ประการ^๔ได้แล้ว

เราจึงกล่าวว่า ข้ามโอชะได้^๕

กติฉินทสูตรที่ ๕ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ธรรม ๕ ประการ ในที่นี้หมายถึงโอรัมภาคัยสังโยชน์ (สังโยชน์เบื้องต่ำ) ๕ ประการ ได้แก่ (๑) สักกาย-
ทิฏฐิ ความเห็นว่าเป็นตัวของตน (๒) วิจิกิจฉา ความลังเลสงสัย (๓) สีลัพพตปรามาส ความถือมั่น
ศีลพรต (๔) กามฉันทะ ความพอใจในกามคุณ (๕) ปฏิฆะ ความกระทบกระทั่งในใจ หรือพยายาม ความ
คิดร้าย (ส.ม. (แปล) ๑๙/๑๘๐/๑๐๖, อง.ทสก. (แปล) ๒๔/๑๓/๒๑, อภ.วิ. (แปล) ๓๕/๙๔๐/๕๙๒)

^๒ ธรรม ๕ ประการ ในที่นี้หมายถึงอุทธัมมภาคัยสังโยชน์ (สังโยชน์เบื้องสูง) ๕ ประการ ได้แก่ (๑) รูปราคะ
ความติดใจในรูปธรรม (๒) อรูปราคะ ความติดใจในอรูปธรรม (๓) มานะ ความถือตัว (๔) อุทธัจจะ
ความฟุ้งซ่าน (๕) อวิชชา ความไม่รู้จริง (ส.ส.อ. ๑/๕/๒๓)

^๓ ธรรม ๕ ประการ ในที่นี้หมายถึงอินทรีย์ (ธรรมที่เป็นใหญ่ในกิจของตน) ๕ ประการ คือ (๑) สัทธินทรีย์
ธรรมที่เป็นใหญ่คือศรัทธา (๒) วิริยินทรีย์ ธรรมที่เป็นใหญ่คือวิริยะ (๓) สตินทรีย์ ธรรมที่เป็นใหญ่
คือสติ (๔) สมာธินทรีย์ ธรรมที่เป็นใหญ่คือสมาธิ (๕) ปัญญินทรีย์ ธรรมที่เป็นใหญ่คือปัญญา (ส.ส.อ.
๑/๕/๒๔)

^๔ ธรรมเป็นเครื่องข้อง ๕ ประการ คือ (๑) ราคะ ความกำหนัด (๒) โทสะ ความโกรธ (๓) โมหะ
ความหลง (๔) มานะ ความถือตัว (๕) ทิฏฐิ ความเห็น (ส.ส.อ. ๑/๕/๒๔)

^๕ ดูเทียบ ข.เถร. (แปล) ๒๖/๑๕/๓๐๘

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑. เทวดาสังยุต]

๑. นพวรรค ๗. อัปปฏิวิทิตสูตร

๖. ชาครสูตร

ว่าด้วยความตื่น

[๖] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

เทวดานั้นยืนอยู่ ณ ที่สมควรแล้ว ได้กล่าวคาถานี้ในสำนักของพระผู้มีพระภาคว่า

เมื่อธรรมทั้งหลายตื่นอยู่ ธรรมประเภทไหนชื่อว่าหลับอยู่

เมื่อธรรมทั้งหลายหลับแล้ว ธรรมประเภทไหนชื่อว่าตื่นอยู่

บุคคลหมักหมมธุลีคือกิเลสเพราะธรรมประเภทไหน

บุคคลบริสุทธิเพราะธรรมประเภทไหน

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

เมื่ออินทรีย์ ๕ ตื่นอยู่ นีวรณ ๕ ชื่อว่าหลับอยู่

เมื่อนีวรณ ๕ หลับแล้ว อินทรีย์ ๕ ชื่อว่าตื่นอยู่

บุคคลหมักหมมธุลีคือกิเลสเพราะนีวรณ ๕

บุคคลบริสุทธิเพราะอินทรีย์ ๕

ชาครสูตรที่ ๖ จบ

๗. อัปปฏิวิทิตสูตร

ว่าด้วยผู้ไม่รู้แจ้งธรรม

[๗] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

เทวดานั้นยืนอยู่ ณ ที่สมควรแล้ว ได้กล่าวคาถานี้ในสำนักของพระผู้มีพระภาคว่า

บุคคลเหล่าใดยังไม่รู้แจ้งธรรม^๑

ย่อมถูกชักนำไปในวาทะของคนเหล่าอื่น^๒

เชิงอรรถ :

^๑ ธรรม ในที่นี้หมายถึงอริยสัจ ๔ (ส.ส.อ. ๑/๗/๒๕)

^๒ วาทะของคนเหล่าอื่น หมายถึงลัทธิของเดียรถีย์ หรือทิวฐิ ๖๒ (ส.ส.อ. ๑/๗/๒๕)

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑. เทวดาสังยุต]

๑. นพวรรค ๘. สสัมมกุณฺฐสูตร

บุคคลเหล่านั้นหลับอยู่ยังไม่ตื่น

บัดนี้เป็นกาลที่บุคคลเหล่านั้นควรจะตื่น

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

บุคคลเหล่าใดรู้แจ้งธรรมแล้ว

ย่อมไม่ถูกชักนำไปในวาทะของคนเหล่าอื่น

บุคคลเหล่านั้นผู้รู้ดี รู้ชอบ

ย่อมดำเนินไปอย่างสม่ำเสมอในที่ที่ไม่สม่ำเสมอ^๑

อัปปฏิวิทสูตรที่ ๗ จบ

๘. สสัมมกุณฺฐสูตร

ว่าด้วยผู้ลี้มเลือนธรรม

[๘] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

เทวดานั้นยืนอยู่ ณ ที่สมควรแล้ว ได้กล่าวคาถานี้ในสำนักของพระผู้มีพระภาคว่า

บุคคลผู้ลี้มเลือนธรรม

ย่อมถูกชักนำไปในวาทะของคนเหล่าอื่น

บุคคลเหล่านั้นหลับอยู่ยังไม่ตื่น

บัดนี้เป็นกาลที่บุคคลเหล่านั้นควรจะตื่น

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

บุคคลผู้ไม่ลี้มเลือนธรรม

ย่อมไม่ถูกชักนำไปในวาทะของคนเหล่าอื่น

บุคคลเหล่านั้นผู้รู้ดี รู้ชอบ

ย่อมดำเนินไปอย่างสม่ำเสมอในที่ที่ไม่สม่ำเสมอ

สสัมมกุณฺฐสูตรที่ ๘ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ที่ที่ไม่สม่ำเสมอ หมายถึงโลกสันนิวาส หมู่สัตว์ หรือกิเลสที่ไม่สม่ำเสมอ (ส.ส.อ. ๑/๗/๒๕)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๑๕ หน้า : ๘ }

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑. เทวดาสังยุต]

๑. นพวรรค ๙. มานกามสูตร

๙. มานกามสูตร

ว่าด้วยผู้มีมานะ

[๙] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

เทวดานั้นยืนอยู่ ณ ที่สมควรแล้ว ได้กล่าวคาถานี้ในสำนักของพระผู้มีพระภาคว่า

บุคคลในโลกนี้ผู้มีมานะ(ความถือตัว)

ย่อมไม่มีการฝึกตนเอง

บุคคลผู้มีจิตไม่มั่นคงย่อมไม่มีความรู้^๑

บุคคลผู้ไม่ประมาทอยู่ในป่าคนเดียว

ก็ไม่ถึงจุดจบแห่งความตาย^๒

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

บุคคลละมานะได้แล้ว มีใจมั่นคงดี

มีใจดี หลุดพ้นในธรรมทั้งปวง^๓

เขาไม่ประมาท อยู่ในป่าคนเดียว

ก็ถึงจุดจบแห่งความตายได้

มานกามสูตรที่ ๙ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ความรู้ ในที่นี้หมายถึงมรรคญาณ ๔ (ส.ส.อ. ๑/๙/๒๖)

^๒ จุดจบแห่งความตาย หมายถึงนิพพาน (ส.ส.อ. ๑/๙/๒๖)

^๓ ธรรมทั้งปวง หมายถึงขั้นต้นและอายตนะเป็นต้น (ส.ส.อ. ๑/๙/๒๖)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๑๕ หน้า : ๙ }

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑. เทวดาสังยุต]

๑. นพวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

๑๐. อรัญญสูตร

ว่าด้วยป่า

[๑๐] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

เทวดานั้นยืนอยู่ ณ ที่สมควรแล้ว ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคด้วยคาถาว่า

ภิกษุทั้งหลายผู้อยู่ในป่า ผู้สงบ

ประพฤตินิยมอันประเสริฐ จันอาหารมือเดียว

เพราะเหตุอะไร ผีพรณจึงฟ้องใส

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

ภิกษุทั้งหลายไม่เศร้าโศกถึงอดีต

ไม่คิดถึงอนาคต กำหนดอยู่กับปัจจุบัน

เพราะเหตุนั้น ผีพรณจึงฟ้องใส

เพราะคิดถึงอนาคต เศร้าโศกถึงอดีต

ด้วยเหตุนี้ ภิกษุทั้งหลายผู้เขลาจึงชুবชืด

เหมือนต้นอ้อสดที่ถูกถอนขึ้นแล้ว ฉะนั้น

อรัญญสูตรที่ ๑๐ จบ

นพวรรคที่ ๑ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. โขขตรณสูตร

๒. นิโมกขสูตร

๓. อุปนียสูตร

๔. อัชเชนติสูตร

๕. กตจินทสูตร

๖. ชาครสูตร

๗. อัปปปฏิวิทสูตร

๘. สสัมมภูตสูตร

๙. มานกามสูตร

๑๐. อรัญญสูตร

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑. เทวดาสังยุต]

๒. นันทนวรรค ๑. นันทนสูตร

๒. นันทนวรรค

หมวดว่าด้วยสวณนันทวัน

๑. นันทนสูตร

ว่าด้วยสวณนันทวัน

[๑๑] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถ-
บิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ณ ที่นั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลาย
มาตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย” ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาค
จึงได้ตรัสเรื่องนี้ว่า

“ภิกษุทั้งหลาย เรื่องเคยมีมาแล้ว เทวดาชั้นดาวดึงส์องค์หนึ่งมีเหล่านางอัปสร
แวดล้อม เอบอ้อมพรั่งพร้อมด้วยกามคุณ ๕ อันเป็นทิพย์ ใต้รับการบำรุงบำเรออยู่
ในสวณนันทวัน ในเวลานั้น ได้กล่าวคาถาที่ว่า

เทวดาเหล่าใดยังไม่เคยเห็นสวณนันทวัน

อันเป็นที่อยู่ของพวกนรเทพผู้มียศ ชั้นไตรทศ

เทวดาเหล่านั้นยังไม่รู้จักความสุข

ภิกษุทั้งหลาย เมื่อเทวดาองค์หนึ่งกล่าวอย่างนี้แล้ว อีกองค์หนึ่งได้กล่าวคาถา
ตอบเทวดานั้นว่า

เทวดาผู้เขลา ท่านไม่รู้จักถ้อยคำ

ของพระอรหันต์ทั้งหลายว่า สังขาร^๑ทั้งปวง ไม่เที่ยง

มีความเกิดขึ้นและความเสื่อมไปเป็นธรรมดา

เกิดขึ้นแล้วย่อมดับไป

ความสงบระงับสังขารเหล่านั้นเป็นความสุข

นันทนสูตรที่ ๑ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ สังขาร ในที่นี้หมายถึงสังขารที่เป็นไปในภูมิ ๓ คือ กามาวจรภูมิ รูปาวจรภูมิ และอรุปาวจรภูมิ (ส.ส.อ.
๑/๑๑/๓๐)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๑๕ หน้า :๑๑ }

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑. เทวดาสังยุต]

๒. นันทนวรรค ๒. นันทตีสุต

๒. นันทตีสุต

ว่าด้วยความยินดี

[๑๒] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

เทวดานั้นยืนอยู่ ณ ที่สมควรแล้ว ได้กล่าวคาถานี้ในสำนักของพระผู้มีพระภาคว่า

คนมีบุตรยอมยินดีเพราะบุตร

คนมีโคยอมยินดีเพราะโคเหมือนกัน

เพราะอุปธิ^๑ทำให้รชนยินดี

ฉะนั้นคนที่ไร้อุปธิจึงไม่ยินดี

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

คนมีบุตรยอมเสรำ้าโคเพราะบุตร

คนมีโคยอมเสรำ้าโคเพราะโคเหมือนกัน

เพราะอุปธิทำให้รชนเสรำ้าโค

ฉะนั้นคนที่ไร้อุปธิจึงไม่เสรำ้าโค

นันทตีสุตที่ ๒ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ **อุปธิ** หมายถึงความเศร้าหมองแห่งจิต มี ๔ อย่าง ได้แก่ กาม ชนฺธ กิเลส อภิสังขาร ในที่นี้หมายถึง กามหรือกามคุณ ๕ นั้นเอง (ส.ส.อ. ๑/๑๒/๓๑)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๑๕ หน้า :๑๒ }

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑. เทวดาสังยุต]
๒. นันทนวรรค ๔. ขัตติยสูตร

๓. นัตถิปุตตสมสูตร ว่าด้วยสิ่งที่เสมอด้วยบุตรไม่มี

[๑๓] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี
เทวดานั้นยืนอยู่ ณ ที่สมควรแล้ว ได้กล่าวคาถานี้ในสำนักของพระผู้มีพระภาคว่า
ความรักเสมอด้วยบุตรไม่มี
ทรัพย์เสมอด้วยโคไม่มี
แสงสว่างเสมอด้วยดวงอาทิตย์ไม่มี
แหล่งน้ำทั้งหลายมีสมุทรเป็นยอดเยี่ยม
พระผู้มีพระภาคตรัสว่า
ความรักเสมอด้วยตนไม่มี
ทรัพย์เสมอด้วยข้าวเปลือกไม่มี
แสงสว่างเสมอด้วยปัญญาไม่มี
ฝนจัดเป็นแหล่งน้ำอันยอดเยี่ยม

นัตถิปุตตสมสูตรที่ ๓ จบ

๔. ขัตติยสูตร ว่าด้วยกษัตริย์

[๑๔] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี
เทวดานั้นยืนอยู่ ณ ที่สมควรแล้ว ได้กล่าวคาถานี้ในสำนักของพระผู้มีพระภาคว่า
บรรดาสัตว์สองเท้า กษัตริย์ประเสริฐที่สุด
บรรดาสัตว์สี่เท้า โคพลีพท์ประเสริฐที่สุด
บรรดาภรรยา ภรรยาที่เป็นกุมารีประเสริฐที่สุด
บรรดาบุตร บุตรที่เกิดก่อนประเสริฐที่สุด

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑. เทวดาสังยุต]

๒. นันทนวรรค ๕. สณมานสูตร

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

บรรดาสัตว์สองเท้า พระสัมมาสัมพุทธเจ้าประเสริฐที่สุด
 บรรดาสัตว์สี่เท้า สัตว์อาชาไนยประเสริฐที่สุด
 บรรดาภรรยา ภรรยาผู้เชื่อฟังดีประเสริฐที่สุด
 บรรดาบุตร บุตรผู้เชื่อฟังประเสริฐที่สุด

ขัตติยสูตรที่ ๔ จบ

๕. สณมานสูตร

ว่าด้วยเสียงป่าครวญ

[๑๕] เทวดากล่าวว่า

เมื่อฝูงนกพากันพักร้อนอยู่ในเวลาเที่ยงวัน
 ป่าใหญ่ส่งเสียงประหนึ่งว่าครวญครางอยู่
 เสียงครวญครางแห่งป่าใหญ่นั้น
 ปรากฏเป็นสิ่งที่น่ากลัวแก่ข้าพเจ้า^๑

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

เมื่อฝูงนกพากันพักร้อนอยู่ในเวลาเที่ยงวัน
 ป่าใหญ่ส่งเสียงประหนึ่งว่าครวญครางอยู่
 เสียงครวญครางแห่งป่าใหญ่นั้น
 ปรากฏเป็นสิ่งที่น่ายินดีแก่เรา^๑

สณมานสูตรที่ ๕ จบ

เชิงอรรถ :

^{๑-๑} ดูเทียบคาถาข้อ ๒๓๒ หน้า ๓๓๓ ในเล่มนี้

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๑๕ หน้า : ๑๔ }

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑. เทวดาสังยุต]
๒. นันทนวรรค ๗. ทุกกรสูตร

๖. นิตทาดันทิสสูตร

ว่าด้วยความหลับและความเกียจคร้าน

[๑๖] เทวดากล่าวว่า

อริยมรรค^๑ ไม่ปรากฏแก่เหล่าสัตว์ในโลกนี้
เพราะความหลับ ความเกียจคร้าน การบิดกาย
ความไม่ยินดีและความเมาอาหาร

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

เพราะใช้ความเพียรกำจัดความหลับ
ความเกียจคร้าน การบิดกาย
ความไม่ยินดีและความเมาอาหารนั้น
อริยมรรค^๒ จึงบริสุทธิได้

นิตทาดันทิสสูตรที่ ๖ จบ

๗. ทุกกรสูตร

ว่าด้วยสมณธรรมที่ทำได้ยาก

[๑๗] เทวดากล่าวว่า

สมณธรรม คนไม่ฉลาดทำได้ยาก อดทนได้ยาก
เพราะสมณธรรมนั้นมีความคับแคบมาก
สำหรับคนพาลที่อาศัยอยู่

เชิงอรรถ :

^๑ อริยมรรค ในที่นี้หมายถึงโลกุตตรมรรค (ส.ส.อ. ๑/๑๖/๓๖)

^๒ อริยมรรค ในที่นี้หมายถึงโลกิยมรรคและโลกุตตรมรรค (ส.ส.อ. ๑/๑๖/๓๖)

พระสดตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑. เทวดาสังยุต]

๒. นันทนวรรค ๘. หิริสูตร

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

คนพาลประพฤติสมณธรรมเป็นเวลานาน
หากไม่ห้ามจิต เขาตกอยู่ในอำนาจแห่งความดำริ
ก็จะพึงติดขัดในทุกบท^๑
หากภิกษุยับยั้งความวิตกในใจไว้ได้
เหมือนเต่าหดอวัยวะไว้ในกระดองของตน
ก็จะไม่มีศัตรูและทิวฏฐิอาศัย ไม่เบียดเบียนสัตว์อื่น
ดับสนิทแล้ว ไม่พึงว้าร้ายใคร

ทุกกรสูตรที่ ๗ จบ

๘. หิริสูตร

ว่าด้วยหิริ

[๑๘] เทวดากล่าวว่า

คนผู้กีดกัน(อกุศลธรรม)ได้ด้วยหิริ มีอยู่น้อยในโลก
ภิกษุใดหลบหลีกนินทาได้ ตีนตัวอยู่
เหมือนม้าชั้นดีหลบแสได้
ภิกษุเช่นนั้นมีอยู่น้อย^๒

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ภิกษุเหล่าใดผู้กีดกัน(อกุศลธรรม)ได้ด้วยหิริ
มีสติ ประพฤติธรรมอยู่ทุกเมื่อ ถึงที่สุดแห่งทุกข^๓
ย่อมดำเนินไปอย่างสม่ำเสมอในที่ที่ไม่สม่ำเสมอ
ภิกษุเหล่านั้นมีอยู่น้อย

หิริสูตรที่ ๘ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ บท ในที่นี้หมายถึงอารมณ์หรืออริยาบถ ผู้ติดขัดในทุกบท คือ ผู้ติดขัดอยู่ในอารมณ์หรืออริยาบถที่จะเกิดกิเลส (ส.ส.อ. ๑/๑๗/๓๖)

^๒ ดู ขุ.ธ. ๒๕/๑๔๓/๔๒

^๓ ถึงที่สุดแห่งทุกข หมายถึงบรรลุนิพพานอันเป็นที่สุดแห่งวิญญูทุกข (ส.ส.อ. ๑/๑๘/๓๗)

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑. เทวดาสังยุต]

๒. นันทนวรรค ๙. กุฎิกาสุต

๙. กุฎิกาสุต

ว่าด้วยกระท่อม

[๑๙] เทวดาทูลถามว่า

ท่านไม่มีกระท่อมหรือ

ท่านไม่มีรั้วหรือ

ท่านไม่มีผู้สืบสกุลหรือ

ท่านเป็นผู้หลุดพ้นจากเครื่องผูกแล้วหรือ

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

แน่นอน เราไม่มีกระท่อม

แน่นอน เราไม่มีรั้ว

แน่นอน เราไม่มีผู้สืบสกุล

แน่นอน เราเป็นผู้หลุดพ้นจากเครื่องผูกแล้ว

เทวดาทูลถามว่า

กระท่อมที่ข้าพเจ้ากล่าวกับท่าน คืออะไร

รั้วที่ข้าพเจ้ากล่าวกับท่าน คืออะไร

ผู้สืบสกุลที่ข้าพเจ้ากล่าวกับท่าน คืออะไร

เครื่องผูกที่ข้าพเจ้ากล่าวกับท่าน คืออะไร

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

กระท่อมที่ท่านกล่าวกับเรา คือมารดา

รั้วที่ท่านกล่าวกับเรา คือภรรยา

ผู้สืบสกุลที่ท่านกล่าวกับเรา คือบุตร

เครื่องผูกที่ท่านกล่าวกับเรา คือตัณหา

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑. เทวดาสังยุต]

๒. นันทนวรรค ๑๐. สมितिสูตร

เทวดากล่าวว่า

ดีจริง ท่านไม่มีกระท่อม

ดีจริง ท่านไม่มีรั้ง

ดีจริง ท่านไม่มีผู้สืบสกุล

ดีจริง ท่านเป็นผู้หลุดพ้นจากเครื่องผูกแล้ว

กฏีกาสูตที่ ๙ จบ

๑๐. สมितिสูตร

ว่าด้วยพระสมिति

[๒๐] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ตโปทาราม เขตกรุงราชคฤห์ ครั้งนั้น ท่านพระสมิทิลุกขึ้นแต่เข้าน้ำไปทีแม่ น้ำตโปทาเพื่อสร่งน้ำ เสร็จแล้วขึ้นมา มีจิวรผืนเดียว^๑ ได้ยี่นรอให้ตัวแห้งอยู่ ครั้นเมื่อราตรีผ่านไป เทวดาองค์หนึ่งมีวรรณงดงาม ยิ่งนัก เปล่งรัศมีให้สว่างทั่วแม่ น้ำตโปทา เข้าไปหาท่านพระสมितिถึงที่อยู่แล้วยืนอยู่ในอากาศได้กล่าวกับท่านพระสมितिด้วยคาถาว่า

ภิกษุ ท่านไม่บริโภคน้ำแต่ยังขอยอยู่

ท่านบริโภคน้ำแล้วก็ต้องไม่ขอลอย

ภิกษุ ท่านบริโภคน้ำแล้วจงขอเถิด

กาล^๒อย่าได้ล่วงท่านไปเลย

เชิงอรรถ :

^๑ มีจิวรผืนเดียว หมายถึงนุ่งสบงผูกประคดเอวเรียบร้อยแล้วยืนถือจิวรไว้ (ส.ส.อ. ๑/๒๐/๓๙)

^๒ กาล ในที่นี้หมายถึงเวลาที่ยังเป็นหนุ่ม-สาว ควรแก่การเสพเมถุน (ส.ส.อ. ๑/๒๐/๔๑)

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑. เทวดาสังยุต]

๒. นันทนวรรค ๑๐. สมัทธิสสูตร

ท่านพระสมัทธิกกล่าวว่า

ข้าพเจ้ายังไม่รู้จักกาลเลย

เพราะกาลถูกปกปิดอยู่ยังไม่ปรากฏ

ฉะนั้น ถึงข้าพเจ้าไม่บริโภคแต่ก็ยังขอยู่

กาล^๑อย่าได้ล่วงข้าพเจ้าไปเลย

ครั้งนั้น เทวดานั้นลงมายืนอยู่ที่พื้นดินแล้วได้กล่าวกับท่านพระสมัทธิดีว่า

“ภิกษุ ท่านเป็นนักบวชที่ยิ่งหน่มแน่นมีผมดำสนิท อยู่ในวัยแรกรุ่งอันเจริญ ไม่เพลิดเพลนในกามทั้งหลาย ขอท่านจงบริโภคกามทั้งหลายอันเป็นของมนุษย์เกิด อย่าละกามที่เห็นเฉพาะหน้าแล้ววิ่งไปหากามอันมีอยู่ตามกาล^๒เลย”

ท่านพระสมัทธิกกล่าวว่า “เทวดา ข้าพเจ้ามิได้ละกามที่เห็นเฉพาะหน้าแล้ววิ่งไปหากามอันมีอยู่ตามกาลเลย ข้าพเจ้าละกามอันมีอยู่ตามกาลแล้ววิ่งไปหาธรรมที่เห็นเฉพาะหน้า กามทั้งหลายอันมีอยู่ตามกาลพระผู้มีพระภาคตรัสว่า มีทุกข์มาก มีความคับแค้นมาก ในกามนี้มีโทษยิ่งนัก ธรรมนี้เป็นธรรมที่ผู้ปฏิบัติจะพึงเห็นชัดด้วยตนเอง ไม่ประกอบด้วยกาล ควรเรียกให้มาดู ควรน้อมเข้ามาในตน อันวิญญูชนพึงรู้เฉพาะตน”

เทวดากล่าวว่า “ภิกษุ ก็กามทั้งหลายอันมีอยู่ตามกาลพระผู้มีพระภาคตรัสว่า มีทุกข์มาก มีความคับแค้นมาก ในกามนี้มีโทษยิ่งนัก เป็นอย่างไร ธรรมนี้เป็นธรรมที่ผู้ปฏิบัติจะพึงเห็นชัดด้วยตนเอง ไม่ประกอบด้วยกาล ควรเรียกให้มาดู ควรน้อมเข้ามาในตน อันวิญญูชนพึงรู้เฉพาะตน เป็นอย่างไร”

ท่านพระสมัทธิกกล่าวว่า “เทวดา ข้าพเจ้าเองเป็นพระใหม่ บวชมาไม่นาน เพิ่งมาสู่พระธรรมวินัยนี้ ข้าพเจ้าไม่อาจจะบอกท่านโดยพิสดารได้ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ประทับอยู่ ณ ตโปทาราม เขตกรุงราชคฤห์ ท่านจงเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคแล้วทูลถามข้อความนั้นเถิด พึงจำข้อความนั้นตามที่พระองค์ทรงเฉลยเถิด”

เชิงอรรถ :

^๑ กาล ในที่นี้หมายถึงเวลาสำหรับบำเพ็ญสมณธรรม (ส.ส.อ. ๑/๒๐/๔๑)

^๒ กามอันมีอยู่ตามกาล หมายถึงกามคุณ ๕ คือ รูป เสียง กลิ่น รส และโผฏฐัพพะ ที่เป็นทิพย์และเป็นของมนุษย์ (ส.ส.อ. ๑/๒๐/๔๒)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๑๕ หน้า : ๑๙ }

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑. เทวดาสังยุต]

๒. นันทนวรรค ๑๐. สมัทธิสสูตร

เทวดากล่าวว่า "ภิกษุ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น พวกเทวดาผู้มีศักดิ์ใหญ่ ทั้งหลายเหล่าอื่นแวดล้อมอยู่ พวกข้าพเจ้าจะเข้าไปเฝ้าไม่ได้งายนัก หากท่านเข้าไป เฝ้าพระผู้มีพระภาคแล้วทูลถามเนื้อความนี้ แม้พวกข้าพเจ้าก็จะมาฟังธรรมด้วย"

ท่านพระสมัทธิรับคำของเทวดานั้นแล้วเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า "ข้าแต่ พระองค์ผู้เจริญ ขอประทานวโรกาส ข้าพระองค์ลุกขึ้นแต่เข้าตู่ไปที่แม่น้ำตโปทา เพื่อสร่งน้ำ เสร็จแล้วขึ้นมา มีจิวรผืนเดียวได้ยี่นรอให้ตัวแห้งอยู่ ครั้นเมื่อราตรี ผ่านไป เทวดาองค์หนึ่งมีวรรณงะดงามยิ่งนัก เปล่งรัศมีให้สว่างทั่วแม่น้ำตโปทา เข้ามาหาข้าพระองค์ถึงที่อยู่แล้วยืนอยู่ในอากาศ ได้กล่าวคาถานี้ว่า

ภิกษุ ท่านไม่บริโภคน้ำแต่ยังขอยู

ท่านบริโภคน้ำแล้วก็ต้องไม่ขอละ

ภิกษุ ท่านบริโภคน้ำแล้วจงขอเถิด

กาลอย่าได้ล่วงท่านไปเลย

เมื่อเทวดากล่าวอย่างนี้แล้ว ข้าพระองค์ได้กล่าวกับเทวดานั้นด้วยคาถาว่า

ข้าพเจ้ายังไม่รู้จักกาลเลย

เพราะกาลถูกปกปิดอยู่ยังไม่ปรากฏ

ฉะนั้น ถึงข้าพเจ้าไม่บริโภคน้ำแต่ก็ยังขอยู

กาลอย่าได้ล่วงข้าพเจ้าไปเลย

ครั้งนั้น เทวดานั้นลงมายืนอยู่ที่พื้นดินแล้วได้กล่าวกับข้าพระองค์ดังนี้ว่า

"ภิกษุ ท่านเป็นนักบวชที่ยิ่งหนึ่มแน่นมีผมดำสนิท อยู่ในวัยแรกรุ่นอันเจริญ

ไม่เปล็ดเพลนในกามทั้งหลาย ขอท่านจงบริโภคน้ำกามทั้งหลายอันเป็นของมนุษย์เถิด
อย่าละกามที่เห็นเฉพาะหน้าแล้ววิ่งไปหากามอันมีอยู่ตามกาลเลย"

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑. เทวดาสังยุต]

๒. นันทนวรรค ๑๐. สมัทธิสุต

เมื่อเทวดานั้นกล่าวอย่างนี้แล้ว ข้าพระองค์จึงได้กล่าวกับเทวดานั้นดังนี้ว่า “เทวดา ข้าพเจ้ามิได้ละกามที่เห็นเฉพาะหน้าแล้ววิ่งไปหากามอันมีอยู่ตามกาลเลย ข้าพเจ้าละกามอันมีอยู่ตามกาลแล้ววิ่งไปหาธรรมที่เห็นเฉพาะหน้า กามทั้งหลาย อันมีอยู่ตามกาลพระผู้มีพระภาคตรัสว่า มีทุกข์มาก มีความคับแค้นมาก ในกามนี้มีโทษยิ่งนัก ธรรมนี้เป็นธรรมที่ผู้ปฏิบัติจะพึงเห็นชัดด้วยตนเอง ไม่ประกอบด้วยกาล ควรเรียกให้มาดู ควรน้อมเข้ามาในตน อันวิญญูชนพึงรู้เฉพาะตน”

เมื่อข้าพระองค์กล่าวอย่างนี้แล้ว เทวดานั้นได้กล่าวกับข้าพระองค์ดังนี้ว่า “ภิกษุ กีกามทั้งหลายอันมีอยู่ตามกาลพระผู้มีพระภาคตรัสว่า มีทุกข์มาก มีความคับแค้นมาก ในกามนี้มีโทษยิ่งนัก เป็นอย่างไร ธรรมนี้เป็นธรรมที่ผู้ปฏิบัติจะพึงเห็นชัดด้วยตนเอง ไม่ประกอบด้วยกาล ควรเรียกให้มาดู ควรน้อมเข้ามาในตน อันวิญญูชนพึงรู้เฉพาะตน เป็นอย่างไร”

เมื่อเทวดากล่าวอย่างนี้แล้ว ข้าพระองค์ได้กล่าวกับเทวดานั้นดังนี้ว่า “เทวดา ข้าพเจ้าเองเป็นพระใหม่ บวชมาไม่นาน เพิ่งมาสู่พระธรรมวินัยนี้ ข้าพเจ้าไม่อาจจะบอกท่านโดยพิสดารได้ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ ตโปทาราม เขตกรุงราชคฤห์ ท่านจงเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค แล้วทูลถามข้อความนั้นเถิด พึงจำข้อความนั้นตามที่พระองค์ทรงเฉลยเถิด”

เมื่อข้าพระองค์กล่าวอย่างนี้แล้ว เทวดานั้นได้กล่าวกับข้าพระองค์ดังนี้ว่า “ภิกษุ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น พวกเทวดาผู้มีศักดิ์ใหญ่ทั้งหลายเหล่าอื่น แวดล้อมอยู่ พวกข้าพเจ้าจะเข้าไปเฝ้าไม่ได้งายนัก หากท่านเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคแล้วทูลถามข้อความนี้แทน แม้พวกข้าพเจ้าก็จะมาฟังธรรมด้วย ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ถ้าคำของเทวดานั้นเป็นจริง เทวดานั้นก็พึงมาใกล้ตโปทารามนี้”

เมื่อท่านพระสมัทธิกราบทูลอย่างนี้แล้ว เทวดานั้นได้กล่าวกับท่านพระสมัทธิดังนี้ว่า “ทูลถามเถิด ทูลถามเถิด ภิกษุ ข้าพเจ้าตามมาถึงที่นี่แล้ว”

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑. เทวดาสังยุต]

๒. นันทนวรรค ๑๐. สมิตฺธิสูตร

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคได้ตรัสบอกเทวดานั้น ด้วยคาถาทิ้งหลายว่า

สัตว์ทั้งหลายมีความหมายรู้ในสิ่งที่เรียกขาน^๑

ติดอยู่ในสิ่งที่เรียกขาน^๒

ไม่กำหนดรู้สิ่งที่เรียกขาน

จึงตกอยู่ใต้อำนาจแห่งความตาย

ส่วนภิกษุกำหนดรู้สิ่งที่เรียกขานแล้ว^๓

ไม่กำหนดหมายสิ่งที่เรียกขาน

เพราะสิ่งที่เรียกขานนั้นไม่มีแก่ภิกษุนั้น

ฉะนั้น เหตุที่จะเรียกขานท่านจึงไม่มี

ยักษ^๔ ถ้าท่านรู้ชัดก็จงบอกมาเถิด

เทวดานั้นกราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ไม่รู้ทั่วถึงเนื้อความแห่งพระดำรัสที่พระผู้มีพระภาคตรัสไว้อย่างย่อนี้โดยพิสดารได้ ขอประทานวโรกาสขอพระผู้มีพระภาคได้โปรดตรัสให้ข้าพระองค์รู้ทั่วถึงเนื้อความแห่งพระดำรัสที่พระองค์ตรัสไว้อย่างย่อนี้โดยพิสดารเถิด”

เชิงอรรถ :

^๑ **สิ่งที่เรียกขาน** หมายถึงชื่อที่ใช้เรียกชั้น ๕ ในลักษณะต่าง ๆ มีเทวดา มนุษย์ สัตว์ บุคคล เป็นต้น (ส.ส.อ. ๑/๒๐/๔๔)

^๒ **ติดอยู่ในสิ่งที่เรียกขาน** หมายถึงติดอยู่ในชั้น ๕ (คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ) ด้วยอาการ ๘ คือ (๑) รากะ (๒) โทสะ (๓) โมหะ (๔) ทิฏฐิ (๕) อนุสัย (๖) มานะ (๗) วิภิจจนา (๘) อุทธัจจะ (ส.ส.อ. ๑/๒๐/๔๔)

^๓ **กำหนดรู้...แล้ว** หมายถึงกำหนดรู้ด้วยปริญา ๓ ประการ คือ (๑) ญาตปริญา (๒) ตีรณปริญา (๓) ปหานปริญา (ส.ส.อ. ๑/๒๐/๔๔)

^๔ คำว่า **ยักษ** นี้เป็นคำที่พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกเทวดา (ส.ส.อ. ๑/๒๐/๔๕)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๑๕ หน้า :๒๒ }

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑. เทวดาสังยุต]

๒. นันทนวรรค ๑๐. สมितिสูตร

พระผู้มีพระภาคตรัสศาถานี้ว่า

บุคคลใดถือตัวว่าเราเสมอเขา

เราเลิศกว่าเขา หรือเราด้อยกว่าเขา

บุคคลนั้นก็พึงทะเลาะกับเขา เพราะความถือตัวนั้น

บุคคลผู้ไม่หวั่นไหวในความถือตัวทั้ง ๓ นั้น

ย่อมไม่มีความถือตัวว่าเราเสมอเขา

เราเลิศกว่าเขา หรือเราด้อยกว่าเขา

ยักข์ ถ้าท่านรู้ชัดก็จงบอกมาเถิด

เทวดานั้นกราบทูลว่า "ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ไม่รู้ทั่วถึงเนื้อความแห่งพระดำรัสที่พระผู้มีพระภาคตรัสไว้อย่างย่อนี้โดยพิสดารได้ ขอประทานวโรกาสขอพระผู้มีพระภาคได้โปรดตรัสให้ข้าพระองค์รู้ทั่วถึงเนื้อความแห่งพระดำรัสที่พระองค์ตรัสไว้อย่างย่อนี้โดยพิสดารเถิด"

พระผู้มีพระภาคตรัสศาถานี้ว่า

บุคคลละบัญญัติได้แล้ว ไม่เข้าถึงวิมาน^๑

ตัดค้นหาในนามรูปนี้ได้แล้ว

เทวดาและมนุษย์ในโลกนี้ หรือในโลกอื่น

ในสวรรค์ หรือในสถานที่อยู่อาศัยของสัตว์ทุกจำพวก^๒

ถึงจะเที่ยวค้นหาก็ไม่พบบุคคลนั้น

ผู้ตัดกิเลสเครื่องผูกได้แล้ว ไร้ทุกข์หมดความกระหาย

เชิงอรรถ :

^๑ วิมานมี ๒ ความหมาย คือ (๑) มานะ (๒) ธรรมมารดา (ส.ส.อ. ๑/๒๐/๔๖)

^๒ สถานที่อยู่อาศัยของสัตว์ทุกจำพวก หมายถึงภพ ๓ กำเนิด ๔ คติ ๕ วิญญาณฐิติ ๗ และสัตตาวาส ๙ (ส.ส.อ. ๑/๒๐/๔๖)

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑. เทวดาสังยุต]

๒. นันทนวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

ยักข์ ถ้าท่านรู้ชัดก็จงบอกมาเถิด

เทวดานั้นกราบทูลว่า "ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์รู้ทั่วถึงเนื้อความ
แห่งพระดำรัสที่พระผู้มีพระภาคตรัสไว้อย่างย่อนี้โดยพิสดารอย่างนี้ว่า

บุคคลไม่ควรทำบาปทางกาย ทางวาจา
หรือทางใจ ทางใดทางหนึ่งในโลกทั้งปวง
ควรละกามทั้งหลาย มีสติสัมปชัญญะ
ไม่พึงเสวยทุกข์อันประกอบด้วยสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์"

สมิทิสสูตรที่ ๑๐ จบ

นันทนวรรคที่ ๒ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. นันทนสูตร	๒. นันทตีสสูตร
๓. นัตถิปุตตสมสูตร	๔. ชัตตติยสูตร
๕. สณมานสูตร	๖. นันทาทันทีสูตร
๗. ทกกรสูตร	๘. หิริสูตร
๙. กุฎีกาสสูตร	๑๐. สมิทิสสูตร

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑. เทวดาสังยุต]

๓. สัตติวรรค ๑. สัตติสูตร

๓. สัตติวรรค

หมวดว่าด้วยหอก

๑. สัตติสูตร

ว่าด้วยหอก

[๒๑] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

เทวดานั้นยืนอยู่ ณ ที่สมควรแล้ว ได้กล่าวคาถาในสำนักของพระผู้มี
พระภาคว่า

ภิกษุพึงอยู่อย่างมีสติ เพื่อละกามราคะ

เหมือนบุคคลถูกแทงด้วยหอก มุ่งถอนหอกออก

เหมือนบุคคลถูกไฟไหม้อยู่บนศีรษะ มุ่งดับไฟ ฉะนั้น

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ภิกษุพึงอยู่อย่างมีสติ เพื่อละสักกายทิฐิ

เหมือนบุคคลถูกแทงด้วยหอก มุ่งถอนหอกออก

เหมือนบุคคลถูกไฟไหม้อยู่บนศีรษะ มุ่งดับไฟ ฉะนั้น^๑

สัตติสูตรที่ ๑ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเทียบคาถาข้อ ๙๗ หน้า ๑๐๓ ในเล่มนี้

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๑๕ หน้า : ๒๕ }

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑. เทวดาสังยุต]
๓. สัตตวิรรค ๓. ขญาสูตร

๒. พุสติสูตร ว่าด้วยการถูกต้อง

[๒๒] เทวดากล่าวว่า

วิบากกรรมย่อมไม่ถูกต้องบุคคลผู้ไม่ถูกต้อง^๑
แต่ถูกต้องบุคคลผู้ถูกต้องเท่านั้น
เพราะฉะนั้น วิบากกรรมจึงถูกต้องบุคคลผู้ถูกต้อง
ผู้ประทุษร้ายบุคคลผู้ไม่ประทุษร้าย

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ผู้ใดประทุษร้ายบุคคลผู้ไม่ประทุษร้าย
ซึ่งเป็นผู้บริสุทธิ์ ไม่มีกิเลสเพียงตั้งเนิ่น^๒
บาปย่อมกลับมาถึงผู้นั้น ซึ่งเป็นคนพาลอย่างแน่แท้
ดุจผงธุลีอันละเอียดที่บุคคลชดไปทวนลมแล้ว ฉะนั้น^๓

พุสติสูตรที่ ๒ จบ

๓. ขญาสูตร ว่าด้วยความยุ่ง

[๒๓] เทวดาทูลถามว่า

หมู่สัตว์ยุ่งทั้งภายใน ยุ่งทั้งภายนอก
ถูกความยุ่งพาให้ยุ่งนังแล้ว ข้าแต่พระโคตม
เพราะฉะนั้น ข้าพระองค์ขอทูลถามพระองค์ว่า
ใครพึงแก้ความยุ่งนี้ได้

เชิงอรรถ :

^๑ ผู้ไม่ถูกต้อง หมายถึงผู้ไม่ถูกต้องกรรม, ผู้ไม่ทำกรรม (ส.ส.อ. ๑/๒๒/๔๘)

^๒ กิเลสเพียงตั้งเนิ่น หมายถึงกิเลสคืออราคะ โทสะ โมหะ ที่ชื่อว่า เป็นเนิ่น เพราะทำจิตให้ลาดต่ำ โนมไปสูที่ต่ำ เช่นต้องย่อนไปสู่จุดตกถยานอีก ในที่บางแห่ง คำว่า **องคณ** หมายถึงพื้นที่ที่เป็นเนินตามที่พูดกันว่า เนินโพธิ์ เนินเจดีย์ เป็นต้น (ม.ม.อ. ๑/๕๗/๑๕๑)

^๓ ดู ข.ธ. ๒๕/๑๒๕/๓๙

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑. เทวดาสังยุต]

๓. สัตตวรรค ๔. มโนนิวารณสูตร

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

นรชนผู้มีปัญญา เห็นภัยในสังสารวัฏ
 ดำรงอยู่ในศีลแล้ว เจริญจิตและปัญญา^๑
 มีความเพียร มีปัญญาเครื่องบริหาร
 นั้นพึงแก้ความยุ่งนี้ได้
 บุคคลเหล่าใดกำจัดราคะ โทสะ และอริชชาได้แล้ว
 บุคคลเหล่านั้นสิ้นอาสวะแล้ว เป็นพระอรหันต์
 พวกเขาแก้ความยุ่งได้แล้ว
 นาม^๒ก็ดี รูปก็ดี ปฏิขันธ์ญาณก็ดี
 รูปสัจญาณก็ดี^๓ ดับไม่เหลือในที่ใด
 ความยุ่งนั้นก็ย่อมขาดหายไปในที่นั้น^๔

ชฎาสูตรที่ ๓ จบ

๔. มโนนิวารณสูตร

ว่าด้วยการห้ามใจ

[๒๔] เทวดากราบทูลว่า

บุคคลห้ามใจจากอารมณ์ใด ๆ ได้
 ทุกข์เพราะอารมณ์นั้น ๆ ย่อมไม่มาถึงเขา
 เขาห้ามใจจากอารมณ์ทั้งปวงได้
 ย่อมพ้นจากทุกข์ เพราะอารมณ์ทั้งปวง

เชิงอรรถ :

^๑ เจริญจิตและปัญญา หมายถึงเจริญสมาธิและวิปัสสนา (ส.ส.อ. ๑/๒๓/๔๙)

^๒ นาม หมายถึงอรุพขันธ ๔ (คือ เวทนา สัญญา สังขารและวิญญาณ) (ส.ส.อ. ๑/๒๓/๕๐)

^๓ ปฏิขันธ์ญาณ หมายถึงกามภพ รูปสัจญาณ หมายถึงรูปภพ (ส.ส.อ. ๑/๒๓/๕๐)

^๔ ดูเทียบคาถาข้อ ๑๙๒ หน้า ๒๗๒-๒๗๓ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑. เทวดาสังยุต]

๓. สัตติวรรค ๕. อรหันตสูตร

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

บุคคลไม่พึงห้ามใจจากอารมณ์ทั้งปวง
ไม่พึงห้ามใจที่ถึงความสำรวม^๑
บาปเกิดขึ้นจากอารมณ์ใด ๆ
พึงห้ามใจจากอารมณ์นั้นๆ

มโนนิวารณสูตรที่ ๔ จบ

๕. อรหันตสูตร

ว่าด้วยพระอรหันต์

[๒๕] เทวดากล่าวว่า

ภิกษุใดเป็นพระอรหันต์ ทำกิจเสร็จแล้ว
สิ้นอาสวะแล้ว เหลือแต่ร่างกายในชาติสุดท้าย
ภิกษุนั้นกล่าวว่า 'เราพูด' ดังนี้บ้าง
กล่าวว่า 'คนทั้งหลายพูดกับเรา' ดังนี้บ้าง

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ภิกษุใดเป็นพระอรหันต์ ทำกิจเสร็จแล้ว
สิ้นอาสวะแล้ว เหลือแต่ร่างกายในชาติสุดท้าย
ภิกษุนั้นกล่าวว่า 'เราพูด' ดังนี้บ้าง
กล่าวว่า 'คนทั้งหลายพูดกับเรา' ดังนี้บ้าง

เชิงอรรถ :

^๑ ไม่พึงห้ามใจที่ถึงความสำรวม หมายถึงไม่พึงห้ามใจจากธรรมที่เป็นเหตุให้ถึงสำรวม เช่น ทาน ศีล (ส.ส.อ.
๑/๒๔/๕๑)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๑๕ หน้า : ๒๘ }

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑. เทวดาสังยุต]

๓. สัตติวรรค ๕. อรหันตสูตร

ภิกษุ นั้นเป็นผู้ฉลาด ทราบคำพูดที่รู้กันในโลก

เธอกล่าวตามสมมติที่เขาพูดกัน

เทวดานั้นทูลถามว่า

ภิกษุใดเป็นพระอรหันต์ ทำกิจเสร็จแล้ว

สิ้นอาสวะแล้ว เหลือแต่ร่างกายในชาติสุดท้าย

ภิกษุ นั้นยังติดมานะอยู่หรือหนอ

จึงกล่าวว่า 'เราพูด' ดังนี้บ้าง

กล่าวว่า 'คนทั้งหลายพูดกับเรา' ดังนี้บ้าง

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

กิเลสเครื่องผูกทั้งหลายไม่มีแก่ภิกษุผู้ละมานะได้แล้ว

มานะและกิเลสเครื่องผูกทั้งปวงอันภิกษุ นั้นกำจัดได้แล้ว

ภิกษุ ผู้มีปัญญาดีล่วงพ้นความถือตัวได้แล้ว

ภิกษุ นั้นกล่าวว่า 'เราพูด' ดังนี้บ้าง

กล่าวว่า 'คนทั้งหลายพูดกับเรา' ดังนี้บ้าง

ภิกษุ นั้นเป็นผู้ฉลาด ทราบคำพูดที่รู้กันในโลก

เธอกล่าวตามสมมติที่เขาพูดกัน

อรหันตสูตรที่ ๕ จบ

พระสูตรตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑. เทวดาสังยุต]

๓. สัตตวรรค ๖. ปัชโชตสูตร

๖. ปัชโชตสูตร

ว่าด้วยแสงสว่าง

[๒๖] เทวดาทูลถามว่า

โลกรุ่งเรืองเพราะแสงสว่างเหล่าใด
แสงสว่างเหล่านั้นมีอยู่เท่าไรในโลก
พวกข้าพระองค์มาเพื่อทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า
จะรู้แสงสว่างนั้นได้อย่างไร

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ในโลกมีแสงสว่างอยู่ ๔ อย่าง
อย่างที่ ๕ ไม่มีในโลกนี้ คือ
(๑) ดวงอาทิตย์ส่องสว่างในกลางวัน
(๒) ดวงจันทร์ส่องสว่างในกลางคืน
(๓) ไฟส่องสว่างทั้งกลางวันและกลางคืนทุกหนทุกแห่ง
(๔) พระสัมมาสัมพุทธเจ้าประเสริฐกว่าแสงสว่างทั้งหลาย
แสงสว่างนี้^๑เป็นแสงสว่างอย่างยอดเยี่ยม

ปัชโชตสูตรที่ ๖ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ แสงสว่างนี้ ในที่นี้หมายถึงแสงสว่างของพระพุทธเจ้า (ส.ส.อ. ๑/๒๖/๕๒)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๑๕ หน้า : ๓๐ }

พระสูตรตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑. เทวดาสังยุต]
๓. สัตตวรรค ๘. มหัทธนสูตร

๗. สรสูตร

ว่าด้วยความแล่นไป

[๒๗] เทวดาทูลถามว่า

ความแล่นไปจะหยุดที่ไหน
วิญญะไม่หมุนวนที่ไหน
นามและรูปดับไม่เหลือที่ไหน

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

ดิน น้ำ ไฟ ลม ตั้งอยู่ไม่ได้ที่ใด
ความแล่นไปย่อมหยุดที่นี่
วิญญะไม่หมุนวนที่นี่
นามและรูปดับไม่เหลือที่นี่

สรสูตรที่ ๗ จบ

๘. มหัทธนสูตร

ว่าด้วยผู้มีทรัพย์มาก

[๒๘] เทวดาทูลถามว่า

กษัตริย์ทั้งหลายมีทรัพย์มาก มีโภคะมาก
ทั้งมีแวนแคว้น ไม่รู้จักพอในกามทั้งหลาย
ต่างแข่งขันกันและกัน
เมื่อกษัตริย์เหล่านั้นพากันชวนชวาย
วิ่งไปตามกระแสแห่งภพ

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑. เทวดาสังยุต]

๓. สัตตวิวรรค ๙. จตุจกกสูตร

บุคคลเหล่าไหนเล่าไม่มีความขวนขวาย

ละความโกรธและตัณหาในโลกได้

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

บุคคลทั้งหลายสละเรื้อน สละลูก

และสละสัตว์เลี้ยงอันเป็นที่รัก บวช

กำจัดราคะ โทสะ และอวิชชาได้

สิ้นอาสวะแล้ว เป็นพระอรหันต์

บุคคลเหล่านี้เป็นผู้ไม่มีความขวนขวายในโลก

มหัทธนะสูตรที่ ๘ จบ

๙. จตุจกกสูตร

ว่าด้วยสรีรยนต์ ๔ ล้อ

[๒๙] เทวดาทูลถามว่า

ข้าแต่พระมหาวีรเจ้า สรีรยนต์ ๔ ล้อ^๑

มีประตุ ๙ ประตุ^๒ เต็มไปด้วยของไม่สะอาด

ถูกโลหะประกอบไว้ เป็นเหมือนเปลือกถม

สรีรยนต์นั้นจักแล่นไปได้อย่างไร^๓

เชิงอรรถ :

^๑ ๔ ล้อ หมายถึงอริยาบท ๔ (คือ เดิน ยืน นั่ง นอน) (ส.ส.อ. ๑/๒๙/๕๒)

^๒ ๙ ประตุ หมายถึงช่องทั้ง ๙ คือ ตา ๒, หู ๒, จมูก ๒, ปาก ๑, ทวารหนัก ๑, ทวารเบา ๑ (ส.ส.อ. ๑/๒๙/๕๒)

^๓ ดูเทียบคาถาข้อ ๑๐๙ หน้า ๑๒๐-๑๒๑ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑. เทวดาสังยุต]

๓. สัตติวรรค ๑๐. เณนังขังขสูตร

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

เพราะตัดชนะเนาะ^๑ เชือกหนัง^๒

ตัดความปรารถนาและความโลภอันเลวทราม

และเพราะถอนตัณหาพร้อมทั้งรากได้

สร้อยนัตนั้นจักแล่นไปได้อย่างนี้^๓

จตุจกสูตรที่ ๙ จบ

๑๐. เณนังขังขสูตร

ว่าด้วยพระผู้มีพระขงฆ์เหมือนเนื้อทราย

[๓๐] เทวดากล่าวว่า

พวกข้าพระองค์พากันมาเฝ้า ขอทูลถามพระองค์

ผู้มีพระขงฆ์เหมือนเนื้อทราย มีพระวรกายสมส่วน

มีความเพียร จันพระกระยาหารน้อย ไม่มีความโลเล

เป็นเหมือนราชสีห์และข้างเที่ยวไปตามลำพัง

ไม่มีความห่วงในกามทั้งหลาย

ว่า บุคคลหลุดพ้นจากทุกข์ได้อย่างไร

เชิงอรรถ :

^๑ ชนะเนาะ หมายถึงความผูกโกรธ (ส.ส.อ. ๑/๒๙/๕๓)

^๒ เชือกหนัง หมายถึงกิเลสมีทิฏฐิและวิจิกิจฉาเป็นต้น (ส.ส.อ. ๑/๒๙/๕๓)

^๓ ดูเทียบคาถาข้อ ๑๐๙ หน้า ๑๒๑ ในเล่มนี้

พระสูตรตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑. เทวดาสังยุต]

๓. สัตติวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

กามคุณ^๑ ๕ มีใจเป็นที่ ๖
 บัณฑิตประกาศไว้ชัดแล้วในโลก
 บุคคลละความพอใจในนามรูป^๒นี้
 ย่อมหลุดพ้นจากทุกข^๓ได้อย่างนี้

เอณิขังขสูตรที่ ๑๐ จบ

สัตติวรรคที่ ๓ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. สัตตีสสูตร	๒. พุสตีสสูตร
๓. ขฎฐาสสูตร	๔. มโนนิวารณสูตร
๕. อรหันตสูตร	๖. ปิฆโขตสูตร
๗. สรสูตร	๘. มหัทธนสูตร
๙. จตุล็กกสูตร	๑๐. เอณิขังขสูตร

เชิงอรรถ :

^๑ กามคุณ หมายถึงกาม (สิ่งที่ทำให้เกิดความใคร่) (ที.สี.อ. ๑/๕๕๖/๓๓๕) ฉะนั้น กามคุณจึงหมายถึงสิ่งที่
 ผูกพันสัตวไว้คือกาม ได้แก่ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ

^๒ นามรูป ในที่นี้หมายถึงนาม คือใจ และรูป คือกามคุณ ๕ (ส.ส.อ. ๑/๓๐/๕๓)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๑๕ หน้า :๓๔ }

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑. เทวดาสังยุต]

๔. สดลลปกายิกวรรค ๑. สัพภิสุต

๔. สดลลปกายิกวรรค

หมวดว่าด้วยพวกเทวดาสดลลปกายิกา

๑. สัพภิสุต

ว่าด้วยสัตบุรุษ

[๓๑] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถ-
บิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้นเมื่อราตรีผ่านไป พวกเทวดาสดลลปกายิกา^๑
จำนวนมากมีวรรณะงดงามยิ่งนัก เปล่งรัศมีให้สว่างทั่วพระเชตวัน เข้าไปเฝ้าพระผู้มี
พระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้วยืนอยู่ ณ ที่สมควร
เทวดาองค์หนึ่งยืนอยู่ ณ ที่สมควรแล้ว ได้กล่าวคาถาในสำนักของพระผู้มี
พระภาคว่า

บุคคลควรสมาคมกับพวกสัตบุรุษเท่านั้น

ควรทำความสนิทสนมกับพวกสัตบุรุษ

บุคคลรู้แจ้งสัทธรรม^๒ของพวกสัตบุรุษแล้ว

ย่อมเป็นผู้ประเสริฐ ไม่เป็นผู้ตกต่ำ

ลำดับนั้น เทวดาอีกองค์หนึ่งได้กล่าวคาถาในสำนักของพระผู้มีพระภาคว่า

บุคคลควรสมาคมกับพวกสัตบุรุษเท่านั้น

ควรทำความสนิทสนมกับพวกสัตบุรุษ

บุคคลรู้แจ้งสัทธรรมของพวกสัตบุรุษแล้วย่อมได้ปัญญา

หาได้ปัญญาจากคนอันธพาลอื่นไม่

เชิงอรรถ :

^๑ สดลลปกายิกา หมายถึงผู้เกิดทุนธรรมของสัตบุรุษ (ส.ส.อ. ๑/๓๑/๕๕)

^๒ สัทธรรม หมายถึงธรรมของสัตบุรุษ ได้แก่ ศีล ๕, ศีล ๑๐, สติปัญญา ๕ เป็นต้น ในที่นี้หมายถึง
ศีล ๕ (ส.ส.อ. ๑/๓๑/๕๕)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๑๕ หน้า :๓๕ }

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑. เทวดาสังยุต]

๔. สดลลปกายิกวรรค ๑. สัพภิสุต

ลำดับนั้น เทวดาอีกองค์หนึ่งได้กล่าวคาถาในสำนักของพระผู้มีพระภาคว่า

บุคคลควรสมาคมกับพวกสัตบุรุษเท่านั้น

ควรทำความสนิทสนมกับพวกสัตบุรุษ

บุคคลรู้แจ้งสัทธรรมของพวกสัตบุรุษแล้ว

ย่อมไม่เศร้าโศกในท่ามกลางคนผู้เศร้าโศก

ลำดับนั้น เทวดาอีกองค์หนึ่งได้กล่าวคาถาในสำนักของพระผู้มีพระภาคว่า

บุคคลควรสมาคมกับพวกสัตบุรุษเท่านั้น

ควรทำความสนิทสนมกับพวกสัตบุรุษ

บุคคลรู้แจ้งสัทธรรมของพวกสัตบุรุษแล้ว

ย่อมรุ่งเรืองในท่ามกลางแห่งญาติ

ลำดับนั้น เทวดาอีกองค์หนึ่งได้กล่าวคาถาในสำนักของพระผู้มีพระภาคว่า

บุคคลควรสมาคมกับพวกสัตบุรุษเท่านั้น

ควรทำความสนิทสนมกับพวกสัตบุรุษ

สัตว์ทั้งหลายรู้แจ้งสัทธรรมของพวกสัตบุรุษแล้ว ย่อมไปสู่สุคติ

ลำดับนั้น เทวดาอีกองค์หนึ่งได้กล่าวคาถาในสำนักของพระผู้มีพระภาคว่า

บุคคลควรสมาคมกับพวกสัตบุรุษเท่านั้น

ควรทำความสนิทสนมกับพวกสัตบุรุษ

สัตว์ทั้งหลายรู้แจ้งสัทธรรมของพวกสัตบุรุษแล้ว

ย่อมดำรงอยู่ได้ตลอดไป

ลำดับนั้น เทวดาอีกองค์หนึ่งได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคตั้งนี้ว่า "ข้าแต่พระผู้มีพระภาค คำของใครหนอเป็นสุภาษิต"

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า "คำของพวกท่านทั้งหมดเป็นสุภาษิตโดยอ้อม แต่ขอพวกท่านจงฟังคำของเราบ้าง

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑. เทวดาสังยุต]

๔. สดลลปกายิกวรรค ๒. มัจฉริสูตร

บุคคลควรสมาคมกับพวกสัตบุรุษเท่านั้น
ควรทำความสนิทสนมกับพวกสัตบุรุษ
บุคคลรู้แจ้งสัจธรรมของพวกสัตบุรุษแล้ว
ย่อมหลุดพ้นจากทุกข์ทั้งปวง”

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสคาถานี้แล้ว เทวดาเหล่านั้นมีใจยินดีถวายอภิวัต
พระผู้มีพระภาค กระทำประทักษิณแล้วหายตัวไป ณ ที่นั้นนั่นเอง

สัพภสูตรที่ ๑ จบ

๒. มัจฉริสูตร

ว่าด้วยคนตระหนี่

[๓๒] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของ
อนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้นเมื่อราตรีผ่านไป พวกเทวดาสดล-
ปกายิกาจำนวนมากมีวรรณงดงามยิ่งนัก เปล่งรัศมีให้สว่างทั่วพระเชตวัน เข้าไป
เฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวัตแล้วยืนอยู่ ณ ที่สมควร

เทวดาองค์หนึ่งยืนอยู่ ณ ที่สมควร ได้กล่าวคาถานี้ในสำนักของพระผู้มี-
พระภาคว่า

เพราะความตระหนี่และความประมาท
บุคคลจึงให้ทานอย่างนี้ไม่ได้
บุคคลผู้หวังบุญรู้แจ้งอยู่จึงให้ทานได้
ลำดับนั้น เทวดาอีกองค์หนึ่งได้กล่าวคาถาเหล่านี้ในสำนักของพระผู้มีพระภาคว่า
คนตระหนี่กลัวสิ่งใดแล้วไม่ให้ทาน
สิ่งนั้นนั่นเองเป็นภัยแก่เขาผู้ไม่ให้
ความหิวและความกระหายที่คนตระหนี่กลัว
ย่อมถูกต้องเขานั่นเองซึ่งเป็นคนเขลา

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑. เทวดาสังยุต]

๔. สดลลปกายิกวรรค ๒. มัจฉริสูตร

ทั้งในโลกนี้และในโลกหน้า
 ฉะนั้น บุคคลควรกำจัดความตระหนี่
 ครอบงำมลทินแล้วให้ทานเถิด
 เพราะบุญเป็นที่พึงของสัตว์ทั้งหลายในโลกหน้า
 ลำดับนั้น เทวดาอีกองค์หนึ่งได้กล่าวคาถาเหล่านี้ในสำนักของพระผู้มีพระภาคว่า
 คนเหล่าใดเมื่อของมีน้อยก็แบ่งให้
 เหมือนคนเดินทางไกลแบ่งของให้เพื่อนร่วมทาง
 เมื่อคนเหล่าอื่นตาย คนเหล่านั้นชื่อว่าไม่ตาย
 ธรรมนี้เป็นธรรมเก่าแก่
 คนพวกหนึ่งเมื่อมีของน้อยก็แบ่งให้ได้
 พวกหนึ่งมีของมากกลับแบ่งให้ไม่ได้
 ทักษณาที่ให้จากของน้อย นับว่าเท่ากับของเป็นพัน
 ลำดับนั้น เทวดาอีกองค์หนึ่งได้กล่าวคาถาเหล่านี้ในสำนักของพระผู้มีพระภาคว่า
 พวกคนพาลเมื่อจะให้ทานก็ให้ยาก
 เมื่อจะทำงานก็ทำยาก
 พวกอสัตบุรุษยอมไม่ทำตามธรรมของสัตบุรุษ
 เพราะธรรมของสัตบุรุษดำเนินตามได้แสนยาก
 ฉะนั้น การไปจากโลกนี้ของพวกสัตบุรุษ
 และอสัตบุรุษจึงแตกต่างกัน
 พวกอสัตบุรุษพากันลงนรก
 ส่วนพวกสัตบุรุษพากันขึ้นสวรรค์
 ลำดับนั้น เทวดาอีกองค์หนึ่งได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า "ข้าแต่พระ-
 ผู้มีพระภาค คำของใครหนอเป็นสุภาษิต"

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑. เทวดาสังยุต]

๔. สดลลปกายิกวรรค ๒. มัจฉริสูตร

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า "คำของพวกท่านทั้งหมดเป็นสุภาสิตโดยอ้อม แต่ขอ
พวกท่านจงฟังคำของเราบ้าง

แม้บุคคลใดประพฤติดนให้ยุ่งยากเลี้ยงดูภรรยา

และเมื่อของมีน้อยก็ให้ได้

บุคคลนั้นชื่อว่าประพฤดิธรรม

เมื่อนรุษ ๑๐๐,๐๐๐ คน นุชาภิภษ ๑,๐๐๐ รูป

การนุชาของนรุษเหล่านั้น

จึงมีค่าไม่เท่าเสี้ยวหนึ่งของบุคคลเช่นนั้น

ลำดับนั้น เทวดาอีกองค์หนึ่งได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคด้วยคาถาว่า

เพราะเหตุไร การนุชาอันใหญ่หลวงนี้

จึงมีค่าไม่เท่าส่วนแห่งทานที่บุคคลให้ด้วยความเหมาะสม

เมื่อนรุษ ๑๐๐,๐๐๐ คน นุชาภิภษ ๑,๐๐๐ รูป

การนุชาของนรุษเหล่านั้น

จึงมีค่าไม่เท่าเสี้ยวหนึ่งของบุคคลเช่นนั้น ได้อย่างไร

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคตรัสตอบเทวดานั้นด้วยคาถาว่า

บุคคลพวกหนึ่งดำรงอยู่ในความไม่เหมาะสม

ทำร้ายเขา ฆ่าเขา หรือทำให้เขาเศร้าโศกแล้วจึงให้ทาน

ทักษิณานั้นจัดเป็นทักษิณาอันมีหนานองด้วยน้ำตา

เป็นไปกับด้วยอาชญา จึงมีค่าไม่เท่าส่วนแห่งทาน

ที่ให้ด้วยความเหมาะสม

เมื่อนรุษ ๑๐๐,๐๐๐ คน นุชาภิภษ ๑,๐๐๐ รูป

การนุชาของนรุษเหล่านั้น

จึงมีค่าไม่เท่าเสี้ยวหนึ่งของบุคคลเช่นนั้น ได้อย่างนี้

มัจฉริสูตรที่ ๒ จบ

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑. เทวดาสังยุต]

๔. สดลลปกายิกวรรค ๓. สาธุสูตร

๓. สาธุสูตร

ว่าด้วยผลสำเร็จแห่งทาน

[๓๓] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

ครั้งเมื่อราตรีผ่านไป พวกเทวดาสดลลปกายิกาจำนวนมากมีวรรณะงดงามยิ่งนัก
เปล่งรัศมีให้สว่างทั่วพระเชตะวัน เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาท
แล้วยืนอยู่ ณ ที่สมควร

เทวดาองค์หนึ่งยืนอยู่ ณ ที่สมควร ได้เปล่งอุทานนี้ในสำนักของพระผู้มีพระภาคว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้นิรทุกข์ ทานให้ประโยชน์สำเร็จได้จริง

แม้เมื่อของมีน้อย ทานก็ให้ประโยชน์สำเร็จได้

เพราะความตระหนี่และความประมาท

บุคคลจึงให้ทานอย่างนี้ไม่ได้

บุคคลผู้หวังบุญรู้แจ้งอยู่จึงให้ทานได้

ลำดับนั้น เทวดาอีกองค์หนึ่งได้เปล่งอุทานนี้ในสำนักของพระผู้มีพระภาคว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้นิรทุกข์ ทานให้ประโยชน์สำเร็จได้จริง

อนึ่ง แม้เมื่อของมีน้อย ทานก็ให้ประโยชน์สำเร็จได้

คนพวกหนึ่งเมื่อของมีน้อยก็แบ่งให้ได้

พวกหนึ่งมีของมากกลับแบ่งให้ไม่ได้

ทักษิณาที่ให้จากของน้อย นับว่าเท่ากับของเป็นพัน

ลำดับนั้น เทวดาอีกองค์หนึ่งได้เปล่งอุทานนี้ในสำนักของพระผู้มีพระภาคว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้นิรทุกข์ ทานให้ประโยชน์สำเร็จได้จริง

แม้เมื่อของมีน้อย ทานก็ให้ประโยชน์สำเร็จได้

อนึ่ง ทานที่ให้แม้ด้วยศรัทธาก็ให้ประโยชน์สำเร็จได้

นักปราชญ์ทั้งหลายกล่าวว่า ทานกับการรบเสมอกัน

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑. เทวดาสังยุต]

๔. สตุลลปกายิกวรรค ๓. สาธุสูตร

พวกวีรบุรุษแม่มีน้อยก็เอาชนะคนชั่วฉลาดที่มากกว่าได้
 ถ้าบุคคลมีศรัทธา ย่อมให้สิ่งของแม่มีน้อยได้
 เพราะเหตุนั้น ทายกนี้จึงเป็นผู้มีความสุขในโลกหน้า
 ลำดับนั้น เทวดาอีกองค์หนึ่งได้เปล่งอุทานนี้ในสำนักของพระผู้มีพระภาคว่า
 ข้าแต่พระองค์ผู้นิรทุกข์ ทานให้ประโยชน์สำเร็จได้จริง
 แม้เมื่อของมีน้อย ทานก็ให้ประโยชน์สำเร็จได้
 ทานที่ให้แม่ด้วยศรัทธาก็ให้ประโยชน์สำเร็จได้
 อนึ่ง ทานที่ให้แม่แก่บุคคลผู้ได้ธรรม^๑แล้วก็ยิ่งเป็นการดี
 บุคคลใดให้ทานแก่บุคคลผู้ได้ธรรมแล้ว
 ผู้มีความขยันหมั่นเพียรอันตนบรรลุแล้ว
 บุคคลนั้นข้ามพันนรกแห่งยมราชได้แล้วเข้าถึงฐานะอันเป็นทิพย์
 ลำดับนั้น เทวดาอีกองค์หนึ่งได้เปล่งอุทานนี้ในสำนักของพระผู้มีพระภาคว่า
 ข้าแต่พระองค์ผู้นิรทุกข์ ทานให้ประโยชน์สำเร็จได้จริง
 แม้เมื่อของมีน้อย ทานก็ให้ประโยชน์สำเร็จได้
 ทานที่ให้แม่ด้วยศรัทธาก็ให้ประโยชน์สำเร็จได้
 ทานที่ให้แก่บุคคลผู้ได้ธรรมแล้วก็ยิ่งเป็นการดี
 อนึ่ง แม้ทานที่บุคคลเลือกให้ก็เป็นทานให้ประโยชน์สำเร็จได้
 ทานที่บุคคลเลือกให้ พระสுகตทรงสรรเสริญแล้ว
 บุคคลเหล่าใด ควรแก่ทักษิณามีอยู่ในโลกคือหมู่มุสัตรีนี้
 ทานทั้งหลายที่บุคคลเลือกให้แล้วในบุคคลเหล่านั้นย่อมมีผลมาก
 เหมือนพืชทั้งหลายที่บุคคลหว่านลงในนาชั้นดี ฉะนั้น

เชิงอรรถ :

^๑ บุคคลผู้ได้ธรรม หมายถึงอริยบุคคลผู้บรรลุธรรม (ส.ส.อ. ๑/๓๓/๖๐)

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑. เทวดาสังยุต]

๔. สตุลลปกายิกวรรค ๓. สาธุสูตร

ลำดับนั้น เทวดาอีกองค์หนึ่งได้เปล่งอุทานนี้ในสำนักของพระผู้มีพระภาคว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้นิรทุกข์ ทานให้ประโยชน์สำเร็จได้จริง
 แม้เมื่อของมีน้อย ทานก็ให้ประโยชน์สำเร็จได้
 ทานที่ให้แม่ด้วยศรัทธาก็ยังประโยชน์ให้สำเร็จได้
 ทานที่ให้แก่บุคคลผู้ได้ธรรมแล้วก็ยังเป็นการดี
 ทานที่บุคคลเลือกให้ก็ยังเป็นการดี
 อนึ่ง ความสำรวมแม่ในสัตว์ทั้งหลายก็ยังเป็นการดี
 บุคคลใดไม่เบียดเบียนสัตว์ทั้งหลาย
 ไม่ทำบาปเพราะคำติเตียนจากผู้อื่น
 บัณฑิตทั้งหลายย่อมสรรเสริญบุคคลนั้น ซึ่งเป็นคนกลัวบาป
 แต่ไม่สรรเสริญบุคคลผู้กล้าในการทำบาปนั้น
 สัตบุรุษทั้งหลายย่อมไม่ทำบาป เพราะกลัวบาปอย่างแท้จริง

ลำดับนั้น เทวดาอีกองค์หนึ่งได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า "ข้าแต่พระ-
 ผู้มีพระภาค คำของใครหนอเป็นสุภาษิต"

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า "คำพูดของพวกท่านทั้งหมดเป็นสุภาษิตโดยอ้อม แต่ขอ
 พวกท่านจงฟังคำของเราบ้าง

ความจริง ทานที่ให้ด้วยศรัทธาบัณฑิตสรรเสริญมาก
 แต่บทแห่งธรรม^๑ประเสริฐกว่าทาน
 เพราะว่าสัตบุรุษทั้งหลายผู้มีปัญญา
 ในกาลก่อนก็ดี ในกาลก่อนโน้นก็ดี ได้บรรลุนิพพานนั่นเอง

สาธุสูตรที่ ๓ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ บทแห่งธรรม หมายถึงนิพพาน (ส.ส.อ. ๑/๓๓/๖๑)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๑๕ หน้า : ๔๒ }

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑. เทวดาสังยุต]

๔. สดลลปกายิกวรรค ๔. นสันติสูตร

๔. นสันติสูตร

ว่าด้วยความไม่มี

[๓๔] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของ
อนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้นเมื่อราตรีผ่านไป พวกเทวดาสดลลปกายิกา
จำนวนมากมีวรรณงะดงามยิ่งนัก เปล่งรัศมีให้สว่างทั่วพระเชตวัน เข้าไปเฝ้าพระผู้มี
พระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวัตแล้วยืนอยู่ ณ ที่สมควร

เทวดาองค์หนึ่งยืนอยู่ ณ ที่สมควร ได้กล่าวคาถานี้ในสำนักของพระผู้มีพระภาคว่า

ในหมู่มนุษย์ กามที่นำใครซึ่งคนเกาะเกี่ยวมัวเมาอยู่
จนไม่บรรลุนิพพานอันเป็นเหตุไม่หวนกลับมาสู่แดนมัจจุอีก
กามนั้นจะชื่อว่าเที่ยงแท้หาไม่มี

ความลำบากเกิดจากฉันทะ ทุกข์เกิดจากฉันทะ
เพราะกำจัดฉันทะได้ จึงกำจัดความลำบากได้
เพราะกำจัดความลำบากได้ จึงกำจัดทุกข์ได้

อารมณ์อันงามทั้งหลายในโลก ยังไม่จัดเป็นกาม
ความกำหนดที่เกิดจากความดำริเป็นกามของบุรุษ
อารมณ์อันงามทั้งหลายมีอยู่ในโลกอย่างนั้นเอง
ฉะนั้น บุคคลผู้มีปัญญาทั้งหลายจึงกำจัดฉันทะในอารมณ์เหล่านั้น

บุคคลควรละความโกรธ สละมานะ
ก้าวล่วงสังโยชน์^๑ได้หมดทุกอย่าง

เชิงอรรถ :

- ^๑ สังโยชน์ หมายถึงกิเลสที่ผูกมัดใจสัตว์ไว้กับทุกข์มี ๑๐ อย่าง คือ (๑) สักกายทิฐิ ความเห็นว่าเป็น
ตัวของตน (๒) วิจิกิจฉา ความลังเลสงสัย (๓) สีลัพพตปรามาส ความถือมั่นศีลพรต (๔) กามราคะ
ความติดใจในกาม (๕) ปฏิฆะ ความกระทบกระทั่งในใจ หรือ พยาบาท ความคิดปองร้าย (๖) รูปราคะ
ความติดใจในรูปธรรม (๗) อรูปราคะ ความติดใจในอรูปธรรม (๘) มานะ ความถือตัว (๙) อุทธัจจะ
ความฟุ้งซ่าน (๑๐) อวิชชา ความไม่รู้จริง (ส.ส.อ. ๑/๓๔/๖๒, ส.สพ.อ. ๓/๕๓-๖๒/๑๔, อภ.ทสก. (แปล)
๒๔/๑๓/๒๑, อภ.วิ. (แปล) ๓๕/๙๘๐/๕๙๒)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๑๕ หน้า :๔๓ }

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑. เทวดาสังยุต]

๔. สดลลปกายิกวรรค ๔. นสันตีสสูตร

ความทุกข์ย่อมไม่รุมเร้าคนนั้น ผู้ไม่ติดอยู่ในนามรูป
ผู้ไม่มีกิเลสเครื่องกังวล^๑

ภิกษุละบัญญัติแล้ว ไม่เข้าถึงวิมาน

ตัดค้นหาในนามรูปนี้ได้แล้ว

เทวดาและมนุษย์ในโลกนี้ก็ดี ในโลกอื่นก็ดี

ในสวรรค์ก็ดี ในสถานที่อันเป็นที่อาศัยแห่งสัตว์ทั้งปวงก็ดี

พากันเที่ยวค้นหาก็ไม่พบภิกษุนั้น

ผู้ตัดเครื่องผูกขาดแล้ว ไม่มีความทุกข์ ไม่มีค้นหา

(ท่านพระโมฆราชทูลถามว่า)

หากเทวดาและมนุษย์เหล่าใดในโลกนี้หรือในโลกอื่น

ไม่ได้เห็นภิกษุนั้นผู้อดมกกว่านรชน

ผู้บำเพ็ญประโยชน์เพื่อนรชน ผู้หลุดพ้นอย่างนั้น

นอบน้อมภิกษุนั้นอยู่

เทวดาและมนุษย์เหล่านั้นบัณฑิตควรสรรเสริญหรือ

(พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า ภิกษุโมฆราช)

เทวดาและมนุษย์แม้เหล่านั้นบัณฑิตควรสรรเสริญ

เทวดาและมนุษย์เหล่าใดนอบน้อมภิกษุผู้หลุดพ้นอย่างนั้น

เทวดาและมนุษย์แม้เหล่านั้นรู้ธรรมแล้ว ละวิจิกิจฉาได้

เป็นผู้ข้ามพันธกรรมเป็นเครื่องขังได้

นสันตีสสูตรที่ ๔ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ดู ขุ.ธ. ๒๕/๒๒๑/๕๖

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๑๕ หน้า : ๔๔ }

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑. เทวดาสังยุต]

๔. สดลลปกายิกวรรค ๕. อุชฌมานสังญีสุต

๕. อุชฌมานสังญีสุต

ว่าด้วยพวกเทวดาผู้มุ่งหมายจะฟังโทษ

[๓๕] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของ
อนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้นเมื่อราตรีผ่านไป พวกเทวดาผู้มุ่งหมาย
จะฟังโทษจำนวนมากมีวรรณงดงามยิ่งนัก เปล่งรัศมีให้สว่างทั่วพระเชตวัน
เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ได้ยืนอยู่ในอากาศ

เทวดาองค์หนึ่งยืนอยู่ในอากาศได้กล่าวคาถาในสำนักของพระผู้มีพระภาคว่า

บุคคลใด ตนเป็นอย่างหนึ่ง

กลับประกาศให้เขารู้อีกอย่างหนึ่ง

บุคคลนั้นชื่อว่าลวงเขาบริโศกโดยความเป็นขโมย

เหมือนพรานนกหลงจับนก ฉะนั้น

ความจริง บุคคลทำกรรมใด ควรพุดถึงกรรมนั้น

ไม่ทำกรรมใด ก็ไม่ควรพุดถึงกรรมนั้น

บัณฑิตทั้งหลายรู้จักบุคคลผู้ไม่ทำ ดีแต่พุด

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ใคร ๆ ไม่อาจดำเนินปฏิบัติทานนี้

ด้วยเหตุสักว่าพุด หรือฟังอย่างเดียว

ผู้มีปัญญาทั้งหลายมีความเพียรเพ่งพินิจ

ย่อมพ้นจากเครื่องผูกของมารด้วยปฏิบัติอันมั่นคงนี้

ผู้มีปัญญาทั้งหลายทราบความเป็นไปของโลก

รู้ชัด ดับกิเลสได้แล้ว ข้ามพ้นค้นหาเป็นเครื่องข้องในโลกแล้ว

ย่อมไม่พุดโดยแท้

พระสูตรตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑. เทวดาสังยุต]

๔. สดลลปกายิกวรรค ๕. อุชฌมานสังยุตสูตร

ครั้งนั้น เทวดาเหล่านั้นลงมายืนอยู่บนพื้นดิน หมอบลงแทบพระยุคลบาทของพระผู้มีพระภาคด้วยเศียรเกล้าแล้วได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พวกข้าพระองค์ได้กระทำความผิดเพราะความโง่เขลาเบาปัญญา พวกข้าพระองค์ได้สำคัญผิดว่าพระผู้มีพระภาคอันพวกเราพึงรุกราน ขอพระผู้มีพระภาคโปรดอภัยโทษแก่พวกข้าพระองค์ เพื่อสำรวมต่อไปเถิด พระพุทธเจ้าข้า” ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงแยมพระโอษฐ์แล้ว

ครั้งนั้น เทวดาเหล่านั้นผู้ฟังโทษโดยประมาณยิ่ง กลับขึ้นไปบนอากาศ เทวดาองค์หนึ่งได้กล่าวคาถานี้ในสำนักของพระผู้มีพระภาคว่า

เมื่อเราขอโทษอยู่ หากบุคคลใดไม่ยอมยกโทษให้
 ยังมีความโกรธอยู่ภายใน มีความแค้นเคืองหนัก
 บุคคลนั้น ชื่อว่ายอมผูกเวร
 หากว่าในโลกนี้ โทษไม่มีความผิดไม่มี
 และเวรทั้งหลายไม่สงบ
 บุคคลในโลกนี้พึงเป็นผู้ฉลาดได้อย่างไร
 ใครบ้างไม่มีโทษ ใครบ้างไม่มีความผิด
 ใครบ้างไม่ถึงความหลงใหล
 ในโลกนี้ ใครเป็นผู้มีปัญญา เป็นผู้มีสติในกาลทุกเมื่อเล่า
 พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

พระตถาคตพระองค์นั้นผู้ตรัสรู้แล้ว
 ผู้อนุเคราะห์แก่สัตว์ทั้งปวง ไม่มีโทษ ไม่มีความผิด
 พระตถาคตพระองค์นั้น ไม่ถึงความหลงใหล
 พระตถาคตพระองค์นั้นเป็นผู้มีปัญญา เป็นผู้มีสติในกาลทุกเมื่อ

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑. เทวดาสังยุต]

๔. สดลลปกายิกวรรค ๖. สัทธาสูตร

เมื่อพวกท่านขอโทษอยู่ หากบุคคลใดไม่ยอมยกโทษให้
ยังมีความโกรธอยู่ภายใน มีความแค้นเคืองหนัก
บุคคลนั้น ชื่อว่ายอมผูกเวร
เราไม่ชอบใจเวรนั้น จึงยกโทษให้แก่ท่านทั้งหลาย

อุชฌมานสังญญสูตรที่ ๕ จบ

๖. สัทธาสูตร

ว่าด้วยศรัทธา

[๓๖] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของ
อนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้นเมื่อราตรีผ่านไป พวกเทวดาสดลล-
ปกายิกาจำนวนมากมีวรรณงดงามยิ่งนัก เปล่งรัศมีให้สว่างทั่วพระเชตวัน เข้าไป
เฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิवाทแล้วยืนอยู่ ณ ที่สมควร

เทวดาองค์หนึ่งยืนอยู่ ณ ที่สมควรแล้ว ได้กล่าวคาถาในสำนักของพระผู้มี
พระภาคว่า

ศรัทธาเป็นเพื่อนของบุรุษ

หากว่าความไม่มีศรัทธาไม่ตั้งอยู่

เพราะเหตุนั้น ยศและเกียรติย่อมมีแก่เขา

อนึ่ง ผู้นั้นละทิ้งร่างกายแล้วยอมไปสู่สวรรค์

ลำดับนั้น เทวดาอีกองค์หนึ่งได้กล่าวคาถาเหล่านี้ในสำนักของพระผู้มีพระภาคว่า

บุคคลควรละความโกรธ สละมานะ

ก้าวล่วงสังโยชน์ได้หมดทุกอย่าง

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑. เทวดาสังยุต]

๔. สดลลปกายิกวรรค ๗. สมยสูตร

เพราะว่ากิเลสเป็นเครื่องขังยอมนุ่มเร้าบุคคลนั้น

ผู้ไม่ติดอยู่ในนามรูป ผู้ไม่มีกิเลสเครื่องกังวล

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

คนพาลมีปัญญาทราม

ประกอบความประมาทอยู่เสมอ

ส่วนคนฉลาดรักษาความไม่ประมาทไว้

เหมือนคนรักษาทรัพย์อันประเสริฐ ฉะนั้น

ท่านทั้งหลายอย่าประกอบความประมาท

และอย่าประกอบความเขยชมยินดีในกามเลย

เพราะว่าผู้ไม่ประมาทแล้ว เฟงพินิจอยู่

ย่อมได้รับความสุขอย่างยิ่ง^๑

สังฆสูตรที่ ๖ จบ

๗. สมยสูตร

ว่าด้วยพวกเทวดาประชุมกัน

[๓๗] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ป่ามหาวัน เขตกรุงกบิลพัสดุ์

แคว้นสักกะ พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ประมาณ ๕๐๐ รูป ล้วนเป็นพระอรหันต์

อนึ่ง พวกเทวดาจากโลกธาตุทั้งสิบประชุมกันเป็นอันมากเพื่อจะเฝ้าพระผู้มีพระภาค

และภิกษุสงฆ์

เชิงอรรถ :

^๑ ความสุขอย่างยิ่ง ในที่นี้หมายถึงนิพพาน (ข.ธ.อ. ๒/๔/๘๕)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๑๕ หน้า : ๔๘ }

พระสดตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑. เทวดาสังยุต]

๔. สดลลปกายิกวรรค ๗. สมยสูตร

ครั้งนั้น เทวดา ๔ องค์ที่เกิดในหมู่พรหมชั้นสุทธาวาสได้มีความดำริอย่างนี้ว่า
 “พระผู้มีพระภาคพระองค์นี้ ประทับอยู่ ณ ปามหาวัน เขตกรุงกบิลพัสดุ์ แคว้น
 ลักกะ พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ประมาณ ๕๐๐ รูป ล้วนเป็นพระอรหันต์ อนึ่ง
 พวกเทวดาจากโลกธาตุทั้งสิบประชุมกันเป็นอันมากเพื่อจะเฝ้าพระผู้มีพระภาคและ
 ภิกษุสงฆ์ ทางที่ดีแม้เราทั้งหลายควรเข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ” แล้วกล่าว
 คาถาเฉพาะตนในสำนักของพระผู้มีพระภาค

ครั้งนั้น เทวดาเหล่านั้นหายตัวไปจากหมู่พรหมชั้นสุทธาวาสมาปรากฏอยู่
 เฉพาะพระพักตร์พระผู้มีพระภาค เหมือนบุรุษผู้มีกำลังเหยียดแขนออกหรือคู่แขนเข้า
 ฉะนั้น ครั้งนั้น เทวดาเหล่านั้นถวายอภิวัตพระผู้มีพระภาคแล้วยืนอยู่ ณ ที่สมควร
 เทวดาองค์หนึ่งยืนอยู่ ณ ที่สมควรแล้ว ได้กล่าวคาถานี้ในสำนักของพระผู้มี
 พระภาคว่า

การประชุมใหญ่ได้มีแล้วในป่าใหญ่
 พวกเทวดามาประชุมพร้อมกันแล้ว
 พวกข้าพระองค์พากันมาสู่ที่ประชุมอันเป็นธรรมนี้
 เพื่อจะเยี่ยมเยียนหมู่ภิกษุผู้ใด ๆ ให้พ่ายแพ้ไม่ได้
 ลำดับนั้น เทวดาอีกองค์หนึ่งได้กล่าวคาถานี้ในสำนักของพระผู้มีพระภาคว่า
 ในที่ประชุมนั้น ภิกษุทั้งหลายตั้งจิตไว้มั่น
 ทำจิตตนเองให้ตรง ภิกษุเหล่านั้นเป็นบัณฑิต
 ย่อมรักษาอินทรีย์ทั้งหลาย
 เหมือนนายสารถึถือบังเหียนม้า บังคับให้วิ่งไปตามทาง ฉะนั้น
 ลำดับนั้น เทวดาอีกองค์หนึ่งได้กล่าวคาถานี้ในสำนักของพระผู้มีพระภาคว่า
 ภิกษุเหล่านั้นตัดกิเลสจตุตตปฏิสังขต^๑ได้แล้ว
 ตัดกิเลสจลิมสลัก^๒ได้แล้ว

เชิงอรรถ :

^๑ กิเลสจตุตตปฏิสังขต หมายถึงกิเลสคือราคะ โทสะ โมหะ (ส.ส.อ. ๑/๓๗/๗๔)

^๒ กิเลสจลิมสลัก หมายถึงกิเลสคือราคะ โทสะ โมหะ (ส.ส.อ. ๑/๓๗/๗๔)

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑. เทวดาสังยุต]

๔. สดลลปกายิกวรรค ๘. สกโลกสูตร

และถอนกิเลสจุดเสาะเชื่อน^๑ได้แล้ว
จึงไม่หวั่นไหว เป็นผู้หมดจด ปราศจากมลทิน
มีจักขุ^๒ ฝึกตนดีแล้ว เป็นผู้ประเสริฐ ประพฤติธรรมอยู่
ลำดับนั้น เทวดาอีกองค์หนึ่งได้กล่าวคาถานี้ในสำนักของพระผู้มีพระภาคว่า
บุคคลทั้งหลายผู้ถึงพระพุทธเจ้าเป็นสรณะ
จักไม่ไปสู่อบายภูมิ ละร่างกายอันเป็นของมนุษย์แล้ว
จักบังเกิดเป็นเทวดาโดยสมบูรณ์

สมัยสูตรที่ ๗ จบ

๘. สกโลกสูตร

ว่าด้วยสะเก็ดหิน

[๓๘] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ มัททกจฉิ สถานที่พระราชทานอภัย
แก่หมู่เนื้อ เขตกรุงราชคฤห์ สมัยนั้น สะเก็ดหินกระทบพระบาทของพระผู้มีพระภาค
ได้ยินว่า พระผู้มีพระภาคทรงมีทุกขเวทนาทางพระวรกายที่กล้าแข็งอย่างหนัก

เชิงอรรถ :

^๑ กิเลสจุดเสาะเชื่อน หมายถึงกิเลสคือราคะ โทสะ โมหะ (ส.ส.อ. ๑/๓๗/๗๔)

^๒ มีจักขุ หมายถึงมีจักขุ ๕ คือ (๑) มังสะจักขุ ดาเนื่อ คือมีพระเนตรงาม มีอำนาจ เห็นแจ่มใส
ไวและเห็นไกล (๒) ทิพพจักขุ ดาทิพย์ คือทรงมีพระญาณเห็นหมู่มสัตว์ผู้เป็นต่าง ๆ กันด้วยอำนาจกรรม
(๓) ปัญญาจักขุ ดาปัญญา คือทรงประกอบด้วยพระปัญญาคุณอันยิ่งใหญ่ เป็นเหตุให้สามารถตรัสรู้
อริยสังขธรรมเป็นต้น (๔) พุทธจักขุ ดาพระพุทธเจ้า คือทรงประกอบด้วยอินทรีย์ปโรปริยัตตญาณ และ
อาสยานุสยญาณ เป็นเหตุให้ทรงทราบอัสยาศัยและอุปนิสัยแห่งเวไนยสัตว์แล้วทรงสั่งสอนแนะนำ
ให้บรรลุลุณวิเศษต่าง ๆ ยังพุทธกิจให้บริบูรณ์ (๕) สมันตจักขุ ดาเห็นรอบ คือทรงประกอบด้วย
พระสัมพันธัญญญาณ อันหยั่งรู้ธรรมทุกประการ (ส.ส.อ. ๑/๓๗/๗๔-๗๕, ข.ม. (แปล) ๒๙/๑๕๖/๔๒๔-
๔๓๐, ๑๙๑/๕๔๑-๕๔๖)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๑๕ หน้า :๕๐ }

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑. เทวดาสังยุต]

๔. สดลลปกายิกวรรค ๘. สกโลกสูตร

เผ็ดร้อน อันไม่สบายพระทัย ได้ยินว่า พระผู้มีพระภาคมีพระสติสัมปชัญญะ
ทรงอดกลั้นทุกขเวทนานั้นไว้ได้ ไม่ทรงเดือดร้อน

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ปุณฺโณผู้สวดมนต์ ๔ ชั้น ทรงสำเร็จสัพพัญญะ
(การนอนดุจราชสีห์) โดยพระปริศว์เบื้องขวา ทรงซ้อนพระบาทเหลื่อมพระบาท
มีพระสติสัมปชัญญะ

ครั้นเมื่อราตรีผ่านไป พวกเทวดาสดลลปกายิกาประมาณ ๗๐๐ องค์ มีวรรณะ
งดงามยิ่งนัก เปล่งรัศมีให้สว่างทั่วมณฑลทุกทิศ เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ
ถวายอภิวัตแล้วยืนอยู่ ณ ที่สมควร

เทวดาองค์หนึ่งยืนอยู่ ณ ที่สมควรแล้วได้เปล่งอุทานนี้ในสำนักของพระผู้มี-
พระภาคว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระสมณโคดมเป็นบุรุษดุจนาคร^๑จริง ก็แลพระ-
สมณโคดมมีพระสติสัมปชัญญะ ทรงอดกลั้นทุกขเวทนาทางพระวรกายที่กล้าแข็ง
อย่างหนัก เผ็ดร้อน อันไม่สบายพระทัย ที่เกิดขึ้นแล้วไว้ได้ เพราะความที่พระองค์
เป็นบุรุษดุจนาคร ไม่ทรงเดือดร้อน”

ลำดับนั้น เทวดาอีกองค์หนึ่งได้เปล่งอุทานนี้ในสำนักของพระผู้มีพระภาคว่า
“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระสมณโคดมเป็นบุรุษดุจราชสีห์จริง ก็แลพระสมณโคดม
มีพระสติสัมปชัญญะ ทรงอดกลั้นทุกขเวทนาทางพระวรกายที่กล้าแข็งอย่างหนัก
เผ็ดร้อน อันไม่สบายพระทัย ที่เกิดขึ้นแล้วไว้ได้ เพราะความที่พระองค์เป็นบุรุษ
ดุจราชสีห์ ไม่ทรงเดือดร้อน”

ลำดับนั้น เทวดาอีกองค์หนึ่งได้เปล่งอุทานนี้ในสำนักของพระผู้มีพระภาคว่า
“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระสมณโคดมเป็นบุรุษอาชาไนยจริง ก็แลพระสมณโคดม
มีพระสติสัมปชัญญะ ทรงอดกลั้นทุกขเวทนาทางพระวรกายที่กล้าแข็งอย่างหนัก
เผ็ดร้อนอันไม่สบายพระทัย ที่เกิดขึ้นแล้วไว้ได้ เพราะความที่พระองค์เป็นบุรุษ
อาชาไนยไม่ทรงเดือดร้อน”

เชิงอรรถ :

^๑ นาค ในที่นี้หมายถึงช้างมหรานาค (ส.ฐีกา ๑/๓๘/๑๒๓)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๑๕ หน้า : ๕๑ }

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑. เทวดาสังยุต]

๔. สดลลปกายิกวรรค ๘. สกโลกสูตร

ลำดับนั้น เทวดาอีกองค์หนึ่งได้เปล่งอุทานนี้ในสำนักของพระผู้มีพระภาคว่า
 “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระสมณโคดมเป็นบุรุษผู้องอาจจริง ก็แลพระสมณโคดมมี
 พระสติสัมปชัญญะ ทรงอดกลั้นทุกขเวทนาทางพระวรกายที่กล้าแข็งอย่างหนัก เผ็ดร้อน
 อันไม่สบายพระทัย ที่เกิดขึ้นแล้วไวได้ เพราะความที่พระองค์เป็นบุรุษผู้องอาจ ไม่ทรง
 เตื่อร้อน”

ลำดับนั้น เทวดาอีกองค์หนึ่งได้เปล่งอุทานนี้ในสำนักของพระผู้มีพระภาคว่า
 “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระสมณโคดมเป็นบุรุษผู้ใฝ่ธุระจริง ก็แลพระสมณโคดม
 มีพระสติสัมปชัญญะ ทรงอดกลั้นทุกขเวทนาทางพระวรกายที่กล้าแข็งอย่างหนัก
 เผ็ดร้อน อันไม่สบายพระทัย ที่เกิดขึ้นแล้วไวได้ เพราะความที่พระองค์เป็นบุรุษผู้
 ใฝ่ธุระ ไม่ทรงเตื่อร้อน”

ลำดับนั้น เทวดาอีกองค์หนึ่งได้เปล่งอุทานนี้ในสำนักของพระผู้มีพระภาคว่า
 “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระสมณโคดมเป็นบุรุษผู้ฝึกแล้วจริง ก็แลพระสมณโคดม
 มีพระสติสัมปชัญญะ ทรงอดกลั้นทุกขเวทนาทางพระวรกายที่กล้าแข็งอย่างหนัก
 เผ็ดร้อน อันไม่สบายพระทัย ที่เกิดขึ้นแล้วไวได้ เพราะความที่พระองค์เป็นบุรุษ
 ผู้ฝึกแล้ว ไม่ทรงเตื่อร้อน”

ลำดับนั้น เทวดาอีกองค์หนึ่งได้เปล่งอุทานนี้ในสำนักของพระผู้มีพระภาคว่า
 “ท่านจงดูสมาธิ^๑ที่พระสมณโคดมทรงเจริญดีแล้ว จงดูจิตที่พระสมณโคดมทรงให้
 หลุดพ้นดีแล้ว^๒ จิตที่เป็นไปตามราคะพระสมณโคดมก็ไม่ให้น้อมไปถึงแล้ว จิตที่
 เป็นไปตามโทสะพระสมณโคดมก็ไม่ให้หวนกลับมาแล้ว และจิตของพระสมณโคดม
 ไม่ต้องตั้งใจชมและคอยห้ามปราม บุคคลใดพึงสำคัญพระสมณโคดมเป็นบุรุษดุจนาค

เชิงอรรถ :

^๑ สมาธิ ในที่นี้หมายถึงอรหัตตผลสมาธิ (ส.ส.อ. ๑/๓๘/๗๘)

^๒ ให้นำหลุดพ้นดีแล้ว หมายถึงให้หลุดพ้นด้วยดีด้วยผลวิมุตติ (ส.ส.อ. ๑/๓๘/๗๘)

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑. เทวดาสังยุต]

๔. สดลลปกายิกวรรค ๘. สกโลกสูตร

เป็นบุรุษดุจราชสีห์ เป็นบุรุษอาชาไนย เป็นบุรุษผู้องอาจ เป็นบุรุษผู้ไฝ่ธุระ และ
เป็นบุรุษผู้ฝึกแล้วเห็นปานนี้ว่า เป็นผู้ที่ตนจะล่วงเกินได้ บุคคลนั้นจะเป็นอะไรเล่า
นอกเสียจากผู้ไม่มีหัสสนะ^๑”

(เทวดานั้นครั้นกล่าวอย่างนี้แล้ว ได้กล่าวคาถาทิ้งหลายเหล่านี้ว่า)

พราหมณ์ทั้งหลาย ผู้ทรงเวททั้ง ๕^๒ มีตบะ
ประพฤตินิยมอยู่อย่างสม่ำเสมอตั้ง ๑๐๐ ปี
แต่จิตของพราหมณ์เหล่านั้นก็ไม่หลุดพ้นโดยชอบ
เพราะพราหมณ์เหล่านั้นมีสภาพจิตต่ำ
จึงไม่ถึงจุดจบ^๓(แห่งความตาย)

พราหมณ์เหล่านั้นถูกตัดหนาคอบง่าแล้ว
เกี่ยวข้งด้วยศีลพรต ประพฤติตบะอันเศร้าหมองอยู่ตั้ง ๑๐๐ ปี
แต่จิตของพราหมณ์เหล่านั้นก็ไม่หลุดพ้นแล้วโดยชอบ
เพราะพราหมณ์เหล่านั้นมีสภาพจิตต่ำ จึงไม่ถึงจุดจบ

บุคคลผู้มีมานะ ย่อมไม่มีการฝึกตนเอง
บุคคลผู้มีจิตไม่มั่นคง ย่อมไม่มีความรู้
บุคคลผู้ประมาทอยู่ในป่าคนเดียว
ก็ไม่ถึงจุดจบแห่งความตาย

เชิงอรรถ :

^๑ ผู้ไม่มีหัสสนะ หมายถึงผู้ไม่มีความรู้ (ส.ส.อ. ๑/๓๘/๗๘)

^๒ เวททั้ง ๕ ได้แก่ พระเวท ๕ คือ (๑) อิรุเวทหรือฤคเวท (๒) ยชุรเวท (๓) สามเวท (๔) อถรรพเวท
(๕) อิติहाสะ (ส.ส.อ. ๑/๓๘/๗๘, ส.ฐีกา ๑/๓๘/๑๒๓)

^๓ จุดจบ ในที่นี้หมายถึงนิพพาน (ส.ส.อ. ๑/๓๘/๗๘, ส.ฐีกา ๑/๓๘/๑๒๓)

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑. เทวดาสังยุต]

๔. สดลลปกายิกวรรค ๙. ปฐมปัชชนนธิตสูตร

บุคคลละมานะได้แล้ว มีใจมั่นคงดี
มีใจดี หลุดพ้นในธรรมทั้งปวง
เขาไม่ประมาทอยู่ในป่าคนเดียว
ก็ถึงจุดจบแห่งความตายได้

สกลิกสูตรที่ ๘ จบ

๙. ปฐมปัชชนนธิตสูตร

ว่าด้วยธิดาของท้าวปัชชนนะ สูตรที่ ๑

[๓๙] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ภูเขาศาลา ป่ามหาวัน เขตกรุงเวสาลี ครั้นเมื่อราตรีผ่านไป ธิดาของท้าวปัชชนนะ ชื่อโกกนทา มีวรรณะงดงาม ยิ่งนัก เปล่งรัศมีให้สว่างทั่วป่ามหาวัน เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวัตแล้วยืนอยู่ ณ ที่สมควร ได้กล่าวคาถาเหล่านี้ในสำนักของพระผู้มีพระภาคว่า

หม่อมฉัน ชื่อโกกนทา เป็นธิดาของท้าวปัชชนนะ
ขอถวายอภิวัตพระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้เลิศกว่าสัตว์
ผู้เสด็จอยู่ในป่า ใกล้กรุงเวสาลี

หม่อมฉันได้ฟังสุนทรพจน์ในกาลก่อนว่า
ธรรม พระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้มีพระจักขุตรัสรู้แล้วโดยลำดับ
บัดนี้เมื่อพระสคตผู้เป็นมุนี ทรงแสดง(ธรรม)อยู่
หม่อมฉันจึงรู้ชัด

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑. เทวดาสังยุต]

๔. สดลลปกายิกวรรค ๑๐. ทุติยปัชขุนนธิตสูตร

ชนเหล่าใดมีปัญญาทราวม

เทียวติเตียนธรรมอันประเสริฐ

ชนเหล่านั้นย่อมบังเกิดในนรกชื่อโรรวะอันทารุณ

ส่วยทุกขตลอดกาลนาน

ชนเหล่าใดมีความอดทน

และมีความสงบ เข้าถึงธรรมอันประเสริฐ

ชนเหล่านั้นจะร่างกายอันเป็นของมนุษย์แล้ว

จักบังเกิดเป็นเทวดาโดยสมบูรณ์

ปฐมปัชขุนนธิตสูตรที่ ๙ จบ

๑๐. ทุติยปัชขุนนธิตสูตร

ว่าด้วยธิดาของท้าวปัชขุนนะ สูตรที่ ๒

[๔๐] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ กุฎาคารศาลา ป่ามหารัน เขตกรุงเวสาลี ครั้นเมื่อราตรีผ่านไป ธิดาของท้าวปัชขุนนะ ชื่อจุฬโกกนทา มีวรรณะงดงามยิ่งนัก เปล่งรัศมีให้สว่างทั่วป่ามหารัน เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้วยืนอยู่ ณ ที่สมควร ได้กล่าวคาถาเหล่านี้ในสำนักของพระผู้มีพระภาคว่า

ธิดาของท้าวปัชขุนนะ ชื่อโกกนทา

มีวรรณะสว่างดุจสายฟ้า มาแล้วในที่นี้

นอบน้อมพระพุทธเจ้า และพระธรรม

ได้กล่าวคาถาเหล่านี้ซึ่งมีประโยชน์

หม่อมฉันพึงจำแนกธรรมนั้นโดยปริยายแม้มาก

ธรรมเช่นนี้มีอยู่โดยปริยาย

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑. เทวดาสังยุต]

๔. สดลลปกายิกวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

ธรรมมีประมาณเท่าใดที่หม่อมฉันศึกษาแล้วด้วยใจ
หม่อมฉันจักกล่าวอรรถแห่งธรรมประมาณเท่านั้นโดยย่อ
บุคคลไม่ควรทำกรรมชั่วอะไร ๆ
ทางกาย ทางวาจา หรือทางใจในโลกทั้งปวง
บุคคลมีสติสัมปชัญญะ ละกามทั้งหลายได้แล้ว
ไม่พึงประสพทุกข์ ซึ่งประกอบด้วยสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์

หุติยปัชขุนนธิตสูตรที่ ๑๐ จบ

สดลลปกายิกวรรคที่ ๔ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. สัพภิสสูตร	๒. มัจฉริสูตร
๓. สาธุสูตร	๔. นสันติสูตร
๕. อุชฌมานสังญญิสสูตร	๖. สัทธาสูตร
๗. สมยสูตร	๘. สกสิกสูตร
๙. ปฐมปัชขุนนธิตสูตร	๑๐. หุติยปัชขุนนธิตสูตร

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑. เทวดาสังยุต]

๕. อาทิตตวรรค ๑. อาทิตตสูตร

๕. อาทิตตวรรค

หมวดว่าด้วยสิ่งที่เป็นของร้อน

๑. อาทิตตสูตร

ว่าด้วยสิ่งที่เป็นของร้อน

[๔๑] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถ-
บิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้นเมื่อราตรีผ่านไป เทวดาองค์หนึ่งมีวรรณะ
งดงามยิ่งนัก เปล่งรัศมีให้สว่างทั่วพระเชตวัน เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ
ถวายอภิวัตแล้วยืนอยู่ ณ ที่สมควร ได้กล่าวคาถาเหล่านี้ในสำนักของพระผู้มี
พระภาคว่า

เมื่อเรือนถูกไฟไหม้แล้ว

เจ้าของเรือนขนเอาภาชนะใดออกไปได้

ภาชนะนั้นย่อมเป็นประโยชน์แก่เขา

ส่วนสิ่งของที่มีได้ขนออกไปยอมถูกไฟไหม้ จันใด

โลกถูกชราและมรณะเผาแล้ว ก็จันนั้น

ควรนำออกด้วยการให้ทาน

เพราะทานที่บุคคลให้แล้ว ชื่อว่านำออกดีแล้ว

ทานที่บุคคลให้แล้วนั้นย่อมมีผลคือความสุข

ที่ยังมิได้ให้ ย่อมไม่มีผลอย่างนั้น

โจรยังปล้นเอาไปได้ พระราชายังริบเอาไปได้

ไฟยังไหม้ได้หรือสูญหายไปได้

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑. เทวดาสังยุต]

๕. อาทิตตวรรค ๒. กินททสูตร

อนึ่ง บุคคลจำต้องละร่างกาย
พร้อมด้วยสิ่งของเครื่องอาศัยเพราะการตายจากไป
ผู้มีปัญญาชัดดังนี้แล้ว ควรใช้สอยและให้ทาน
ครั้นให้ทานและใช้สอยตามควรแล้วจะไม่ถูกติเตียน
ยอมเข้าถึงสถานที่อันเป็นแดนสวรรค์

อาทิตตสูตรที่ ๑ จบ

๒. กินททสูตร

ว่าด้วยให้อะไร ชื่อว่าให้อะไร

[๔๒] เทวดาทูลถามว่า

บุคคลให้อะไร ชื่อว่าให้กำลัง
ให้อะไร ชื่อว่าให้วรรณะ
ให้อะไร ชื่อว่าให้ความสุข
ให้อะไร ชื่อว่าให้จักขุ
และใคร ชื่อว่าให้ทุกสิ่งทุกอย่าง
ข้าพระองค์ขอทูลถามพระองค์
ขอพระองค์ได้โปรดตรัสบอกแก่ข้าพระองค์ด้วยเถิด

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

บุคคลให้ข้าว ชื่อว่าให้กำลัง
ให้ผ้า ชื่อว่าให้วรรณะ
ให้ยานพาหนะ ชื่อว่าให้ความสุข
ให้ประทีป ชื่อว่าให้จักขุ
และผู้ให้ที่พักอาศัย ชื่อว่าให้ทุกสิ่งทุกอย่าง
ส่วนผู้ที่พร่ำสอนธรรม ชื่อว่าให้อมตะ

กินททสูตรที่ ๒ จบ

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑. เทวดาสังยุต]
๕. อาทิตตวรรค ๔. เอกมูลสูตร

๓. อन्नสูตร ว่าด้วยข้าว

[๔๓] เทวดากล่าวว่า

เทวดาและมนุษย์ทั้งสองพวก
ต่างก็พอใจข้าวด้วยกันทั้งนั้น
ส่วนผู้ที่ไม่พอใจข้าว ชื่อว่ายักษ์โดยแท้
พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ชนเหล่าใดมีใจเลื่อมใสให้ข้าวนั้นด้วยศรัทธา
ข้าวนั้นเองย่อมค้าชูชนเหล่านั้นทั้งในโลกนี้และโลกหน้า
เพราะเหตุนั้น บุคคลพึงกำจัดความตระหนี่
ครอบงำมลทินแล้วให้ทานเถิด
เพราะบุญเป็นที่พึงของสัตว์ทั้งหลายในโลกหน้า

อन्नสูตรที่ ๓ จบ

๔. เอกมูลสูตร ว่าด้วยบาดาลมีรากอันเดียว

[๔๔] เทวดากล่าวว่า

บาดาลมีรากอันเดียว^๑ มีวนเวียน ๒ อย่าง^๒
มีมลทิน ๓ ประการ^๓ มีเครื่องลาด ๕ ประการ^๔
เป็นทะเลหมนไปได้ทั้ง ๑๒ ด้าน^๕ ฤๅษีข้ามพ้นได้แล้ว

เอกมูลสูตรที่ ๔ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ รากอันเดียว หมายถึงอวิชชา (ส.ส.อ. ๑/๔๔/๘๒)

^๒ วนเวียน ๒ อย่าง หมายถึง สัสสตทิฏฐิและอุจเฉททิฏฐิ (ส.ส.อ. ๑/๔๔/๘๒, ส.ฐีกา ๑/๔๔/๑๒๔)

^๓ มลทิน ๓ ประการ หมายถึงราคะ โทสะ โมหะ (ส.ส.อ. ๑/๔๔/๘๒)

^๔ เครื่องลาด ๕ ประการ หมายถึงกามคุณทั้ง ๕ คือ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ (ส.ส.อ. ๑/๔๔/๘๒)

^๕ หมนไปได้ทั้ง ๑๒ ด้าน หมายถึงหมนไปในอายตนะ ๑๒ (ส.ส.อ. ๑/๔๔/๘๒)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๑๕ หน้า : ๕๙ }

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑. เทวดาสังยุต]
๕. อาทิตตวรรค ๖. อัศจรรย์สูตร

๕. อโนมียสูตร ว่าด้วยพระนามไม่ต่ำต้อย

[๔๕] เทวดากล่าวว่า

เชิญท่านทั้งหลายดูพระพุทธเจ้าพระองค์นั้น
ผู้มีพระนามไม่ต่ำต้อย^๑ ทรงเห็นประโยชน์อันละเอียดอ่อน
ให้ซึ่งปัญญา ไม่ทรงชั่งอยู่ในอาลัยคือกาม
ตรัสรู้ธรรมทุกอย่าง มีพระปรีชา ดำเนินไปในทางอันประเสริฐ
ทรงแสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่

อโนมียสูตรที่ ๕ จบ

๖. อัศจรรย์สูตร ว่าด้วยนางอัปสร

[๔๖] เทวดาทูลถามว่า

ราวป่านาหลงไหล กีกักออกไปด้วยหมูนางอัปสร
เป็นป่าที่หมูปีสจอาศัยอยู่ จักออกไปได้อย่างไร
พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

ทางนั้นชื่อว่าเป็นทางตรง ทิศนั้นชื่อว่ามีภัย
รถชื่อว่ามีเสียงดัง ประกอบด้วยล้อคือธรรม
หิริเป็นฝาประทุนของรถนั้น สติเป็นเกราะกันของรถนั้น
เรากล่าวธรรม มีสัมมาทิฏฐินำหน้าว่าเป็นนายสารถี
ยานชนิดนี้มีอยู่แก่ผู้ใด จะเป็นสตรีหรือบุรุษก็ตาม
ผู้นั้นไปไกลนิพพานด้วยยานนี้แล

อัศจรรย์สูตรที่ ๖ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ผู้มีพระนามไม่ต่ำต้อย หมายถึงมีพระนามไม่บกพร่อง คือมีพระนามบริบูรณ์ เพราะประกอบด้วยคุณ
ทุกประการ (ส.ส.อ. ๑/๔๕/๘๒)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๑๕ หน้า : ๖๐ }

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑. เทวดาสังยุต]

๕. อาทิตตวรรค ๘. เขตวนสูตร

๗. วนโรปสูตร

ว่าด้วยการปลุกป่า

[๔๗] เทวดาทูลถามว่า

บุญย่อมเจริญ ทั้งกลางวันและกลางคืน
ตลอดกาลทุกเมื่อ แก่ชนเหล่าไหน
ชนเหล่าไหนดำรงอยู่ในธรรม
สมบูรณ์ด้วยศีลแล้ว ย่อมไปสู่สวรรค์

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

ชนเหล่าใดปลุกสวนอันนารีรัมย์^๑
ปลุกป่า สร้างสะพาน ขุดสระน้ำ บ่อน้ำ
และให้ที่พักอาศัย
บุญย่อมเจริญแก่ชนเหล่านั้น
ทั้งกลางวันและกลางคืนตลอดกาลทุกเมื่อ
ชนเหล่านั้นดำรงอยู่ในธรรม สมบูรณ์ด้วยศีลแล้ว
ย่อมไปสู่สวรรค์อย่างแน่นอน

วนโรปสูตรที่ ๗ จบ

๘. เขตวนสูตร

ว่าด้วยพระเขตวันวิหาร

[๔๘] อนาถบิณฑิกเทพบุตรได้กล่าวคาถาเหล่านี้ในสำนักของพระผู้มีพระภาคว่า

พระเขตวันนี้นั้นมีหมู่ฤๅษีพำนักอยู่
พระผู้เป็นธรรมราชาประทับอยู่
เป็นสถานที่ให้เกิดปีติแก่ข้าพระองค์

เชิงอรรถ :

^๑ สวนอันนารีรัมย์ หมายถึงสวนไม้ดอกไม้ผลอันนารีรัมย์ (ส.ส.อ. ๑/๔๗/๘๖)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๑๕ หน้า : ๖๑ }

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑. เทวดาสังยุต]

๕. อาทิตตวรรค ๙. มัจฉริสูตร

การงาน ๑ วิชชา ๑ ธรรม ๑ ศีล ๑ ชีวิตอันสูงสุด ๑^๑
สัตว์ทั้งหลายย่อมบริสุทธ์ด้วยธรรม ๕ ประการนี้
หาใช่บริสุทธ์ด้วยโคตรหรือด้วยทรัพย์ไม่
เพราะเหตุนั้นแหละ คนฉลาดเมื่อเห็นประโยชน์ตน
ควรเลือกเฟ้นธรรมโดยแยบคายเกิด
เพราะเมื่อเลือกเฟ้นเช่นนี้ ย่อมหมดจดได้ในธรรมเหล่านั้น
พระสารีบุตรเท่านั้นเป็นผู้ยอดเยี่ยมกว่าภิกษุผู้ถึงฝั่ง
ด้วยปัญญา ศีล และความสงบ^๒

เขตวนสูตรที่ ๘ จบ

๙. มัจฉริสูตร

ว่าด้วยคนตระหนี่

[๔๙] เทวดาทูลถามว่า

คนเหล่าใดในโลกนี้ เป็นคนตระหนี่เหนียวแน่น
บริภาษผู้อื่น ทำอันตรายแก่คนเหล่านั้นผู้ให้อยู่
วิบากของคนเหล่านั้นจะเป็นเช่นไร
และภพหน้าจะเป็นเช่นไร
ข้าพระองค์มาเพื่อทูลถามพระผู้มีพระภาค
ว่าจะรู้ข้อความนั้นได้อย่างไร

เชิงอรรถ :

- ^๑ การงาน หมายถึงมรรคเจตนา วิชชา หมายถึงมรรคปัญญา ธรรม หมายถึงธรรมที่เป็นฝ่ายแห่งสมาธิ
ศีลเป็นชีวิตอันสูงสุด หมายถึงชีวิตของผู้ดำรงอยู่ในศีลเป็นสิ่งสูงสุด อีกนัยหนึ่ง วิชชา หมายถึงทฤษฎี
และสังกัปปะ ธรรม หมายถึงวាយามะ สมาธิ และสติ ศีล หมายถึงวาจาและกัมมันตะ ชีวิตอันสูงสุด
หมายถึงชีวิตของผู้ดำรงอยู่ในศีลนั้นเป็นชีวิตอันสูงสุด (ส.ส.อ. ๑/๔๘/๘๖, ส.ฎีกา ๑/๔๘/๑๓๒)

^๒ ดูเทียบคคาถาข้อ ๑๐๑ หน้า ๑๐๗ ในเล่มนี้

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๑๕ หน้า :๖๒ }

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑. เทวดาสังยุต]

๕. อาทิตตวรรค ๙. มัจฉริสูตร

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

คนเหล่าใดในโลกนี้ เป็นคนตระหนี่เหนียวแน่น
 บริภาษผู้อื่น ทำอันตรายแก่คนอื่นผู้ให้อยู่
 คนเหล่านั้นย่อมบังเกิดในนรก กำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน หรือยมโลก
 ถ้าพวกเขาเกิดเป็นมนุษย์ ก็เกิดในตระกูลคนยากจน
 ซึ่งจะหาท่อนผ้า อาหาร ความยินดี และความสนุกสนานได้ยาก
 คนพาลเหล่านั้น ต้องการสิ่งใดจากผู้อื่น
 พวกเขาขอมไม่ได้แม้สิ่งนั้น
 นั้นเป็นวิบากในภพนี้ และภพหน้าก็ยังเป็นทุกตติอีกด้วย

เทวดาทูลถามว่า

ขอนี้ข้าพระองค์เข้าใจอย่างนี้
 ข้าแต่พระโคตม ข้าพระองค์ขอทูลถามข้ออื่น
 คนเหล่าใดในโลกนี้ ได้ความเป็นมนุษย์แล้ว
 รู้เจราปราศรัย ปราศจากความตระหนี่
 เลื่อมใสในพระพุทธเจ้า พระธรรมและพระสงฆ์
 เป็นผู้มีความเคารพอย่างแรงกล้า
 วิบากของคนเหล่านั้นจะเป็นเช่นไร และภพหน้าจะเป็นเช่นไร
 ข้าพระองค์มาเพื่อทูลถามพระผู้มีพระภาค
 ว่าจะรู้ข้อความนั้นได้อย่างไร

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

คนเหล่าใดในโลกนี้ ได้ความเป็นมนุษย์แล้ว
 รู้เจราปราศรัย ปราศจากความตระหนี่
 เลื่อมใสในพระพุทธเจ้า พระธรรมและพระสงฆ์
 เป็นผู้มีความเคารพอย่างแรงกล้า
 คนเหล่านั้นย่อมปรากฏในสวรรค์ซึ่งเป็นที่อุบัติของพวกเขา
 ถ้าพวกเขาเกิดเป็นมนุษย์ ก็เกิดในตระกูลที่มั่งคั่ง

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑. เทวดาสังยุต]

๕. อาทิตตวรรค ๑๐. ขฎิการสูตร

ซึ่งจะหาท่อนผ้า อาหาร ความยินดี และความสนุกสนานได้ไม่ยาก
 บันเทิงใจอยู่ในโภคทรัพย์ที่ผู้อื่นหาสะสมไว้
 เหมือนเทวดาชั้นปรนิมมิตวสวัตดี
 นั้นเป็นวิบากในภพนี้ ทั้งภพหน้าก็เป็นสุคติอีกด้วย

มัจฉริสูตรที่ ๙ จบ

๑๐. ขฎิการสูตร

ว่าด้วยขฎิการเทพบุตร

[๕๐] ขฎิการเทพบุตรกราบทูลว่า

ภิกษุ ๗ รูป ผู้บังเกิดในพรหมโลกชั้นอวิหา
 เป็นผู้หลุดพ้น สิ้นราคะและโทสะแล้ว
 ข้ามพ้นตัณหาที่ข้ามไปในโลกได้

พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า

ภิกษุเหล่านั้นคือใครบ้าง
 ได้ข้ามพ้นเบ็อกตม คือบ่วงความตาย
 ที่ใคร ๆ ข้ามได้แสนยาก
 ละทิ้งกายมนุษย์^๑ แล้วก้าวล่วงโยคะอันเป็นทิพย์^๒ ได้

ขฎิการเทพบุตรทูลตอบว่า

ภิกษุ ๓ รูปเหล่านี้ คือ ท่านอุปกะ
 ท่านผลคัณทะ และท่านปุกกุสาติ
 ภิกษุอีก ๔ รูป คือ ท่านภัททียะ ท่านขันทเทวะ

เชิงอรรถ :

^๑ กายมนุษย์ หมายถึงสังโยชน์เบื้องต่ำ ๕ ประการ (ส.ส.อ. ๑/๕๐/๘๘)

^๒ โยคะอันเป็นทิพย์ ในที่นี้หมายถึงสังโยชน์เบื้องสูง ๕ ประการ (ส.ส.อ. ๑/๕๐/๘๘)

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑. เทวดาสังยุต]

๕. อาทิตตวรรค ๑๐. ขฎิการสูตร

ท่านพหูหันทิ และท่านสังคิยะ
ภิกษุเหล่านั้นละทิ้งกายมนุษย์แล้ว
ก้าวล่วงโยคะอันเป็นทิพย์ได้

พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า

ท่านผู้ฉลาดมักกล่าวสรรเสริญภิกษุเหล่านั้น
ผู้ละบ่วงแห่งมารได้แล้ว
ภิกษุเหล่านั้นรู้ธรรมของใครเล่า
จึงตัดเครื่องผูกคือภพได้

ขฎิการเทพบุตรทูลตอบว่า

ท่านเหล่านั้นรู้ธรรมของผู้ใด
จึงตัดเครื่องผูกคือภพได้
ผู้นั้นมิใช่ใครอื่นนอกจากพระผู้มีพระภาค
(และ) นอกจากคำสั่งสอนของพระองค์
ท่านเหล่านั้นรู้ธรรมเป็นที่ดับไม่เหลือ
แห่งนามรูปแล้ว จึงตัดเครื่องผูกคือภพได้

พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า

ท่านกล่าวววาจาลึกซึ้ง
ที่รู้ได้ยาก เข้าใจให้ตีได้ยาก
ท่านรู้ธรรมของใคร จึงกล่าวววาจาเช่นนี้ได้

ขฎิการเทพบุตรทูลตอบว่า

เมื่อก่อนข้าพระองค์เป็นช่างหม้อ
ปั้นหม้ออยู่ในแคว้นเวภพิงคะ เป็นผู้เลี้ยงดูมารดาและบิดา
เป็นอุบาสกของพระกัสสปพุทธเจ้า เว้นขาดจากเมถุนธรรม
ประพฤติพรหมจรรย์ ไม่มีอาภิส
ได้เคยเป็นคนหมู่บ้านเดียวกันกับพระองค์
ทั้งเคยเป็นสหายของพระองค์ในกาลก่อน

พระสูตรตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑. เทวดาสังยุต]

๕. อาทิตตวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

ข้าพระองค์รู้จักภิกษุ ๗ รูปเหล่านี้

ผู้หลุดพ้นแล้ว สิ้นราคะและโทสะแล้ว

ข้ามพ้นตัณหาที่ซ่านไปในโลกได้

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

นายช่างหม้อ จริงอย่างที่ท่านพูดนั้นแหละ

เมื่อก่อนนั้นท่านเคยเป็นช่างหม้อ

ปั้นหม้ออยู่ในแคว้นเวภพิงคะ เป็นผู้เลี้ยงดูมารดาและบิดา

เป็นอุบาสกของพระกัสสปพุทธเจ้า เว้นขาดจากเมถุนธรรม

ประพฤติพรหมจรรย์ ไม่มีอาภิส

ได้เคยเป็นคนหมู่บ้านเดียวกันกับเรา

ทั้งเคยเป็นสหายของเราในกาลก่อน

พระสังคีติกาจารย์กล่าวว่า

สหายเก่าทั้งสอง ผู้เคยอบรมตนมาแล้ว

เหลือไว้แต่ร่างกายในชาติสุดท้าย

ได้มาพบกันด้วยอาการอย่างนี้^๑

ขุฎติการสูตรที่ ๑๐ จบ

อาทิตตวรรคที่ ๕ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. อาทิตตสูตร

๒. กิณฑสูตร

๓. อัมมสูตร

๔. เอกมูลสูตร

๕. อโนมียสูตร

๖. อัศจรรย์สูตร

๗. วนโรปสูตร

๘. เชตวันสูตร

๙. มัจฉริสูตร

๑๐. ขุฎติการสูตร

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเทียบคาถาข้อ ๑๐๕ หน้า ๑๑๔-๑๑๖ ในเล่มนี้

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๑๕ หน้า : ๖๖ }

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑. เทวดาสังยุต]

๖. ชรารวรรค ๒. อขรสาสูตร

๖. ชรารวรรค

หมวดว่าด้วยชรา

๑. ชราสูตร

ว่าด้วยชรา

[๕๑] เทวดาทูลถามว่า

อะไรเล่ายังประโยชน์ให้สำเร็จตราบเท่าชรา (ความแก่)
อะไรเล่าตั้งมั่นแล้วยังประโยชน์ให้สำเร็จ
อะไรเล่าเป็นรัตนะของคนทั้งหลาย
อะไรเล่าโจรสลักไปไม่ได้

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

ศีลยังประโยชน์ให้สำเร็จตราบเท่าชรา
ศรัทธาตั้งมั่นแล้วยังประโยชน์ให้สำเร็จ
ปัญญาเป็นรัตนะของคนทั้งหลาย
บุญโจรสลักไปไม่ได้

ชราสูตรที่ ๑ จบ

๒. อขรสาสูตร

ว่าด้วยสิ่งที่ไม่ชำรุด

[๕๒] เทวดาทูลถามว่า

อะไรเล่าที่ไม่ชำรุด^๑ยังประโยชน์ให้สำเร็จ
อะไรเล่าตั้งมั่นแล้วยังประโยชน์ให้สำเร็จ
อะไรเล่าเป็นรัตนะของคนทั้งหลาย
อะไรเล่าโจรสลักไปไม่ได้

เชิงอรรถ :

^๑ ไม่ชำรุด ในที่นี้หมายถึงไม่วิบัติ (ส.ส.อ. ๑/๕๒/๙๐)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๑๕ หน้า : ๖๗ }

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑. เทวดาสังยุต]

๖. ขรวรรค ๓. มิตตสูตร

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

ศีลที่ไม่ชำรุดยังประโยชน์ให้สำเร็จ
ศรัทธาตั้งมั่นแล้วยังประโยชน์ให้สำเร็จ
ปัญญาเป็นรัตนะของคนทั้งหลาย
บุญโจรสลักไปไม่ได้

อขรสาสูตรที่ ๒ จบ

๓. มิตตสูตร

ว่าด้วยมิตร

[๕๓] เทวดาทูลถามว่า

อะไรเล่าเป็นมิตรของคนเดินทาง
อะไรเล่าเป็นมิตรในเรือนของตน
อะไรเล่าเป็นมิตรของคนผู้มีประโยชน์^๑เกิดขึ้น
อะไรเล่าเป็นมิตรติดตามตนไปถึงภพหน้า

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

พวกหมู่เกวียนเป็นมิตรของคนเดินทาง
มารดาเป็นมิตรในเรือนของตน
สหายเป็นมิตรของคนผู้มีประโยชน์เกิดขึ้นเนื่อง ๆ
บุญที่ตนเองทำไว้แล้วเป็นมิตรติดตามตนไปถึงภพหน้า

มิตตสูตรที่ ๓ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ประโยชน์ ในที่นี้หมายถึงกิจ (ส.ส.อ. ๑/๕๓/๙๐)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๑๕ หน้า : ๖๘ }

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑. เทวดาสังยุต]
๖. ขราวรรค ๕. ปฐมชนสูตร

๔. วัตถุสูตร ว่าด้วยที่พึง

[๕๔] เทวดาทูลถามว่า

อะไรเล่าเป็นที่พึงของมนุษย์ทั้งหลาย
อะไรเล่าเป็นเพื่อนที่อดเยี่ยมในโลกนี้
หมู่สัตว์ที่มีชีวิตอยู่บนพื้นดินอาศัยอะไรเล่าเลี้ยงชีพ
พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

บุตรเป็นที่พึงของมนุษย์ทั้งหลาย
ภรรยาเป็นเพื่อนที่อดเยี่ยมในโลกนี้
หมู่สัตว์ที่มีชีวิตอยู่บนพื้นดินอาศัยฝนเลี้ยงชีพ

วัตถุสูตรที่ ๔ จบ

๕. ปฐมชนสูตร ว่าด้วยสิ่งที่ทำคนให้เกิด สูตรที่ ๑

[๕๕] เทวดาทูลถามว่า

อะไรเล่าทำคนให้เกิด
อะไรเล่าของคนนั้นยอมพล่านไป
อะไรเล่าเวียนวายในสงสาร
อะไรเล่าเป็นภัยใหญ่ของคนนั้น

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

ตัณหาทำคนให้เกิด
จิตของคนนั้นยอมพล่านไป
สัตว์เวียนวายในสงสาร
ทุกข์เป็นภัยใหญ่ของคนนั้น

ปฐมชนสูตรที่ ๕ จบ

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑. เทวดาสังยุต]
๖. ชรารวรรค ๗. ตติยชนสูตร

๖. ทุตติยชนสูตร ว่าด้วยสิ่งที่ทำคนให้เกิด สูตรที่ ๒

[๕๖] เทวดาทูลถามว่า
อะไรเล่าทำคนให้เกิด
อะไรเล่าของคนนั้นยอมพลานไป
อะไรเล่าเวียนวายในสงสาร
สัตว์ยอมไม่หลุดพ้นจากอะไร

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า
ตถหาทำคนให้เกิด
จิตของคนนั้นยอมพลานไป
สัตว์เวียนวายในสงสาร
สัตว์ยอมไม่หลุดพ้นจากทุกข์

ทุตติยชนสูตรที่ ๖ จบ

๗. ตติยชนสูตร ว่าด้วยสิ่งที่ทำคนให้เกิด สูตรที่ ๓

[๕๗] เทวดาทูลถามว่า
อะไรเล่าทำคนให้เกิด
อะไรเล่าของคนนั้นยอมพลานไป
อะไรเล่าเวียนวายในสงสาร
อะไรเล่าเป็นที่ไปในเบื้องหน้าของคนนั้น

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า
ตถหาทำคนให้เกิด
จิตของคนนั้นยอมพลานไป
สัตว์เวียนวายในสงสาร
กรรมเป็นที่ไปในเบื้องหน้าของคนนั้น

ตติยชนสูตรที่ ๗ จบ

พระสูตรตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑. เทวดาสังยุต]

๖. ชรารวรรค ๙. ทุติยสูตร

๘. อุปปถสูตร

ว่าด้วยทางผิด

[๕๘] เทวดาทูลถามว่า

อะไรเล่าบัดนี้ตกกล่าวว่าเป็นทางผิด

อะไรเล่าสิ้นไปตามคืนและวัน

อะไรเล่าเป็นมลทินของพรหมจรรย์

อะไรเล่ามิใช่หน้า แต่เป็นเครื่องชำระล้าง

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

ราคะบัดนี้ตกกล่าวว่าเป็นทางผิด

วัยสิ้นไปตามคืนและวัน

หญิงเป็นมลทินของพรหมจรรย์ หมุสัตว์นี้ช้องอยู่ในหญิงนั้น

ตบะและพรหมจรรย์นั้นมิใช่หน้า แต่เป็นเครื่องชำระล้าง

อุปปถสูตรที่ ๘ จบ

๙. ทุติยสูตร

ว่าด้วยเพื่อน

[๕๙] เทวดาทูลถามว่า

อะไรเล่าเป็นเพื่อนของบุรุษ

อะไรเล่ายอมปกครองบุรุษนั้น

และสัตว์ยินดีในอะไร จึงพ้นจากทุกข์ทั้งปวงได้

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

ศรัทธาเป็นเพื่อนของบุรุษ

ปัญญายอมปกครองบุรุษนั้น

สัตว์ยินดีในนิพพาน จึงพ้นจากทุกข์ทั้งปวงได้

ทุติยสูตรที่ ๙ จบ

พระสูตรตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑. เทวดาสังยุต]

๖. ขรวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

๑๐. กวิสฺตร

ว่าด้วยกวี

[๖๐] เทวดาทูลถามว่า

อะไรเล่าเป็นต้นเหตุของคาถา

อะไรเล่าเป็นเครื่องปรากฏของคาถาเหล่านั้น

คาถาอาศัยอะไรเล่า อะไรเล่าเป็นที่อาศัยของคาถา

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

ฉันทเป็นต้นเหตุของคาถา

อักขระเป็นเครื่องปรากฏของคาถาเหล่านั้น

คาถาอาศัยชื่อ กวีเป็นที่อาศัยของคาถา

กวิสฺตรที่ ๑๐ จบ

ขรวรรคที่ ๖ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. ขราสุตฺร

๒. อชฺรสาสุตฺร

๓. มิตฺตสุตฺร

๔. วัตถสุตฺร

๕. ปฐมชนสุตฺร

๖. ทุตฺตชนสุตฺร

๗. ตุตฺตชนสุตฺร

๘. อุปฺปถสุตฺร

๙. ทุตฺตสุตฺร

๑๐. กวิสฺตร

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑. เทวดาสังยุต]
๗. อัถวรรค ๒. จิตตสูตร

๗. อัถวรรค

หมวดว่าด้วยสิ่งครอบงำ

๑. นามสูตร

ว่าด้วยชื่อ

[๖๑] เทวดาทูลถามว่า

อะไรเล่าครอบงำสิ่งทั้งปวง

อะไรเล่าไม่มีสิ่งทั้งปวงยิ่งกว่า

อะไรเล่าเป็นธรรมอย่างหนึ่งที่สิ่งทั้งปวงตกอยู่ในอำนาจ

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

ชื่อครอบงำสิ่งทั้งปวง

ชื่อไม่มีสิ่งทั้งปวงยิ่งกว่า

ชื่อเป็นธรรมอย่างหนึ่งที่สิ่งทั้งปวงตกอยู่ในอำนาจ

นามสูตรที่ ๑ จบ

๒. จิตตสูตร

ว่าด้วยจิต

[๖๒] เทวดาทูลถามว่า

โลก^๑ถูกอะไรนำไป ถูกอะไรผลักไสไป

อะไรเล่าเป็นธรรมอย่างหนึ่งที่โลกทั้งหมดตกอยู่ในอำนาจ

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

โลกถูกจิตนำไป ถูกจิตผลักไสไป

จิตเป็นธรรมอย่างหนึ่งที่โลกทั้งหมดตกอยู่ในอำนาจ

จิตตสูตรที่ ๒ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ โลก ในสูตรนี้และสูตรต่อ ๆ ไปในวรรคนี้หมายถึงสัตว์โลก

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๑๕ หน้า : ๗๓ }

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑. เทวดาสังยุต]
๗. อัถวรรค ๔. สัญโญชนสูตร

๓. ตัณหาสูตร

ว่าด้วยตัณหา

[๖๓] เทวดาทูลถามว่า

โลกถูกละไรรักษาไป ถูกอะไรผลักไสไป
อะไรเล่าเป็นธรรมอย่างหนึ่งที่โลกทั้งหมดตกอยู่ในอำนาจ
พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

โลกถูกตัณหาไป ถูกตัณหาผลักไสไป
ตัณหาเป็นธรรมอย่างหนึ่งที่โลกทั้งหมดตกอยู่ในอำนาจ

ตัณหาสูตรที่ ๓ จบ

๔. สัญโญชนสูตร

ว่าด้วยเครื่องประกอบไว้

[๖๔] เทวดาทูลถามว่า

โลกมีอะไรเล่าเป็นเครื่องประกอบไว้
อะไรเล่าเป็นเหตุเที่ยวไปของโลกนั้น
เพราะอะไรได้เล่า พระองค์จึงตรัสว่า นิพพาน
พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

โลกมีความเพลิงเป็นเครื่องประกอบไว้
วิตกเป็นเหตุเที่ยวไปของโลกนั้น
เพราะละตัณหาได้ เราจึงกล่าววว่า นิพพาน

สัญโญชนสูตรที่ ๔ จบ

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑. เทวดาสังยุต]
๗. อัทธรวรรค ๖. อัพภาทสูตร

๕. พันธนสูตร

ว่าด้วยเครื่องผูก

[๖๕] เทวดาทูลถามว่า

โลกมีอะไรเล่าเป็นเครื่องผูกไว้
อะไรเล่าเป็นเหตุเที่ยวไปของโลกนั้น
เพราะอะไรได้เล่า จึงตัดเครื่องผูกได้หมด

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

โลกมีความเพิลิดเพลिनเป็นเครื่องผูกไว้
วิตกเป็นเหตุเที่ยวไปของโลกนั้น
เพราะละตัณหาได้ จึงตัดเครื่องผูกได้หมด

พันธนสูตรที่ ๕ จบ

๖. อัพภาทสูตร

ว่าด้วยสิ่งที่ถูกกำจัด

[๖๖] เทวดาทูลถามว่า

โลกถูกอะไรเล่ากำจัด ถูกอะไรเล่าล้อมไว้
ถูกลูกศรคืออะไรเล่าเสียบไว้
ถูกอะไรเล่าเผาให้ร้อนตลอดกาลทุกเมื่อ

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

โลกถูกมัจจุกำจัด ถูกขราล้อมไว้
ถูกลูกศรคือตัณหาเสียบไว้
ถูกความอยากเผาให้ร้อนตลอดกาลทุกเมื่อ

อัพภาทสูตรที่ ๖ จบ

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑. เทวดาสังยุต]
๗. อัถวรรค ๘. ปิहितสูตร

๗. อุททิตสูตร

ว่าด้วยสิ่งที่ถูกดัก

[๖๗] เทวดาทูลถามว่า

โลกถูกละไรเล่าดักไว้ ถูกละไรเล่าล้อมไว้
ถูกละไรเล่าปิดไว้ ตั้งอยู่ในอะไรเล่า

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

โลกถูกตัณหาดักไว้ ถูกขราล้อมไว้
ถูกมัจจุปิดไว้ ตั้งอยู่ในความทุกข์

อุททิตสูตรที่ ๗ จบ

๘. ปิहितสูตร

ว่าด้วยสิ่งที่ถูกปิดไว้

[๖๘] เทวดาทูลถามว่า

โลกถูกละไรเล่าปิดไว้ ตั้งอยู่ในอะไรเล่า
ถูกละไรเล่าดักไว้ ถูกละไรเล่าล้อมไว้

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

โลกถูกมัจจุปิดไว้ ตั้งอยู่ในความทุกข์
ถูกตัณหาดักไว้ ถูกขราล้อมไว้

ปิहितสูตรที่ ๘ จบ

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑. เทวดาสังยุต]

๗. อัถวรรค ๑๐. โลกสูตร

๙. อัจฉาสูตร

ว่าด้วยความอยาก

[๖๙] เทวดาทูลถามว่า

โลกถูกอะไรเล่าผูกไว้

เพราะกำจัดอะไรออกไป จึงพ้นได้

เพราะละอะไรได้เล่า จึงตัดเครื่องผูกได้ทั้งหมด

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

โลกถูกความอยากผูกไว้

เพราะกำจัดความอยากออกไป จึงพ้นได้

เพราะละความอยาก จึงตัดเครื่องผูกได้ทั้งหมด

อัจฉาสูตรที่ ๙ จบ

๑๐. โลกสูตร

ว่าด้วยโลก

[๗๐] เทวดาทูลถามว่า

เมื่ออะไรเกิด โลกจึงเกิด

โลกทำความเขยชิดในอะไร โลกยึดถืออะไร

โลกเดือดร้อนเพราะอะไร

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑. เทวดาสังยุต]

๗. อัถวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

เมื่ออายตนะ ๖ เกิด โลกจึงเกิด

โลกทำความเขยชิดในอายตนะ ๖

โลกยึดถืออายตนะ ๖ นั้นแล

โลกเดือดร้อนเพราะอายตนะ ๖

โลกสูตรที่ ๑๐ จบ

อัถวรรคที่ ๗ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. นามสูตร

๓. ตัณหาสูตร

๕. พันธสูตร

๗. อุททิตสูตร

๙. อัจฉาสูตร

๒. จิตตสูตร

๔. สัมมโยชนสูตร

๖. อัพภาทสูตร

๘. ปิहितสูตร

๑๐. โลกสูตร

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑. เทวดาสังยุต]
๘. ชาติวาวรรค ๒. รกสูตร

๘. ชาติวาวรรค

หมวดว่าด้วยการฆ่า

๑. ชาติวาสูตร

ว่าด้วยการฆ่า

[๗๑] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี
เทวดานั้นยืนอยู่ ณ ที่สมควรแล้ว ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคด้วยคาถาว่า
บุคคลฆ่าอะไรได้จึงอยู่เป็นสุข
ฆ่าอะไรได้จึงไม่เศร้าโศก ข้าแต่พระโคตม
พระองค์ทรงพอพระทัยการฆ่าธรรมอย่างหนึ่ง คืออะไร
พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า
บุคคลฆ่าความโกรธได้จึงอยู่เป็นสุข
ฆ่าความโกรธได้จึงไม่เศร้าโศก เทวดา
พระอริยะทั้งหลายสรรเสริญการฆ่าความโกรธ
ซึ่งมีรากเป็นพิษ^๑ มียอดหวาน
เพราะบุคคลฆ่าความโกรธนั้นได้แล้ว จึงไม่เศร้าโศก

ชาติวาสูตรที่ ๑ จบ

๒. รกสูตร

ว่าด้วยรก

[๗๒] เทวดาทูลถามว่า
อะไรเล่าเป็นเครื่องปรากฏของรก
อะไรเล่าเป็นเครื่องปรากฏของไฟ
อะไรเล่าเป็นเครื่องปรากฏของรัฐ
อะไรเล่าเป็นเครื่องปรากฏของหญิง

เชิงอรรถ :

^๑ มีรากเป็นพิษ หมายถึงมีทุกข์เป็นวิบาก (ส.ส.อ. ๑/๗๑/๙๓)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๑๕ หน้า : ๗๙ }

พระสูตรตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑. เทวดาสังยุต]
๘. ฆัตตวาวรรค ๓. วิตตสูตร

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

ธงเป็นเครื่องปรากฏของรถ
ควันเป็นเครื่องปรากฏของไฟ
พระราชาก็เป็นเครื่องปรากฏของรัฐ
ภัสดาเป็นเครื่องปรากฏของหญิง^๑

รถสูตรที่ ๒ จบ

๓. วิตตสูตร

ว่าด้วยทรัพย์เครื่องปล้ำใจ

[๗๓] เทวดาทูลถามว่า

อะไรเล่าเป็นทรัพย์เครื่องปล้ำใจที่ประเสริฐของบุรุษในโลกนี้
อะไรเล่าที่บุคคลประพฤติดีแล้วนำความสุขมาให้
อะไรเล่าเป็นรสที่ดีกว่ารสทั้งหลาย
บุคคลมีความเป็นอยู่อย่างไร นักปราชญ์ทั้งหลาย
จึงกล่าวว่ามีชีวิตประเสริฐ

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

ศรัทธาเป็นทรัพย์เครื่องปล้ำใจที่ประเสริฐของบุรุษในโลกนี้
ธรรม^๒ ที่บุคคลประพฤติดีแล้วนำความสุขมาให้
สัจจะเท่านั้นเป็นรสที่ดีกว่ารสทั้งหลาย
บุคคลมีความเป็นอยู่ด้วยปัญญา นักปราชญ์ทั้งหลาย
จึงกล่าวว่ามีชีวิตประเสริฐ

วิตตสูตรที่ ๓ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ดู ข.จ. (แปล) ๓๐/๑๐๗/๓๖๗

^๒ ธรรม ในที่นี้หมายถึงกุศลกรรมบถ ๑๐ (ส.ส.อ. ๑/๗๓/๙๕)

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑. เทวดาสังยุต]

๘. ฆัตถาวรรค ๔. ภูฏิสสูตร

๔. ภูฏิสสูตร

ว่าด้วยฝน

[๗๔] เทวดาทูลถามว่า

บรรดาสิ่งที่ยกขึ้น อะไรเล่าประเสริฐ
 บรรดาสิ่งที่ตกลงไป อะไรเล่าประเสริฐ
 บรรดาสัตว์ที่เดินได้ สัตว์ประเภทใดประเสริฐ
 บรรดาชนผู้พูด ใครเป็นผู้ประเสริฐ

เทวดาองค์หนึ่งกล่าวแก่ว่า

บรรดาสิ่งที่ยกขึ้น พืชประเสริฐ
 บรรดาสิ่งที่ตกลงไป ฝนประเสริฐ
 บรรดาสัตว์ที่เดินได้ โคเป็นสัตว์ประเสริฐ
 บรรดาชนผู้พูด บุตรเป็นผู้ประเสริฐ

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

บรรดาสิ่งที่ยกขึ้น ความรู้ประเสริฐ
 บรรดาสิ่งที่ตกลงไป ความไม่รู้ประเสริฐ
 บรรดาสัตว์ที่เดินได้ พระสงฆ์เป็นผู้ประเสริฐ
 บรรดาชนผู้พูด พระพุทธเจ้าเป็นผู้ประเสริฐ

ภูฏิสสูตรที่ ๔ จบ

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑. เทวดาสังยุต]

๘. ภัทวารวรรค ๖. นขีรติสูตร

๕. กิตสูตร

ว่าด้วยผู้กลัว

[๗๕] เทวดาทูลถามว่า

หมู่ชนเป็นอันมากในโลกนี้ยังจะกลัวอะไรอีกเล่า
เพราะพระพุทธเจ้าตรัสบอกทางไว้แล้วด้วยเหตุหลากหลาย^๑
ข้าแต่พระโคตมผู้มีปัญญาจลแผ่นดิน
ข้าพระองค์ขอทูลถามพระองค์ถึงเหตุที่
บุคคลตั้งอยู่ในธรรมอะไร จึงไม่กลัวปรโลก

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

บุคคลผู้ตั้งวาจาและใจไว้โดยชอบ
มิได้ทำบาปทางกาย อยู่ครองเรือนที่มีข้าวและน้ำมาก
เป็นผู้มีศรัทธา ๑ เป็นผู้อ่อนโยน ๑
มีปกติเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ๑ รู้เจราจาปราศรัย ๑
ผู้ตั้งอยู่ในธรรม ๔ ประการนี้ ชื่อว่าผู้ตั้งอยู่ในธรรม
ผู้นั้นจึงจะไม่กลัวปรโลก

กิตสูตรที่ ๕ จบ

๖. นขีรติสูตร

ว่าด้วยสิ่งที่ไม่ทรุดโทรม

[๗๖] เทวดาทูลถามว่า

อะไรเล่าย่อมทรุดโทรม
อะไรเล่าย่อมไม่ทรุดโทรม
อะไรเล่าท่านเรียกว่าทางผิด

เชิงอรรถ :

^๑ **ตรัสบอกทางไว้แล้วด้วยเหตุหลากหลาย** หมายถึงตรัสบอกทางไว้แล้วด้วยเหตุเป็นอันมาก ได้แก่
อารมณ์ ๓๘ ประการ (อารมณ์ ๓๘ มาจากอารมณ์กัมมัฏฐาน ๔๐ คือ กสิณ ๑๐ (เวทนาโลกกสิณ
และอากาศกสิณ) อนุสสติ ๑๐ อสุภะ ๑๐ พรหมวิหาร ๔ ธาตววัตถุ ๔ อาหาเรปฏิกูลสัญญา ๑
อานาปานสติ ๑ จึงรวมเป็น ๓๘) (ส.ส.อ. ๑/๗๕/๙๕)

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑. เทวดาสังยุต]

๘. ภัตตาวรรค ๗. อีสสรสูตร

อะไรเล่าเป็นอันตรายต่อธรรม
 อะไรเล่าสิ้นไปตามคืนและวัน
 อะไรเล่าเป็นมลทินของพรหมจรรย์
 อะไรเล่ามิใช้น้ำ แต่เป็นเครื่องชำระล้าง
 ในโลกมีช่องกี่ช่อง ที่จิตตั้งอยู่ไม่ได้
 ข้าพระองค์มาเพื่อทูลถามพระผู้มีพระภาค
 ว่าจะรู้ข้อความนั้นได้อย่างไร

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

รูปของสัตว์ทั้งหลายย่อมทรุดโทรม
 ชื่อและโคตรย่อมไม่ทรุดโทรม
 ราคะท่านเรียกว่าทางผิด
 ความโลภเป็นอันตรายต่อธรรม
 ภัยสิ้นไปตามคืนและวัน
 หญิงเป็นมลทินของพรหมจรรย์ หมู่สัตว์นี้ช่องอยู่ในหญิงนั้น
 ตบะและพรหมจรรย์นั้นมิใช้น้ำ แต่เป็นเครื่องชำระล้าง
 ในโลกมีช่องอยู่ ๖ ช่อง ที่จิตตั้งอยู่ไม่ได้ คือ
 ความเกียจคร้าน ๑ ความประมาท ๑ ความไม่ขยัน ๑
 ความไม่สำรวม ๑ ความมักหลับ ๑ ความอ้างเลสมิทำงาน ๑
 พึงเว้นช่องทั้ง ๖ เสีย โดยประการทั้งปวงเถิด

นขีรติสูตรที่ ๖ จบ

๗. อีสสรสูตร

ว่าด้วยความเป็นใหญ่

[๗๗] เทวดาทูลถามว่า

อะไรเล่าเป็นใหญ่ในโลก
 อะไรเล่าเป็นสิ่งสูงสุดบรรดาภันตะทั้งหลาย
 อะไรเล่าเป็นดังสนิมคัสตราในโลก
 อะไรเล่าเป็นเสนียดจัญไรในโลก

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑. เทวดาสังยุต]
๘. ชัตตวาวรรค ๙. ปาเถยยสูตร

ใครนำของไปยอมถูกห้าม แต่ใครนำของไปกลับเป็นที่รัก
ใครมาบ่่อย ๆ บัณฑิตยอมยินดี

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

อำนาจเป็นใหญ่ในโลก
หญิงเป็นสิ่งสูงสุดบรรดาภักษะทั้งหลาย
ความโกรธเป็นดังสนิมคัสตราในโลก
พวกโจรเป็นเสนียดจัญไรในโลก
โจรนำของไปยอมถูกห้าม แต่สมณะนำของไปกลับเป็นที่รัก
สมณะมาบ่่อย ๆ บัณฑิตยอมยินดี

อิสสรสูตรที่ ๗ จบ

๘. กามสูตร

ว่าด้วยผู้ต้องการประโยชน์

[๗๘] เทวดาทูลถามว่า

กุลบุตรผู้ต้องการประโยชน์
ไม่ควรให้อะไรเล่า ไม่ควรสละอะไรเล่า
อะไรเล่าที่ดีควรปล่อย แต่ที่ไม่ดีไม่ควรปล่อย

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

บุรุษไม่ควรให้ตน ไม่ควรสละตน
วาจาที่ดีควรปล่อย แต่วาจาที่ไม่ดีไม่ควรปล่อย

กามสูตรที่ ๘ จบ

๙. ปาเถยยสูตร

ว่าด้วยเสบียง

[๗๙] เทวดาทูลถามว่า

อะไรเล่ารวบรวมไว้ซึ่งเสบียง
อะไรเล่าเป็นบ่อเกิดแห่งโรคทรัพย์ทั้งหลาย
อะไรเล่าผลสักไสนรชนไป อะไรเล่าจะได้ยากในโลก
สัตว์เป็นอันมากติดอยู่ในอะไรเล่า เหมือนนกติดบ่วง ฉะนั้น

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑. เทวดาสังยุต]

๘. ชัตตวาวรรค ๑๐. ปัชโชตสูตร

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

ศรัทธารวมรวมไว้ซึ่งเสบียง
 สิริเป็นบ่อเกิดแห่งโภคทรัพย์ทั้งหลาย
 ความอยากผลักไสนรชนไป
 ความอยากจะได้ยากในโลก
 สัตว์เป็นอันมากติดอยู่ในความอยาก เหมือนนกติดบ่วง ฉะนั้น

ปาเถยยสูตรที่ ๙ จบ

๑๐. ปัชโชตสูตร

ว่าด้วยแสงสว่าง

[๘๐] เทวดาทูลถามว่า

อะไรเล่าเป็นแสงสว่างในโลก
 อะไรเล่าเป็นธรรมเครื่องตื่นอยู่ในโลก
 อะไรเล่าเป็นสหายในการทำงานของผู้เป็นอยู่
 อะไรเล่าเป็นเครื่องสืบต่อชีวิตของเขา
 อะไรเล่ายอมเลี้ยงบุคคลผู้เกียจคร้านและไม่เกียจคร้าน
 ดุจมารดาเลี้ยงดูบุตร
 หมู่สัตว์ที่มีชีวิตอยู่บนแผ่นดิน อาศัยอะไรเลี้ยงชีพ

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

ปัญญาเป็นแสงสว่างในโลก
 สติเป็นธรรมเครื่องตื่นอยู่ในโลก
 ฝูงโคเป็นสหายในการทำงานของผู้เป็นอยู่
 ไถเป็นเครื่องสืบต่อชีวิตของเขา
 ฝนยอมเลี้ยงบุคคลผู้เกียจคร้านและไม่เกียจคร้าน
 ดุจมารดาเลี้ยงดูบุตร
 หมู่สัตว์ที่มีชีวิตอยู่บนแผ่นดิน อาศัยฝนเลี้ยงชีพ

ปัชโชตสูตรที่ ๑๐ จบ

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑. เทวดาสังยุต]

๘. ชัตตาวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

๑๑. อรณสูตร

ว่าด้วยข้าศึก

[๘๑] เทวดาทูลถามว่า

คนเหล่าไหนไม่เป็นข้าศึกในโลกนี้
พรหมจรรย์ที่อยู่จบแล้วของคนเหล่าไหนไม่เสื่อม
คนเหล่าไหนกำหนดรู้ความอยากได้ในโลกนี้
ความเป็นไทย่อมมีแก่คนเหล่าไหนทุกเมื่อ
มารดาและบิดาหรือพี่น้องเฝ้าบุคคลนั้นผู้ตั้งมั่น(ในศีล) คือใครเล่า
กษัตริย์ทั้งหลายอภิวัตใครในโลกนี้ แม้จะมีชาติต่ำ

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

สมณะทั้งหลายในธรรมวินัยไม่เป็นข้าศึกในโลกนี้
พรหมจรรย์ที่อยู่จบแล้วของสมณะทั้งหลายย่อมไม่เสื่อม
สมณะทั้งหลายย่อมกำหนดรู้ความอยากได้
ความเป็นไทย่อมมีแก่สมณะทั้งหลายทุกเมื่อ
มารดาและบิดาหรือพี่น้องเฝ้าบุคคลนั้นผู้ตั้งมั่น(ในศีล) คือสมณะ
กษัตริย์ทั้งหลายอภิวัตสมณะในโลกนี้ ผู้มีชาติต่ำ

อรณสูตรที่ ๑๑ จบ

ชัตตาวรรคที่ ๘ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. ชัตตวาสูตร	๒. รณสูตร
๓. วิตตสูตร	๔. วุณฺณสูตร
๕. ภิตตสูตร	๖. นชฺชิตตสูตร
๗. อีสสรสูตร	๘. กามสูตร
๙. ปาเถยยสูตร	๑๐. ปชฺชชิตตสูตร
๑๑. อรณสูตร	

เทวดาสังยุต จบบริบูรณ์

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๒. เทวปุตตสังยุต]

๑. ปฐมวรรค ๑. ปฐมกัสนสปสูตร

๒. เทวปุตตสังยุต

๑. ปฐมวรรค

หมวดที่ ๑

๑. ปฐมกัสนสปสูตร

ว่าด้วยกัสนสปเทพบุตร สูตรที่ ๑

[๘๒] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถ-
บิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้นเมื่อราตรีผ่านไป กัสนสปเทพบุตรมีวรรณะ
งดงามยิ่งนัก เปล่งรัศมีให้สว่างทั่วพระเชตวัน เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ
ถวายอภิवाทแล้วยืนอยู่ ณ ที่สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “พระผู้มี
พระภาคทรงประกาศภิกษุ แต่ไม่ทรงประกาศคำสั่งสอนสำหรับภิกษุ”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “กัสนสปเทพบุตร ถ้าอย่างนั้น การประกาศคำสั่งสอนนั้น
จงปรากฏแก่ท่าน ณ ที่นี้เถิด”

กัสนสปเทพบุตรกราบทูลว่า

บุคคลพึงศึกษาคำสุภาษิต^๑

ศึกษาการเข้าไปนั่งใกล้สมณะ

ศึกษาการนั่งในที่สงัดแต่ผู้เดียว

และศึกษาการสงบระงับจิต

กัสนสปเทพบุตรได้กล่าวดังนี้ พระศาสดาทรงพอพระทัยแล้ว ลำดับนั้น
กัสนสปเทพบุตรทราบบว่า “พระศาสดาของเราทรงพอพระทัยแล้ว” จึงถวายอภิवाท
พระผู้มีพระภาค กระทำประทักษิณแล้วหายตัวไป ณ ที่นั่นเอง

ปฐมกัสนสปสูตรที่ ๑ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ คำสุภาษิต หมายถึงวจีสัจจัต ๔ อย่าง ที่อาศัยสังขจะ ๔ อาศัยกถาวัดฤ ๑๐ (และ) อาศัยโพธิปักขีย-
ธรรม ๓๗ ประการ (ส.ส.อ. ๑/๘๒/๙๙)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๑๕ หน้า : ๘๗ }

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๒. เทวปุตตสังยุต]

๑. ปฐมวรรค ๓. มาฆสูตร

๒. ทุติยกัสสปสูตร

ว่าด้วยกัสสปเทพบุตร สูตรที่ ๒

[๘๓] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

กัสสปเทพบุตรยืนอยู่ ณ ที่สมควรแล้ว ได้กล่าวคาถานี้ในสำนักของพระผู้มีพระภาคว่า

ถ้าภิกษุหวังการบรรลุธรรมที่เป็นหัวใจ^๑
มีธรรมที่เป็นหัวใจเป็นอานิสงส์
เธอพึงเป็นผู้มีมาน มีจิตหลุดพ้น
รู้ความเกิดขึ้นและความเสื่อมไปแห่งโลก^๒
มีใจดี ไม่มีตัณหาและทิฏฐิอาศัย^๓

ทุติยกัสสปสูตรที่ ๒ จบ

๓. มาฆสูตร

ว่าด้วยมาฆเทพบุตร

[๘๔] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

ครั้งเมื่อราตรีผ่านไป มาฆเทพบุตรมีวรรณะงดงามยิ่งนัก เปล่งรัศมีให้สว่างทั่วพระเชตวัน เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้วยืนอยู่ ณ ที่สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคด้วยคาถาว่า

บุคคลฆ่าอะไรได้จึงอยู่เป็นสุข
ฆ่าอะไรได้จึงไม่เศร้าโศก ข้าแต่พระโคตม
พระองค์ทรงพอพระทัยการฆ่าธรรมอย่างหนึ่ง คืออะไร

เชิงอรรถ :

^๑ การบรรลุธรรมที่เป็นหัวใจ ในที่นี้หมายถึงพระอรหัต (ส.ส.อ. ๑/๘๓/๑๐๐)

^๒ โลก ในที่นี้หมายถึงสังขารโลก (ส.ส.อ. ๑/๘๓/๑๐๑)

^๓ ดูเทียบคาถาข้อ ๘๔ หน้า ๑๐๑ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๒. เทวปุตตสังยุต]

๑. ปฐมวรรค ๔. มาคฐสูตร

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

บุคคลขาดความโกรธได้จึงอยู่เป็นสุข
ขาดความโกรธได้จึงไม่เศร้าโศก ท้าววัตรภู^๑
พระอริยะทั้งหลายสรรเสริญการขาดความโกรธ
ซึ่งมีรากเป็นพิษ มียอดหวาน
เพราะบุคคลขาดความโกรธนั้นได้แล้ว จึงไม่เศร้าโศก

มาฆสูตรที่ ๓ จบ

๔. มาคฐสูตร

ว่าด้วยมาคฐเทพบุตร

[๘๕] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

มาคฐเทพบุตรยืนอยู่ ณ ที่สมควรแล้ว ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคด้วย
คาถาว่า

โลกรุ่งเรืองเพราะแสงสว่างเหล่าใด
แสงสว่างเหล่านั้นมีอยู่เท่าไรในโลก
พวกข้าพระองค์มาเพื่อทูลถามพระผู้มีพระภาค
ว่าจะรู้แสงสว่างนั้นได้อย่างไร^๒

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ในโลกมีแสงสว่างอยู่ ๔ อย่าง
อย่างที ๕ ไม่มีในโลกนี้ คือ
(๑) ดวงอาทิตย์ส่องสว่างในกลางวัน
(๒) ดวงจันทร์ส่องสว่างในกลางคืน
(๓) ไฟส่องสว่างทั้งกลางวันและกลางคืนทุกหนทุกแห่ง
(๔) พระสัมมาสัมพุทธเจ้าประเสริฐกว่าแสงสว่างทั้งหลาย
แสงสว่างนี้เป็นแสงสว่างอย่างยอดเยี่ยม^๓

มาคฐสูตรที่ ๔ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ท้าววัตรภู ในที่นี้หมายถึงท้าวสักกะ (ส.ส.อ. ๑/๘๔/๑๐๐)

^๒ ดูเทียบคาถาข้อ ๒๖ หน้า ๓๐ ในเล่มนี้

^๓ ดูเทียบคาถาข้อ ๒๖ หน้า ๓๐ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๒. เทวปุตตสังยุต]

๑. ปฐมวรรค ๕. ทามลิสสูตร

๕. ทามลิสสูตร

ว่าด้วยทามลิตะพบุตร

[๘๖] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

ครั้งเมื่อราตรีผ่านไป ทามลิตะพบุตรมีวรรณะงดงามยิ่งนัก เปล่งรัศมีให้สว่างทั่วพระเชตะวัน เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวัตแล้วยืนอยู่ ณ ที่สมควร ได้กล่าวคาถาในสำนักของพระผู้มีพระภาคว่า

พราหมณ์ผู้ไม่เกียจคร้านพึงทำความเพียรนี้
เพราะละกามทั้งหลายได้ (และ) เพราะความเพียรนั้น
เขาจึงไม่หวังภพ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ทามลิตะพบุตร ก็จักไม่มีแก่พราหมณ์^๑
เพราะพราหมณ์ทำกิจเสร็จแล้ว
ตราบไต่บุคคลยังไม่ได้ทำจอดในแม่น้ำทั้งหลาย
ตราบนั้นเขายังต้องเพียรด้วยตัวเองทุกอย่าง
แต่เมื่อได้ทำจอดแล้ว ยืนอยู่บนบก
เขาเป็นผู้ถึงฝั่งแล้วจึงไม่ต้องเพียรอีก

ทามลิตะพบุตร นี้เป็นข้ออุปมาสำหรับพราหมณ์
ผู้สิ้นอาสวะแล้ว ผู้มีปัญญาเครื่องบริหาร ผู้มีฌาน
เพราะเขาถึงที่สุดแห่งชาติและมรณะ
เป็นผู้ถึงฝั่งแล้วจึงไม่ต้องเพียร

ทามลิสสูตรที่ ๕ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ พราหมณ์ ในที่นี้หมายถึงพระชินาสพ (ส.ส.อ. ๑/๘๖/๑๐๐)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๑๕ หน้า : ๙๐ }

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๒. เทวปุถุคสังยุต]

๑. ปฐมวรรค ๖. กามทสูตร

๖. กามทสูตร

ว่าด้วยกามทเทพบุตร

[๘๗] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

กามทเทพบุตรยืนอยู่ ณ ที่สมควรแล้ว ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า
“ข้าแต่พระผู้มีพระภาค สมณธรรมบำเพ็ญได้ยาก ข้าแต่พระผู้มีพระภาค สมณธรรม
บำเพ็ญได้ยากยิ่ง”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

กามทเทพบุตร ชนทั้งหลายผู้ตั้งมั่นในศีล

ของพระเสขะ ผู้ตั้งตนไว้มั่นคงแล้ว

ย่อมบำเพ็ญสมณธรรมที่บำเพ็ญได้ยาก

ความสันโดษ^๑ ย่อมนำความสุขมาให้

แก่บุคคลผู้ออกจากเรือนบวช

กามทเทพบุตรกราบทูลว่า

ข้าแต่พระผู้มีพระภาค

สิ่งที่ได้ยากนี้ คือ ความสันโดษ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

กามทเทพบุตร ชนเหล่าใด

ยินดีในความสงบทางใจ

มีใจยินดีในการอบรมจิตทั้งกลางวันและกลางคืน

ชนเหล่านั้นย่อมได้แม้สิ่งที่ได้ยาก

เชิงอรรถ :

^๑ ความสันโดษ หมายถึงความสันโดษในปัจจุบัน ๔ (คือ จีวร ภินทพชาติ เสนาสนะ คิลานปัจฉัยเภสัช-
บริขาร) (ส.ส.อ. ๑/๘๗/๑๐๑)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๑๕ หน้า : ๙๑ }

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๒. เทวปุตตสังยุต]

๑. ปฐมวรรค ๖. กามทสูตร

กามทเทพบุตรกราบทูลว่า

ข้าแต่พระผู้มีพระภาค

สิ่งที่ตั้งมั่นได้ยากนี้ คือ จิต

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

กามทเทพบุตร ชนเหล่าใด

ยินดีในความสงบแห่งอินทรีย์

ชนเหล่านั้นย่อมตั้งจิตที่ตั้งมั่นได้ยากให้ตั้งมั่นได้

กามทเทพบุตร พระอริยะเหล่านั้นตัดขायแห่งมัจจุได้แล้ว

กามทเทพบุตรกราบทูลว่า

ข้าแต่พระผู้มีพระภาค

ทางที่ไปได้ยาก คือ ทางที่ไม่สม่าเสมอ^๑

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

กามทเทพบุตร อริยบุคคลทั้งหลาย

ย่อมไปได้แม้ในทางที่ไปได้ยาก ซึ่งเป็นทางที่ไม่สม่าเสมอ

ส่วนผู้ไม่ใช่อริยบุคคลย่อมตั้งศีรษะ

ตกลงไปในทางที่ไม่สม่าเสมอ

ทางนั้นสม่าเสมอสำหรับอริยบุคคลทั้งหลาย

เพราะอริยบุคคลทั้งหลาย เป็นผู้สม่าเสมอในทางที่ไม่สม่าเสมอ

กามทสูตรที่ ๖ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ทางที่ไม่สม่าเสมอ ในที่นี้หมายถึงหมู่มสัตว์ผู้ไม่สม่าเสมอ (ส.ส.อ. ๑/๘๗/๑๐๒)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๑๕ หน้า : ๙๒ }

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๒. เทวปุตตสังยุต]

๑. ปฐมวรรค ๘. ดायนสูตร

๗. ปัญจาลัจฉนทสูตร

ว่าด้วยปัญจาลัจฉนทเทพบุตร

[๘๘] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

ปัญจาลัจฉนทเทพบุตรยืนอยู่ ณ ที่สมควรแล้ว ได้กล่าวคาถานี้ในสำนักของ
พระผู้มีพระภาคว่า

แม่ในที่ค้ำชัน^๑ผู้มีปัญญาดุจแผ่นดินก็ยิ่งได้โอกาส^๒

ผู้ใดบรรลุมาน ผู้้นั้นเป็นผู้ตื่น

เป็นผู้หลีกออกได้อย่างองอาจ เป็นมุนี

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า (ปัญจาลัจฉนทะ)

ชนเหล่าใดแม้อยู่ในที่ค้ำชัน

แต่กลับได้สติเพื่อการบรรลุธรรม คือ นิพพาน

ชนเหล่านั้นตั้งมั่นดีแล้วโดยชอบ

ปัญจาลัจฉนทสูตรที่ ๗ จบ

๘. ดायนสูตร

ว่าด้วยตายนเทพบุตร

[๘๙] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

ครั้งเมื่อราตรีผ่านไป ตายนเทพบุตรผู้เคยเป็นเจ้าของลัทธิมามาก่อน มีวรรณะ
งดงามยิ่งนัก เปล่งรัศมีให้สว่างทั่วพระเชตะวัน เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่
ประทับ ถวายอภิวัตแล้วยืนอยู่ ณ ที่สมควร ได้กล่าวคาถานี้ในสำนักของพระผู้มี
พระภาคว่า

เชิงอรรถ :

^๑ ที่ค้ำชัน หมายถึงที่ค้ำชัน ๒ อย่าง คือ (๑) ที่ค้ำชันคือนิวรณ์ (๒) ที่ค้ำชันคือกามคุณ แต่ในที่นี้
หมายถึงที่ค้ำชันคือนิวรณ์ (ส.ส.อ. ๑/๘๘/๑๐๒)

^๒ โอกาส ในที่นี้หมายถึงฉาน (ส.ส.อ. ๑/๘๘/๑๐๒)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๑๕ หน้า : ๙๓ }

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๒. เทวปุตตสังยุต]

๑. ปฐมวรรค ๘. ดायนสูตร

พราหมณ์ ท่านจงพยายามตัดกระแส^๑

จงบรรเทาความเสียเถิด

เพราะหากมันไม่ละกาม

ย่อมเข้าถึงความมีจิตแน่วแน่^๒ไม่ได้

ถ้าบุคคลจะทำความเพียร

พึงทำความเพียรนั้นจริงๆ

พึงบากบั่นทำความเพียรนั้นให้มั่นคง

เพราะว่าการบรรพชาที่ปฏิบัติย่อหย่อน

ย่อมไปยถุสก็คือกิเลสให้แปดเปื้อนยิ่งขึ้น

ความชั่วไม่ทำเสียเลยดีกว่า

เพราะทำแล้วย่อมเดือดร้อนภายหลัง

ความดีใดทำแล้วไม่เดือดร้อนภายหลัง

ทำความดีนั้นดีกว่า

หญาคาที่บุคคลจับไม่ดี

ย่อมบาดมือแน่นอน ฉันท

ความเป็นสมณะที่บุคคลปฏิบัติไม่ดี

ย่อมจุดเข้าไปในนรก ฉันท

กรรมที่ย่อหย่อนอย่างใดอย่างหนึ่ง วัตรที่เศร้าหมอง

และพรหมจรรย์ที่พึงระลึกถึงความระวางสงสัย

ทั้ง ๓ นั้นไม่มีผลมาก^๓

ดาายนเทพบุตรครั้งกล่าวดังนี้แล้ว ได้ถวายอภิวาทพระผู้มีพระภาค กระทำ
ประทักษิณแล้วหายตัวไป ณ ที่นั่นเอง

เชิงอรรถ :

^๑ กระแส ในที่นี้หมายถึงกระแสแห่งตัณหา (ส.ส.อ. ๑/๘๙/๑๐๓)

^๒ ความมีจิตแน่วแน่ หมายถึงฉาน (ส.ส.อ. ๑/๘๙/๑๐๓)

^๓ ดู ขุ.ธ. ๒๕/๓๑๑-๓๑๔/๗๐-๗๑

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๒. เทวปุตตสังยุต]

๑. ปฐมวรรค ๘. ดายนสูตร

ครั้นเมื่อราตรีนั้นล่วงไปแล้ว พระผู้มีพระภาครับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมาตรัสว่า
"ภิกษุทั้งหลาย เมื่อคืนนี้ ดายนเทพบุตรผู้เคยเป็นเจ้าของลัทธิมาก่อน มีวรรณงดงาม
ยิ่งนัก เมื่อราตรีผ่านไป เปล่งรัศมีให้สว่างทั่วพระเชตะวัน เข้ามาหาเราถึงที่อยู่ อภิวัต
แล้วยืนอยู่ ณ ที่สมควร ได้กล่าวคาถาในสำนักของเราว่า

พราหมณ์ ท่านจงพยายามตัดกระแส

จงบรรเทาความเสียเถิด

เพราะหากมันไม่ละกาม

ย่อมเข้าถึงความมีจิตแน่วแน่ไม่ได้

ถ้าบุคคลจะทำความเพียร

พึงทำความเพียรนั้นจริงๆ

พึงบากบั่นทำความเพียรนั้นให้มั่นคง

เพราะว่าการบรรพชาที่ปฏิบัติย่อหย่อน

ย่อมไปบรรลุคือกิเลสให้แปดเปื้อนยิ่งขึ้น

ความชั่วไม่ทำเสียเลยดีกว่า

เพราะทำแล้วย่อมเดือดร้อนภายหลัง

ความดีใดทำแล้วไม่เดือดร้อนภายหลัง

ทำความดีนั้นดีกว่า

หญาคาที่บุคคลจับไม่ดี

ย่อมขาดมือแน่นอน จันใด

ความเป็นสมณะที่บุคคลปฏิบัติไม่ดี

ย่อมจุดเข้าไปในนรก จันนั้น

กรรมที่ย่อหย่อนอย่างใดอย่างหนึ่ง วัตรที่เศร้าหมอง

และพรหมจรรย์ที่พึงระลึกถึงความระแวงสงสัย

ทั้ง ๓ นั้นไม่มีผลมาก

ดายนเทพบุตรครั้งกล่าวดังนี้แล้วได้อภิวัตเรา กระทำประทักษิณแล้วหาย
ตัวไป ณ ที่นั่นเอง เธอทั้งหลาย จงศึกษา เล่าเรียน ทรงจำดายนคาถาไว้ ภิกษุ
ทั้งหลาย ดายนคาถาประกอบด้วยประโยชน์ เป็นเบื้องต้นแห่งพรหมจรรย์^๑"

ดายนสูตรที่ ๘ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ พรหมจรรย์ หมายถึงมรรคพรหมจรรย์ (ส.ส.อ. ๑/๘๙/๑๐๓)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๑๕ หน้า : ๙๕ }

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๒. เทวปุตตสังยุต]

๑. ปฐมวรรค ๙. จันทิมสูตร

๙. จันทิมสูตร

ว่าด้วยจันทิมเทพบุตร

[๙๐] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

สมัยนั้น จันทิมเทพบุตรถูกอสุรินทราหูเข้าจับตัวไว้ ครั้งนั้น จันทิมเทพบุตร
ระลึกถึงพระผู้มีพระภาค ได้กล่าวคาถานี้ในเวลานั้นว่า

ข้าแต่พระพุทธรเจ้าผู้แก้แล้วกล้า

ขอความนอบน้อมจงมีแต่พระองค์

พระองค์เป็นผู้หลุดพ้นแล้วจากกิเลสทั้งปวง

ข้าพระองค์ตกอยู่ในภาวะคับขัน

ขอพระองค์จงเป็นสรณะแก่ข้าพระองค์ด้วยเถิด

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงปรารภจันทิมเทพบุตร ได้ตรัสกับอสุรินทราหู
ด้วยพระคาถาว่า

จันทิมเทพบุตรถึงตถาคตผู้เป็นพระอรหันต์เป็นสรณะ

ราหู ท่านจงปล่อยจันทิมเทพบุตรเสียเถิด

พระพุทธรเจ้าทั้งหลาย เป็นผู้อนุเคราะห์สัตว์โลก

ลำดับนั้น อสุรินทราหูปล่อยจันทิมเทพบุตรแล้ว ก็เร่งรีบเข้าไปหาท้าวเวปจิตติ
จอมอสูรถึงที่อยู่ เป็นผู้เศร้าสลดใจ เกิดขนพองสยองเกล้า ได้ยืนอยู่ ณ ที่สมควร

ท้าวเวปจิตติจอมอสูรได้กล่าวกับอสุรินทราหูผู้ยืนอยู่ ณ ที่สมควร ด้วยคาถาว่า

ราหู ทำไมท่านจึงรีบปล่อยจันทิมเทพบุตรเสียเล่า

ทำไมท่านจึงเศร้าสลดใจ มายืนกลัวอยู่เล่า

อสุรินทราหูกล่าวว่า

ข้าพเจ้าถูกขับด้วยคาถาของพระพุทธรเจ้า

หากข้าพเจ้าไม่ปล่อยจันทิมเทพบุตร

ศีระชะของข้าพเจ้าพึงแตก ๗ เสียง

มีชีวิตอยู่ก็จะไม่ได้รับความสุขเลย

จันทิมสูตรที่ ๙ จบ

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๒. เทวปุตตสังยุต]

๑. ปฐมวรรค ๑๐. สूरียสูตร

๑๐. สूरียสูตร

ว่าด้วยสूरียเทพบุตร

[๙๑] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

สมัยนั้น สूरียเทพบุตรถูกอสุรินทรานูเข้าจับตัวไว้ ครั้งนั้น สूरียเทพบุตรระลึกถึง
พระผู้มีพระภาค ได้กล่าวคาถาในเวลานั้นว่า

ข้าแต่พระพุทเจ้าผู้แก้แล้วกล้า

ขอความนอบน้อมจงมีแต่พระองค์

พระองค์เป็นผู้หลุดพ้นแล้วจากกิเลสทั้งปวง

ข้าพระองค์ตกอยู่ในภาวะคับขัน

ขอพระองค์จงเป็นสรณะแก่ข้าพระองค์ด้วยเถิด^๑

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงปรารภสूरียเทพบุตร ได้ตรัสกับอสุรินทรานู
ด้วยพระคาถาว่า

สूरียเทพบุตรถึงตถาคตผู้เป็นพระอรหันต์เป็นสรณะ

ราหู ท่านจงปล่อยสूरียเทพบุตรเสียเถิด

พระพุทเจ้าทั้งหลาย เป็นผู้อนุเคราะห์สัตว์โลก

สूरียเทพบุตรเป็นผู้ส่องแสง ทำความสว่างในที่มืดมืด

มีสัณฐานเป็นวงกลม มีเดชสูง

ท่านอย่าอมสूरียเทพบุตรผู้เที่ยวไปในอากาศเลย

ราหู ท่านจงปล่อยสूरียเทพบุตรผู้เป็นบุตรของเราเสียเถิด

ลำดับนั้น อสุรินทรานูปล่อยสूरียเทพบุตรแล้วก็เร่งรีบเข้าไปหาท้าวเวปจิตติ
จอมอสูรถึงที่อยู่ เป็นผู้เศร้าสลดใจ เกิดขนพองสยองเกล้า ได้ยืนอยู่ ณ ที่สมควร

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเทียบคาถาข้อ ๙๐ หน้า ๙๖ ในเล่มนี้

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๑๕ หน้า : ๙๗ }

พระสูตรตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๒. เทวปุตตสังยุต]

๑. ปฐมวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

ท้าวเวปจิตติจอมอสุรได้กล่าวกับอสุรินทราหูผู้ยืนอยู่ ณ ที่สมควร ด้วยคาถาว่า

ราหู ทำไมท่านจึงรีบปล่อยสรีรเทพบุตรเสียเล่า

ทำไมท่านจึงเศร้าสลดใจ มายืนกลัวอยู่เล่า

อสุรินทราหูกล่าวว่า

ข้าพเจ้าถูกขับด้วยคาถาของพระพุทธเจ้า

หากข้าพเจ้าไม่พึงปล่อยสรีรเทพบุตร

ศิระชะของข้าพเจ้าพึงแตก ๗ เสี่ยง

มีชีวิตอยู่ก็จะไม่ได้รับความสุขเลย^๑

สรีรสูตรที่ ๑๐ จบ

วรรคที่ ๑ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. ปฐมกัถสप्तสูตร

๒. ทุตติกัถสप्तสูตร

๓. มาฆสูตร

๔. มาคฐสูตร

๕. ทามลิสสูตร

๖. กามทสูตร

๗. ปัญจาลัจฉนทสูตร

๘. ดายนสูตร

๙. จันทิมสูตร

๑๐. สรีรสูตร

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเทียบคาถาข้อ ๙๐ หน้า ๙๖ ในเล่มนี้

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๑๕ หน้า : ๙๘ }

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๒. เทวปุถุคสังยุต]

๒. อนาถปิณฑิกวรรค ๑. จันทิมสสูตร

๒. อนาถปิณฑิกวรรค

หมวดว่าด้วยอนาถปิณฑิกเทพบุตร

๑. จันทิมสสูตร

ว่าด้วยจันทิมสเทพบุตร

[๙๒] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

ครั้งเมื่อราตรีผ่านไป จันทิมสเทพบุตรมีวรรณะงดงามยิ่งนัก เปล่งรัศมีให้สว่างทั่วพระเชตะวัน เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวัตแล้วยืนอยู่ ณ ที่สมควร ได้กล่าวคาถาในสำนักของพระผู้มีพระภาคว่า

ชนเหล่าใดบรรลุมาน

มีจิตเป็นหนึ่งผุดขึ้น มีปัญญา มีสติ

ชนเหล่านั้นจักถึงความสวัสดิ

ดุจเนื้อทรายในชอกเขาที่ปราศจากรินและยุง ฉะนั้น

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ชนเหล่าใดบรรลุมาน

ไม่ประมาท ละกิเลสได้

ชนเหล่านั้นจักถึงฝั่ง

ดุจปลาทำลายข่ายได้แล้วว่ายไป ฉะนั้น

จันทิมสสูตรที่ ๑ จบ

พระสูตรตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๒. เทวปุตตสังยุต]

๒.อนาถปิณฑิกวรรค ๓. ทีฆลัทธิสูตร

๒. เวณทสูตร

ว่าด้วยเวณทเทพบุตร

[๙๓] เวณทเทพบุตรยืนอยู่ ณ ที่สมควรแล้ว ได้กล่าวคาถาในสำนักของ
พระผู้มีพระภาคว่า

ชนเหล่าใดนั่งใกล้พระสคต
มอบตนไว้ในศาสนาของพระโคตม
ไม่ประมาท ตามศึกษาอยู่
ชนเหล่านั้นถึงความสุขแล้วจริง
พระผู้มีพระภาคตรัสว่า (เวณท)

ชนเหล่าใดเป็นผู้เพ่งพินิจ
ตามศึกษาในบทคำสอนที่เรากล่าวไว้แล้ว
ชนเหล่านั้นไม่ประมาทตลอดเวลา
ไม่พึงไปสู่อำนาจแห่งมัจจุ

เวณทสูตรที่ ๒ จบ

๓. ทีฆลัทธิสูตร

ว่าด้วยทีฆลัทธิเทพบุตร

[๙๔] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้
สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเวฬุวัน สถานที่ให้เหยื่อกระแต
เขตกรุงราชคฤห์ ครั้นเมื่อราตรีผ่านไป ทีฆลัทธิเทพบุตรมีวรรณงดงามยิ่งนัก
เปล่งรัศมีให้สว่างทั่วพระเวฬุวัน เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาท
แล้วยืนอยู่ ณ ที่สมควร ได้กล่าวคาถาในสำนักของพระผู้มีพระภาคว่า

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๒. เทวปุถุคตสังยุต]

๒. อนาถปิณฑิกวรรค ๔. นันทนสูตร

ถ้าภิกษุหวังการบรรลุธรรมที่เป็นหัวใจ
มีธรรมที่เป็นหัวใจเป็นอันสงส
เธอพึงเป็นผู้มีมาน มีจิตหลุดพ้น
รู้ความเกิดขึ้นและความเสื่อมไปแห่งโลก
มีใจดี ไม่มีตัณหาและทิฏฐิอาศัย^๑

ทีฆสังขลีสสูตรที่ ๓ จบ

๔. นันทนสูตร

ว่าด้วยนันทนเทพบุตร

[๙๕] นันทนเทพบุตรยืนอยู่ ณ ที่สมควรแล้ว ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาค
ด้วยคาถาว่า

ข้าแต่พระโคตม ผู้มีปัญญาดุจแผ่นดิน
ข้าพระองค์ขอทูลถามพระองค์ถึงญาณทัสสนะ^๒
อันไม่มีสิ่งใดขวางกั้นของพระผู้มีพระภาค
บัณฑิตทั้งหลายเรียกบุคคล
ประเภทใดว่าเป็นผู้มีศีล
ประเภทใดว่าเป็นผู้มีปัญญา
บุคคลประเภทใดล่วงทุกข์ได้
เทวดาทั้งหลายบูชาบุคคลประเภทใด

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเทียบคาถาข้อ ๘๓ หน้า ๘๘ ในเล่มนี้

^๒ **ญาณทัสสนะ** หมายถึงปัจเจกชนญาณ ญาณหยั่งรู้ด้วยการพิจารณา ทบทวน คือสำรวจจรรวมผล
กิเลสที่ละได้แล้ว กิเลสที่เหลืออยู่ และนิพพาน(เว้นพระอรหันต์ ไม่มีการพิจารณากิเลสที่ยังเหลืออยู่)
(อจ.ตัก.อ. ๒/๑๐๔/๒๕๗)

พระสูตรตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๒. เทวปุตตสังยุต]

๒. อนาถปิณฑิกวรรค ๕. จันทนสูตร

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

บุคคลใดมีศีล มีปัญญา อบรมตนดีแล้ว
 มีจิตตั้งมั่น ยินดีในฌาน มีสติ
 ละความเศร้าโศกได้หมดสิ้น สิ้นอาสวะแล้ว
 เหลือไว้แต่ร่างกายในชาติสุดท้าย
 บัณฑิตทั้งหลายเรียกบุคคลประเภทนั้นว่า
 เป็นผู้มืศีล เป็นผู้มืปัญญา
 บุคคลประเภทนั้นล่วงทุกข์ได้แล้ว
 เทวดาทั้งหลายบูชาบุคคลประเภทนั้น

จันทนสูตรที่ ๔ จบ

๕. จันทนสูตร

ว่าด้วยจันทนเทพบุตร

[๙๖] จันทนเทพบุตรยืนอยู่ ณ ที่สมควรแล้ว ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาค
 ด้วยคาถาว่า

บุคคลผู้ไม่เกียจคร้านทั้งกลางวันและกลางคืน
 จะข้ามโอชะได้อย่างไร
 ใครไม่จมในห้วงน้ำลึกซึ่งไม่มีที่พึ่ง ไม่มีที่ยึดเหนี่ยว

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

บุคคลผู้สมบุรณ์ด้วยศีล มีปัญญา
 มีจิตตั้งมั่นดี ปรารถนาความเพียร
 อุทิศกายและใจตลอดกาลทุกเมื่อ

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๒. เทวปุตตสังยุต]

๒. อนาถปิณฑิกวรรค ๖. วาสุหัตตสูตร

ย่อมข้ามโอชะที่ข้ามได้ยาก

เขาเว้นขาดแล้วจากกามสัญญา^๑ล่วงรูปสังโยชน์ได้^๒

มีความกำหนดด้วยความเพลิดเพลินสิ้นแล้ว

ย่อมไม่จมในห้วงน้ำลึก

จันทนสูตรที่ ๕ จบ

๖. วาสุหัตตสูตร

ว่าด้วยवासุหัตตเทพบุตร

[๙๗] วาสุหัตตเทพบุตรยืนอยู่ ณ ที่สมควรแล้ว ได้กล่าวคาถานี้ในสำนัก
ของพระผู้มีพระภาคว่า

ภิกษุพึงอยู่อย่างมีสติ เพื่อละกามราคะ

เหมือนบุคคลถูกแทงด้วยหอก มุ่งถอนหอกออก

เหมือนบุคคลถูกไฟไหม้อยู่บนศิรชะ มุ่งดับไฟ ฉะนั้น

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ภิกษุพึงอยู่อย่างมีสติ เพื่อละสักกายทิฐิ

เหมือนบุคคลถูกแทงด้วยหอก มุ่งถอนหอกออก

เหมือนบุคคลถูกไฟไหม้อยู่บนศิรชะ มุ่งดับไฟ ฉะนั้น^๓

वासุหัตตสูตรที่ ๖ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ กามสัญญา หมายถึงอุทัมภาคัยสังโยชน์ ๕ ประการ (ส.ส.อ. ๙๖-๙๗/๑๐๖)

^๒ รูปสังโยชน์ หมายถึงโอรัมภาคัยสังโยชน์ ๕ ประการ (ส.ส.อ. ๙๖-๙๗/๑๐๖)

^๓ ดูเทียบคาถาข้อ ๒๑ หน้า ๒๕ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๒. เทวปุตตสังยุต]

๒. อนาถปิณฑิกวรรค ๘. กกุฐสูตร

๗. สุพรหมสูตร

ว่าด้วยสุพรหมเทพบุตร

[๙๘] สุพรหมเทพบุตรยืนอยู่ ณ ที่สมควรแล้ว ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาค ด้วยคาถานี้ว่า

จิตนี้สะดุ้งอยู่เป็นนิตย์ ใจนี้หวาดเสียวอยู่เป็นนิตย์
เมื่อกิจทั้งหลายยังไม่เกิดขึ้นก็ดี เกิดขึ้นแล้วก็ดี
ถ้าความไม่สะดุ้งกลัวมีอยู่
พระองค์ผู้ข้าพระองค์ทูลถามแล้ว
ขอจงตรัสบอกข้อความนั้นแก่ข้าพระองค์

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

นอกจากปัญญาเครื่องตรัสรู้ ความเพียรเครื่องเผากิเลส
ความสำรวมอินทรีย์ และการสละทุกสิ่งทุกอย่าง
เรายังไม่เห็นความสวัสดิแห่งสัตว์ทั้งหลายเลย
สุพรหมเทพบุตรได้กราบทูลดังนี้แล้ว ฯลฯ หายตัวไป ณ ที่นั่นเอง

สุพรหมสูตรที่ ๗ จบ

๘. กกุฐสูตร

ว่าด้วยกกุฐเทพบุตร

[๙๙] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระอัญชวัน สถานที่พระราชทาน
อภัยแก่หมู่เนื้อ เขตเมืองสาเกต ครั้นเมื่อราตรีผ่านไป กกุฐเทพบุตรมีวรรณะงดงาม
ยิ่งนัก เปล่งรัศมีให้สว่างทั่วพระอัญชวัน เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ
ถวายอภิวัตแล้วยืนอยู่ ณ ที่สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “ข้าแต่
พระสมณะ พระองค์ทรงยินดีอยู่หรือ”

พระสูตรตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๒. เทวปุตตสังยุต]

๒. อนาถปิณฑิกวรรค ๘. กกุฐสูตร

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “อาวุโส เราได้อะไรเล่า”

“ข้าแต่พระสมณะ ถ้าอย่างนั้น พระองค์ทรงเศร้าโศกอยู่หรือ”

“อาวุโส เราเสื่อมเสียอะไรเล่า”

“ข้าแต่พระสมณะ ถ้าอย่างนั้น พระองค์ไม่ทรงยินดีเลย ไม่ทรงเศร้าโศกเลยหรือ”

“เป็นเช่นนั้น อาวุโส”

กกุฐเทพบุตรกราบทูลว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้เป็นภิกษุ

พระองค์ไม่ทรงมีความทุกข์บ้างหรือ

ไม่ทรงมีความเพลิดเพลिनบ้างหรือ

ความไม่ยินดีไม่ครอบงำพระองค์ผู้อยู่ผู้เดียวหรือ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ยัภษ เราไม่มีความทุกข์และความเพลิดเพลिन

อนึ่ง ความไม่ยินดีก็ไม่ครอบงำเราผู้อยู่ผู้เดียว

กกุฐเทพบุตรกราบทูลว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้เป็นภิกษุ

ทำไมพระองค์จึงไม่มีความทุกข์ ไม่มีความเพลิดเพลिन

ทำไมความไม่ยินดีจึงไม่ครอบงำพระองค์ผู้อยู่ผู้เดียว

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ผู้มีความทุกข์เท่านั้นจึงมีความเพลิดเพลिन

ผู้มีความเพลิดเพลिनเท่านั้นจึงมีความทุกข์

(ส่วน)ภิกษุเป็นผู้ไม่มีความเพลิดเพลिन เป็นผู้ไม่มีความทุกข์

ท่านจงรู้อย่างนี้เถิด อาวุโส

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๒. เทวปุตตสังยุต]

๒. อนาถปิณฑิกวรรค ๙. อุตตรสูตร

กกุชเทพบุตรกราบทูลว่า

นานจริงหนอ ข้าพระองค์จึงจะพบเห็นภิกษุ
ผู้เป็นพราหมณ์ ผู้ดับสนิทแล้ว ไม่มีความเพลิดเพลน
ไม่มีความทุกข์ ผู้ข้ามพ้นเครื่องข่องในโลกได้แล้ว

กกุชสูตรที่ ๘ จบ

๙. อุตตรสูตร

ว่าด้วยอุตตรเทพบุตร

[๑๐๐] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงราชคฤห์

อุตตรเทพบุตรยืนอยู่ ณ ที่สมควรแล้ว ได้กล่าวคาถานี้ในสำนักของพระผู้มี
พระภาคว่า

ชีวิตถูกขรนาเข้าไป อายุจึงสั้น
ผู้ที่ถูกขรนาเข้าไปแล้ว ไม่มีเครื่องต้านทาน
บุคคลพิจารณาเห็นภัยนี้ในมรณะ
ควรทำบุญที่นำความสุขมาให้^๑

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ชีวิตถูกขรนาเข้าไป อายุจึงสั้น
ผู้ที่ถูกขรนาเข้าไปแล้ว ไม่มีเครื่องต้านทาน
บุคคลพิจารณาเห็นภัยนี้ในมรณะ
ควรละโลกามิส มุ่งสู่สันติเกิด^๒

อุตตรสูตรที่ ๙ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเทียบคาถาข้อ ๓ หน้า ๔ ในเล่มนี้

^๒ ดูเทียบคาถาข้อ ๓ หน้า ๔ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๒. เทวปุตตสังยุต]

๒. อนาถปิณฑิกวรรค ๑๐. อนาถปิณฑิกสูตร

๑๐. อนาถปิณฑิกสูตร

ว่าด้วยอนาถปิณฑิกเทพบุตร

[๑๐๑] อนาถปิณฑิกเทพบุตรยืนอยู่ ณ ที่สมควรแล้ว ได้กล่าวคาถาเหล่านี้
ในสำนักของพระผู้มีพระภาคว่า

พระเชตวันนี้นั้นมีหมู่ญาติพำนักอยู่

พระผู้เป็นธรรมราชาก็ประทับอยู่

เป็นสถานที่ให้เกิดปิติแก่ข้าพระองค์

การทำงาน ๑ วิชชา ๑ ธรรม ๑ ศิล ๑ ขีวิตอันสูงสุด ๑

สัตว์ทั้งหลายยอมบริสุทธิด้วยธรรม ๕ ประการนี้

หาใช่บริสุทธิด้วยโคตรหรือด้วยทรัพย์ไม่

เพราะเหตุนั้นแหละ คนฉลาดเมื่อเห็นประโยชน์ตน

ควรเลือกเฟ้นธรรมโดยแยบคายเกิด

เพราะเมื่อเลือกเฟ้นเช่นนี้ ย่อมหมดจดได้ในธรรมเหล่านั้น

พระสารีบุตรเท่านั้นเป็นผู้ยอดเยี่ยมกว่าภิกษุผู้ถึงฝั่ง

ด้วยปัญญา ศิล และความสงบ^๑

อนาถปิณฑิกเทพบุตรได้กราบทูลดังนี้แล้ว ถวายอภิวาทพระผู้มีพระภาค
กระทำประทักษิณแล้วหายตัวไป ณ ที่นั่นเอง

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาค เมื่อราตรีนั้นล่วงไปแล้ว รับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลาย
มาตรัสว่า "ภิกษุทั้งหลาย เมื่อคืนนี้เทพบุตรองค์หนึ่งมีวรรณะงดงามยิ่งนัก เมื่อราตรี
ผ่านไป เปล่งรัศมีให้สว่างทั่วพระเชตวัน เข้ามาหาเราถึงที่อยู่ อภิวาทเราแล้วยืนอยู่
ณ ที่สมควร ได้กล่าวคาถาเหล่านี้ในสำนักของเราว่า

พระเชตวันนี้นั้นมีหมู่ญาติพำนักอยู่

พระผู้เป็นธรรมราชาก็ประทับอยู่

เป็นสถานที่ให้เกิดปิติแก่ข้าพระองค์

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเทียบคาถาข้อ ๔๘ หน้า ๖๑-๖๒ ในเล่มนี้

พระสูตรตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๒. เทวปุตตสังยุต]

๒. อนาถปิณฑิกวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

การงาน ๑ วิชชา ๑ ธรรม ๑ ศील ๑ ขีวิตอันสูงสุด ๑
สัตว์ทั้งหลายย่อมบริสุทธ์ด้วยธรรม ๕ ประการนี้
หาใช่บริสุทธ์ด้วยโคตรหรือด้วยทรัพย์ไม่

เพราะเหตุนั้นแหละ คนฉลาดเมื่อเห็นประโยชน์ตน
ควรเลือกเฟ้นธรรมโดยแยบคายเกิด
เพราะเมื่อเลือกเฟ้นเช่นนี้ ย่อมหมดจดได้ในธรรมเหล่านั้น
พระสารีบุตรเท่านั้นเป็นผู้ยอดเยี่ยมกว่าภิกษุผู้ถึงฝั่ง
ด้วยปัญญา ศील และความสงบ

ภิกษุทั้งหลาย เทพบุตรนั้นได้กล่าวดังนี้ อภิวัตเรา กระทำประหัทชันแล้ว
หายตัวไป ณ ที่นั่นเอง”

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว ท่านพระอานนท์ได้กราบทูลพระผู้มี
พระภาคดังนี้ว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็เทพบุตรนั้นเห็นจะเป็นอนาถปิณฑิก-
เทพบุตรแน่นอน อนาถปิณฑิกคบหาได้เลื่อมใสยิ่งนักในท่านพระสารีบุตร”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “ดีละ ดีละ อานนท์ เธอคิดถูกแล้ว เทพบุตรนั้น
คืออนาถปิณฑิกเศษฐีนั่นเอง”

อนาถปิณฑิกสูตรที่ ๑๐ จบ

อนาถปิณฑิกวรรคที่ ๒ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. จันทิมสสูตร	๒. เวณทสูตร
๓. ทีฆลัญจิสสูตร	๔. นันทนสูตร
๕. จันทนสูตร	๖. วาสทัตตสูตร
๗. สฺพรหมสูตร	๘. กกุสสูตร
๙. อุตตรสูตร	๑๐. อนาถปิณฑิกสูตร

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๒. เทวปุตตสังยุต]
๓. นานาตติยวรรค ๑. สิวสูตร

๓. นานาตติยวรรค

หมวดว่าด้วยเทพบุตรผู้เป็นสาวกของเดียรถียต่าง ๆ

๑. สิวสูตร

ว่าด้วยสิวเทพบุตร

[๑๐๒] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถ-
บิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้นเมื่อราตรีผ่านไป สิวเทพบุตรมีวรรณะงดงาม
ยิ่งนัก เปล่งรัศมีให้สว่างทั่วพระเชตวัน เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ
ถวายอภิวัตแล้วยืนอยู่ ณ ที่สมควร ได้กล่าวคาถาเหล่านี้ในสำนักของพระผู้มี
พระภาคว่า

บุคคลควรสมาคมกับพวกสัตบุรุษเท่านั้น

ควรทำความสนิทสนมกับพวกสัตบุรุษ

บุคคลรู้แจ้งสัจธรรมของพวกสัตบุรุษแล้ว

ย่อมเป็นผู้ประเสริฐ ไม่เป็นผู้ตกต่ำ

บุคคลควรสมาคมกับพวกสัตบุรุษเท่านั้น

ควรทำความสนิทสนมกับพวกสัตบุรุษ

บุคคลรู้แจ้งสัจธรรมของพวกสัตบุรุษแล้วย่อมได้ปัญญา

หาได้ปัญญาจากคนอันธพาลอื่นไม่

บุคคลควรสมาคมกับพวกสัตบุรุษเท่านั้น

ควรทำความสนิทสนมกับพวกสัตบุรุษ

บุคคลรู้แจ้งสัจธรรมของพวกสัตบุรุษแล้ว

ย่อมไม่เศร้าโศกในท่ามกลางคนผู้เศร้าโศก

บุคคลควรสมาคมกับพวกสัตบุรุษเท่านั้น

ควรทำความสนิทสนมกับพวกสัตบุรุษ

บุคคลรู้แจ้งสัจธรรมของพวกสัตบุรุษแล้ว

ย่อมรุ่งเรืองในท่ามกลางแห่งญาติ

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๒. เทวปุถุคสังยุต]

๓. นานตติยวรรค ๒. เขมสูตร

บุคคลควรสมาคมกับพวกสัตบุรุษเท่านั้น
 ควรทำความสนิทสนมกับพวกสัตบุรุษ
 สัตว์ทั้งหลายรู้แจ้งสัทธรรมของพวกสัตบุรุษแล้ว ย่อมไปสู่สุคติ
 บุคคลควรสมาคมกับพวกสัตบุรุษเท่านั้น
 ควรทำความสนิทสนมกับพวกสัตบุรุษ
 สัตว์ทั้งหลายรู้แจ้งสัทธรรมของพวกสัตบุรุษแล้ว
 ย่อมดำรงอยู่ได้ตลอดไป^๑

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคได้ตรัสตอบสิวเทพบุตรด้วยคาถาว่า

บุคคลควรสมาคมกับพวกสัตบุรุษเท่านั้น
 ควรทำความสนิทสนมกับพวกสัตบุรุษ
 บุคคลรู้แจ้งสัทธรรมของพวกสัตบุรุษแล้ว
 ย่อมหลุดพ้นจากทุกข์ทั้งปวง^๒

สิวสูตรที่ ๑ จบ

๒. เขมสูตร

ว่าด้วยเขมเทพบุตร

[๑๐๓] เขมเทพบุตรยืนอยู่ ณ ที่สมควรแล้ว ได้กล่าวคาถาเหล่านี้ในสำนัก
 ของพระผู้มีพระภาคว่า

คนพาลผู้มีปัญญาทราหมประพติตนเป็นเหมือนศัตรู
 ย่อมทำกรรมอันลามกซึ่งให้ผลเผ็ดร้อน
 บุคคลทำกรรมใดแล้วย่อมเดือดร้อนในภายหลัง
 และมีหนานองด้วยน้ำตา ร้องไห้อยู่ ได้รับผลกรรมใด
 กรรมที่ทำแล้วนั้นเป็นกรรมไม่ดี

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเทียบคาถาข้อ ๓๑ หน้า ๓๕-๓๖ ในเล่มนี้

^๒ ดูเทียบคาถาข้อ ๓๑ หน้า ๓๗ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๒. เทวปุตตสังยุต]

๓. นานตติถยวรรค ๓. เสรีสูตร

บุคคลทำกรรมใดแล้วไม่เดือดร้อนในภายหลัง
มีจิตใจแจ่มชื่นเบิกบานได้รับผลกรรมใด
กรรมที่ทำแล้วนั้นเป็นกรรมดี

บุคคลรู้ว่ากรรมใดเป็นประโยชน์แก่ตน
ควรรับลงมือกระทำกรรมนั้นทันที
อย่าพยายามเป็นนักปราชญ์เจ้าความคิด
ด้วยความคิดอย่างพ้อคำเกวียนเลย
พ้อคำเกวียนเสี่ยงหนทางสายใหญ่ที่ไม่ขรุขระ
ใช้หนทางที่ขรุขระ จนเพลากวียนหัก ชบเซาอยู่ ฉันท
บุคคลหลีกจากกรรม ประพฤติตามธรรม ก็ฉันทนั้น
เป็นคนเขลา ดำเนินไปสู่ทางแห่งความตาย ชบเซาอยู่
เหมือนพ้อคำเกวียนมีเพลากวียนหักแล้ว ฉันทนั้น

เขมสูตรที่ ๒ จบ

๓. เสรีสูตร

ว่าด้วยเสรีเทพบุตร

[๑๐๕] เสรีเทพบุตรยืนอยู่ ณ ที่สมควรแล้ว ได้กราบทูลพระผู้มีพระ
ภาคด้วยคาถาว่า

เทวดาและมนุษย์ทั้งสองพวก
ต่างก็พอใจข้าวด้วยกันทั้งนั้น
ส่วนผู้ที่ไม่พอใจข้าว ชื่อว่ายักษ์โดยแท้^๑

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเทียบคาถาข้อ ๕๓ หน้า ๕๙ ในเล่มนี้

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๑๕ หน้า : ๑๑๑ }

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๒. เทวปุตตสังยุต]

๓. นานตติถยวรรค ๓. เสรีสูตร

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ชนเหล่าใดมีใจเลื่อมใสให้ข้านั้นด้วยศรัทธา
 ข้านั้นเองยอมค้าชูชนเหล่านั้นทั้งในโลกนี้และโลกหน้า
 เพราะเหตุนั้น บุคคลพึงกำจัดความตระหนี่
 ครอบงำมลทินแล้วให้ทานเกิด
 เพราะบุญเป็นที่พึงของสัตว์ทั้งหลายในโลกหน้า

เสรีเทพบุตรกราบทูลว่า "ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ นำอัศจรรย์จริง ไม่เคยปรากฏ
 พระผู้มีพระภาคตรัสเรื่องนี้ไว้ดียิ่งนักกว่า

ชนเหล่าใดมีใจเลื่อมใส ให้ข้านั้นด้วยศรัทธา
 ข้านั้นเองยอมค้าชูชนเหล่านั้นทั้งในโลกนี้และโลกหน้า
 เพราะเหตุนั้น บุคคลพึงกำจัดความตระหนี่
 ครอบงำมลทินแล้วให้ทานเกิด
 เพราะบุญเป็นที่พึงของสัตว์ทั้งหลายในโลกหน้า

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เรื่องเคยมีมาแล้ว ข้าพระองค์ได้เป็นพระเจ้าแผ่นดิน
 มีนามว่าเสรี เป็นทายก เป็นทานบดี เป็นผู้กล่าวชมคุณแห่งทาน ข้าพระองค์ได้
 ให้ทานแก่สมณพราหมณ์ คนกำพร้า คนเดินทางไกล วนิพกและยากทั้งหลาย
 ที่ประตู่ทั้ง ๔ ด้าน ครั้นต่อมาพวกฝ่ายในพากันเข้าไปหาข้าพระองค์แล้ว ได้กล่าว
 ดังนี้ว่า 'พระองค์ทรงให้ทาน แต่พวกหม่อมฉันไม่ได้ให้ทานเลย เป็นการชอบที่พวก
 หม่อมฉันจะได้อาศัยใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ให้ทานและทำบุญบ้าง' ข้าพระองค์
 ได้มีความคิดดังนี้ว่า 'เราเองเป็นทายก เป็นทานบดี เป็นผู้กล่าวชมคุณแห่งทาน
 เมื่อมีผู้พูดว่า 'พวกหม่อมฉันจะให้ทาน' เราจะว่าอะไรได้' ข้าพระองค์จึงมอบ
 ประตู่ด้านที่ ๑ ให้พวกฝ่ายในไป พวกฝ่ายในก็พากันให้ทานที่ประตู่ นั้น ทานของ
 ข้าพระองค์จึงลดไป

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ครั้นต่อมาพวกกษัตริย์พากันเข้าไปหาข้าพระองค์ได้
 ตรัสดังนี้ว่า 'พระองค์ทรงให้ทาน พวกฝ่ายในก็ให้ทาน พวกหม่อมฉันไม่ได้ให้ทาน
 เป็นการชอบที่พวกหม่อมฉันจะได้อาศัยใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ให้ทานและทำบุญ

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๒. เทวปุตตสังยุต]

๓. นานตติถยวรรค ๓. เสรีสูตร

บ้าง' ข้าพระองค์ได้มีความคิดดังนี้ว่า 'เราเองก็เป็นทายก เป็นทานบดี เป็นผู้กล่าวชมคุณแห่งทาน เมื่อมีผู้พูดว่า 'พวกหม่อมฉันจะให้ทาน' เราจะว่าอะไรได้' ข้าพระองค์จึงมอบประตูด้านที่ ๒ ให้แก่พวกกษัตริย์ไป พวกกษัตริย์ก็พากันให้ทานที่ประตูนั้น ทานของข้าพระองค์จึงลดไป

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ครั้นต่อมาพวกพลกาย(ข้าราชการฝ่ายทหาร) เข้าไปหาข้าพระองค์ได้กล่าวดังนี้ว่า 'พระองค์ก็ทรงให้ทาน พวกฝ่ายในก็ให้ทาน พวกกษัตริย์ก็ทรงให้ทาน พวกหม่อมฉันมิได้ให้ทาน เป็นการชอบที่พวกหม่อมฉันจะได้อาศัยใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ให้ทานและทำบุญบ้าง' ข้าพระองค์ได้มีความคิดดังนี้ว่า 'เราเองก็เป็นทายก เป็นทานบดี เป็นผู้กล่าวชมคุณแห่งทาน เมื่อมีผู้พูดว่า 'พวกหม่อมฉันจะให้ทาน' เราจะว่าอะไรได้' ข้าพระองค์จึงมอบประตูด้านที่ ๓ ให้พวกพลกายไป พวกพลกายก็พากันให้ทานที่ประตูนั้น ทานของข้าพระองค์จึงลดไป

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ครั้นต่อมามีพวกพราหมณคหบดีเข้าไปหาข้าพระองค์ได้กล่าวดังนี้ว่า 'พระองค์ก็ทรงให้ทาน พวกฝ่ายในก็ให้ทาน พวกกษัตริย์ก็ทรงให้ทาน พวกพลกายก็ให้ทาน แต่พวกหม่อมฉันมิได้ให้ทาน เป็นการชอบที่พวกหม่อมฉันจะได้อาศัยใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ให้ทานและทำบุญบ้าง' ข้าพระองค์ได้มีความคิดดังนี้ว่า 'เราเองก็เป็นทายก เป็นทานบดี เป็นผู้กล่าวชมคุณแห่งทาน' เมื่อมีผู้พูดว่า 'พวกหม่อมฉันจะให้ทาน' เราจะว่าอะไรได้' ข้าพระองค์จึงมอบประตูด้านที่ ๔ ให้พวกพราหมณคหบดีไป พวกพราหมณคหบดีก็พากันให้ทานที่ประตูนั้น ทานของข้าพระองค์จึงลดไป

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พวกบุรุษทั้งหลายต่างพากันไปหาข้าพระองค์ ได้กล่าวดังนี้ว่า 'บัดนี้พระองค์จะไม่ทรงให้ทานในที่ไหน ๆ อีกหรือ' เมื่อเขากล่าวอย่างนี้ ข้าพระองค์ได้กล่าวกับบุรุษเหล่านั้นดังนี้ว่า 'ท่านทั้งหลาย ถ้าอย่างนั้น ในชนบท ภายนอก ที่ใดมีรายได้ดีเกิดขึ้น พวกท่านจงรวบรวมส่งเข้าไปในวังกึ่งหนึ่ง อีกกึ่งหนึ่ง พวกท่านจงให้ทานแก่สมณพราหมณ์ คนกำพร้า คนเดินทางไกล วณิก และยากทั้งหลายในชนบทนั้นเถิด' ข้าพระองค์จึงยังไม่ถึงที่สุดแห่งบุญที่ได้ทำไว้ตลอดกาลนานอย่างนี้ (ที่สุด)แห่งกุศลธรรมที่ได้ทำไว้ตลอดกาลนานอย่างนี้ว่า 'บุญเท่านั้น(พอแล้ว)' ว่า 'ผลของบุญเท่านั้น(พอแล้ว)' หรือว่า 'บุญเท่านั้น(พอแล้ว)ที่เราพึงดำรงอยู่ในสวรรค์'

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๒. เทวปุตตสังยุต]

๓. นานตติยวรรค ๔. ขฎิการสูตร

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ น้าศจรรยจริง ไม่เคยปรากฏ พระผู้มีพระภาคตรัส
เรื่องนี้ไว้ดียิ่งนักว่า

ชนเหล่าใดมีใจเลื่อมใส ให้ช้านั้นด้วยศรัทธา
ช้านั้นเองยอมค้ำชูชนเหล่านั้นทั้งในโลกนี้และโลกหน้า
เพราะเหตุนั้น บุคคลพึงกำจัดความตระหนี่
ครอบงำมลทินแล้วให้ทานเกิด
เพราะบุญเป็นที่พึงของสัตว์ทั้งหลายในโลกหน้า”

เสรีสูตรที่ ๓ จบ

๔. ขฎิการสูตร

ว่าด้วยขฎิการเทพบุตร

[๑๐๕] ขฎิการเทพบุตรยืนอยู่ ณ ที่สมควรแล้ว ได้กล่าวคาถานี้ในสำนัก
ของพระผู้มีพระภาคว่า

ภิกษุ ๗ รูป ผู้บังเกิดในพรหมโลกชั้นอวิหา
เป็นผู้หลุดพ้น สิ้นราคะและโทสะแล้ว
ข้ามพ้นค้นหาที่ชานไปในโลกได้
พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ภิกษุเหล่านั้น คือใครบ้าง
ได้ข้ามพ้นเปือกตม คือบ่วงความตาย
ที่ใคร ๆ ข้ามได้แสนยาก
ละทิ้งกายมนุษย์แล้วก้าวล่วงโยคะอันเป็นทิพย์ได้
ขฎิการเทพบุตรกราบทูลว่า

ภิกษุ ๓ รูปเหล่านี้ คือ ท่านอุปกะ
ท่านผลคัณทะ และท่านปุกุสาดี
ภิกษุอีก ๔ รูป คือ ท่านภัททियะ ท่านขัณฑเทวะ

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๒. เทวปุตตสังยุต]

๓. นานตติยวรรค ๔. ขฎิการสูตร

ท่านพหูหันทิ และท่านสังคิยะ
ภิกษุเหล่านั้นละทิ้งกายมนุษย์แล้ว
ก้าวล่วงโยคะอันเป็นทิพย์ได้

พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า

ท่านผู้ฉลาดมักกล่าวสรรเสริญภิกษุเหล่านั้น
ผู้ละบ่วงมารได้แล้ว
ภิกษุเหล่านั้นรู้ธรรมของใครเล่า
จึงตัดเครื่องผูกคือภพได้

ขฎิการเทพบุตรทูลตอบว่า

ท่านเหล่านั้นรู้ธรรมของผู้ใด
จึงตัดเครื่องผูกคือภพได้
ผู้นั้นมิใช่ใครอื่นนอกจากพระผู้มีพระภาค
(และ) นอกจากคำสั่งสอนของพระองค์
ท่านเหล่านั้นรู้ธรรมเป็นที่ดับไม่เหลือแห่งนามรูปแล้ว
จึงตัดเครื่องผูกคือภพได้

พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า

ท่านกล่าวววาจาลึกซึ้ง
ที่รู้ได้ยาก เข้าใจให้ดีได้ยาก
ท่านรู้ธรรมของใคร จึงกล่าวววาจาเช่นนี้ได้

ขฎิการเทพบุตรทูลตอบว่า

เมื่อก่อนข้าพระองค์เป็นช่างหม้อ
ปั้นหม้ออยู่ในแคว้นเวภพิงคะ เป็นผู้เลี้ยงดูมารดาและบิดา
เป็นอุบาสกของพระกัสสปพุทธเจ้า เว้นขาดจากเมถุนธรรม

พระสูตรตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๒. เทวปุตตสังยุต]

๓. นานตติยวรรค ๔. ขฎิการสูตร

ประพฤติพรหมจรรย์ ไม่มีอามิส
 ได้เคยเป็นคนหมู่บ้านเดียวกันกับพระองค์
 ทั้งเคยเป็นสหายของพระองค์ในกาลก่อน
 ข้าพระองค์รู้จักภิกษุ ๗ รูปเหล่านี้
 ผู้หลุดพ้นแล้ว สิ้นราคะและโทสะแล้ว
 ข้ามพ้นค้นหาที่ซ่านไปในโลกได้

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

นายช่างหม้อ จริงอย่างที่ท่านพูดนั้นแหละ
 เมื่อก่อนนั้นท่านเคยเป็นช่างหม้อ
 บั้นหม้ออยู่ในแคว้นเวภพิงคะ เป็นผู้เลี้ยงดูมารดาและบิดา
 เป็นอุบาสกของพระกัสสปพุทธเจ้า เว้นขาดจากเมถุนธรรม
 ประพฤติพรหมจรรย์ ไม่มีอามิส
 ได้เคยเป็นคนหมู่บ้านเดียวกันกับเรา
 ทั้งเคยเป็นสหายของเราในกาลก่อน

พระสังคีติกาจารย์กล่าวว่า

สหายเก่าทั้งสอง ผู้เคยอบรมตนมาแล้ว
 เหลือไว้แต่ร่างกายในชาติสุดท้าย
 ได้มาพบกันด้วยอาการอย่างนี้^๑

ขฎิการสูตรที่ ๔ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ คาถาในสูตรนี้ดูคาถาข้อ ๕๐ หน้า ๖๔-๖๖ ในเล่มนี้

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๑๕ หน้า :๑๑๖ }

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๒. เทวปุตตสังยุต]

๓. นานตติยวรรค ๕. ชันตสูตร

๕. ชันตสูตร

ว่าด้วยชันตเทพบุตร

[๑๐๖] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง ภิกษุจำนวนมากอยู่ในกุฎีป่า ช้างภูเขาหิมพานต์ แคว้นโกศล เป็นผู้
ฟุ้งซ่าน ถือตัว โลเล ปากกล้า พุดพ้อเพ้อ หลงลืมสติ ไม่มีสัมปชัญญะ
มีจิตกวัดแกว่ง ไม่สำรวมอินทรีย์

ครั้งในวันอุโบสถ ๑๕ ค่ำ ชันตเทพบุตรเข้าไปหาภิกษุเหล่านั้นถึงที่อยู่ ได้กล่าว
กับภิกษุเหล่านั้นด้วยคาถาทิ้งหลายว่า

ในกาลก่อน พวกภิกษุสาวกของพระโคตม
เป็นอยู่เรียบง่าย ไม่มักมากการแสวงหาภินทนา
ไม่มักมากที่นอนที่นั่ง
ท่านรู้ว่าสิ่งทั้งปวงในโลกเป็นของไม่เที่ยง
จึงกระทำที่สุดแห่งทุกข์ได้

ส่วนท่านเหล่านี้ ทำตนเป็นคนเลี้ยงยาก
กิน ๆ แล้วยกนอนเหมือนคนที่โก่งขาบ้าน
หมกมุ่นอยู่ในเรือนของคนอื่น

ข้าพเจ้าทำอัญชลีต่อสงฆ์แล้ว
ขอพูดกับท่านบางพวกในที่นี้ว่า
พวกท่านถูกเขาทอดทิ้งแล้ว เป็นคนอนาถาเหมือนเปรต

ข้าพเจ้ากล่าวหมายเอาบุคคลพวกที่ประมาทอยู่
ส่วนท่านเหล่าใดไม่ประมาท

ข้าพเจ้าขออนอบน้อมท่านเหล่านั้น^๑

ชันตสูตรที่ ๕ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเทียบคาถาข้อ ๒๓๓ หน้า ๓๓๔ ในเล่มนี้

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๑๕ หน้า : ๑๑๗ }

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๒. เทวปุตตสังยุต]

๓. นานตติยวรรค ๖. โรหิตัสสสูตร

๖. โรหิตัสสสูตร

ว่าด้วยโรหิตัสสเทพบุตร

[๑๐๗] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

โรหิตัสสเทพบุตรยืนอยู่ ณ ที่สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระองค์สามารถหรือหนอที่จะทรงรู้ ทรงเห็น หรือทรงถึงที่สุดแห่งโลกที่สัตว์ไม่เกิด ไม่แก่ ไม่ตาย ไม่จุติ ไม่อุบัติด้วยการไป”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “เทพบุตร เราไม่กล่าวที่ที่สุดแห่งโลกที่สัตว์ไม่เกิด ไม่แก่ ไม่ตาย ไม่จุติ ไม่อุบัติว่า ‘พึงรู้ พึงเห็น พึงถึงได้’ ด้วยการไป”

โรหิตัสสเทพบุตรกราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ น้าศรัทธาจริง ไม่เคยปรากฏ พระผู้มีพระภาคตรัสเรื่องนี้ไว้ดียิ่งนักว่า เทพบุตร เราไม่กล่าวที่ที่สุดแห่งโลกที่สัตว์ไม่เกิด ไม่แก่ ไม่ตาย ไม่จุติ ไม่อุบัติว่า ‘พึงรู้ พึงเห็น พึงถึงได้’ ด้วยการไป

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เรื่องเคยมีแล้ว ข้าพระองค์เป็นฤๅษีชื่อโรหิตัสส เป็นบุตรของผู้ใหญ่บ้านเปรียบได้กับนายขมังธนู มีฤทธิ์ เหาะได้ ความเร็วของข้าพระองค์นั้นเปรียบได้กับนายขมังธนู ผู้ยิงธนูแม่นยำ ศึกษาสมาธิแล้ว ผู้เชี่ยวชาญ ข้าของ ฝึกซ้อมมาดี พึงยิงลูกศรเบาให้ผ่านเงาดาลด้านขวางไปได้โดยไม่ยาก ฉะนั้น การย่างเท้าแต่ละก้าวของข้าพระองค์เปรียบได้กับระยะทางจากทะเลด้านตะวันออกถึงทะเลด้านตะวันตก ฉะนั้น ความปรารถนาอย่างนี้ว่า ‘เราจักถึงที่สุดแห่งโลก ด้วยการไป’ เกิดแก่ข้าพระองค์นั้น ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์นั้นเพียบพร้อมด้วยความเร็วและการย่างเท้าอย่างนี้ เว้นจากการกิน การดื่ม การเคี้ยว การลิ้ม การถ่ายอุจจาระ ปัสสาวะ การหลับ และการบรรเทาความเหน็ดเหนื่อย มีอายุ ๑๐๐ ปี ดำรงชีพอยู่ได้ตั้ง ๑๐๐ ปี ดำเนินไปได้ตั้ง ๑๐๐ ปี ยังไม่ถึงที่สุดแห่งโลก ก็ตายเสียก่อนในระหว่างทาง

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๒. เทวปุตตสังยุต]

๓. นานตติยวรรค ๖. โรหิตัสสสูตร

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ น้าศจรรย์จริง ไม่เคยปรากฏ พระผู้มีพระภาคตรัส
เรื่องนี้ไว้ดียิ่งนักว่า เทพบุตร เราไม่กล่าวที่สดุแห่งโลกที่สัตว์ไม่เกิด ไม่แก่ ไม่ตาย
ไม่จติ ไม่อุบัติว่า 'พึงรู้ พึงเห็น พึงถึงได้' ด้วยการไป"

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า "เทพบุตร เราไม่กล่าวที่สดุแห่งโลกที่สัตว์ไม่เกิด
ไม่แก่ ไม่ตาย ไม่จติ ไม่อุบัติว่า 'พึงรู้ พึงเห็น พึงถึงได้' ด้วยการไป เราไม่
กล่าวว่า การที่บุคคลยังไม่ถึงที่สดุแห่งโลกจะทำที่สดุแห่งทุกขได้

อนึ่ง เราบัญญัติโลก^๑ ความเกิดแห่งโลก^๒ ความดับแห่งโลก^๓ และข้อปฏิบัติ
ที่ให้ถึงความดับแห่งโลก^๔ ในร่างกายที่มีประมาณวาหนึ่ง มีสัญญา มีใจนี้เอง

ไม่ว่าเวลาไหน ที่สดุแห่งโลก

ใครก็ถึงไม่ได้ด้วยการไป

และเมื่อยังไม่ถึงที่สดุแห่งโลก

ย่อมไม่มีการเปลื้องตนจากทุกข

เพราะเหตุนั้นแล ผู้รู้แจ้งโลก มีปัญญาดี

ถึงที่สดุแห่งโลก อยู่จบพรหมจรรย์

สงบระงับ รู้ที่สดุแห่งโลก

ย่อมไม่หวังทั้งโลกนี้และโลกหน้า^๕"

โรหิตัสสสูตรที่ ๖ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ โลก หมายถึงทุกขสัง (อง.จตุกก.อ. ๒/๔๕/๓๔๕)

^๒ ความเกิดแห่งโลก หมายถึงสมุทัยสัง (อง.จตุกก.อ. ๒/๔๕/๓๔๕)

^๓ ความดับแห่งโลก หมายถึงนิโรธสัง (อง.จตุกก.อ. ๒/๔๕/๓๔๕)

^๔ ข้อปฏิบัติที่ให้ถึงความดับแห่งโลก หมายถึงมัคคสัง (อง.จตุกก.อ. ๒/๔๕/๓๔๕)

^๕ ดู อง.จตุกก. (แปล) ๒๑/๔๕/๗๓

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๒. เทวปุตตสังยุต]

๓. นานตติถยวรรค ๘. นันทิวีสาลสูตร

๗. นันทสูตร

ว่าด้วยนันทเทพบุตร

[๑๐๘] นันทเทพบุตรยืนอยู่ ณ ที่สมควรแล้ว ได้กล่าวคาถาในสำนักของ
พระผู้มีพระภาคว่า

กาลล่วงเลยไป คินผ่านพ้นไป

ช่วงแห่งวัยละไปตามลำดับ

บุคคลพิจารณาเห็นภัยนี้ในมรณะ

ควรทำบุญที่นำความสุขมาให้

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

กาลล่วงเลยไป คินผ่านพ้นไป

ช่วงแห่งวัยละไปตามลำดับ

บุคคลพิจารณาเห็นภัยนี้ในมรณะ

ควรละโลกามิส มุ่งสู่สันติเกิด^๑

นันทสูตรที่ ๗ จบ

๘. นันทิวีสาลสูตร

ว่าด้วยนันทิวีสาลเทพบุตร

[๑๐๙] นันทิวีสาลเทพบุตรยืนอยู่ ณ ที่สมควรแล้ว ได้กราบทูลพระผู้มี
พระภาคด้วยคาถาว่า

ข้าแต่พระมหาวีรเจ้า สรีรยนต์ ๔ ล้อ^๒

มีประตู ๙ ประตู เต็มไปด้วยของไม่สะอาด

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเทียบคาถาข้อ ๔ หน้า ๕ ในเล่มนี้

^๒ ดูเชิงอรรถข้อ ๒๙ หน้า ๓๒ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๒. เทวปุตตสังยุต]

๓. นานตติยวรรค ๙. สลิมสูตร

ถูกโลหะประกอบไว้ เป็นเหมือนเปือกตม

สร้อยนัตน์จักแล่นไปได้อย่างไร^๑

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

เพราะตัดชะเนาะ เชือกหนัง

ตัดความปรารถนาและความโลภอันเลวทราม

และเพราะถอนตัณหาพร้อมทั้งรากได้

สร้อยนัตน์จักแล่นไปได้อย่างนี้^๒

นันทวิสาละสูตรที่ ๘ จบ

๙. สลิมสูตร

ว่าด้วยสลิมเทพบุตร

[๑๑๐] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

ครั้งนั้น ท่านพระอานนท์เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิเษกแล้วนั่ง ณ ที่สมควร พระผู้มีพระภาคได้ตรัสกับท่านพระอานนท์ดังนี้ว่า “อานนท์ เธอชอบสารีบุตรหรือไม่”

ท่านพระอานนท์กราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ใครเล่าที่ไม่ใช่คนพาล ไม่ใช่คนมทะลุ ไม่ใช่คนงมงาย ไม่ใช่คนมีจิตวิปลาส จะไม่ชอบท่านพระสารีบุตร ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ท่านพระสารีบุตร เป็นบัณฑิต มีปัญญามาก มีปัญญาหนาแน่น มีปัญญารำเรง มีปัญญาแล่นไป มีปัญญาเฉียบแหลม มีปัญญาชำแรกกิเลส มีกนน้อย สันโดษ เป็นผู้สงัด ไม่คลุกคลี ปรารถนาความเพียร เข้าใจพูดอดทนต่อถ้อยคำ เป็นผู้หักทวง ต่าหนักคนทำชั่ว ใครเล่าที่ไม่ใช่คนพาล ไม่ใช่คนมทะลุ ไม่ใช่คนงมงาย ไม่ใช่คนมีจิตวิปลาส จะไม่ชอบท่านพระสารีบุตร”

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเทียบคาถาข้อ ๒๙ หน้า ๓๒ ในเล่มนี้

^๒ ดูเทียบคาถาข้อ ๒๙ หน้า ๓๓ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๒. เทวปุตตสังยุต]

๓. นานตติถยวรรค ๙. สลิมสูตร

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า "อานนท์ ชื่อนี้เป็นอย่างนั้น อานนท์ ชื่อนี้เป็น
 อย่างนั้น ใครเล่าที่ไม่ใช่คนพาล ไม่ใช่คนมุทะลุ ไม่ใช่คนงมงาย ไม่ใช่คนมีจิตวิปลาส
 จะไม่ชอบสารีบุตร อานนท์ สารีบุตรเป็นบัณฑิต มีปัญญามาก มีปัญญาหนาแน่น
 มีปัญญาร่าเริง มีปัญญาแล่นไป มีปัญญาเฉียบแหลม มีปัญญาชำแรกกิเลส มั่นถ้อย
 สันโดษ เป็นผู้สงัด ไม่คลุกคลี ประรภความเพียร เข้าใจพูด อดทนต่อถ้อยคำ
 เป็นผู้ทักท้วง ตำหนิคคนทำชั่ว ใครเล่าที่ไม่ใช่คนพาล ไม่ใช่คนมุทะลุ ไม่ใช่คนงมงาย
 ไม่ใช่คนมีจิตวิปลาส จะไม่ชอบสารีบุตร"

ครั้งนั้น เมื่อพระผู้มีพระภาคและท่านพระอานนท์ กำลังกล่าวสรรเสริญคุณ
 ของท่านพระสารีบุตรอยู่ สลิมเทพบุตรผู้มีเทพบุตรบริษัทจำนวนมากแวดล้อมแล้ว
 เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวัตแล้วยืนอยู่ ณ ที่สมควรแล้ว
 ได้กราบทูลตั้งนี้ว่า "ข้าแต่พระผู้มีพระภาค ชื่อนี้เป็นอย่างนั้น ข้าแต่พระสุตเจ้า
 ชื่อนี้เป็นอย่างนั้น ใครเล่าที่ไม่ใช่คนพาล ไม่ใช่คนมุทะลุ ไม่ใช่คนงมงาย ไม่ใช่คน
 มีจิตวิปลาส จะไม่ชอบท่านพระสารีบุตร ท่านพระสารีบุตรเป็นบัณฑิต ฯลฯ ตำหนิ
 คนทำชั่ว ใครเล่าที่ไม่ใช่คนพาล ไม่ใช่คนมุทะลุ ไม่ใช่คนงมงาย ไม่ใช่คนมีจิตวิปลาส
 จะไม่ชอบท่านพระสารีบุตร

เพราะว่าข้าพระองค์เข้าไปหาเทพบุตรบริษัทใดๆ ก็ได้ยินเสียง(พูด)อย่างหนาหู
 ว่า "ท่านพระสารีบุตรเป็นบัณฑิต มีปัญญามาก มีปัญญาหนาแน่น มีปัญญาร่าเริง
 มีปัญญาแล่นไป มีปัญญาเฉียบแหลม มีปัญญาชำแรกกิเลส มั่นถ้อย สันโดษ เป็นผู้
 สงัด ไม่คลุกคลี ประรภความเพียร เข้าใจพูด อดทนต่อถ้อยคำ เป็นผู้ทักท้วง
 ตำหนิคคนทำชั่ว ใครเล่าที่ไม่ใช่คนพาล ไม่ใช่คนมุทะลุ ไม่ใช่คนงมงาย ไม่ใช่คนมี
 จิตวิปลาส จะไม่ชอบท่านพระสารีบุตร"

ครั้งนั้น เทพบุตรบริษัทของสลิมเทพบุตร เมื่อสลิมเทพบุตรกำลังกล่าว
 สรรเสริญคุณของท่านพระสารีบุตรอยู่ ต่างปลื้มปีติเบิกบานใจ เกิดปีติโสมนัส
 มีรัศมีวรัณณะเปล่งปลั่งปรากฏอยู่ ดุจแก้วมณีและแก้วไพฑูรย์อันงดงามตามธรรมชาติ
 ลูกนายช่างเจียรไนดีแล้ว แปรเหลี่ยม วางไว้บนผ้ากัมพลสีเหลือง ส่องแสง
 แพรพรรณาสุกสกาอยู่ ฉะนั้น

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๒. เทวปุตตสังยุต]

๓. นานตติถยวรรค ๙. สลิมสูตร

เทพบุตรบริษัทของสลิมเทพบุตร เมื่อสลิมเทพบุตรกำลังกล่าวสรรเสริญคุณของท่านพระสารีบุตรอยู่ ต่างปลื้มปีติเบิกบานใจ เกิดปีติโสมนัส มีรัศมีวรัณณะเปล่งปลั่งปรากฏอยู่ ดุจทองแท่งชมพูท^๑เป็นของที่บุตรนายช่างทองผู้ขยันใส่บาหลอมไล่มลทิน จนสิ้นราศีแล้ว วางไว้บนผ้ากัมพลสีเหลือง ส่องแสงแพรวพราว สุกสกาวอยู่ ฉะนั้น

เทพบุตรบริษัทของสลิมเทพบุตร ฯลฯ มีรัศมีวรัณณะเปล่งปลั่งปรากฏอยู่ ดุจดาวศุกร์ เมื่ออากาศปลอดโปร่งปราศจากหมุเมฆในฤดูสารทกาล ส่องแสงแพรวพราวสุกสกาวอยู่ในเวลาใกล้รุ่ง ฉะนั้น

เทพบุตรบริษัทของสลิมเทพบุตร เมื่อสลิมเทพบุตรกำลังกล่าวสรรเสริญคุณของท่านพระสารีบุตรอยู่ ต่างปลื้มปีติเบิกบานใจ เกิดปีติโสมนัส มีรัศมีวรัณณะเปล่งปลั่งปรากฏอยู่ ดุจดวงอาทิตย์ เมื่ออากาศปลอดโปร่งปราศจากหมุเมฆในฤดูสารทกาล พวยพุ่งขึ้นสู่ท้องฟ้า ขจัดความมืดที่มีอยู่ในอากาศทั้งปวง ส่องแสงแพรวพราวสุกสกาวอยู่ ฉะนั้น

ครั้งนั้น สลิมเทพบุตรได้กล่าวคาถานี้ในสำนักของพระผู้มีพระภาค ปรารภท่านพระสารีบุตรว่า

ท่านพระสารีบุตร ใคร ๆ ก็รู้จักดีว่าเป็นบัณฑิต

ไม่ใช่คนมักโกรธ มีความมักน้อย สงบเสงี่ยม

ฝึกแล้ว มีคุณงามความดี อันพระศาสดาทรงสรรเสริญ

เป็นผู้แสวงหาคุณอันยิ่ง

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสคาถาตอบสลิมเทพบุตร ปรารภท่านพระสารีบุตรว่า

สารีบุตร ใคร ๆ ก็รู้จักดีว่าเป็นบัณฑิต

ไม่ใช่คนมักโกรธ มีความมักน้อย สงบเสงี่ยม

ฝึกฝนอบรมดีแล้ว รอเวลาอยู่^๒

สลิมสูตรที่ ๙ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ทองแท่งชมพูท หมายถึงทองคำเนือบริสุทธิ์ (อง.ติก.อ. ๒/๖๔/๑๙๑) ที่เรียกว่า ชมพูท เพราะเป็นทองที่เกิดขึ้นในแควของแม่น้ำมหาชมพู (อง.ติก.ฐีกา ๒/๖๔/๑๙๙)

^๒ รอเวลาอยู่ ในที่นี้หมายถึงรอเวลาที่จะปรินิพพาน (ส.ส.อ. ๑/๑๑๐/๑๑๙)

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๒. เทวปุตตสังยุต]

๓. นานาตติยวรรค ๑๐. นานาตติยสาวกสูตร

๑๐. นานาตติยสาวกสูตร

ว่าด้วยเทพบุตรผู้เป็นสาวกของเดียรถียต่าง ๆ

[๑๑๑] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเวฬุวัน สถานที่ให้เหยื่อ
กระแต เขตกรุงราชคฤห์ ครั้นเมื่อราตรีผ่านไปแล้ว พวกเทพบุตรผู้เป็นสาวกของ
เดียรถียต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก คือ อสมเทพบุตร สหสิเทพบุตร นิกเทพบุตร
อาโกฏกเทพบุตร เวฐัมพริเทพบุตร มาถวคามิยเทพบุตร มีวรรณงดงามยิ่งนัก
เปล่งรัศมีให้สว่างทั่วพระเวฬุวัน เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับถวายอภิวาท
แล้วยืนอยู่ ณ ที่สมควร

อสมเทพบุตรยืนอยู่ ณ ที่สมควรแล้ว ได้กล่าวคาถาในสำนักของพระผู้มี
พระภาค ประารกปุรณะ กัสสปะว่า

ท่านปุรณะ กัสสปะมองไม่เห็นบาปหรือบุญของตน

ในเพราะการตัด การฆ่า การโอบย การเสื่อมทรัพย์

ท่านจึงบอกให้เบาใจเสีย

สมควรที่จะยกย่องท่านว่าเป็นศาสดาในโลกนี้

ลำดับนั้น สหสิเทพบุตรได้กล่าวคาถาในสำนักของพระผู้มีพระภาค ประารก
มักขลิ โคศาลต่อไปว่า

ท่านมักขลิ โคศาล สรรวมตนดีแล้ว

ด้วยการกีดกันบาปด้วยตบะ

ละวาทที่ก่อให้เกิดการทะเลาะวิวาทกัน

เป็นผู้สม่ำเสมอ งดเว้นจากสิ่งที่มีโทษ

พูดจริง เป็นผู้คงที่ ไม่ทำบาปแน่นอน

ลำดับนั้น นิกเทพบุตรได้กล่าวคาถาในสำนักของพระผู้มีพระภาค ประารก
นิครนถ์ นาฏบุตรต่อไปว่า

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๒. เทวปุตตสังยุต]

๓. นานตติยวรรค ๑๐. นานาตติยสาวกสูตร

ท่านนิครนถ์ นาฏบุตร เป็นผู้กีดกันบาป
 มีปัญญาเครื่องบริหาร เห็นภัยในสังสารวัฏ
 เป็นผู้ระมัดระวังทั้ง ๔ ยาม^๑
 เปิดเผยสิ่งที่ตนเห็นแล้วและฟังแล้ว
 เป็นผู้ไม่หยาบช้าแน่นอน
 ลำดับนั้น อาโกฎิกเทพบุตรได้กล่าวคาถานี้ในสำนักของพระผู้มีพระภาค
 พรารภพวกเดียรถีย์ต่าง ๆ ต่อไปอีกว่า

ท่านปฤช กัจจายนะ ท่านนิครนถ์ นาฏบุตร
 ท่านมักขลิ โคศาล และท่านปุรณะ กัสสปะเหล่านี้
 ล้วนแต่เป็นครูของหมู่คณะ บรรลุความเป็นสมณะ^๒
 ท่านเหล่านั้นเป็นผู้ไม่ไกลจากสัตบุรุษแน่นอน
 ลำดับนั้น เวฐัมพรีเทพบุตรได้กล่าวตอบอาโกฎิกเทพบุตรด้วยคาถาว่า
 ในกาลไหน ๆ สุนัขจิ้งจอกสัตว์เล็ก ๆ ชั่นเลว
 จะแสดงจริตกริยาให้เสมอราชสีห์ไม่ได้เลย
 ครูของหมู่คณะเป็นคนเปลือย มักพูดคำเท็จ
 มีพฤติกรรมนาระวางสงสัย จะเทียบกับสัตบุรุษไม่ได้เลย
 ลำดับนั้น มารผู้มีบาปเข้าสิงเวฐัมพรีเทพบุตรแล้ว ได้กล่าวคาถานี้ในสำนัก
 ของพระผู้มีพระภาคว่า

สัตว์เหล่าใดประกอบด้วยการกีดกันบาปด้วยตะ
 รัชชาความสงบสงัด ติดอยู่ในรูป เพลิดเพลินในเทวโลก
 สัตว์เหล่านั้น ชื่อว่าสั่งสอนโดยชอบเพื่อปรโลกโดยแท้

เชิงอรรถ :

- ^๑ ๔ ยาม หมายถึงส่วน ๔ เหล่านี้ คือ (๑) ห้ามน้ำเย็นทั้งปวง (๒) ประกอบด้วยการห้ามบาปทั้งปวง
 (๓) กำจัดบาปทั้งปวง (๔) ห้ามบาปทั้งปวงถูกต้อง (ส.ส.อ. ๑/๑๑๑/๑๒๐, ส.ฐีกา ๑/๑๑๑/๑๗๘, ดูเทียบ
 ที่.สี. (แปล) ๙/๑๗๗/๕๘-๕๙)
- ^๒ บรรลุความเป็นสมณะ หมายถึงบรรลุจุดหมายสูงสุดแห่งสมณธรรม (ส.ส.อ. ๑/๑๑๑/๑๒๐)

พระสูตรตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๒. เทวปุตตสังยุต]

๓. นานาตติถยวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบว่ “นี่คือมารผู้มีบาป” จึงได้ตรัสตอบ
มารผู้มีบาปด้วยคาถาว่า

รูปใด ๆ จะอยู่ในโลกนี้หรือโลกหน้า
และแม่จะอยู่ในอากาศ มีรัศมีรุ่งเรืองก็ตามที่
นมุจิมาร รูปทั้งหมดนั้นท่านก็สรรเสริญแล้ววางดักไว้
เหมือนบุคคลไขเหยื่อล่อฆ่าปลา ฉะนั้น

ลำดับนั้น มาถวคามิยเทพบุตรได้กล่าวคาถาเหล่านี้ในสำนักของพระผู้มีพระภาค
ปรารภพระผู้มีพระภาคว่า

คนพูดกันว่า บรรดาภูเขาราชคฤห์
ภูเขาวิบุลเยียมที่สุด
บรรดาภูเขที่ตั้งอยู่ในป่าหิมพานต์ ภูเขาเสตบรรพตเยียมที่สุด
บรรดาสิ่งที่ลอยอยู่ในอากาศ ดวงอาทิตย์เยียมที่สุด
บรรดาห้วงน้ำทั้งหลาย สมุทรรเยียมที่สุด
บรรดาดวงดาวทั้งหลาย ดวงจันทร์เยียมที่สุด
บัณฑิตกล่าวว่า พระพุทธเจ้าเลิศกว่ามนุษย์และเทวดา

นานาตติถยสาวกสูตรที่ ๑๐ จบ

นานาตติถยวรรคที่ ๓ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. ลิวสูตร	๒. เขมสูตร
๓. เสรีสูตร	๔. ขฎถิการสูตร
๕. ชันตสูตร	๖. โรหิตัสสสูตร
๗. นันทสูตร	๘. นันทวิสาละสูตร
๙. สลิมสูตร	๑๐. นานาตติถยสาวกสูตร

เทวปุตตสังยุต จบบริบูรณ์

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๓. โกศลสังยุต]

๑. ปฐมวรรค ๑. ทหรัสสูตร

๓. โกศลสังยุต

๑. ปฐมวรรค

หมวดที่ ๑

๑. ทหรัสสูตร

ว่าด้วยสิ่งเล็กน้อย

[๑๑๒] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถ-
มิกนทิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น พระเจ้าปเสนทิโกศลได้เสด็จเข้าไปเฝ้า
พระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ทรงสนทนาปราศรัยพอเป็นที่บันเทิงใจ พอเป็นที่
ระลึกถึงกันแล้ว ประทับนั่ง ณ ที่สมควรได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “พระโคตม
ผู้เจริญทรงยืนยันหรือไม่ว่าเป็นผู้ตรัสรู้อรุณตรสัมมาสัมโพธิญาณ”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “มหาบพิตร ก็บุคคลเมื่อจะกล่าวให้ถูกต้องก็
พึงกล่าวว่า ‘พระตถาคตได้ตรัสรู้อรุณตรสัมมาสัมโพธิญาณแล้ว’ เพราะวาอาตม-
ภาพได้ตรัสรู้อรุณตรสัมมาสัมโพธิญาณแล้ว”

พระเจ้าปเสนทิโกศลทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า “ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ
แม้สมณพราหมณ์บางพวก เป็นเจ้าหมู่ เจ้าคณะ เป็นคณาจารย์ เป็นผู้มีชื่อเสียง
มีเกียรติยศ เป็นเจ้าลัทธิ คนจำนวนมากยกย่องว่าเป็นคนดี คือ ท่านปุณณะ กัสสปะ
ท่านมกขลี โคศาล ท่านนิครนถ์ นาฏบุตร ท่านสญชัย เวลัฏฐบุตร ท่านปฤช
กัจจายนะ ท่านอชิตะ เกสกัมพล สมณพราหมณ์เหล่านั้นเมื่อถูกข้าพระองค์ถามว่า
‘ท่านทั้งหลายยืนยันตนหรือว่า ‘เป็นผู้ตรัสรู้อรุณตรสัมมาสัมโพธิญาณ’ ก็ไม่ยืนยัน
ว่า ‘เป็นผู้ตรัสรู้อรุณตรสัมมาสัมโพธิญาณ’ ส่วนพระโคตมผู้เจริญยังทรงเป็นหนุ่ม
โดยพระชาติและยังทรงเป็นผู้ใหม่โดยบรรพชา ทำไมจึงกล้ายืนยันตนเล่า”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “มหาบพิตร สิ่ง ๔ อย่างนี้ ไม่ควรดูถูกดูหมิ่น
ว่าเล็กน้อย

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๓. โกสลสังยุต]

๑. ปฐมวรรค ๑. ทหรสูตร

สิ่ง ๔ อย่าง อะไรบ้าง คือ

๑. กษัตริย์ ไม่ควรดูถูกดูหมิ่น ว่ายังทรงพระเยาว์
๒. งู ไม่ควรดูถูกดูหมิ่น ว่าตัวเล็ก
๓. ไฟ ไม่ควรดูถูกดูหมิ่น ว่าเล็กน้อย
๔. ภิกษุ ไม่ควรดูถูกดูหมิ่น ว่ายังหนุ่ม

สิ่ง ๔ อย่างนี้แล ไม่ควรดูถูกดูหมิ่น ว่าเล็กน้อย

พระผู้มีพระภาคผู้สุคตศาสดาได้ตรัสเวทยากรณภาษิตนี้แล้ว จึงได้ตรัสคาถา-
ประพันธ์ต่อไปอีกว่า

นรชนไม่ควรดูถูกดูหมิ่นกษัตริย์ผู้ถึงพร้อมด้วยชาติตระกูล

ผู้เป็นอภิชาติ^๑ ผู้มียศ ว่ายังทรงพระเยาว์

เพราะพระองค์ได้เสวยราชสมบัติแล้ว

เป็นกษัตริย์จอมมนุษย์ ทรงพิโรธแล้ว

จะลงพระราชอาชญาอย่างหนักแก่เขาได้

ฉะนั้นบุคคลเมื่อจะรักษาชีวิตของตน

พึงหลีกเลี่ยงการดูถูกดูหมิ่นกษัตริย์นั้น

นรชนเห็นงูที่บ้านหรือที่ป่าก็ตาม

ไม่ควรดูถูกดูหมิ่น ว่าตัวเล็ก

เพราะงูเป็นสัตว์มีพิษไม่ว่าจะมีวรรณะสูงและต่ำ^๒

งูนั้นพึงฉกกัดชายหญิงผู้เขลาในกาลบางครั้ง

ฉะนั้นบุคคลเมื่อจะรักษาชีวิตของตน

พึงหลีกเลี่ยงการดูถูกดูหมิ่นงูนั้น

เชิงอรรถ :

^๑ ผู้เป็นอภิชาติ หมายถึงผู้เกิดในวรรณะกษัตริย์ซึ่งสูงกว่าวรรณะทั้ง ๓ (คือวรรณะพราหมณ์ วรรณะแพศย์ และวรรณะศูทร) (ส.ส.อ. ๑/๑๑๒/๑๒๗)

^๒ มีวรรณะสูงและต่ำ หมายถึงมีสัณฐานต่างกัน (ส.ส.อ. ๑/๑๑๒/๑๒๗)

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๓. โกสลสังยุต]

๑. ปฐมวรรค ๑. ทหรสูตร

นรชนไม่ควรดูถูกดูหมิ่นไฟที่กินเชื้อมาก
 ลุกเป็นเปลว ไหม้ดำเป็นทาง ว่าเล็กน้อย
 เพราะไฟนั้นได้เชื้อแล้วก็กลายเป็นกองไฟใหญ่
 พึงลามไหม้ชายหญิงผู้เขลาในกาลบางคราว
 ฉะนั้นบุคคลเมื่อจะรักษาชีวิตของตน
 พึงหลีกเลี่ยงการดูถูกดูหมิ่นไฟนั้น

อนึ่ง ป่าไผ่ที่ถูกไฟไหม้จนดำแล้ว
 เมื่อวันคืนล่วงไปๆ พันธุ์หญ้าหรือต้นไม้ยังงอกขึ้นที่ป่านั้นได้
 ส่วนผู้ใดถูกเดชภิกษุผู้มีศีลแผดเผา
 บุตรธิดาและปศุสัตว์ของผู้นั้นย่อมพินาศ
 ทายาทของเขาก็ย่อมไม่ได้รับทรัพย์มรดก
 เขาเป็นผู้ไม่มีเครื่องญาติ ไม่มีทายาท
 ย่อมเป็นเหมือนตาลยอดด้วน

เพราะฉะนั้น บุคคลผู้เป็นบัณฑิต
 เมื่อพิจารณาเห็นภคัตริย์ผู้มียศ ฐ โผ
 และภิกษุผู้มีศีลว่าเป็นประโยชน์แก่ตน
 พึงประพฤติโดยชอบทีเดียว

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว พระเจ้าปเสนทิโกศลได้กราบทูลพระผู้มี
 พระภาคดังนี้ว่า "ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระภิกษุของพระองค์ขัดเจนไฟเรายังนัก
 ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระภิกษุของพระองค์ขัดเจนไฟเรายังนัก พระโคตมผู้เจริญ
 ทรงประกาศธรรมโดยปริยายเป็นอันมาก เปรียบเหมือนบุคคลหงายของทีคว่า
 เปิดของที่ปิด บอกทางแก่ผู้หลงทาง หรือตามประทีปในที่มืด ด้วยตั้งใจว่า 'คนมี
 ตาดีจักเห็นรูปได้' ฉะนั้น ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์นี้ขอถึงพระผู้มีพระภาค
 พร้อมทั้งพระธรรมและพระสงฆ์เป็นสรณะ ขอพระผู้มีพระภาคโปรดทรงจำข้าพระองค์ว่า
 เป็นอุบาสก ผู้ถึงสรณะตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไปจนตลอดชีวิต"

ทหรสูตรที่ ๑ จบ

พระสูตรตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๓. โกศลสังยุต]

๑. ปฐมวรรค ๒. ปุริสสูตร

๒. ปุริสสูตร

ว่าด้วยธรรมที่ไม่เกิดประโยชน์แก่บุรุษ

[๑๑๓] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

ครั้งนั้น พระเจ้าปเสนทิโกศลเสด็จเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวัตแล้วประทับนั่ง ณ ที่สมควร ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า
 “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ธรรมเหล่าไหนเมื่อเกิดขึ้นภายใน(จิต)ของบุรุษ ย่อมเกิดขึ้น เพื่อไม่เป็นประโยชน์ เพื่อความทุกข์ เพื่อความอยู่ไม่ผาสุก”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “มหาบพิตร ธรรม ๓ ประการ เมื่อเกิดขึ้น ภายใน(จิต)ของบุรุษ ย่อมเกิดขึ้นเพื่อไม่เป็นประโยชน์ เพื่อความทุกข์ เพื่อความอยู่ไม่ผาสุก

ธรรม ๓ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. โลกธรรม (ธรรมคือโลภะ) เมื่อเกิดขึ้นภายใน(จิต)ของบุรุษ ย่อมเกิดขึ้นเพื่อไม่เป็นประโยชน์ เพื่อความทุกข์ เพื่อความอยู่ไม่ผาสุก
๒. โทสธรรม (ธรรมคือโทสะ) เมื่อเกิดขึ้นภายใน(จิต)ของบุรุษ ย่อมเกิดขึ้นเพื่อไม่เป็นประโยชน์ เพื่อความทุกข์ เพื่อความอยู่ไม่ผาสุก
๓. โมหธรรม (ธรรมคือโมหะ) เมื่อเกิดขึ้นภายใน(จิต)ของบุรุษ ย่อมเกิดขึ้นเพื่อไม่เป็นประโยชน์ เพื่อความทุกข์ เพื่อความอยู่ไม่ผาสุก

ธรรม ๓ ประการนี้แล เมื่อเกิดขึ้นภายใน(จิต)ของบุรุษ ย่อมเกิดขึ้นเพื่อไม่เป็นประโยชน์ เพื่อความทุกข์ เพื่อความอยู่ไม่ผาสุก”

พระผู้มีพระภาคผู้สุดศาสดา ฯลฯ จึงได้ตรัสคาถาประพันธ์ต่อไปอีกว่า

โลภะ โทสะ และโมหะเกิดขึ้นภายในตน

ย่อมทำร้ายบุรุษผู้มีจิตเลวทราม

เหมือนขุยไผ่กำจัดต้นไผ่ ฉะนั้น^๑

ปุริสสูตรที่ ๒ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเทียบข้อ ๑๓๔ หน้า ๑๖๗ ในเล่มนี้

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๑๕ หน้า :๑๓๐ }

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๓. โกศลสังยุต]

๑. ปฐมวรรค ๓. ขรามรณสูตร

๓. ขรามรณสูตร

ว่าด้วยชราและมรณะ

[๑๑๔] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

พระเจ้าปเสนทิโกศลประทับนั่ง ณ ที่สมควรแล้ว ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาค
ดังนี้ว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ คนเกิดมาแล้วที่พ้นจากชราและมรณะมีบ้างหรือไม่”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “มหาบพิตร คนเกิดมาแล้วที่จะพ้นจากชราและ
มรณะไม่มีเลย แม้ขัตติยมหาศาลซึ่งเป็นผู้มั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภคะมาก มีทอง
และเงินมากมาย มีทรัพย์เครื่องปลื้มใจมากมาย มีทรัพย์และธัญชาติมากมาย
ก็ไม่พ้นจากชราและมรณะ

แม้พรหมณมหาศาล ฯลฯ

แม้คหบดีมหาศาลซึ่งเป็นผู้มั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภคะมาก มีทองและเงิน
มากมาย มีทรัพย์เครื่องปลื้มใจมากมาย มีทรัพย์และธัญชาติมากมาย ก็ไม่พ้น
จากชราและมรณะ

แม้ภิกษุทุกรูปซึ่งเป็นพระอรหันต์ สิ้นอาสวะแล้ว อยู่จบพรหมจรรย์ ทำกิจที่
ควรทำเสร็จแล้ว ปลงภาระได้แล้ว บรรลุประโยชน์ตนโดยลำดับแล้ว สิ้นภวสังโยชน์
แล้ว หลุดพ้นเพราะรู้โดยชอบ ร่างกายนี้แม้ของพระอรหันต์เหล่านั้น ก็เป็นสภาพ
แตกดับต้องทอดทิ้งเป็นธรรมดา”

พระผู้มีพระภาคผู้สุคตศาสดา ฯลฯ จึงได้ตรัสคาถาประพันธ์ต่อไปอีกว่า

ราชรถอันวิจิตรย่อมชำรุด

แม้สรีระก็ย่อมเข้าถึงชรา

แต่ว่าธรรมของสัตบุรุษหาเข้าถึงชราไม่

สัตบุรุษกับสัตบุรุษเท่านั้นจึงรู้กันได้

ขรามรณสูตรที่ ๓ จบ

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๓. โกศลสังยุต]

๑. ปฐมวรรค ๔. ปิยสูตร

๔. ปิยสูตร

ว่าด้วยผู้รักตน

[๑๑๕] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

พระเจ้าปเสนทิโกศลประทับนั่ง ณ ที่สมควรแล้ว ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาค
 ดังนี้ว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ วันนี้ข้าพระองค์หลึกเร้นอยู่ในที่สงัด เกิดความ
 คิดคำนึงอย่างนี้ว่า ‘ชนเหล่าไหนหนอชื่อว่ารักตน ชนเหล่าไหนชื่อว่าไม่รักตน’
 ข้าพระองค์ได้มีความคิดตั้งนี้ว่า ‘ก็ชนเหล่าใดประพฤติกายทุจริต วจีทุจริต มโนทุจริต
 ชนเหล่านั้นชื่อว่าไม่รักตน แม้ชนเหล่านั้นจะกล่าวอย่างนี้ว่า ‘เรารักตน’ ก็ตาม
 ชนเหล่านั้นก็ชื่อว่าไม่รักตน’

ข้อนั้นเพราะเหตุไร

เพราะชนผู้ไม่รักกันทำความเสียหายใดให้แก่ผู้ไม่รักกันได้ ชนเหล่านั้นก็ทำ
 ความเสียหายนั้นให้แก่ตนเองได้ ฉะนั้นชนเหล่านั้นจึงชื่อว่าไม่รักตน ส่วนชนเหล่าใด
 ประพฤติกายสุจริต วจีสุจริต มโนสุจริต ชนเหล่านั้นชื่อว่ารักตน แม้ชนเหล่านั้น
 จะกล่าวอย่างนี้ว่า ‘เราไม่รักตน’ ก็ตาม ชนเหล่านั้นก็ชื่อว่ารักตน

ข้อนั้นเพราะเหตุไร

เพราะชนผู้ที่รักกันทำความเจริญใดให้แก่ผู้ที่รักกันได้ ชนเหล่านั้นก็ทำความ
 เจริญนั้นให้แก่ตนเองได้ ฉะนั้นชนเหล่านั้นจึงชื่อว่ารักตน”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “มหาบพิตร ข้อนี้เป็นอย่างนั้น มหาบพิตร ข้อนี้
 เป็นอย่างนั้น เพราะว่าชนบางพวกประพฤติกายทุจริต วจีทุจริต มโนทุจริต
 ชนเหล่านั้นชื่อว่าไม่รักตน แม้ชนเหล่านั้นจะกล่าวอย่างนี้ว่า ‘เรารักตน’ ก็ตาม
 ชนเหล่านั้นก็ชื่อว่าไม่รักตน

ข้อนั้นเพราะเหตุไร

เพราะชนผู้ไม่รักกันทำความเสียหายใดให้แก่ผู้ไม่รักกันได้ ชนเหล่านั้นก็ทำ
 ความเสียหายนั้นให้แก่ตนเองได้ ฉะนั้นชนเหล่านั้นจึงชื่อว่าไม่รักตน ส่วนชนบางพวก
 ประพฤติกายสุจริต วจีสุจริต มโนสุจริต ชนเหล่านั้นชื่อว่ารักตน แม้ชนเหล่านั้นจะกล่าว
 อย่างนี้ว่า ‘เราไม่รักตน’ ก็ตาม ชนเหล่านั้นก็ชื่อว่ารักตน

พระสูตรตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๓. โกสลสังยุต]

๑. ปฐมวรรค ๔. ปิยสูตร

ข้อนั้นเพราะเหตุไร

เพราะชนผู้รักกันทำความเจริญใจให้แก่ผู้ที่ตนรักได้ ชนเหล่านั้นก็ทำความเจริญนั้นแก่ตนเองได้ ฉะนั้นชนเหล่านั้นจึงชื่อว่ารักตน”

พระผู้มีพระภาคผู้สูงสุดศาสดา ฯลฯ จึงได้ตรัสคาถาประพันธ์ต่อไปนี้ดีกว่า

ถ้าบุคคลรู้ว่ารักตน ก็ไม่พึงชกนาคไปในทางชั่ว

เพราะความสุขนั้นบุคคลผู้มักทำชั่วจะไม่ได้โดยง่าย

เมื่อบุคคลถูกความตายครอบงำ

ก็ต้องละทิ้งภพมนุษย์ไป

ก็อะไรเล่าเป็นสมบัติของเขา

และเขาจะนำอะไรไปได้

อนึ่ง อะไรเล่าจะติดตามเขาไป

ดวงเงาติดตามตัวไป ฉะนั้น

สัตว์ผู้จะต้องตายในโลกนี้

ทำกรรมอันใด คือบุญและบาปทั้ง ๒ ประการ

บุญและบาปนั้นแลเป็นสมบัติของเขา

ทั้งเขาจะนำเอาบุญและบาปนั้นไปได้

อนึ่ง บุญและบาปนั้นย่อมติดตามเขาไป

ดวงเงาติดตามตัวไป ฉะนั้น

เพราะฉะนั้น บุคคลควรทำกรรมดี

สะสมไว้เป็นสมบัติในโลกหน้า

เพราะบุญเป็นที่พึงของสัตว์ทั้งหลายในโลกหน้า

ปิยสูตรที่ ๔ จบ

พระสูตรตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๓. โกศลสังยุต]

๑. ปฐมวรรค ๕. อัตตรักขิตสูตร

๕. อัตตรักขิตสูตร

ว่าด้วยผู้รักษาดน

[๑๑๖] พระเจ้าปเสนทิโกศลประทับนั่ง ณ ที่สมควรแล้ว ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์หลีกเร้นอยู่ในที่สงัด เกิดความคิดคำนึงอย่างนี้ว่า ‘ชนเหล่าไหนหนอชื่อว่ารักษาดน ชนเหล่าไหนชื่อว่าไม่รักษาดน’ ข้าพระองค์ได้มีความคิดตั้งนี้ว่า ‘ก็ชนบางพวกประพฤติกายทุจริต วาจทุจริต มโนทุจริต ชนเหล่านั้นชื่อว่าไม่รักษาดน’

ข้อนั้นเพราะเหตุไร

เพราะการรักษาเช่นนั้นเป็นการรักษาภายนอก มิใช่เป็นการรักษาภายใน ฉะนั้น ชนเหล่านั้นจึงชื่อว่าไม่รักษาดน ส่วนชนบางพวกประพฤติกายสุจริต วาสุจริต มโนสุจริต ชนเหล่านั้นชื่อว่ารักษาดน แม้ว่าพลข้าง พลม้า พลรถหรือพลเดินเท้า ไม่รักษาเขาก็ตาม ชนเหล่านั้นก็ชื่อว่ารักษาดน

ข้อนั้นเพราะเหตุไร

เพราะการรักษาเช่นนั้นเป็นการรักษาภายใน มิใช่เป็นการรักษาภายนอก ฉะนั้น ชนเหล่านั้นจึงชื่อว่ารักษาดน”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “มหาบพิตร ข้อนี้อย่างนั้น มหาบพิตร ข้อนี้อย่างนั้น ก็ชนบางพวกประพฤติกายทุจริต ฯลฯ ชนเหล่านั้นชื่อว่าไม่รักษาดน

ข้อนั้นเพราะเหตุไร

เพราะการรักษาเช่นนั้นเป็นการรักษาภายนอก มิใช่เป็นการรักษาภายใน ฉะนั้น ชนเหล่านั้นจึงชื่อว่าไม่รักษาดน ส่วนชนบางพวกประพฤติกายสุจริต วาสุจริต มโนสุจริต ชนเหล่านั้นชื่อว่ารักษาดน แม้ว่าพลข้าง พลม้า พลรถ หรือพลเดินเท้า ไม่รักษาเขาก็ตาม ชนเหล่านั้นก็ชื่อว่ารักษาดน

ข้อนั้นเพราะเหตุไร

เพราะการรักษาเช่นนั้นเป็นการรักษาภายใน มิใช่เป็นการรักษาภายนอก ฉะนั้น ชนเหล่านั้นจึงชื่อว่ารักษาดน”

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๓. โกศลสังยุต]

๑. ปฐมวรรค ๖. อัปปกสูตร

พระผู้มีพระภาค ฯลฯ จึงได้ตรัสคาถาประพันธ์ต่อไปอีกว่า

การสำรวมกายเป็นการดี

การสำรวมวาจาเป็นการดี

การสำรวมใจเป็นการดี

การสำรวมในที่หังปวงเป็นการดี

บุคคลสำรวมในที่หังปวงแล้วมีความละเอียดรอบาป

เรากล่าวว่ารักษาตน

อรรถกถาสูตรที่ ๕ จบ

๖. อัปปกสูตร

ว่าด้วยสัตว์มีจำนวนน้อย

[๑๑๗] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

พระเจ้าปเสนทิโกศลประทับนั่ง ณ ที่สมควรแล้ว ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาค
ดังนี้ว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์หลีกเร้นอยู่ในที่สงัด เกิดความคิดคำนึง
อย่างนี้ว่า ‘สัตว์เหล่าใดใดโคคะมากมายแล้ว ไม่มัวเมา ไม่ประมาท ไม่ติดอยู่ในกาม
และไม่ประพฤติผิดในสัตว์ทั้งหลาย สัตว์เหล่านั้นมีจำนวนน้อยในโลก ส่วนสัตว์
เหล่าใดใดโคคะมากมายแล้ว มัวเมา ประมาท ติดอยู่ในกามและประพฤติผิด
ในสัตว์ทั้งหลาย สัตว์เหล่านั้นมีจำนวนมากในโลก’”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “มหาบพิตร ข้อนี้เป็นอย่างนั้น มหาบพิตร ข้อนี้
เป็นอย่างนั้น สัตว์เหล่าใดใดโคคะมากมายแล้ว ไม่มัวเมา ไม่ประมาท ไม่ติดอยู่ใน
กามและไม่ประพฤติผิดในสัตว์ทั้งหลาย สัตว์เหล่านั้นมีจำนวนน้อยในโลก
ส่วนสัตว์เหล่าใดใดโคคะมากมายแล้ว มัวเมา ประมาท ติดอยู่ในกามและประพฤติ
ผิดในสัตว์ทั้งหลาย สัตว์เหล่านั้นมีจำนวนมากในโลก”

พระผู้มีพระภาค ฯลฯ จึงได้ตรัสคาถาประพันธ์ต่อไปอีกว่า

สัตว์ทั้งหลายเป็นผู้กำหนดกล้าในโคคะที่นาใคร

มักมาก หมกมุ่นในกาม ไม่รู้สึกตัวว่าละเมิด

เหมือนพวกเนื้อไม่รู้สีกตัวว่ามีบ่วงที่เขาดักไว้

ผลเผ็ดร้อนย่อมมีแก่สัตว์พวกนั้นในภายหลัง

เพราะกรรมนั้นมีวิบากเลวทราม

อัปปกสูตรที่ ๖ จบ

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๓. โกศลสังยุต]

๑. ปฐมวรรค ๗. อัถถกรณสูตร

๗. อัถถกรณสูตร

ว่าด้วยการกระทำสิ่งที่เป็นประโยชน์

[๑๑๘] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

พระเจ้าปเสนทิโกศลประทับนั่ง ณ ที่สมควรแล้ว ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาค
ดังนี้ว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ได้นั่งพิจารณาคดี เห็นชัตติยมหาศาลบ้าง
พราหมณมหาศาลบ้าง คหบดีมหาศาลบ้าง ซึ่งเป็นผู้มั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภคะมาก
มีทองและเงินมากมาย มีทรัพย์เครื่องปล้ำใจมากมาย มีทรัพย์และธัญชาติมากมาย
กล่าวเท็จทั้งที่รู้อยู่ เพราะกามเป็นเหตุ เพราะกามเป็นเค้ามูล เพราะกามเป็นตัวการณ
หม่อมฉันได้มีความคิดดังนี้ว่า ‘บัดนี้ ไม่สมควรที่เราจะพิจารณาคดี (เพราะ) บัดนี้
ราชโอรสนามว่าวิฑูทกะผู้มีหน้าขึ้นบาน จักมาพิจารณาคดี”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “มหาบพิตร ข้อนี้เป็นอย่างนั้น มหาบพิตร ข้อนี้
เป็นอย่างนั้น ชัตติยมหาศาล พราหมณมหาศาล คหบดีมหาศาล แม้บางพวก
เป็นผู้มั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภคะมาก มีทองและเงินมากมาย มีทรัพย์เครื่องปล้ำใจ
มากมาย มีทรัพย์และธัญชาติมากมาย กล่าวเท็จทั้งที่รู้อยู่ เพราะกามเป็นเหตุ
เพราะกามเป็นเค้ามูล เพราะกามเป็นตัวการณ ข้อนั้นจักมีเพื่อสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์
เกื้อกูล เพื่อความทุกข์แก่พวกเขาตลอดกาลนาน”

พระผู้มีพระภาค ฯลฯ จึงได้ตรัสคาถาประพันธ์ต่อไปอีกว่า

สัตว์ทั้งหลายเป็นผู้กำหนดกล้าในโภคะที่นาใคร

มักมาก หมกมุ่นในกาม ไม่รู้สึกตัวว่าจะเมิด

เหมือนฝูงปลาไม่รู้สึกตัวว่ามีเครื่องดักที่เขาตักไว้ ฉะนั้น

ผลเผ็ดร้อนย่อมมีแก่สัตว์พวกนั้นในภายหลัง

เพราะกรรมนั้นมีวิบากเลวทราม

อัถถกรณสูตรที่ ๗ จบ

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๓. โกสลสังยุต]

๑. ปฐมวรรค ๘. มัลลิกาสูตร

๘. มัลลิกาสูตร

ว่าด้วยเรื่องพระนางมัลลิกาเทวี

[๑๑๙] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

สมัยนั้น พระเจ้าปเสนทิโกศลกับพระนางมัลลิกาเทวีได้ประทับ ณ ปราสาทอันประเสริฐชั้นบน ครั้นนั้น พระเจ้าปเสนทิโกศลได้ตรัสถามพระนางมัลลิกาเทวีดังนี้ว่า “มัลลิกา ใครอื่นซึ่งเป็นที่รักยิ่งกว่าตนของเธอมีบ้างไหม”

พระนางมัลลิกาเทวีได้ทูลสนองว่า “ขอเดชะใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ใครอื่นซึ่งเป็นที่รักยิ่งกว่าตนของหม่อมฉันไม่มีเลย และใครอื่นซึ่งเป็นที่รักยิ่งกว่าตนของพระองค์มีอยู่หรือ”

พระเจ้าปเสนทิโกศลตรัสว่า “มัลลิกา ใครอื่นซึ่งเป็นที่รักยิ่งกว่าตนของเราไม่มีเลย”

ต่อมา พระเจ้าปเสนทิโกศลเสด็จลงจากปราสาทเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวัตแล้วประทับนั่ง ณ ที่สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ วันนี้ข้าพระองค์อยู่ที่ปราสาทอันประเสริฐชั้นบนกับพระนางมัลลิกาเทวี ได้พูดกับพระนางมัลลิกาเทวีดังนี้ว่า ‘มัลลิกา ใครอื่นซึ่งเป็นที่รักยิ่งกว่าตนของเธอมีบ้างไหม’ เมื่อข้าพระองค์ถามแล้วอย่างนี้ พระนางมัลลิกาเทวีได้ตอบข้าพระองค์ดังนี้ว่า ‘ขอเดชะใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ใครอื่นซึ่งเป็นที่รักยิ่งกว่าตนของหม่อมฉันไม่มี และใครอื่นซึ่งเป็นที่รักยิ่งกว่าตนของพระองค์มีอยู่หรือ’ เมื่อพระนางมัลลิกาเทวีกล่าวอย่างนี้ ข้าพระองค์ได้พูดกับพระนางมัลลิกาเทวีดังนี้ว่า ‘มัลลิกา ใครอื่นซึ่งเป็นที่รักยิ่งกว่าตนของเราไม่มี’

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบเนื้อความนั้นแล้ว จึงได้ตรัสคานานี้ในเวลานั้นว่า

บุคคลตั้งใจค้นหาทั่วทุกทิศ

ก็ไม่พบใครที่ไหนซึ่งเป็นที่รักยิ่งกว่าตนเลย

สัตว์เหล่าอื่นก็รักตนมากเช่นนั้นเหมือนกัน

เพราะฉะนั้น ผู้รักตนจึงไม่ควรเบียดเบียนผู้อื่น

มัลลิกาสูตรที่ ๘ จบ

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๓. โกศลสังยุต]

๑. ปฐมวรรค ๙. ยัญญสูตร

๙. ยัญญสูตร

ว่าด้วยการบูชาญ

[๑๒๐] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

สมัยนั้น พระเจ้าปเสนทิโกศลได้ตระเตรียมการบูชามหาญ คือ โคตัวผู้ ๕๐๐ ตัว ลูกโคตัวผู้ ๕๐๐ ตัว ลูกโคตัวเมีย ๕๐๐ ตัว แพะ ๕๐๐ ตัว และแกะ ๕๐๐ ตัว ถูกลงไปผูกไว้ที่หลักเพื่อบูชาญ แม้ข้าราชการบริพารของพระเจ้าปเสนทิโกศลนั้น ผู้เป็นทาส คนใช้หรือกรรมกรที่มีอยู่ แม้ชนเหล่านั้นก็ถูกอาชญาคุกคาม ถูกภัยคุกคาม ร้องไห้หน้าตานองหน้า กระทำบริกรรมอยู่

ครั้งเวลาเช้า ภิกษุจำนวนมากครองอันตราวาสก ถือบาตรและจีวร^๑เข้าไป มินทบาทยังกรุงสาวัตถี กลับจากมินทบาท ภายหลังจากฉันภัตตาหารเสร็จแล้ว เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวัตแล้วนั่งอยู่ ณ ที่สมควรได้กราบทูล พระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ วันนี้ พระเจ้าปเสนทิโกศลได้ตระเตรียมการบูชามหาญ คือ โคตัวผู้ ๕๐๐ ตัว ลูกโคตัวผู้ ๕๐๐ ตัว ลูกโคตัวเมีย ๕๐๐ ตัว แพะ ๕๐๐ ตัว และแกะ ๕๐๐ ตัว ถูกลงไปผูกไว้ที่หลักเพื่อบูชาญ แม้ข้าราชการบริพารของพระเจ้าปเสนทิโกศลนั้น ผู้เป็นทาส คนใช้หรือกรรมกรที่มีอยู่ แม้ชนเหล่านั้นก็ถูกอาชญาคุกคาม ถูกภัยคุกคาม ร้องไห้หน้าตานองหน้า กระทำบริกรรมอยู่”

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบเนื้อความนั้นแล้ว จึงได้ตรัสคาถาเหล่านี้ ในเวลานั้นว่า

มหาญญที่มีกิริยามากเหล่านั้น คือ

อัสวเมธ นุรุษเมธ สัมมาปาสะ

เชิงอรรถ :

^๑ คำว่า **ครองอันตราวาสก ถือบาตรและจีวร** นี้มีใช้ก่อนหน้านั้นมิได้นุ่งสบง มิใช่ว่าถือบาตรและจีวรไปโดยเปลือยกายส่วนบน แต่คำว่า “ครองอันตราวาสก” หมายถึงผลัดเปลี่ยนสบง หรือขยับสบงที่นุ่งอยู่ให้กระชับ คำว่า “ถือบาตรและจีวร” หมายถึงถือบาตรด้วยมือ ถือบาตรด้วยกาย คือห่มจีวรแล้วอุ้มบาตรนั่นเอง (เทียบ วิ.อ. ๑/๑๖/๑๘๐, ที.ม.อ. ๑๕๓/๑๕๓, ม.ม.อ. ๑/๖๓/๑๖๓, ข.อ.อ. ๖/๖๕)

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๓. โกสลสังยุต]

๑. ปฐมวรรค ๑๐. พันธนสูตร

วาชเปยยะ นีรคคพะ^๑ไม่มีผลมาก
 (เพราะ)พระอริยะผู้ปฏิบัติชอบแสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่
 ย่อมไม่เกี่ยวข้องกับตัณหาที่มีการฆ่าแพะ
 แกะ โค และสัตว์ชนิดต่าง ๆ
 ส่วนตัณหาใด ไม่มีกิริยา เอื้ออำนวยประโยชน์
 ประชาชนนุษยชาติระกูลทุกเมื่อ
 คือ ไม่มีมีการฆ่าแพะ แกะ โค และสัตว์ชนิดต่าง ๆ
 พระอริยะผู้ปฏิบัติชอบ แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่
 ย่อมเกี่ยวข้องกับตัณหา
 นักปราชญ์พึงนุชาตัณหา^๒ ที่มีผลมาก
 เพราะเมื่อนุชาตัณหา^๒ นั้นนั้นแหละ
 ย่อมมีแต่ความดี ไม่มีความชั่ว
 ยัณยอมแพรรหลาย และเทวดาก็ยังเลื่อมใส^๒

ยัญญสูตรที่ ๙ จบ

๑๐. พันธนสูตร

ว่าด้วยเครื่องจองจำ

[๑๒๑] สมัยนั้น หม่อมหาชนถูกพระเจ้าปเสนทิโกศลให้จองจำไว้แล้ว บางพวก ถูกจองจำด้วยเชือก บางพวกถูกจองจำด้วยข้อคา บางพวกถูกจองจำด้วยโซ่ตรวน ครั้นเวลาเช้า ภิกษุจำนวนมากครองอันตรวาสก ถือบาตรและจีวร เข้าไปบิณฑบาต ยังกรุงสรวัดดี กลับจากบิณฑบาต ภายหลังจากฉันภัตตาหารเสร็จแล้ว เข้าไปเฝ้า

เชิงอรรถ :

^๑ คำทั้ง ๕ คำ หมายถึงมหาตัณหา ๕ ประการของพรหมณ์ ได้แก่ อัสมเมธ คือการฆ่ามานุชาตัณหา ปริสเมธ คือการฆ่าคนนุชาตัณหา สัมมาปาสะ คือการทำบ่วงแล้วขว้างไม่ลอดบ่วง ไม่ตกที่ไหนทำการนุชาตัณหาที่นั่น วาชเปยยะ คือการตีมเพื่อพลังหรือเพื่อช่วยชนะ นีรคคพะ คือตัณหาไม่มีลิมหรือกลอน คือทั่วไปไม่มีขีดค้นจำกัด การฆ่าครบทุกอย่างนุชาตัณหา อนึ่ง มหาตัณหา ๕ ประการนี้ เดิมทีเดียวเป็นหลักสงเคราะห์ที่ดั้งเดิม แต่พรหมณ์สมัยหนึ่งดัดแปลงเป็นการนุชาตัณหาเพื่อผลประโยชน์ในทางลาลกสักการะแก่ตน (ส.ส.อ. ๑/๑๒๐/๑๓๘-๑๓๙, อัง.จตุกก.ฎีกา ๒/๓๙/๓๗๑-๓๗๒)

^๒ ดู อัง.จตุกก. (แปล) ๒๑/๓๙/๖๕

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๓. โกศลสังยุต]

๑. ปฐมวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

พระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวัตแล้วนั่งอยู่ ณ ที่สมควร ได้กราบทูล
พระผู้มีพระภาคตั้งนี้ว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ วันนี้หม่อมหาชนถูกพระเจ้าปเสนทิ-
โกศลให้จงจำไว้แล้ว บางพวกถูกจองจำด้วยเชือก บางพวกถูกจองจำด้วยข้อคา
บางพวกถูกจองจำด้วยโซ่ตรวน”

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบเนื้อความนั้นแล้ว จึงได้ตรัสคาถาเหล่านี้
ในเวลานั้นว่า

นักปราชญ์ทั้งหลายไม่ได้กล่าวถึงเครื่องจองจำ
ที่ทำด้วยเหล็ก ทำด้วยไม้และทำด้วยหญ้า
ว่าเป็นเครื่องจองจำที่มั่นคง
แต่กล่าวถึงความกำหนัดยินดีนักในเครื่องประดับแก้วมณี
และความอาลัยในบุตรและภรรยาทั้งหลาย
ว่าเป็นเครื่องจองจำที่มั่นคง

นักปราชญ์ทั้งหลายกล่าวถึงเครื่องจองจำ
ที่มีความกำหนัดยินดีนักในเครื่องประดับแก้วมณีเป็นต้นนั้น
ที่ต่ำ หย่อน แก่ได้ยาก ว่าเป็นเครื่องจองจำที่มั่นคง
ธีรชนตัดเครื่องจองจำแม้เช่นนั้นได้แล้วออกบวช
เป็นผู้ไม่มีความอาลัย ละกามสุขเสียได้^๑

พันธสูตรที่ ๑๐ จบ

วรรคที่ ๑ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. ทหสูตร	๒. ปุริสสูตร
๓. ชรามรณสูตร	๔. ปิยสูตร
๕. อัสดรภิกขิตสูตร	๖. อัปปกสูตร
๗. อัถกถรณสูตร	๘. มัลลิกาสูตร
๙. ยัญญสูตร	๑๐. พันธสูตร

เชิงอรรถ :

^๑ ดู ขุ.ธ. ๒๕/๓๔๕-๓๔๖/๗๖-๗๗

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๓. โกศลสังยุต]

๒. ทุติยวรรค ๑. สัตตชฎิลสูตร

๒. ทุติยวรรค

หมวดที่ ๒

๑. สัตตชฎิลสูตร

ว่าด้วยชฎิล ๗ คน

[๑๒๒] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ บุปพาราม ปราสาทของนางวิสาขาามิคารมาตา เขตกรุงสาวัตถี สมัยนั้น ในเวลาเย็น พระผู้มีพระภาคเสด็จออกจากที่หลีกเร้นแล้ว ประทับนั่งที่นอกชัมประตุ ครั้งนั้น พระเจ้าปเสนทิโกศลเสด็จเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้ว ประทับนั่ง ณ ที่สมควร

สมัยนั้น ชฎิล ๗ คน นิครนถ์ ๗ คน อเจลก ๗ คน เอกสาฎก ๗ คน ปริพาชก ๗ คน ผู้มีขนรักแร้ เล็บ และขนยาว ถือเครื่องบริวารต่าง ๆ เดินผ่านไป ในที่ไม่ไกลพระผู้มีพระภาค ทันใดนั้น พระเจ้าปเสนทิโกศลเสด็จลุกจากที่ประทับ ทรงห่มพระภูษาเจวียงพระอังสาข้างหนึ่ง ทรงจดพระชานุมณฑลเบื้องขวา ณ พื้นแผ่นดิน ประนมมือไปทางชฎิล ๗ คน นิครนถ์ ๗ คน อเจลก ๗ คน เอกสาฎก ๗ คน ปริพาชก ๗ คน เหล่านั้นแล้วทรงประกาศพระนาม ๓ ครั้งว่า 'ท่านเจ้าข้า ข้าพเจ้าคือพระราชาปเสนทิโกศล ฯลฯ ท่านเจ้าข้า ข้าพเจ้าคือพระราชาปเสนทิโกศล'

ลำดับนั้น เมื่อชฎิล ๗ คน นิครนถ์ ๗ คน อเจลก ๗ คน เอกสาฎก ๗ คน ปริพาชก ๗ คน เหล่านั้นเดินผ่านไปได้ไม่นาน พระเจ้าปเสนทิโกศลเสด็จเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้วประทับนั่ง ณ ที่สมควรแล้วได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า "ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พวกนักบวชเหล่านั้น คงเป็นพระอรหันต์ หรือท่านผู้บรรลุอรหัตตมรรคเหล่าใดเหล่าหนึ่งในโลก"

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า "มหาบพิตร พระองค์เป็นคฤหัสถ์บริโศภคาม ครอบครองเรือน บรรทมเบียดพระโอรสและพระชายา ทาจรณจันทน์อันนำมาจากแคว้นกาสิ ทรงมาลาของหอมและเครื่องลูบไล้ ยินดีเงินทอง ยากที่จะรู้เรื่องนี้ว่า คนพวกนี้เป็นพระอรหันต์ หรือว่าคนพวกนี้บรรลุอรหัตตมรรค'

พระสูตรตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๓. โกสลสังยุต]

๒. ทุตติยวรรค ๑. สัตตชฎิลสูตร

มหาบพิตร คีลพิงรู้ได้ด้วยการอยู่ร่วมกัน คีลนั้นจะพิงรู้ได้ด้วยกาลนาน ไม่ใช่ด้วยกาลเล็กน้อย ผู้ใส่ใจจึงจะรู้ได้ ผู้ไม่ใส่ใจไม่รู้ได้ ผู้มีปัญญาจึงจะรู้ได้ ผู้ไม่มีปัญญารู้ไม่ได้

มหาบพิตร ความสะอาดจะพิงรู้ได้ด้วยการเจรจา^๑ ความสะอาดนั้นจะพิงรู้ได้ด้วยกาลนาน ไม่ใช่ด้วยกาลเล็กน้อย ผู้ใส่ใจจึงจะรู้ได้ ผู้ไม่ใส่ใจไม่รู้ได้ ผู้มีปัญญาจึงจะรู้ได้ ผู้ไม่มีปัญญารู้ไม่ได้

มหาบพิตร กำลัง^๒จะพิงรู้ได้ในคราวมีอันตราย กำลังนั้นจะพิงรู้ได้ด้วยกาลนาน ไม่ใช่ด้วยกาลเล็กน้อย ผู้ใส่ใจจึงจะรู้ได้ ผู้ไม่ใส่ใจไม่รู้ได้ ผู้มีปัญญาจึงจะรู้ได้ ผู้ไม่มีปัญญารู้ไม่ได้

มหาบพิตร ปัญญาจะพิงรู้ได้ด้วยการสนทนา ปัญญานั้นจะพิงรู้ได้ด้วยกาลนาน ไม่ใช่ด้วยกาลเล็กน้อย ผู้ใส่ใจจึงจะรู้ได้ ผู้ไม่ใส่ใจไม่รู้ได้ ผู้มีปัญญาจึงจะรู้ได้ ผู้ไม่มีปัญญารู้ไม่ได้”

พระเจ้าปเสนทิโกศลกราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ นาคัจฉกรรย์จริงไม่เคยปรากฏ พระผู้มีพระภาคตรัสเรื่องนี้ไว้ดียิ่งนักว่า มหาบพิตร พระองค์เป็นคฤหัสถ์ บริโภคคาม ฯลฯ ยากที่จะรู้เรื่องนี้ ฯลฯ ผู้มีปัญญาจึงจะรู้ได้ ผู้ไม่มีปัญญารู้ไม่ได้”

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ นักบวชเหล่านั้นเป็นคนของข้าพระองค์ เป็นบุรุษสอดแนม เป็นสายลับ เทียบสอดแนมไปยังชนบทแล้วพากันกลับมา ข้าพระองค์จะรู้เรื่องราวหลังจากที่คนเหล่านั้นสืบมา บัดนี้คนเหล่านั้นคงจะชำระล้างละอองธุลีนั้นแล้ว อาบสะอาดดี ลูบไล้ผิวดีแล้ว โคนผมและหนวด นุ่งห่มผ้าขาว เอิบอิมเพียบพร้อมด้วยกามคุณ ๕ บ่าเรอข้าพระองค์อยู่”

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบความนี้แล้ว จึงได้ตรัสคาถาเหล่านี้ในเวลานั้นว่า

เชิงอรรถ :

^๑ สโวหาร มี ๔ ความหมายคือ การงาน เจตนา บัญญัติ และการเจรจา ในที่นี้หมายถึงการเจรจา (ส.ส.อ. ๑/๑๒๒/๑๔๒)

^๒ กำลัง ในที่นี้หมายถึงกำลังคือญาณ (ส.ส.อ. ๑/๑๒๒/๑๔๓)

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๓. โกสลสังยุต]

๒. ทุตติยวรรค ๒. ปัญจราชสูตร

คนผู้รู้ดี ไม่ควรไว้วางใจใครเพราะผิวพรรณและรูปร่าง
ไม่ควรไว้วางใจใครเพราะการเห็นกันชั่วคราวเดียว
เพราะว่านักบวชผู้ไม่สำรวมทั้งหลายย่อมเที่ยวไปในโลกนี้
ด้วยเครื่องบริวารของเหล่านักบวชผู้สำรวมดีแล้ว

นักบวชเหล่านั้นผู้ไม่บริสุทธิ์ในภายใน
งามแต่ภายนอก แวดล้อมด้วยบริวารท่องเที่ยวอยู่ในโลก
ดุดมุดินและเหรียญโลหะครึ่งมาสกหุ้มด้วยทองคำปลอมไว้

สัตตชฎิลสูตรที่ ๑ จบ

๒. ปัญจราชสูตร

ว่าด้วยพระราชา ๕ พระองค์

[๑๒๓] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

สมัยนั้น พระราชา ๕ พระองค์ มีพระเจ้าปเสนทิโกศลทรงเป็นประมุขผู้
เอิบอิ่มเพียบพร้อมด้วยกามคุณ ๕ ได้รับบำเรออยู่ มีคำถามเกิดขึ้นในระหว่างการ
สนทนากันว่า “อะไรเป็นยอดแห่งกามทั้งหลาย”

บรรดาพระราชาเหล่านั้น บางพระองค์ตรัสอย่างนี้ว่า “รูปเป็นยอดแห่งกาม
ทั้งหลาย”

บางพระองค์ตรัสอย่างนี้ว่า “เสียงเป็นยอดแห่งกามทั้งหลาย”

บางพระองค์ตรัสอย่างนี้ว่า “กลิ่นเป็นยอดแห่งกามทั้งหลาย”

บางพระองค์ตรัสอย่างนี้ว่า “รสเป็นยอดแห่งกามทั้งหลาย”

บางพระองค์ตรัสอย่างนี้ว่า “โผฏฐัพพะเป็นยอดแห่งกามทั้งหลาย”

ในขณะนั้น พระราชาเหล่านั้นไม่อาจจะตกลงกันได้ พระเจ้าปเสนทิโกศล
จึงได้ตรัสกับพระราชาเหล่านั้นดังนี้ว่า “มาเถิดท่านผู้บริวารทั้งหลาย พวกเราจัก
เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค ทูลถามความข้อนี้กับพระองค์ พระองค์ทรงพยากรณ์
แก่พวกเราอย่างไร พวกเราก็พึงจำคำพยากรณ์นั้นไว้เช่นนั้น” พระราชาเหล่านั้น
ทรงรับพระดำรัสของพระเจ้าปเสนทิโกศลแล้ว

พระสูตรตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๓. โกศลสังยุต]

๒. ทุตติยวรรค ๒. ปัญจราชสูตร

ต่อมา พระราชา ๕ พระองค์นั้น มีพระเจ้าปเสนทิโกศลทรงเป็นประมุข
เสด็จเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้วประทับนั่ง ณ ที่สมควร
พระเจ้าปเสนทิโกศลได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ทั้งหลายในที่นี้ เป็นราชาทั้ง ๕ องค์ เอิบอ้อม
เพียบพร้อมด้วยกามคุณ ๕ ได้รับบำเรออยู่ มีคำถามเกิดขึ้นในระหว่างการสนทนา
กันว่า ‘อะไรเป็นยอดแห่งกามทั้งหลาย’

บางพระองค์ตรัสอย่างนี้ว่า ‘รูปเป็นยอดแห่งกามทั้งหลาย’

บางพระองค์ตรัสอย่างนี้ว่า ‘เสียงเป็นยอดแห่งกามทั้งหลาย’

บางพระองค์ตรัสอย่างนี้ว่า ‘กลิ่นเป็นยอดแห่งกามทั้งหลาย’

บางพระองค์ตรัสอย่างนี้ว่า ‘รสเป็นยอดแห่งกามทั้งหลาย’

บางพระองค์ตรัสอย่างนี้ว่า ‘โผฏฐัพพะเป็นยอดแห่งกามทั้งหลาย’ ข้าแต่
พระองค์ผู้เจริญ อะไรเป็นยอดแห่งกามทั้งหลาย”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “มหาบพิตร ที่สุดแห่งความพอใจนั้นแหละ อาตมภาพ
กล่าวว่า เป็นยอดในกามคุณ ๕ รูปเหล่าใดเป็นที่พอใจของคนบางคน รูปเหล่านั้น
‘ไม่เป็นที่พอใจของคนบางคน เขาพอใจ มีความดำริเต็มรอบด้วยรูปเหล่าใด รูปอื่น
จากรูปเหล่านั้นจะยิ่งกว่า หรือประณีตกว่า เขาก็ไม่ปรารถนา รูปเหล่านั้นเป็นรูปที่ดี
ยิ่งสำหรับเขา รูปเหล่านั้นเป็นรูปยอดเยี่ยมสำหรับเขา

มหาบพิตร เสียงเหล่าใด...

มหาบพิตร กลิ่นเหล่าใด...

มหาบพิตร รสเหล่าใด...

มหาบพิตร โผฏฐัพพะเหล่าใดเป็นที่พอใจของคนบางคน โผฏฐัพพะเหล่านั้น
‘ไม่เป็นที่พอใจของคนบางคน เขาพอใจ มีความดำริเต็มรอบด้วยโผฏฐัพพะเหล่าใด
โผฏฐัพพะอื่นจากโผฏฐัพพะเหล่านั้นจะยิ่งกว่า หรือประณีตกว่า เขาก็ไม่ปรารถนา
โผฏฐัพพะเหล่านั้นเป็นโผฏฐัพพะที่ดียิ่งสำหรับเขา โผฏฐัพพะเหล่านั้นเป็นโผฏฐัพพะ
ยอดเยี่ยมสำหรับเขา”

พระสูตรตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๓. โกศลสังยุต]

๒. ทุตติยวรรค ๓. โทณปากสูตร

สมัยนั้น จันทน์คลิกอุบาสกนั่งอยู่ในบริษัทนั้น ลำดับนั้น จันทน์คลิกอุบาสก
ลุกจากที่นั่ง ห่มผ้าเจวียงบาข้างหนึ่ง ประนมมือไปทางที่พระผู้มีพระภาคประทับอยู่
ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “ข้าแต่พระผู้มีพระภาค เหตุอย่างหนึ่งปรากฏ
แก่ข้าพระองค์ ข้าแต่พระสฤต เหตุอย่างหนึ่งปรากฏแก่ข้าพระองค์”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “จันทน์คลิกะ เหตุนั้นจงปรากฏแก่ท่านเถิด”

ลำดับนั้น จันทน์คลิกอุบาสกได้สรรเสริญพระผู้มีพระภาคเฉพาะพระพักตร์
ด้วยคาถาที่สมควรแก่เหตุดังนี้ว่า

ดอกปทุมชื่อโกกนท บานในเวลาเช้า

ยังไม่สิ้นกลิ่น ยังหอมอยู่ จันใด

ท่านจงดูพระอังคีรส ผู้ไพโรจน์อยู่

จุดดวงอาทิตย์รุ่งโรจน์อยู่ในอากาศ จันนั้น

ลำดับนั้น พระราชา ๕ พระองค์นั้น ทรงให้จันทน์คลิกอุบาสกห่มผ้า ๕ ผืน
ทันใดนั้น จันทน์คลิกอุบาสกก็ถวายให้พระผู้มีพระภาคทรงห่มผ้า ๕ ผืนเหล่านั้น

ปัญจราชสูตรที่ ๒ จบ

๓. โทณปากสูตร

ว่าด้วยการหุงข้าวสารทะนานหนึ่ง

[๑๒๕] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

สมัยนั้น พระเจ้าปเสนทิโกศลเสวยพระกระยาหารที่หุงด้วยข้าวสารทะนานหนึ่ง
ทรงอืดอืด เสด็จเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิเวทน์แล้วประทับนั่ง
ณ ที่สมควร

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบที่พระเจ้าปเสนทิโกศลเสวยแล้วทรงอืดอืด
จึงได้ตรัสคาถานี้ในเวลานั้นว่า

มนุษย์ผู้มีสติอยู่ทุกเมื่อ

รู้จักประมาณในโภชนะที่ได้แล้ว

ย่อมมีเวทนาเบาบาง

เขาย่อมแก่ช้า อายุก็ยั่งยืน

พระสูตรตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๓. โกศลสังยุต]

๒. ทุตติยวรรค ๔. ปฐมสังคามสูตร

สมัยนั้น มาณพเชื้อสุทิสสนะ ยืนอยู่เบื้องพระปฤษฎางค์ของพระเจ้าปเสนทิโกศล พระเจ้าปเสนทิโกศลรับสั่งเรียกสุทิสสนมาณพมาตรัสว่า “มานี้สุทิสสนะ เจ้าจงเรียนคาถาในสำนักของพระผู้มีพระภาค แล้วจงกล่าวในเวลาที่เราเสวยพระกระยาหาร อนึ่ง เราจะให้ค่าอาหารแก่เจ้าวันละ ๑๐๐ กหาปณะ”

สุทิสสนมาณพรับสนองพระดำรัสพระเจ้าปเสนทิโกศลว่า “เป็นพระมหากษัตริย์อย่างยิ่ง พระเจ้าข้า” แล้วเรียนคาถานี้ในสำนักของพระผู้มีพระภาคแล้วกล่าวในเวลาพระเจ้าปเสนทิโกศลเสวยพระกระยาหารว่า

มนุษย์ผู้มีสติอยู่ทุกเมื่อ

รู้จักประมาณในโภชนะที่ได้แล้ว

ย่อมมีเวทนาเบาบาง

เขาย่อมแก่ช้า อายุก็ยิ่งยืน

ครั้งนั้น พระเจ้าปเสนทิโกศลทรงดำรงอยู่ได้โดยเสวยพระกระยาหารเท่านั้นหนึ่ง เป็นอย่างมากเรื่อยมา ต่อมาพระเจ้าปเสนทิโกศล มีพระวรกายกระปรี้กระเปร่า ทรงลูบพระวรกายด้วยฝ่าพระหัตถ์ ทรงเปล่งอุทานนี้ในเวลานั้นว่า “พระผู้มีพระภาค พระองค์นั้นทรงอนุเคราะห์เราด้วยประโยชน์ทั้งสอง คือ ประโยชน์ในปัจจุบันและ ประโยชน์ในภายหน้าอย่างแท้จริง”

โทณปากสูตรที่ ๓ จบ

๔. ปฐมสังคามสูตร

ว่าด้วยสงคราม สูตรที่ ๑

[๑๒๕] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

ครั้งนั้น พระเจ้าอชาตศัตรู เวเทหิบุตร ผู้ครองแคว้นมคธ ทรงจัดจตุรงคินีเสนา^๑ ยกไปรุกรานพระเจ้าปเสนทิโกศลทางแคว้นกาสิ พระเจ้าปเสนทิโกศลทรงสดับข่าวว่า “พระเจ้าอชาตศัตรู เวเทหิบุตร ผู้ครองแคว้นมคธ ทรงจัดจตุรงคินีเสนา ยกมารุกรานเราทางแคว้นกาสิ” จึงทรงจัดจตุรงคินีเสนา ยกออกไปต่อสู้กับ

เชิงอรรถ :

^๑ จตุรงคินีเสนา หมายถึงองค์ ๔ คือ พลข้าง พลม้า พลรถ และพลเดินเท้า (ส.ส.อ. ๑/๑๒๕/๑๔๖)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๑๕ หน้า :๑๔๖ }

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๓. โกศลสังยุต]

๒. ทุติยวรรค ๔. ปฐมสังคามสูตร

พระเจ้าอชาตศัตรู เวเทหิบุตร ผู้ครองแคว้นมคธ ป้องกันแคว้นกาสิ ครั้งนั้น
พระเจ้าอชาตศัตรู เวเทหิบุตร ผู้ครองแคว้นมคธ กับพระเจ้าปเสนทิโกศล ทรงทำ
สงครามต่อกัน

สงครามครั้งนั้น พระเจ้าอชาตศัตรู เวเทหิบุตร ผู้ครองแคว้นมคธ ทรงชนะ
พระเจ้าปเสนทิโกศล ฝ่ายพระเจ้าปเสนทิโกศลผู้พ่ายแพ้ ก็เสด็จล่าทัพกลับกรุง
สาวัตถี ราชธานีของพระองค์

ครั้งเวลาเช้า ภิกษุจำนวนมากครองอันตรวาสก ถือบาตรและจีวร เข้าไป
บิณฑบาตยังกรุงสาวัตถี กลับจากบิณฑบาต ภายหลังจากฉันภัตตาหารเสร็จแล้ว
เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้กราบทูล
พระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระเจ้าอชาตศัตรู เวเทหิบุตร ผู้ครองแคว้นมคธ
ทรงจัดจตุรงคินีเสนา ยกมารุกรานพระเจ้าปเสนทิโกศลทางแคว้นกาสิ พระเจ้า
ปเสนทิโกศลทรงสดับข่าวว่า ‘พระเจ้าอชาตศัตรู เวเทหิบุตร ผู้ครองแคว้นมคธ
ทรงจัดจตุรงคินีเสนา ยกมารุกรานเราทางแคว้นกาสิ จึงทรงจัดจตุรงคินีเสนา
ยกออกไปต่อสู้กับพระเจ้าอชาตศัตรู เวเทหิบุตร ผู้ครองแคว้นมคธ ป้องกันแคว้น
กาสิ ครั้งนั้น พระเจ้าอชาตศัตรู เวเทหิบุตร ผู้ครองแคว้นมคธ กับพระเจ้าปเสนทิ-
โกศลทรงทำสงครามต่อกัน

สงครามครั้งนั้น พระเจ้าอชาตศัตรู เวเทหิบุตร ผู้ครองแคว้นมคธ ทรงชนะ
พระเจ้าปเสนทิโกศล ฝ่ายพระเจ้าปเสนทิโกศลผู้พ่ายแพ้ ก็เสด็จล่าทัพกลับกรุง
สาวัตถี ราชธานีของพระองค์”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย พระเจ้าอชาตศัตรู เวเทหิบุตร
ผู้ครองแคว้นมคธ มิมีมิตรเลย มิมีสหายเลย มิมีเพื่อนเลย ฝ่ายพระเจ้าปเสนทิโกศล
เป็นผู้มีมิตรดี มีสหายดี มีเพื่อนดี วันนี้ พระเจ้าปเสนทิโกศลทรงพ่ายแพ้มาแล้ว
อย่างนี้ จักบรรทมเป็นทุกข์ตลอดราตรีนี้”

พระสูตรตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๓. โกศลสังยุต]

๒. ทุตยวรรค ๕. ทุตยสังคามสูตร

พระผู้มีพระภาคผู้สูงสุดศาสดา ฯลฯ จึงได้ตรัสคาถาประพันธ์ต่อไปอีกว่า

ผู้ชนะย่อมก่อเวร ผู้พ่ายแพ้ย่อมนอนเป็นทุกข์

ผู้ละทิ้งความชนะและความพ่ายแพ้ได้แล้ว

มีใจสงบ ย่อมนอนเป็นสุข^๑

ปฐมสังคามสูตรที่ ๔ จบ

๕. ทุตยสังคามสูตร

ว่าด้วยสงคราม สูตรที่ ๒

[๑๒๖] ครั้งนั้น พระเจ้าอชาตศัตรู เวเทหิบุตร ผู้ครองแคว้นมคธ ทรงจัด จดตรงคินีเสนา ยกไปปรุกรานพระเจ้าปเสนทิโกศลทางแคว้นกาสิ พระเจ้าปเสนทิโกศล ทรงสดับข่าวว่า “พระเจ้าอชาตศัตรู เวเทหิบุตร ผู้ครองแคว้นมคธ ทรงจัดจดตรงคินี-เสนา ยกมารุกรานเราทางแคว้นกาสิ” จึงทรงจัดจดตรงคินีเสนา ยกออกไปต่อสู้กับ พระเจ้าอชาตศัตรู เวเทหิบุตร ผู้ครองแคว้นมคธ ป้องกันแคว้นกาสิ ครั้งนั้น พระเจ้า อชาตศัตรู เวเทหิบุตร ผู้ครองแคว้นมคธ กับพระเจ้าปเสนทิโกศลทรงทำสงคราม ต่อกัน

สงครามครั้งนั้น พระเจ้าปเสนทิโกศลทรงชนะพระเจ้าอชาตศัตรู เวเทหิบุตร ผู้ครองแคว้นมคธ และได้จับเป็นเชลยศึก ครั้งนั้น พระเจ้าปเสนทิโกศลได้มี พระดำริตั้งนี้ว่า “ถึงแม้พระเจ้าอชาตศัตรู เวเทหิบุตร ผู้ครองแคว้นมคธนี้ จะ ประทุษร้ายเราผู้มีได้ประทุษร้าย แต่เขาก็ยังเป็นหลานของเรา ทางที่ดีเราควรยึด พลข้าง พลม้า พลรถ และพลเดินเท้าทั้งหมดของพระเจ้าอชาตศัตรู เวเทหิบุตร ผู้ครองแคว้นมคธแล้วปล่อยพระองค์ให้รอดชีวิตไป”

ครั้นเวลาเช้า ภิกษุจำนวนมากครองอันตรวาสก ถือบาตรและจีวร เทียวไป บิณฑบาตยังกรุงสาวัตถี กลับจากบิณฑบาต ภายหลังจากฉันภัตตาหารเสร็จแล้ว เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวัตแล้วนั่ง ณ ที่สมควร

เชิงอรรถ :

^๑ ดู ขุ.ธ. ๒๕/๒๐๑/๕๒

พระสูตรตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๓. โกสลสังยุต]

๒. ทุตติยวรรค ๕. ทุตติยสังคามสูตร

ภิกษุทั้งหลายได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระเจ้าอชาตศัตรู เวเทหิบุตร ผู้ครองแคว้นมคธ ทรงจัดจตุรงคินีเสนา ยกมา รุกรานพระเจ้าปเสนทิโกศลทางแคว้นกาสิ พระเจ้าปเสนทิโกศลทรงสดับข่าวว่า ‘พระเจ้าอชาตศัตรู เวเทหิบุตร ผู้ครองแคว้นมคธ ทรงจัดจตุรงคินีเสนา ยกมา รุกรานเราทางแคว้นกาสิ’ จึงทรงจัดจตุรงคินีเสนา ยกออกไปต่อสู้กับพระเจ้าอชาต- ศัตรู เวเทหิบุตร ผู้ครองแคว้นมคธ ป้องกันแคว้นกาสิ ครั้งนั้น พระเจ้าอชาตศัตรู เวเทหิบุตร ผู้ครองแคว้นมคธ กับพระเจ้าปเสนทิโกศล ทรงทำสงครามต่อกัน

สงครามครั้งนั้น พระเจ้าปเสนทิโกศลทรงชนะพระเจ้าอชาตศัตรู เวเทหิบุตร ผู้ครองแคว้นมคธ และได้จับเป็นเชลยศึก ครั้งนั้น พระเจ้าปเสนทิโกศลได้มีพระดำริ ดังนี้ว่า ‘ถึงแม้พระเจ้าอชาตศัตรู เวเทหิบุตร ผู้ครองแคว้นมคธนี้ จะประทุษร้ายเรา ผู้มิได้ประทุษร้าย แต่เธอก็ยังเป็นหลานของเรา ทางที่ดีเราควรยึดพลข้าง พลม้า พลรถและพลเดินเท้าทั้งหมดของพระเจ้าอชาตศัตรู เวเทหิบุตร ผู้ครองแคว้นมคธ แล้วปล่อยพระองค์ให้รอดชีวิตไป’

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ลำดับนั้น พระเจ้าปเสนทิโกศลทรงยึดพลข้าง พลม้า พลรถ และพลเดินเท้าทั้งหมดของพระเจ้าอชาตศัตรู เวเทหิบุตร ผู้ครองแคว้นมคธ แล้วทรงปล่อยพระองค์ให้รอดชีวิตไป”

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบเนื้อความนี้แล้ว จึงได้ตรัสคาถาเหล่านี้ ในเวลานั้นว่า

คนจะแย่งชิงได้ เท่าที่การแย่งชิงนั้นจะเป็นไปได้
 แต่เมื่อใดคนเหล่าอื่นมาแย่งชิงบ้าง
 เมื่อนั้นผู้แย่งชิงนั้นก็กลับถูกเขาแย่งชิงไป
 เพราะวาบาปยังไม่ให้ผลเพียงใด
 คนพาลย่อมสำคัญบาปว่าเป็นของดีเพียงนั้น
 แต่เมื่อใดบาปให้ผล เมื่อนั้นคนพาลย่อมประสบทุกข์
 ผู้ข้าย่อมได้รับการฆาตอบ ผู้ชนะย่อมได้รับการชนะตอบ
 ผู้ต่ำย่อมได้รับการต่ำตอบ และผู้โกรธย่อมได้รับการโกรธตอบ
 เพราะเมื่อกรรมให้ผล ผู้แย่งชิงนั้นย่อมถูกเขาแย่งชิงไป

ทุตติยสังคามสูตรที่ ๕ จบ

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๓. โกศลสังยุต]

๒. พุติยวรรค ๖. ธิดุสูตร

๖. ธิดุสูตร

ว่าด้วยพระธิดา

[๑๒๗] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

ครั้งนั้น พระเจ้าปเสนทิโกศลเสด็จเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิเษกแล้ว ประทับนั่ง ณ ที่สมควร ลำดับนั้น บุรุษคนหนึ่งเข้าไปเฝ้าพระเจ้าปเสนทิโกศล ถึงที่ประทับแล้วกราบทูล ณ ที่ใกล้พระกรรณของพระเจ้าปเสนทิโกศล ว่า “ขอเดชะใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท พระนางมัลลิกาเทวีประสูติพระธิดาแล้ว” เมื่อราชบุรุษกราบทูลอย่างนี้แล้ว พระเจ้าปเสนทิโกศลก็ไม่ทรงเบิกบานพระทัย

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบ ว่า “พระเจ้าปเสนทิโกศลไม่ทรงเบิกบานพระทัย” จึงได้ตรัสคาถาเหล่านี้ในเวลานั้นว่า

มหาบพิตรผู้เป็นใหญ่กว่าปวงชน

แท้จริง แม่หญิงบางคนก็ยิ่งดีกว่า

ขอพระองค์จงชบเลี้ยงไว้เถิด

หญิงผู้มีปัญญา มีศีล บำรุงแม่ผู้พ่อผู้ดจเวทดา

จงรักภักดีต่อสามี ยังมีอยู่

บุรุษที่เกิดจากหญิงนั้นย่อมแก่ล้าช้า เป็นใหญ่ในทิศใต้

บุตรของภรรยาดีเช่นนั้น ก็ครองราชสมบัติได้

ธิดุสูตรที่ ๖ จบ

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๓. โกศลสังยุต]

๒. ทุติยวรรค ๗. ปฐมอัปปมาทสูตร

๗. ปฐมอัปปมาทสูตร

ว่าด้วยความไม่ประมาท สูตรที่ ๑

[๑๒๘] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

พระเจ้าปเสนทิโกศลประทับนั่ง ณ ที่สมควรแล้ว ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาค
ดังนี้ว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ธรรมอย่างหนึ่งที่ยึดประโยชน์ทั้งสองไว้ได้ คือ
ประโยชน์ในปัจจุบัน และประโยชน์ในภายหน้า มีอยู่หรือ พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “มหาบพิตร ธรรมอย่างหนึ่งที่ยึดประโยชน์ทั้งสอง
ไว้ได้ คือ ประโยชน์ในปัจจุบันนี้ และประโยชน์ในภายหน้า มีอยู่”

พระเจ้าปเสนทิโกศลทูลถามว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ธรรมอย่างหนึ่งที่ยึด
ประโยชน์ทั้งสองไว้ได้ คือ ประโยชน์ในปัจจุบันนี้ และประโยชน์ในภายหน้า คืออะไร”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “มหาบพิตร ธรรมอย่างหนึ่งที่ยึดประโยชน์ในปัจจุบัน
และประโยชน์ในภายหน้าไว้ได้ คือ ความไม่ประมาท รอยเท้าของสัตว์ทั้งหลายที่
สัญจรไปบนแผ่นดินชนิดใดชนิดหนึ่ง รอยเท้าเหล่านั้นทั้งหมดย่อมรวมลงในรอย
เท้าช้าง บัณฑิตกล่าวว่า รอยเท้าช้างเป็นเลิศกว่ารอยเท้าเหล่านั้น เพราะเป็นรอยใหญ่
ฉนใด มหาบพิตร ธรรมอย่างหนึ่งที่ยึดประโยชน์ทั้งสองไว้ได้ คือประโยชน์ในปัจจุบัน
และประโยชน์ในภายหน้า คือ ความไม่ประมาท ก็ฉนนั้น”

พระผู้มีพระภาค ฯลฯ จึงได้ตรัสคาถาประพันธ์ต่อไปอีกว่า

บุคคลเมื่อปรารถนาอายุ ความไม่มีโรค

วรรณะ สวรรค์ ความเกิดในตระกูลสูง

และความยินดีอย่างโอฬารต่อ ๆ ไป

พึงทำความไม่ประมาท

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๓. โกสลสังยุต]

๒. ทุติยวรรค ๘. ทุติยอัปปมาทสูตร

บัณฑิตทั้งหลายย่อมสรรเสริญ
ความไม่ประมาทในการทำบุญ
บัณฑิตผู้ไม่ประมาทย่อมบรรลุประโยชน์ทั้งสอง
ธีรชนท่านเรียกว่า บัณฑิต
เพราะยึดประโยชน์ทั้งสองไว้ได้ คือ
ประโยชน์ในปัจจุบัน และประโยชน์ในภายหน้า

ปฐมอัปปมาทสูตรที่ ๗ จบ

๘. ทุติยอัปปมาทสูตร

ว่าด้วยความไม่ประมาท สูตรที่ ๒

[๑๒๙] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

พระเจ้าปเสนทิโกศลประทับนั่ง ณ ที่สมควรแล้ว ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาค
ดังนี้ว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ความคิดคำนึงเกิดขึ้นแก่ข้าพระองค์ผู้หลักเร้นอยู่
ในที่สงัดอย่างนี้ว่า “ธรรมที่พระผู้มีพระภาคตรัสไว้ดีแล้วนั้นแล เป็นธรรมสำหรับ
ผู้มีมิตร์ดี^๑ มีสหายดี^๒ มีเพื่อนดี^๓ ไม่ใช่สำหรับผู้มีมิตร์เลว มีสหายเลว มีเพื่อนเลว”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “มหาบพิตร ข้อนี้เป็นอย่างนั้น มหาบพิตร ข้อนี้
เป็นอย่างนั้น ธรรมที่อาตมภาพกล่าวไว้ดีแล้วนั้นแล เป็นธรรมสำหรับผู้มีมิตร์ดี
มีสหายดี มีเพื่อนดี ไม่ใช่สำหรับผู้มีมิตร์เลว มีสหายเลว มีเพื่อนเลว มหาบพิตร
ครั้งหนึ่ง อาตมภาพอยู่ที่นิคมของหมู่เจ้าศากยะ ชื่อว่านครกะ ในแคว้นสักกะ
ครั้งนั้น ภิกษุอาณนท์เข้าไปหาอาตมภาพถึงที่อยู่ อภิวัตแล้วนั่ง ณ ที่สมควร
มหาบพิตรได้กล่าวกับอาตมภาพว่า ‘ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ความเป็นผู้มีมิตร์ดี
มีสหายดี มีเพื่อนดี เป็นพรหมจรรย์ กิ่งหนึ่ง’”

เชิงอรรถ :

^๑ มิตร์ดี หมายถึงมิตร์ที่มีคุณธรรม คือศีลเป็นต้น (อภ.จตุกก.อ. ๒/๒๓/๓๐๐)

^๒ สหายดี หมายถึงเพื่อนร่วมงานที่ดี (อภ.ทสก.อ. ๓/๑๗/๓๒๒)

^๓ เพื่อนดี หมายถึงเพื่อนที่รักใคร่สนทนสนมรู้ใจกัน ชื่อสัตย์ต่อกัน (อภ.ทสก.อ. ๓/๑๗/๓๒๒)

พระสูตรตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๓. โกสลสังยุต]

๒. ทุตติยวรรค ๘. ทุตติยอัปปมาทสูตร

อาตมภาพกล่าวว่า "อย่ากล่าวอย่างนั้น อานนท์ อย่ากล่าวอย่างนั้น อานนท์ ที่จริง ความเป็นผู้มีมิตรดี มีสหายดี มีเพื่อนดี เป็นพรหมจรรย์^๑ทั้งหมดทีเดียว อานนท์ ภิกษุผู้มีมิตรดี มีสหายดี มีเพื่อนดี พึงหวังข้อนี้ได้ว่า จักเจริญอริยมรรคมีองค์ ๘ ทำอริยมรรคมีองค์ ๘ ให้มาก

ภิกษุผู้มีมิตรดี มีสหายดี มีเพื่อนดี เจริญอริยมรรคมีองค์ ๘ ทำอริยมรรคมีองค์ ๘ ให้มาก อย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. เจริญสมาธิปฏิสนธิอันอาศัยวิเวก (ความสงัด) อาศัยวิราคะ (ความคลายกำหนัด) อาศัยนิโรธ (ความดับ) น้อมไปในโอสสัคคะ (ความสละ)
๒. เจริญสมาธิสังกัปปะ ...
๓. เจริญสมาธิวาจา ...
๔. เจริญสมาธิกัมมันตะ ...
๕. เจริญสมาธิอาชีวะ ...
๖. เจริญสมาธิวายามะ ...
๗. เจริญสมาธิสติ ...
๘. เจริญสมาธิสมาธิอันอาศัยวิเวก อาศัยวิราคะ อาศัยนิโรธ น้อมไปในโอสสัคคะ

ภิกษุผู้มีมิตรดี มีสหายดี มีเพื่อนดี เจริญอริยมรรคมีองค์ ๘ ทำอริยมรรคมีองค์ ๘ ให้มากอย่างนี้แล

อนึ่ง ข้อที่ว่าความเป็นผู้มีมิตรดี มีสหายดี มีเพื่อนดี เป็นพรหมจรรย์ทั้งหมดทีเดียวนั้น พึงทราบโดยปริยายนี้ ด้วยว่า เหล่าสัตว์ผู้มีชาติ(ความเกิด) เป็นธรรมดา ย่อมพ้นจากชาติ ผู้มีชรา(ความแก่)เป็นธรรมดา ย่อมพ้นจากชรา ผู้มีมรณะ(ความตาย)เป็นธรรมดา ย่อมพ้นจากมรณะ ผู้มีโสกะ(ความเศร้าโศก)

เชิงอรรถ :

^๑ พรหมจรรย์ ในที่นี้หมายถึงมรรค ๔ ผล ๔ วิชชา ๓ และอภิญญา ๖ (ส.ส.อ. ๑/๑๒๙/๑๔๙)

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๓. โกสลสังยุต]

๒. ทุติยวรรค ๘. ทุติยอัปปมาทสูตร

ปริเทวะ(ความคร่ำครวญ) ทุกข์(ความทุกข์กาย) โทมนัส(ความทุกข์ใจ) และอุปายาส (ความคับแค้นใจ)เป็นธรรมดา ย่อมพ้นจากโสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัสและอุปายาส เพราะอาศัยเราผู้เป็นมิตรดี

อานนท์ ข้อที่ว่าความเป็นผู้มีมิตรดี มีสหายดี มีเพื่อนดี เป็นพรหมจรรย์ ทั้งหมดที่เดิวนั้น พึงทราบโดยปริยายนี้^๑แล'

เพราะเหตุนั้นแล มหาบพิตร พระองค์พึงสำเหนียกอย่างนี้ว่า 'เราจักเป็นผู้ มีมิตรดี มีสหายดี มีเพื่อนดี พระองค์ผู้มีมิตรดี มีสหายดี มีเพื่อนดี พึงอาศัย ธรรมอย่างหนึ่งนี้ คือความไม่ประมาทในกุศลธรรม ทั้งหลายอยู่เกิด

มหาบพิตร เมื่อพระองค์ไม่ประมาท อาศัยความไม่ประมาทอยู่ นางสนมผู้ ตามเสด็จจักมีความคิดอย่างนี้ว่า 'พระราชาก็เป็นผู้ไม่ประมาท อาศัยความไม่ประมาทอยู่ เอาเกิด แม้พวกเราจักเป็นผู้ไม่ประมาท อาศัยความไม่ประมาทอยู่'

มหาบพิตร เมื่อพระองค์ไม่ประมาท อาศัยความไม่ประมาทอยู่ แม้พระบรม- วงศานุวงศ์ ผู้ตามเสด็จจักมีความคิดอย่างนี้ว่า 'พระราชาก็เป็นผู้ไม่ประมาท อาศัย ความไม่ประมาทอยู่ เอาเกิด แม้พวกเราจักเป็นผู้ไม่ประมาท อาศัยความไม่ ประมาทอยู่'

มหาบพิตร เมื่อพระองค์ไม่ประมาท อาศัยความไม่ประมาทอยู่ แม้กองทัพ ก็จักมีความคิดอย่างนี้ว่า 'พระราชาก็เป็นผู้ไม่ประมาท อาศัยความไม่ประมาทอยู่ เอาเกิด แม้พวกเราจักเป็นผู้ไม่ประมาท อาศัยความไม่ประมาทอยู่'

มหาบพิตร เมื่อพระองค์ไม่ประมาท อาศัยความไม่ประมาทอยู่ แม้ชาวนิคม ชาวชนบทก็จักมีความคิดอย่างนี้ว่า 'พระราชาก็เป็นผู้ไม่ประมาท อาศัยความไม่ ประมาทอยู่ เอาเกิด แม้พวกเราจักเป็นผู้ไม่ประมาท อาศัยความไม่ประมาทอยู่'

เชิงอรรถ :

^๑ ดู ส.ม. (แปล) ๑๙/๒/๓

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๑๕ หน้า : ๑๕๔ }

พระสูตรตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๓. โกศลสังยุต]

๒. ทุติยวรรค ๙. ปฐมอปุตตกสูตร

มหาบพิตร เมื่อพระองค์ไม่ประมาท อาศัยความไม่ประมาทอยู่ แม่พระองค์เองก็จักเป็นผู้ได้รับการคุ้มครอง รักษาแล้ว แม่ท้องพระคลังก็จักเป็นอันได้รับการคุ้มครอง รักษาแล้ว”

พระผู้มีพระภาคผู้สูงสุดศาสดา ฯลฯ จึงได้ตรัสคาถาประพันธ์ต่อไปนี้

เมื่อปรารภนาโภคะยั้ง ๆ ขึ้นไป

บัณฑิตทั้งหลายย่อมสรรเสริญความไม่ประมาทในการทำบุญ

บัณฑิตผู้ไม่ประมาทย่อมบรรลุประโยชน์ทั้งสอง

ธีรชนท่านเรียกว่า บัณฑิต

เพราะบรรลุประโยชน์ทั้งสอง คือ

ประโยชน์ในปัจจุบันและประโยชน์ในภายหน้า

ทุติยอัปมาทสูตรที่ ๘ จบ

๙. ปฐมอปุตตกสูตร

ว่าด้วยทรัพย์ที่ไม่มีบุตร สูตรที่ ๑

[๑๓๐] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

ครั้งนั้น พระเจ้าปเสนทิโกศลเสด็จเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับแต่ยังวันถวายอภิวัตแล้วประทับนั่ง ณ ที่สมควร พระผู้มีพระภาคได้ตรัสกับพระเจ้าปเสนทิโกศลดังนี้ว่า “เชิญเถิด มหาบพิตร พระองค์เสด็จมาจากไหนแต่ยังวัน”

พระเจ้าปเสนทิโกศลกราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ คหบดีผู้เป็นเศรษฐีในกรุงสาวัตถีนี้ ถึงแก่กรรมแล้ว ข้าพระองค์ให้ชนทรัพย์สมบัติที่ไม่มีบุตรนั้นมาไว้ในพระราชวังแล้วจึงมาเข้าเฝ้า เฉพาะเงินเท่านั้นมี ๘,๐๐๐,๐๐๐ ส่วนเครื่องเงินนั้น

พระสูตรตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๓. โกสลสังยุต]

๒. ทุตติยวรรค ๙. ปฐมอปุตตกสูตร

ไม่ต้องพูดถึง อนึ่ง คหบดีผู้เป็นเศรษฐีนั้นได้บริโภคอาหารเช่นนี้ คือ บริโภค
ปลายข้าวกับน้ำผักดอง ได้ใช้ผ้าเครื่องนุ่งห่มเช่นนี้ คือ นุ่งห่มผ้าเนื้อหยาบที่ตัด
เป็นสามชั้นเย็บติดกัน ได้ใช้ยานพาหนะเช่นนี้ คือ ใช้รถเกา ๆ กันรุมทำด้วยใบไม้”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “มหาบพิตร ข้อนี้เป็นอย่างนั้น มหาบพิตร ข้อนี้
เป็นอย่างนั้น อสัตบุรุษได้โภคะมากมายแล้ว ไม่ทำตนให้มีความสุขสำราญ ไม่ทำ
มารดาและบิดาให้มีความสุขสำราญ ไม่ทำบุตรและภรรยาให้มีความสุขสำราญ
ไม่ทำทาสและกรรมกรให้มีความสุขสำราญ ไม่ทำมิตรและอำมาตย์^๑ให้ได้รับ
ความสุขสำราญ ไม่ตั้งทักษิณอันมีผลในเบื้องบน มีผลอันดี มีวิบากเป็นสุข
และเป็นไปเพื่อสวรรค์ไว้ในสมณพราหมณ์ทั้งหลาย โภคะเหล่านั้นของเขาที่มีได้ใช้
สอยโดยชอบอย่างนี้ พระราชาทั้งหลายรีบไปบ้าง โจรทั้งหลายปล้นไปบ้าง ไฟ
ไหม้บ้าง น้ำพัดไปบ้าง ทายาททั้งหลายผู้ไม่เป็นที่รักษาไปบ้าง เมื่อเป็นเช่นนี้
โภคะเหล่านั้นของเขาที่มีได้ใช้สอยโดยชอบ ย่อมเสียไปเปล่าโดยไม่มีการใช้สอย

มหาบพิตร ในถิ่นอมมนุษย์ มีสระโบกขรณีซึ่งมีน้ำใส เย็น จืดสนิท ใสสะอาด
มีทำนน้ำดี น้ำรินรมย์ น้ำนั้นคนไม่ตักเอาไป ไม่ดื่ม ไม่อาบ หรือไม่ทำตามที่ต้องการ
เมื่อเป็นเช่นนี้ น้ำที่ไม่ได้ใช้สอยโดยชอบนั้น พึงเสียไปเปล่าโดยไม่มีการใช้สอย
แม้ฉันใด มหาบพิตร อสัตบุรุษได้โภคะมากมายแล้ว ไม่ทำตนให้มีความสุข
สำราญ ฯลฯ เมื่อเป็นเช่นนี้ โภคะเหล่านั้นของเขาที่มีได้ใช้สอยโดยชอบ ย่อมเสีย
ไปเปล่าโดยไม่มีการใช้สอย ฉะนั้นเหมือนกัน

มหาบพิตร ส่วนสัตบุรุษได้โภคะมากมายแล้ว ทำตนให้มีความสุขสำราญ
ทำมารดาและบิดาให้มีความสุขสำราญ ทำบุตรและภรรยาให้มีความสุขสำราญ
ทำทาสและกรรมกรให้มีความสุขสำราญ ทำมิตรและอำมาตย์ให้มีความสุข
สำราญ ตั้งทักษิณอันมีผลในเบื้องบน มีผลอันดี มีวิบากเป็นสุข เป็นไปเพื่อสวรรค์

เชิงอรรถ :

^๑ มิตร หมายถึงคนรู้จักกันเพราะการใช้ของในเรือนร่วมกัน เช่น ใ้ของแก่กันและกันหรือรับของจากกัน
อำมาตย์ หมายถึงผู้ทำกิจร่วมกัน เช่น ปรีกษาหารีอกัน ไปด้วยกัน นั่งด้วยกัน เป็นต้น (ส.สพ.อ. ๓ /
๑๐๑๖/๓๖๗, ส.ฎีกา ๒/๗๖/๖๒๙)

พระสูตรตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๓. โกศลสังยุต]

๒. ทุตติยวรรค ๙. ปฐมอปุตตกสูตร

ไว้ในสมณพราหมณ์ทั้งหลาย โภคะเหล่านั้นของเขาที่ใช้สอยโดยชอบอยู่อย่างนี้
พระราชาทองหลายก็ริบไปไม่ได้ โจรทั้งหลายก็ปล้นเอาไปไม่ได้ ไฟก็ไหม้ไม่ได้
น้ำก็พัดไปไม่ได้ ทายาททั้งหลายผู้ไม่เป็นที่รักก็นำไปไม่ได้ เมื่อเป็นเช่นนี้ โภคะ
เหล่านั้นของเขาที่ใช้สอยอยู่โดยชอบ ย่อมมีการใช้สอย ไม่เสียไปเปล่า

มหาบพิตร ในที่ไม่ไกลจากหมู่บ้าน หรือนิคม มีสระโบกขรณี ซึ่งมีน้ำใส
เย็น จืดสนิท ใสสะอาด มีท่อน้ำดี น้ำรินรมย์ น้ำนั้นคนดักไปบ้าง ตีมบ้าง อาบบ้าง
ทำตามที่ต้องการบ้าง เมื่อเป็นเช่นนี้ น้ำที่ใช้สอยอยู่โดยชอบนั้น ชื่อว่ามีการใช้สอย
ไม่เสียไปเปล่า แม้ฉันใด มหาบพิตร สัตบุรุษได้โภคะมากมายแล้ว ทำตนให้ได้รับ
ความสุขสำราญ ฯลฯ เมื่อเป็นเช่นนี้ โภคะเหล่านั้นของเขาที่ใช้สอยอยู่โดยชอบ
ย่อมมีการใช้สอย ไม่เสียไปเปล่า ฉันนั้นเหมือนกัน”

พระผู้มีพระภาคผู้สูงสุดศาสดา ฯลฯ จึงได้ตรัสคาถาประพันธ์ต่อไปอีกว่า

น้ำเย็นในถิ่นอมมนุษย์ที่ไม่ได้ใช้สอย

ย่อมเหือดแห้งไป ฉันใด

ทรัพย์ที่คนขี้ได้แล้ว ตนเองไม่ได้ใช้

และไม่ให้คนอื่นใช้ ก็เสียไปเปล่า ฉันนั้น

ส่วนวิญญูชนผู้มีปัญญานั้น ได้โภคะแล้ว

ย่อมใช้สอยและประกอบกิจการงาน

เขาเป็นคนอาจหาญ เลี้ยงดูหมู่ญาติ ไม่ถูกติเตียน

ย่อมเข้าถึงแดนสวรรค์

ปฐมอปุตตกสูตรที่ ๙ จบ

พระสูตรตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๓. โกศลสังยุต]

๒. ทุติยวรรค ๑๐. ทุติยอปุตตกสูตร

๑๐. ทุติยอปุตตกสูตร

ว่าด้วยทรัพย์ที่ไม่มีบุตร สูตรที่ ๒

[๑๓๑] ครั้งนั้น พระเจ้าปเสนทิโกศลได้เสด็จเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคแต่ยังวัน
ถวายอภิวัตแล้วประทับนั่ง ณ ที่สมควร พระผู้มีพระภาคได้ตรัสกับพระเจ้า
ปเสนทิโกศลดังนี้ว่า “เชิญเถิด มหาบพิตร พระองค์เสด็จมาจากไหนแต่ยังวัน”

พระเจ้าปเสนทิโกศลกราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ คหบดีผู้เป็นเศรษฐี
ในกรุงสาวัตถีนี้ ถึงแก่กรรมแล้ว ข้าพระองค์ให้ชนทรัพย์สมบัติที่ไม่มีบุตรนั้นมาไว้
ในพระราชวังแล้วก็มาเข้าเฝ้า เฉพาะเงินเท่านั้นมี ๑๐,๐๐๐,๐๐๐ ส่วนเครื่องเงินนั้น
ไม่ต้องพูดถึง อนึ่ง คหบดีผู้เป็นเศรษฐีนั้น ได้บริโภคาอาหารเช่นนี้ คือ บริโภคปลายข้าว
กับน้ำผักดอง ได้ใช้ผ้าเครื่องนุ่งห่มเช่นนี้ คือ นุ่งห่มผ้าเนื้อหยาบที่ตัดเป็นสามชั้น
เย็บติดกัน ได้ใช้ยานพาหนะเช่นนี้ คือ ไชรถเก่า ๆ กันรุมทำด้วยใบไม้”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “มหาบพิตร ข้อนี้เป็นอย่างนั้น มหาบพิตร ข้อนี้
เป็นอย่างนั้น เรื่องเคยมีมาแล้ว คหบดีผู้เป็นเศรษฐีนั้น ได้สั่งให้จัดเตรียม
บิณฑบาตถวายพระปัจเจกสัมพุทธเจ้าพระนามว่าตครสิขีว่า ‘ท่านทั้งหลาย จงถวาย
อาหารบิณฑบาตแก่สมณะ’ แล้วลุกจากอาสนะเดินจากไป ภายหลังได้มีความ
เสียดายว่า ‘อาหารบิณฑบาตนี้ให้ทาสหรือกรรมกรบริโภคยังดีกว่า’ นอกจากนี้
เขายังปลิดชีวิตบุตรน้อยคนเดียวของพี่ชาย เพราะทรัพย์สมบัติเป็นเหตุอีกด้วย

มหาบพิตร ด้วยผลของกรรมที่คหบดีผู้เป็นเศรษฐีนั้น สั่งให้จัดเตรียมอาหาร
บิณฑบาตถวายพระปัจเจกสัมพุทธเจ้าพระนามว่าตครสิขี เขาจึงบังเกิดในสุคติโลก
สวรรค์ ๗ ครั้ง ด้วยเศษผลของกรรมนั้นเหมือนกัน ได้เป็นเศรษฐีในกรุงสาวัตถีนี้
แหละถึง ๗ ครั้ง

มหาบพิตร ด้วยผลของกรรมที่คหบดีผู้เป็นเศรษฐีนั้นถวายอาหารบิณฑบาตแล้ว
ภายหลังได้มีความเสียดายว่า ‘อาหารบิณฑบาตนี้ให้ทาสหรือกรรมกรบริโภค

พระสูตรตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๓. โกศลสังยุต]

๒. ทุติยวรรค ๑๐. ทุติยอุปุตตกสูตร

ยังดีกว่า' เขาจึงไม่คิดอยากบริโภคอาหารอันมากมาย ไม่คิดอยากใช้ผ้าเครื่องนุ่งห่มอันมากมาย ไม่คิดอยากใช้ยานพาหนะอย่างโอ้อ่า ไม่คิดอยากบริโภคกาม-
คุณ ๕ ที่ดี ๆ

มหาบพิตร หนึ่ง ด้วยผลของกรรมที่คหบดีผู้เศรษฐีนั้นปลิดชีวิตบุตรน้อยคนเดียวของพี่ชาย เพราะทรัพย์สมบัติเป็นเหตุ เขาจึงถูกไฟเผาอยู่ในนรกหลายปีหลายร้อยปี หลายพันปี หลายแสนปี ด้วยเศษผลของกรรมนั้นเหมือนกัน
ทรัพย์สมบัติที่ไม่มีบุตรรับเอา จึงถูกชนเข้าคลังหลวงนี้เป็นครั้งที่ ๗

มหาบพิตร ก็บุญเก่าของคหบดี ผู้เป็นเศรษฐีนั้นหมดสิ้นแล้ว และบุญใหม่ก็ไม่ได้สะสมไว้ ในวันที่ คหบดีผู้เป็นเศรษฐีนั้นถูกไฟเผาอยู่ในมหาโรจวนรก"

พระเจ้าปเสนทิโกศลทูลถามว่า "ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ คหบดีผู้เป็นเศรษฐีบังเกิดในมหาโรจวนรกอย่างนั้นหรือ"

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า "อย่างนั้น มหาบพิตร คหบดีผู้เป็นเศรษฐีบังเกิดในมหาโรจวนรกแล้ว"

พระผู้มีพระภาคผู้สุคตศาสดา ฯลฯ จึงได้ตรัสคาถาประพันธ์ต่อไปนี้ดีกว่า

ข้าวเปลือก ทรัพย์ เงินทอง
สิ่งของที่หวงแหนอย่างใดอย่างหนึ่ง
หรือทาส กรรมกร คนรับใช้
และผู้อาศัยที่มีอยู่ ทั้งหมดนั้นเขานำไปไม่ได้
จำต้องละทิ้งไว้ทั้งหมด

อนึ่ง บุคคลทำกรรมใดทางกาย
ทางวาจา หรือทางใจ
กรรมนั้นแลเป็นสมบัติของเขา
ทั้งเขาจะนำกรรมนั้นไปได้

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๓. โกสลสังยุต]

๒. ทุติยวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

อนึ่งกรรมนั้นย่อมติดตามเขาไป

ดุจเงาติดตามตัวไป ฉะนั้น

เพราะฉะนั้น บุคคลควรทำกรรมดี

สะสมไว้เป็นสมบัติในโลกหน้า

เพราะบุญเป็นที่พึ่งของสัตว์ทั้งหลายในโลกหน้า

ทุติยอปุตตกสูตรที่ ๑๐ จบ

วรรคที่ ๒ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้คือ

๑. สัตตชฎิลสูตร

๒. ปัญจราชสูตร

๓. โทณปากสูตร

๔. ปฐมสังคามสูตร

๕. ทุติยสังคามสูตร

๖. ฐิตสูตร

๗. ปฐมอัปปมาทสูตร

๘. ทุติยอัปปมาทสูตร

๙. ปฐมอปุตตกสูตร

๑๐. ทุติยอปุตตกสูตร

พระสูตรตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๓. โกศลสังยุต]

๓. ตติยวรรค ๑. ปุคคสูต

๓. ตติยวรรค

หมวดที่ ๓

๑. ปุคคสูต

ว่าด้วยบุคคล ๔ ประเภท

[๑๓๒] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

ครั้งนั้น พระเจ้าปเสนทิโกศลได้เสด็จเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้วประทับนั่ง ณ ที่สมควร พระผู้มีพระภาคได้ตรัสกับพระเจ้าปเสนทิโกศลผู้ประทับนั่ง ณ ที่สมควรดังนี้ว่า "มหาบพิตร บุคคล ๔ จำพวก^๑นี้มีปรากฏอยู่ในโลก

บุคคล ๔ จำพวกในหน้าง คือ

๑. บุคคลผู้มีมืดมาและมีมืดไป
๒. บุคคลผู้มีมืดมาแต่สว่างไป
๓. บุคคลผู้สว่างมาแต่มืดไป
๔. บุคคลผู้สว่างมาและสว่างไป

บุคคลผู้มีมืดมาและมีมืดไป เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้เกิดในตระกูลต่ำ คือ ตระกูลจัณฑาล ตระกูลช่างสาน ตระกูลนายพราน ตระกูลช่างรถ หรือตระกูลคนเทชยะ เป็นตระกูลยากจน มีข้าว น้ำ และสิ่งของเครื่องใช้น้อย เป็นไปอย่างฝืดเคือง เป็นแหล่งที่หาของกินและเครื่องนุ่งห่มได้ยาก และเขามีผิวพรรณหม่นหมอง ไม่น่าดู ต่ำเตี้ย มีความเจ็บป่วยมาก ตาบอด เป็นง่อย เป็นคนกระจอก หรือเป็นโรคอัมพาต มักไม่ได้ข้าว น้ำ ผ้า ยาน ดอกไม้ ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่พัก และเครื่องประทีป และเขายังประพฤติกายทุจริต วจีทุจริต มโนทุจริต หลังจากตายแล้วจะไปเกิดในอบาย ทุกติ วินิบาต นรก

เชิงอรรถ :

^๑ ดู อจ.จตุกก. (แปล) ๒๑/๘๕/๙๖

พระสูตรตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๓. โกสลสังยุต]

๓. ตติยวรรค ๑. บุคคลสูตร

อุปมาเหมือนบุรุษไปจากความมืดสู่ความมืดมืด หรือไปจากความมืดมืดสู่ความมืดมืด หรือไปจากสายเลือดชั่วสู่สายเลือดชั่ว แม้งั้นใด มหาบพิตร ตถาคตกล่าววว่า บุคคลนี้มีอุปไมยฉนั้นนั้น บุคคลผู้มีมืดมาและมืดไป เป็นอย่างนี้แล

บุคคลผู้มีมืดมาแต่สว่างไป เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้เกิดในตระกูลต่ำ คือ ตระกูลจันทาล ตระกูลข้างसान ตระกูลนายพราน ตระกูลช่างรถ หรือตระกูลคนเทขยะ เป็นตระกูลยากจน มีข้าว น้ำ และสิ่งของเครื่องใช้น้อย เป็นไปอย่างฝืดเคือง เป็นแหล่งที่หาของกินและเครื่องนุ่งห่มได้ยาก และเขามีผิวพรรณหม่นหมอง ไม่น่าดู ต่ำเตี้ย มีความเจ็บป่วยมาก ตาบอด เป็นง่อย เป็นคนกระจอก หรือเป็นโรคอัมพาต มักไม่ได้ข้าว น้ำ ผ้า ยาน ดอกไม้ ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่พัก และเครื่องประทีป แต่เขาประพศิกายสุจริต วสิสุจริต มโนสุจริต หลังจากตายแล้วจะไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์

อุปมาเหมือนบุรุษขึ้นจากแผ่นดินสู่บัลลังก์ หรือขึ้นจากบัลลังก์สู่หลังม้า หรือขึ้นจากหลังม้าสู่คอช้าง หรือขึ้นจากคอช้างสู่ปราสาท แม้งั้นใด มหาบพิตร ตถาคตกล่าววว่า บุคคลนี้มีอุปไมยฉนั้นนั้น บุคคลผู้มีมืดมาแต่สว่างไป เป็นอย่างนี้แล

บุคคลผู้สว่างมาแต่มืดไป เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้เกิดในตระกูลสูง คือ ตระกูลชัตตียมมหาศาล ตระกูลพราหมณมหาศาล หรือตระกูลคหบดีมหาศาล เป็นตระกูลมั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภคะมาก มีทองและเงินมาก มีเครื่องใช้ที่น่าปลื้มใจมากมาย มีทรัพย์และธัญชาติมากมาย และเขามีรูปร่างม น่าดู น่าเลื่อมใส มีผิวพรรณผุดผ่องยิ่งนัก ได้ข้าว น้ำ ผ้า ยาน ดอกไม้ ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่พัก และเครื่องประทีป แต่เขาประพศิกายทวจจริต วสิทวจจริต มโนทวจจริต หลังจากตายแล้วจะไปเกิดในอบาย ทุกดิริ nibาด นรก

พระสูตรตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๓. โกสลสังยุต]

๓. ตติยวรรค ๑. บุคคลสูตร

อุปมาเหมือนบุรุษลงจากปราสาทสู่คอช้าง หรือลงจากคอช้างสู่หลังม้า หรือลงจากหลังม้าสู่บัลลังก์ หรือลงจากบัลลังก์สู่พื้นดิน หรือลงจากพื้นดินเข้าสู่ที่มีด แม้ฉันใด มหาบพิตร ตถาคตกล่าวว่า บุคคลนี้มีอุปไมยฉันนั้น บุคคลผู้สว่างมาแต่มีดไป เป็นอย่างนี้แล

บุคคลผู้สว่างมาและสว่างไป เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้เกิดในตระกูลสูง คือ ตระกูลชัตติยมหาศาล ตระกูลพราหมณมหาศาล หรือตระกูลคหบดีมหาศาล เป็นตระกูลมั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภคะมาก มีทองและเงินมาก มีเครื่องใช้ที่น่าปลื้มใจมากมาย มีทรัพย์และธัญชาติมากมาย และเขามีรูปร่าง นาดู น่าเลื่อมใส มีผิวพรรณผุดผ่องยิ่งนัก ใต้ซ่าว น้ำผ้า ยาน ดอกไม้ ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่พัก และเครื่องประทีป และเขาก็ประพฤติกายสุจริต วชิสุจริต มโนสุจริต หลังจากตายแล้วจะไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์

อุปมาเหมือนบุรุษก้าวไปด้วยดีจากบัลลังก์สู่บัลลังก์ หรือก้าวไปด้วยดีจากหลังม้าสู่หลังม้า หรือก้าวไปด้วยดีจากคอช้างสู่คอช้าง หรือก้าวไปด้วยดีจากปราสาทสู่ปราสาท แม้ฉันใด มหาบพิตร ตถาคตกล่าวว่า บุคคลนี้มีอุปไมยฉันนั้น บุคคลผู้สว่างมาและสว่างไป เป็นอย่างนี้แล

มหาบพิตร บุคคล ๔ จำพวกนี้แล มีปรากฏอยู่ในโลก”

พระผู้มีพระภาคผู้สูงสุดศาสดาได้ตรัสเวทยากรณภาษิตนี้แล้ว จึงได้ตรัสคาถาประพันธ์ต่อไปอีกว่า

มหาบพิตร บุรุษเข้ญใจไม่มีศรัทธา

เป็นคนตระหนี่เหนียวแน่น มีความด่าริชัว

เป็นมิจจาคาทิฎฐิ ไม่มีความเอื้อเฟื้อ

ด่าบริภาษสมณะ หรือพราหมณ์ หรือวณิกอื่น ๆ

เขาเป็นคนไม่มีประโยชน์ เป็นคนมักโกรธ

ย่อมห้ามคนที่กำลังจะให้สิ่งของเครื่องใช้แก่คนที่กำลังขอ

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๓. โกสลสังยุต]

๓. ตติยวรรค ๑. ปุคคลสูตร

มหาบพิตรผู้เป็นใหญ่กว่าปวงชน
 คนเช่นนั้นเมื่อตายแล้วย่อมเข้าถึงนรกอันโหดร้าย
 บุคคลประเภทนี้ ชื่อว่าผู้มีตมาและมิดไป
 มหาบพิตร นรุษเขี้ยวใจ แต่มีศรัทธา
 ไม่มีความตระหนี่ มีความด่าริประเสริฐ
 มีใจไม่ฟุ้งซ่าน ย่อมให้ทาน
 ย่อมลกรับสมณะ หรือพราหมณ์ หรือวณิกอื่น ๆ
 ย่อมสำเหนียกในจรรยาอันเรียบร้อย
 ไม่ห้ามคนที่กำลังจะให้สิ่งของเครื่องใช้แก่คนที่กำลังขอ
 มหาบพิตรผู้เป็นใหญ่กว่าปวงชน
 คนเช่นนั้นเมื่อตายแล้ว ย่อมเข้าถึงไตรทิพยสถาน
 บุคคลประเภทนี้ ชื่อว่าผู้มีตมาแต่สว่างไป
 มหาบพิตร นรุษมั่งมี แต่ไม่มีศรัทธา
 เป็นคนตระหนี่เหนียวแน่น มีความด่าริชั่ว
 เป็นมิจฉาทิฎฐิ ไม่มีความเอื้อเฟื้อ
 ด่าบริภาษสมณะ หรือพราหมณ์ หรือวณิกอื่น ๆ
 เขาเป็นคนไม่มีประโยชน์ เป็นคนมักโกรธ
 ย่อมห้ามคนที่กำลังจะให้สิ่งของเครื่องใช้แก่คนที่กำลังขอ
 มหาบพิตรผู้เป็นใหญ่กว่าปวงชน
 คนเช่นนั้นเมื่อตายแล้วย่อมเข้าถึงนรกอันโหดร้าย
 บุคคลประเภทนี้ ชื่อว่าผู้สว่างมาและมิดไป
 มหาบพิตร นรุษมั่งมี ทั้งมีศรัทธา
 ไม่มีความตระหนี่ มีความด่าริประเสริฐ
 มีใจไม่ฟุ้งซ่าน ย่อมให้ทาน

พระสูตรตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๓. โกสลสังยุต]

๓. ดติยวรรค ๒. อัยยิกาสูตร

ย่อมลกรับสมณะ หรือพราหมณ์ หรือวณิกอื่น ๆ

ย่อมสำเหนียกในจรรยาอันเรียบร้อย

ไม่ห้ามคนที่กำลังจะให้สิ่งของเครื่องใช้แก่คนที่กำลังขอ

มหาบพิตรผู้เป็นใหญ่กว่าปวงชน

คนเช่นนั้นเมื่อตายแล้ว ย่อมเข้าถึงไตรทิพยสถาน

บุคคลประเภทนี้ ชื่อว่าผู้สว่างมาและสว่างไป

บุคคลสูตรที่ ๑ จบ

๒. อัยยิกาสูตร

ว่าด้วยพระอัยยิกาของพระเจ้าปเสนทิโกศล

[๑๓๓] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

ครั้งนั้น พระเจ้าปเสนทิโกศลได้เสด็จเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ แต่ย้งวัน ถวายอภิเษกแล้วประทับนั่ง ณ ที่สมควร พระผู้มีพระภาคได้ตรัสกับ พระเจ้าปเสนทิโกศลผู้ประทับนั่ง ณ ที่สมควรดังนี้ว่า “เชิญเถิดมหาบพิตร พระองค์เสด็จมาจากไหนแต่ย้งวัน”

พระเจ้าปเสนทิโกศลกราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระอัยยิกาของ ข้าพระองค์ ทรงพระชรา แก่เฒ่า เป็นผู้ใหญ่ ล่วงกาลผ่านวัย มีพระชนม์ ๑๒๐ ชันษา ได้ทิวงคตเสียแล้ว พระองค์เป็นที่รัก เป็นที่พอใจของข้าพระองค์มาก พระพุทธเจ้าข้า

หากข้าพระองค์ใช้ช้างแก้วแลแล้วจะพึงได้สมหวังว่า ‘ขอพระอัยยิกาของเราอย่าได้ทิวงคตเลย’ ข้าพระองค์ก็พึงให้แม่ซึ่งช้างแก้วเพื่อให้ได้สมหวังว่า ‘ขอพระอัยยิกาของเราอย่าได้ทิวงคตเลย’

หากข้าพระองค์ใช้ม้าแก้วแลแล้วจะพึงได้สมหวังว่า ‘ขอพระอัยยิกาของเราอย่าได้ทิวงคตเลย’ ข้าพระองค์ก็พึงให้แม่ซึ่งม้าแก้วเพื่อให้ได้สมหวังว่า ‘ขอพระอัยยิกาของเราอย่าได้ทิวงคตเลย’

พระสูตรตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๓. โกสลสังยุต]

๓. ดติยวรรค ๒. อัยยิกาสูตร

หากข้าพระองค์ใช้บ้านสวยแลแล้วจะพึงได้สมหวังว่า 'ขอพระอัยยิกาของเรา
อย่าได้ทิวงคตเลย' ข้าพระองค์ก็พึงให้แม่ซึ่งบ้านสวยเพื่อให้ได้สมหวังว่า 'ขอพระ
อัยยิกาของเราอย่าได้ทิวงคตเลย'

หากข้าพระองค์ใช้ชนบทแลแล้วจะพึงได้สมหวังว่า 'ขอพระอัยยิกาของเรา
อย่าได้ทิวงคตเลย' ข้าพระองค์ก็พึงให้แม่ซึ่งชนบทเพื่อให้ได้สมหวังว่า 'ขอพระอัยยิกา
ของเราอย่าได้ทิวงคตเลย'

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ นาคัสจรรยจริง ไม่เคยปรากฏ พระผู้มีพระภาคตรัส
เรื่องนี้ไว้ดียิ่งนัก ว่า 'สัตว์ทั้งปวงมีความตายเป็นธรรมดา มีความตายเป็นที่สุด
ไม่ล่วงพ้นความตายไปได้'

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า "มหาบพิตร ข้อนี้เป็นอย่างนั้น มหาบพิตร ข้อนี้
เป็นอย่างนั้น สัตว์ทั้งปวงมีความตายเป็นธรรมดา มีความตายเป็นที่สุด ไม่ล่วงพ้น
ความตายไปได้ มหาบพิตร ภาชนะดินชนิดใดชนิดหนึ่ง ทั้งดิบและสุก ภาชนะดิน
เหล่านั้นทั้งหมด มีความแตกเป็นธรรมดา มีความแตกเป็นที่สุด ไม่พ้นความแตก
ไปได้ แม้ฉันท มหาบพิตร สัตว์ทั้งปวงก็มีความตายเป็นธรรมดา มีความตาย
เป็นที่สุด ไม่ล่วงพ้นความตายไปได้ ฉันทนั้นเหมือนกัน"

พระผู้มีพระภาคผู้สุดตศาสดา ฯลฯ จึงได้ตรัสคาถาประพันธ์ต่อไปอีกว่า

สัตว์ทั้งปวงจักตาย เพราะชีวิตมีความตายเป็นที่สุด

สัตว์ทั้งหลายจักไปตามกรรม เข้าถึงผลบุญและบาป

คือ ผู้ทำบาปจักไปนรก ส่วนผู้ทำบุญจักไปสวรรค์

เพราะฉะนั้น บุคคลควรทำกรรมดี

สะสมไว้เป็นสมบัติในโลกหน้า

เพราะบุญเป็นที่พึงของสัตว์ทั้งหลายในโลกหน้า

อัยยิกาสูตรที่ ๒ จบ

พระสูตรตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๓. โกศลสังยุต]

๓. ดติยวรรค ๓. โลกสูตร

๓. โลกสูตร

ว่าด้วยธรรมที่ไม่เกิดประโยชน์แก่ชาวโลก

[๑๓๔] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

พระเจ้าปเสนทิโกศลประทับนั่ง ณ ที่สมควรแล้ว ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาค
ดังนี้ว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ธรรมเท่าไรหนอ เมื่อเกิดขึ้นแก่ชาวโลกย่อมเกิดขึ้น
เพื่อไม่เป็นประโยชน์ เพื่อความทุกข์ เพื่อความอยู่ไม่ผาสุก”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “มหาบพิตร ธรรม ๓ ประการ เมื่อเกิดขึ้นแก่ชาวโลก
ย่อมเกิดขึ้นเพื่อไม่เป็นประโยชน์ เพื่อความทุกข์ เพื่อความอยู่ไม่ผาสุก

ธรรม ๓ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. โลกธรรม เมื่อเกิดขึ้นแก่ชาวโลกย่อมเกิดขึ้นเพื่อไม่เป็นประโยชน์
เพื่อความทุกข์ เพื่อความอยู่ไม่ผาสุก
๒. โทสธรรม เมื่อเกิดขึ้นแก่ชาวโลกย่อมเกิดขึ้นเพื่อไม่เป็นประโยชน์
เพื่อความทุกข์ เพื่อความอยู่ไม่ผาสุก
๓. โมหธรรม เมื่อเกิดขึ้นแก่ชาวโลกย่อมเกิดขึ้นเพื่อไม่เป็นประโยชน์
เพื่อความทุกข์ เพื่อความอยู่ไม่ผาสุก

มหาบพิตร ธรรม ๓ ประการนี้แล เมื่อเกิดขึ้นแก่ชาวโลกย่อมเกิดขึ้นเพื่อไม่
เป็นประโยชน์ เพื่อความทุกข์ เพื่อความอยู่ไม่ผาสุก”

พระผู้มีพระภาคผู้สุดตศาสดา ฯลฯ จึงได้ตรัสคาถาประพันธ์ต่อไปอีกว่า

โลภะ โทสะ และโมหะเกิดขึ้นภายในตน

ย่อมทำร้ายบุรุษผู้มีจิตเลวทราม

ดุจขุยไผ่กำจัดต้นไผ่ ฉะนั้น^๑

โลกสูตรที่ ๓ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเทียบข้อ ๑๑๓ หน้า ๑๓๐ ในเล่มนี้

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๑๕ หน้า :๑๖๗ }

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๓. โกศลสังยุต]

๓. ตติยวรรค ๔. อีสัสตถสูตร

๔. อีสัสตถสูตร

ว่าด้วยทานที่ประกอบด้วยองค์ ๕ มีผลมาก

[๑๓๕] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

พระเจ้าปเสนทิโกศลประทับนั่ง ณ ที่สมควรแล้ว ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาค
ดังนี้ว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ บุคคลควรให้ทาน ณ ที่ไหน”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “มหาบพิตร จิตเลื่อมใสในที่ใดละ”

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ทานที่ให้ในที่ไหนจึงมีผลมาก”

“มหาบพิตร บุคคลควรให้ทานในที่ไหน นั่นประการหนึ่ง และทานที่ให้ในที่ไหน
จึงมีผลมาก นั่นประการหนึ่ง ทานที่ให้แก่ผู้มีศีลมีผลมาก ทานที่ให้ในผู้ทุศีลไม่มีผลมาก
ด้วยเหตุนี้ อาตมภาพจักยอถามพระองค์ในปัญหาข้อนั้นบ้าง พระองค์พอพระทัย
อย่างไรพึงชี้แจงอย่างนั้น พระองค์จะทรงเข้าพระทัยความข้อนั้นว่าอย่างไร ณ ที่นี้
การยุทธ์พึงปรากฏเฉพาะพระพักตร์ของพระองค์ สงครามพึงประชิดกัน ถ้ากษัตริย์
หนุ่มเป็นผู้ไม่ได้ศึกษา ไม่ได้ฝึกปรือ ไม่มีความชำนาญ ไม่ได้ประลองการยิง เป็นคน
ขลาด หวาดสะดุ้ง มักวิ่งหนี มาอาสา พระองค์พึงชบเลี้ยงคนนั้นหรือ และพระองค์
พึงต้องการคนเช่นนั้นหรือ”

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ไม่พึงชบเลี้ยงคนนั้น และข้าพระองค์
ไม่ต้องการคนเช่นนั้นเลย”

“ถ้าพราหมณ์หนุ่มเป็นผู้ไม่ได้ศึกษา ฯลฯ มาอาสา ฯลฯ ถ้าแพศย์หนุ่มเป็น
ผู้ไม่ได้ศึกษา ฯลฯ มาอาสา ฯลฯ ถ้าศูทรหนุ่มเป็นผู้ไม่ได้ศึกษา ฯลฯ มาอาสา
พระองค์พึงชบเลี้ยงคนนั้นหรือ และพระองค์พึงต้องการคนเช่นนั้นหรือ”

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ไม่พึงชบเลี้ยงคนนั้น และข้าพระองค์
ไม่ต้องการคนเช่นนั้นเลย”

“มหาบพิตร พระองค์จะทรงเข้าพระทัยความข้อนั้นว่าอย่างไร ณ ที่นี้การยุทธ์
พึงปรากฏเฉพาะพระพักตร์ของพระองค์ สงครามพึงประชิดกัน ถ้ากษัตริย์หนุ่มเป็น

พระสูตรตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๓. โกสลสังยุต]

๓. ตติยวรรค ๔. อีสัสถสูต

ผู้ศึกษาดีแล้ว ได้ฝึกปรือแล้ว มีความชำนาญ ได้ฝึกการยิงมาแล้ว ไม่เป็นคน
ขลาด ไม่หวาดสะดุ้ง ไม่หลบหนี มาอาสา พระองค์พึงชบเลี้ยงคนนั้นหรือ
และพระองค์พึงต้องการคนเช่นนั้นหรือ”

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์พึงชบเลี้ยงคนนั้น และข้าพระองค์พึง
ต้องการคนเช่นนั้น”

“ถ้าพราหมณ์หนุ่มเป็นผู้ศึกษาดีแล้ว ฯลฯ มาอาสา ฯลฯ ถ้าแพศย์หนุ่ม
เป็นผู้ศึกษาดีแล้ว ฯลฯ มาอาสา ฯลฯ ถ้าศูทรหนุ่มเป็นผู้ศึกษาดีแล้ว ฯลฯ
มาอาสา พระองค์พึงชบเลี้ยงคนนั้นหรือ และพระองค์พึงต้องการคนเช่นนั้นหรือ”

“ฉันนั้นนั่นแล มหาบพิตร แม้หากว่ากุลบุตรออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต
จากตระกูลใด และกุลบุตรนั้นเป็นผู้ละองค์ ๕ เป็นผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ ทานที่ให้
แล้วในกุลบุตรนั้นจากตระกูลนั้น ย่อมมีผลมาก”

องค์ ๕ อะไรบ้างอันกุลบุตรนั้นละได้ คือ

๑. กามฉันทะ (ความพอใจในกาม) อันกุลบุตรนั้นละได้
๒. พยาบาท (ความคิดปองร้าย) อันกุลบุตรนั้นละได้
๓. ถีนมิทตะ (ความหดหู่และเชื่องซึม) อันกุลบุตรนั้นละได้
๔. อุทธัจจกุกกัจจะ (ความฟุ้งซ่านและร้อนใจ) อันกุลบุตรนั้นละได้
๕. วิจิกิจฉา (ความลังเลสงสัย) อันกุลบุตรนั้นละได้

องค์ ๕ นี้แลอันกุลบุตรนั้นละได้

กุลบุตรนั้นเป็นผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ อะไรบ้าง

คือ กุลบุตรนั้น

๑. เป็นผู้ประกอบด้วยศีลชั้นของพระอเสชะ
๒. เป็นผู้ประกอบด้วยสมาธิชั้นของพระอเสชะ
๓. เป็นผู้ประกอบด้วยปัญญาชั้นของพระอเสชะ
๔. เป็นผู้ประกอบด้วยวิมุตติชั้นของพระอเสชะ
๕. เป็นผู้ประกอบด้วยวิมุตติญาณทัสสนชั้นของพระอเสชะ

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๓. โกสลสังยุต]

๓. ตติยวรรค ๔. อีสัสถสูต

กฤษณนั้นเป็นผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ นี้แล ทานที่ให้แล้วในกฤษณผู้ละองค์ ๕ ผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ ย่อมมีผลมาก”

พระผู้มีพระภาคผู้สุคตศาสดา ฯลฯ จึงได้ตรัสคาถาประพันธ์ต่อไปอีกว่า

ศีลปะธนู ก่าสัง และความเพียร^๑มีอยู่ในชายใด

พระราชารู้ทรงการยุทธ์พึงชบเลี้ยงชายหนุ่มผู้เช่นนั้น

ไม่พึงชบเลี้ยงชายหนุ่มผู้ไม่กล้าหาญ

เพราะเหตุแห่งชาติ ฉันทใจ

ธรรมคือขันติและโสรัจจะ^๒ตั้งอยู่ในบุคคลใด

บุคคลพึงบูชาบุคคลนั้นผู้มีปัญญา

มีความประพฤติเยี่ยงพระอริยะ

แม้มีชาติตระกูลต่ำ ฉันทนั้นเหมือนกัน

บุคคลพึงสร้างอาคารอันเป็นที่รื่นรมย์

อาราธนาพระพหูสูตทั้งหลายให้อยู่ ณ ที่นั้น

พึงสร้างบ่อน้ำไว้ในป่าที่กั้นดารน้ำ

และสร้างสะพานในที่ที่เป็นหล่ม

พึงถวายข้าว น้ำ ของเคี้ยว ผ้าและเสนาสนะ

ในทานผู้ซื่อตรงทั้งหลาย ด้วยใจอันเลื่อมใส

เมฆมีสายฟ้าแลบแปลบปลาบ

มียอดตั้งร้อย ค้ำรามอยู่ ตกรดแผ่นดิน

ทำที่ดอนและที่ลุ่มให้เต็ม แม้ฉันทใจ

เชิงอรรถ :

^๑ ความเพียร ในที่นี้หมายถึงความเพียรทางกายและทางจิต (ส.ส.อ. ๑/๑๓๕/๑๕๘)

^๒ ขันติ ในที่นี้หมายถึงอริวาสนขันติ โสรัจจะ ในที่นี้หมายถึงพระอรหันต์ (ส.ส.อ.๑/๑๓๕/๑๕๘)

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๓. โกศลสังยุต]

๓. ดติยวรรค ๕. ปัพพโตปมสูตร

ทายกผู้มีศรัทธา เป็นบัณฑิตได้ฟังแล้ว
 ตกแต่งโภชนาหาร เลี้ยงวณิกด้วยข้าวน้ำให้อิ่มหนา
 เทียวไปในโรงทาน สั่งว่า ท่านทั้งหลายจงให้ ท่านทั้งหลายจงให้
 และทายกนั้นบันลือเสียงเหมือนเมฆคำราม
 เมื่อฝนกำลังตก สายธารแห่งบุญอันไพบูรณ์นั้น
 ย่อมหลังรดทายกผู้ให้ ฉะนั้น

อิสัสตถสูตรที่ ๔ จบ

๕. ปัพพโตปมสูตร

ว่าด้วยชราและมรณะเป็นประดุจภูเขา

[๑๓๖] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

ครั้งนั้น พระเจ้าปเสนทิโกศลได้เสด็จเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับแต่
 ยังวัน ถวายอภิวัตแล้วประทับนั่ง ณ ที่สมควร พระผู้มีพระภาคได้ตรัสกับพระเจ้า
 ปเสนทิโกศลผู้ประทับนั่ง ณ ที่สมควรดังนี้ว่า “เชิญเถิดมหาบพิตร พระองค์เสด็จ
 มาจากไหนแต่ยังวัน”

พระเจ้าปเสนทิโกศลกราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ กษัตริราชราษผู้ได้
 มุรธาภิเศกแล้ว มัวเมาเพราะความเป็นใหญ่ ถูกความกำหนัดในกามกัณฑ์แล้ว
 ผู้ถึงซึ่งความมั่นคงในชนบท ชนปะลฐพิมณฑลใหญ่แล้วครอบครองอยู่ มีราช-
 กรณียกิจอันใด บัดนี้ ข้าพระองค์ก็ชวนชวายนในราชกรณียกิจอันนั้น”

“มหาบพิตร พระองค์จะทรงเข้าพระทัยความข้อนั้นว่าอย่างไร ณ ที่นี้ ราชบุรุษ
 ของพระองค์ผู้ควรเชื่อถือ มีวาจาเป็นหลักฐาน มาจากทิศตะวันออก เข้ามาเฝ้า
 พระองค์แล้วกราบทูลอย่างนี้ว่า ‘ขอเดชะใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ข้าพระองค์
 มาจากทิศตะวันออก ณ ที่นั้นได้เห็นภูเขาใหญ่สูงเทียมเมฆกำลังกลิ้งบดสัตว์ทั้งปวง
 พระเจ้าข้า ขอพระองค์ทรงกระทำสิ่งที่พึงกระทำเถิด”

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๓. โกสลสังยุต]

๓. ดติยวรรค ๕. ปัพพโตปมสูตร

ลำดับนั้น บุรุษคนที่ ๒ ผู้ควรเชื่อถือ มีวาจาเป็นหลักฐาน มาจากทิศ
ตะวันตก ฯลฯ

ต่อจากนั้น บุรุษคนที่ ๓ ผู้ควรเชื่อถือ มีวาจาเป็นหลักฐาน มาจากทิศเหนือ
ฯลฯ

ต่อจากนั้น บุรุษคนที่ ๔ ผู้ควรเชื่อถือ มีวาจาเป็นหลักฐาน มาจากทิศใต้
เข้ามาเฝ้าพระองค์แล้วกราบทูลอย่างนี้ว่า 'ขอเดชะใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ข้าพระองค์
มาจากทิศใต้ ณ ที่นั้น ได้เห็นภูเขาใหญ่สูงเทียมเมฆกำลังบังดวงตะวันทั้งปวง
พระเจ้าข้า ขอพระองค์ทรงกระทำสิ่งที่พึงกระทำเถิด' เมื่อมหาภัยร้ายกาจ ที่จะทำ
ให้มนุษย์สิ้นชีวิต อันใหญ่หลวงเห็นปานนี้ บังเกิดขึ้นแล้วแก่พระองค์ อะไรเล่าจะเป็น
กิจที่พระองค์ควรกระทำในฐานะเป็นมนุษย์ที่หาได้ยาก"

"ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อมหาภัยร้ายกาจ ที่จะทำให้มนุษย์สิ้นชีวิต อันใหญ่
หลวงเห็นปานนี้ บังเกิดขึ้นแก่ข้าพระองค์ อะไรเล่าจะเป็นกิจที่ข้าพระองค์ควรกระทำ
ในฐานะเป็นมนุษย์ที่หาได้ยาก นอกจากปฏิบัติธรรมให้เสมอดันเสมอปลาย สร้างบุญ
กุศลเอาไว้"

"มหาบพิตร อาตมภาพขอถวายพระพรให้ทรงทราบ ชราและมรณะย่อม
ครอบงำพระองค์ เมื่อชราและมรณะครอบงำพระองค์อยู่ อะไรเล่าจะเป็นกิจที่พระองค์
ควรกระทำ"

"ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อชราและมรณะครอบงำข้าพระองค์อยู่ อะไรเล่า
จะเป็นกิจที่ข้าพระองค์ควรกระทำ นอกจากปฏิบัติธรรมให้เสมอดันเสมอปลาย
สร้างบุญกุศลเอาไว้ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ กษัตริราชผู้ได้มรณาภิเษกแล้ว มัวเมา
เพราะความเป็นใหญ่ ถูกความกำหนัดในกามกัสมุมแล้ว ผู้ถึงความมั่นคงในชนบท
ผู้ชนะปฐพีมณฑลใหญ่แล้วครอบครองอยู่ ทรงทำการรบด้วยพลช้างเหล่าใด เมื่อชรา
และมรณะครอบงำอยู่ ก็ไม่ใช่คติ ไม่ใช่วิสัยที่จะทำการรบด้วยพลช้างแม่มเหล่านั้น

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๓. โกสลสังยุต]

๓. ดติยวรรค ๕. ปัพพโตปมสูตร

กษัตราธิราชผู้ได้มรธาภิเษกแล้ว ฯลฯ ผู้ชนะปฐพีมณฑลใหญ่แล้วครอบครองอยู่ ทรงทำการรบด้วยพลม้าเหล่าใด ฯลฯ รบด้วยพลรถเหล่าใด ฯลฯ รบด้วยพลเดินเท้าแม่เหล่าใด เมื่อชราและมรณะครอบงำอยู่ ก็ไม่ใช่คดี ไม่ใช่วิสัยที่จะทำการรบด้วยพลเดินเท้าแม่เหล่านั้น ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ในราชตระกูลนี้ มหาอำมาตย์ผู้มีมนตรี ซึ่งสามารถจะใช้มนตรีทำลายข้าศึกที่ยกทัพมา ก็มีอยู่เหมือนกัน แต่เมื่อชราและมรณะครอบงำอยู่ ก็ไม่ใช่คดี ไม่ใช่วิสัยที่จะทำการรบด้วยมนตรีแม่เหล่านั้น ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อนึ่ง ในราชตระกูลนี้ เงินทองทั้งที่อยู่ในพื้นดิน ทั้งที่อยู่ในอากาศซึ่งพวกข้าพระองค์สามารถใช้เป็นเครื่องมือถวายให้ข้าศึกที่ยกทัพมาแตกกัน ก็มีอยู่เป็นอันมาก แต่เมื่อชราและมรณะครอบงำก็ไม่ใช่คดี ไม่ใช่วิสัยที่จะทำการรบด้วยทรัพย์แม่เหล่านั้น ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็แลเมื่อชราและมรณะครอบงำอยู่ อะไรเล่าจะเป็นกิจที่ข้าพระองค์ควรกระทำ นอกจากปฏิบัติธรรมให้เสมอต้นเสมอปลาย สร้างบุญกุศลเอาไว้”

“มหาบพิตร ข้อนี้เป็นอย่างนั้น มหาบพิตร ข้อนี้เป็นอย่างนั้น ก็เมื่อชราและมรณะครอบงำอยู่ อะไรเล่าจะเป็นกิจที่พระองค์ควรกระทำนอกจากปฏิบัติธรรมให้เสมอต้นเสมอปลาย สร้างบุญกุศลเอาไว้”

พระผู้มีพระภาคผู้สูงสุดศาสดา ฯลฯ จึงได้ตรัสคาถาประพันธ์ต่อไปอีกว่า

ภูเขายิ่งใหญ่แล้วด้วยศิลา สูงจดท้องฟ้า
กลิ้งบดสัตว์มาโดยรอบทั้ง ๔ ทิศ แม่ฉันท
ชราและมรณะก็ฉันทนั้น
ย่อมครอบงำสัตว์ทั้งหลาย คือ พวกกษัตริย์
พราหมณ์ แพศย์ ศูทร คนจัณฑาล และคนเทษยะ
ไม่เว้นใคร ๆ ไร้เลย ย่อมย้ายเหล่าสัตว์ทั้งสิ้น
ณ ที่นั้น ไม่มียุทธภูมิสำหรับพลช้าง

พระสูตรตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๓. โกสลสังยุต]

๓. ตติยวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

(พลมา) พลรถ พลเดินเท้า

และไม่อาจจะเอาชนะแม่ด้วยมนตร์หรือด้วยทรัพย์

เพราะฉะนั้น บุคคลผู้เป็นบัณฑิต มีปัญญา

เมื่อเห็นประโยชน์ตน พึงตั้งศรัทธาไว้ในพระพุทธเจ้า

พระธรรม และพระสงฆ์

ผู้ใดมีปกติประพฤติธรรมทางกาย ทางวาจา ทางใจ

บัณฑิตทั้งหลายย่อมสรรเสริญผู้นั้นในโลกนี้โดยแท้

ผู้นั้นละโลกนี้ไปแล้ว ย่อมบันเทิงในสวรรค์

ปัพพโตปมสูตรที่ ๕ จบ

วรรคที่ ๓ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. ปุคคลสูตร

๒. อัยยิกาสูตร

๓. โลกสูตร

๔. อีสัสถิตสูตร

๕. ปัพพโตปมสูตร

พระสูตรว่าด้วยกุศล ๕ สูตรนี้ พระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐทรงแสดงไว้แล้ว

โกสลสังยุต จบบริบูรณ์

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๔. มารสังยุต]

๑. ปฐมวรรค ๑. ดโปกัมมสูตร

๔. มารสังยุต

๑. ปฐมวรรค

หมวดที่ ๑

๑. ดโปกัมมสูตร

ว่าด้วยการบำเพ็ญตบะ

[๑๓๗] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคแรกตรัสรู้ประทับอยู่ที่ต้นอชปาลนิโครธใกล้ฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา ตำบลอุรุเวลา ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงหลีกเร้นอยู่ในที่สงัด เกิดความรำพึงอย่างนี้ว่า “เราเป็นผู้พ้นแล้วหนอจากทุกกรกิริยานั้น เราเป็นผู้พ้นดีแล้วหนอจากทุกกรกิริยาอันไม่ประกอบด้วยประโยชน์นั้น เราเป็นผู้บรรลุโพธิญาณแล้ว”

ครั้งนั้น มารผู้มีบาปได้ทราบความรำพึงของพระผู้มีพระภาคด้วยใจ จึงเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับแล้วได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคด้วยคาถาว่า

มาณพทั้งหลายบริสุทธิได้

ด้วยการบำเพ็ญตบะใด

ท่านหลีกจากการบำเพ็ญตบะนั้นแล้ว

เป็นผู้ไม่บริสุทธิ สำคัญว่าเป็นผู้บริสุทธิ

ท่านพลาดจากทางแห่งความบริสุทธิแล้ว

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบว่ “นี่คือมารผู้มีบาป” จึงตรัสกับมารผู้มีบาปด้วยพระคาถาว่า

เรารู้แล้วว่ตบะอื่นๆ ใดๆ ใดอย่างหนึ่ง

ไม่ประกอบด้วยประโยชน์

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๔.มารสังยุต]

๑.ปฐมวรรค ๒. นาคสูตร

ตบะหังปวงหาอำนาจประโยชน์ให้ไม่

ดจไม่พ่ายหรือไม่ถ่อ ไม่อำนาจประโยชน์บนบก ฉะนั้น

จึงเจริญมรรค คือ ศีล สมาธิ และปัญญา เพื่อตรัสรู้

เป็นผู้บรรลุความบริสุทธิ์อย่างยอดเยี่ยมแล้ว

มารผู้กระทำซึ่งที่สุด เราได้กำจัดท่านเสียแล้ว

ครั้งนั้น มารผู้มีบาปเป็นทุกข์เสียใจว่า "พระผู้มีพระภาคทรงรู้จักเรา พระสุคต
ทรงรู้จักเรา" จึงหายตัวไป ณ ที่นั่นเอง

ตโปกัมมสูตรที่ ๑ จบ

๒. นาคสูตร

ว่าด้วยมารแปลงกายเป็นพญาช้าง

[๑๓๘] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคแรกตรัสรู้ประทับอยู่ที่ต้นอชปาลนิโครธใกล้ฝั่ง
แม่น้ำเนรัญชรา ตำบลอุรุเวลา สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคประทับนั่งในที่กลางแจ้ง
ในราตรีอันมืดมิด และฝนกำลังตกประปรายอยู่

ครั้งนั้น มารผู้มีบาปต้องการจะให้ความกลัว ความหวาดสะดุ้ง ความขนพอง
สยองเกล้าเกิดขึ้นแก่พระผู้มีพระภาค จึงแปลงกายเป็นพญาช้างใหญ่ เข้าไปเฝ้า
พระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ พญาช้างนั้นมีศีรษะเหมือนก้อนหินใหญ่สีดำสนิท มีงา
ทั้งสองสีเหมือนเงินยวง มีวงเหมือนงอนงูใหญ่

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบว่ "นี่คือมารผู้มีบาป" จึงตรัสกับมาร
ผู้มีบาปด้วยพระคาถาว่า

ท่านแปลงกายทั้งที่งามและไม่งาม

ท่องเทียวอยู่ตลอดกาลอันยาวนาน

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๔. มารสังยุต]

๑. ปฐมวรรค ๓. สุกสูตร

มารผู้มีบาปเอ๋ย พอกันทีสำหรับการแปลงกายของท่าน

มารผู้กระทำซึ่งที่สุด เราได้กำจัดท่านเสียแล้ว

ครั้งนั้น มารผู้มีบาปเป็นทุกข์เสียใจว่า “พระผู้มีพระภาคทรงรู้จักเรา พระสุคต
ทรงรู้จักเรา” จึงหายตัวไป ณ ที่นั่นเอง

นาคสูตรที่ ๒ จบ

๓. สุกสูตร

ว่าด้วยร่างกายทิ้งาม

[๑๓๙] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคแรกตรัสรู้ประทับอยู่ที่ต้นอชปาลนิโครธใกล้ฝั่ง
แม่น้ำเนรัญชรา ตำบลอุรุเวลา สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคประทับนั่งในที่กลางแจ้ง
ในราตรีอันมืดมิด และฝนกำลังตกประปรายอยู่

ครั้งนั้น มารผู้มีบาปต้องการจะให้ความกลัว ความหวาดสะดุ้ง ความขนพอง
สยองเกล้าเกิดขึ้นแก่พระผู้มีพระภาค จึงเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับแล้ว
แสดงเพศต่าง ๆ หลากหลาย ทั้งทิ้งามและไม่ทิ้งาม ในที่ไม่วิวรรคพระผู้มีพระภาค

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบว่ “นี่คือมารผู้มีบาป” จึงตรัสกับมาร
ผู้มีบาปด้วยพระคาถาว่า

ท่านแปลงกายทั้งทิ้งามและไม่ทิ้งาม

ท่องเทียวอยู่ตลอดกาลอันยาวนาน

มารผู้มีบาปเอ๋ย พอกันทีสำหรับการแปลงกายของท่าน

มารผู้กระทำซึ่งที่สุด เราได้กำจัดท่านเสียแล้ว

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๔. มารสังยุต]

๑. ปฐมวรรค ๔. ปฐมมารปาສສุต

ชนเหล่าใดสํารวมกาย วาจา ใจดีแล้ว
 ชนเหล่านั้นย่อมไม่ตกอยู่ในอำนาจของมาร
 ชนเหล่านั้นย่อมไม่เดินตามหลังมาร
 ครั้งนั้น มารผู้มีบาป ฯลฯ จึงหายตัวไป ณ ที่นั่นเอง

สภສุตที่ ๓ จบ

๔. ปฐมมารปาສສุต

ว่าด้วยบ่วงแห่งมาร สุตที่ ๑

[๑๔๐] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน เขตกรุง
 พาราณสี ณ ที่นั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมาตรัสว่า “ภิกษุ
 ทั้งหลาย” ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสเรื่องนี้ว่า
 “ภิกษุทั้งหลาย วิมุตติ(ความหลุดพ้น) อันยอดเยี่ยมเรบรรลแล้ว วิมุตติอัน
 ยอดเยี่ยมเรากระทำให้แจ้งแล้ว เพราะมนสิการโดยแยบคาย เพราะตั้งความเพียรไว้
 ชอบโดยแยบคาย แม้เธอทั้งหลายก็จงบรรลวิมุตติอันยอดเยี่ยม จงกระทำวิมุตติ
 อันยอดเยี่ยมให้แจ้ง เพราะมนสิการโดยแยบคาย เพราะตั้งความเพียรไว้ชอบโดย
 แยบคายเถิด”

ครั้งนั้น มารผู้มีบาปได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ได้กราบทูล
 พระผู้มีพระภาคด้วยคาถาว่า

ท่านได้ถูกบ่วงแห่งมาร ทั้งที่เป็นของทิพย
 ทั้งที่เป็นของมนุษย์ คล่องไวแล้ว
 ท่านได้ถูกเครื่องผูกของมารผูกไว้แล้ว
 สมณะ ท่านไม่พ้นจากเราไปได้

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๔. มารสังยุต]

๑. ปฐมวรรค ๕. ทุติยมารปาສສຸຕຣ

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบว่า “นี่คือมารผู้มีบาป” จึงตรัสกับมารผู้มีบาปด้วยพระคาถาว่า

เราได้พ้นแล้วจากบ่วงแห่งมาร
ทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์
เราได้พ้นแล้วจากเครื่องผูกของมาร
มารผู้กระทำซึ่งที่สุด เราได้กำจัดท่านเสียแล้ว
ครั้งนั้น มารผู้มีบาป ฯลฯ จึงหายตัวไป ณ ที่นั่นเอง

ปฐมมารปาສສຸຕຣທີ່ ๔ จบ

๕. ทุติยมารปาສສຸຕຣ

ว่าด้วยบ่วงแห่งมาร สຸຕຣທີ່ ๒

[๑๔๑] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน เขตกรุงพาราณสี ณ ที่นั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมาตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย” ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสเรื่องนี้ว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราพ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวง ทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ แม้พวกเธอก็พ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวง ทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ พวกเธอจงจาริกไป เพื่อประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูล และความสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย พวกเธออย่าได้ไปโดยทางเดียวกันสองรูป จงแสดงธรรมมีความงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง และมีความงามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถและ

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๔. มารสังยุต]

๑. ปฐมวรรค ๕. ทุติยมารปาສສຸຕຣ

พยัญชนะ บริสุทธีบริบูรณ์ครบถ้วน สัตว์ทั้งหลายผู้มีกิเลสจตุลีสี่ในตาน้อยมีอยู่
ยอมเสื่อมเพราะไม่ได้ฟังธรรม จักมีผู้รู้ธรรม ภิกษุทั้งหลาย แม่เราก็จักไปยังตำบล
อุรุเวลาเสนานิคมเพื่อแสดงธรรม”

ครั้งนั้น มารผู้มีบาปเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ได้กราบทูลพระ
ผู้มีพระภาคด้วยคาถาว่า

ท่านได้ถูกบ่วงหึงปวง ทั้งที่เป็นของทิพย์
ทั้งที่เป็นของมนุษย์ คล้องไว้แล้ว
ท่านได้ถูกเครื่องพันธนาการมากมายผูกไว้แล้ว
สมณะ ท่านไม่พ้นจากเราไปได้

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบว่ “นี่คือมารผู้มีบาป” จึงตรัสกับมาร
ผู้มีบาปด้วยพระคาถาว่า

เราได้พ้นแล้วจากบ่วงหึงปวง
ทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์
เราได้พ้นแล้วจากเครื่องพันธนาการมากมาย
มารผู้กระทำซึ่งที่สุด เราได้กำจัดท่านเสียแล้ว^๑
ครั้งนั้น มารผู้มีบาป ฯลฯ จึงหายตัวไป ณ ที่นั่นเอง

ทุติยมารปาສສຸຕຣທີ່ ๕ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ดู วิ.ม. (แปล) ๔/๓๒-๓๓/๔๐-๔๑

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๔. มารสังยุต]

๑. ปฐมวรรค ๖. สัปปสูตร

๖. สัปปสูตร

ว่าด้วยมารแปลงกายเป็นพญางู

[๑๔๒] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเวฬุวัน สถานที่ให้เหยื่อกระแต เขตกรุงราชคฤห์ สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคประทับนั่งในทีกกลางแจ้ง ในราตรีอัน มีดมืด และฝนกำลังตกประปรายอยู่

ครั้งนั้น มารผู้มีบาปต้องการจะให้ความกลัว ความหวาดสะดุ้ง ความขนพองสยองเกล้าเกิดขึ้นแก่พระผู้มีพระภาค จึงแปลงกายเป็นพญางูใหญ่ เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ พญางูนั้นมีกายเหมือนเรือลำใหญ่ที่ขุดด้วยขงทั้งต้น มีพังพานเหมือนเรือลำแพนผืนใหญ่สำหรับบุตาคแบ่งของช่างทำสุรา มีนัยน์ตาเหมือนถาดสำริดใบใหญ่ของพระเจ้าโกศล มีลิ้นแลบออกจากปากเหมือนสายฟ้าแลบในขณะที่เมฆกำลังกระหึ่ม มีเสียงหายใจเข้าหายใจออกเหมือนเสียงสูบของช่างทองที่กำลังพนลมอยู่ ฉะนั้น

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบว่ “นี่คือมารผู้มีบาป” จึงตรัสกับมารผู้มีบาปด้วยพระคาถาว่า

มุนีใดอาศัยเรือนว่างอยู่

มุนีนั้นสำรวมตนได้แล้ว

เขาสละความอาลัยในอัตภาพนั้นเที่ยวไป

เพราะการสละความอาลัยในอัตภาพแล้วเที่ยวไปนั้น

เหมาะสมแก่ผู้เช่นนั้น

สัตว์ที่สัญจรไปมากี่มาก สิ่งที่น่ากลัวก็มาก

อนึ่ง เหลือบและสัตว์เลื้อยคลานก็ชุกชุม

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๔. มารสังยุต]

๑. ปฐมวรรค ๗. สุปติสูตร

แต่หมางนี้ผู้อยู่ในเรือนว่าง
ไม่หวั่นไหวเพราะสิ่งที่น่ากลัวเหล่านั้นแม่เพียงชนลก
ถึงแม่ท้องฟ้าจะแตก แผ่นดินจะไหว
สัตว์ทั้งหลายจะสะดุ้งกลัวกันก็ตามที่
ถึงแม่หอกจะจ่ออยู่ที่อกก็ตามเถิด
พระพุทธเจ้าทั้งหลายก็ไม่ทรงป้องกันตัว
ครั้งนั้น มารผู้มีบาปเป็นทุกข์เสียใจว่า “พระผู้มีพระภาคทรงรู้จักเรา พระสุต
ตรังรู้จักเรา” จึงหายตัวไป ณ ที่นั่นเอง

สัปสูตรที่ ๖ จบ

๗. สุปติสูตร

ว่าด้วยการบรรทม

[๑๔๓] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเวฬุวัน สถานที่ให้เหยื่อกระแต
เขตกรุงราชคฤห์ ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเสด็จจงกรมอยู่ในที่กลางแจ้งเกือบตลอด
ราตรี ในเวลาใกล้รุ่งแห่งราตรี ทรงล้างพระบาทแล้วเสด็จเข้าพระวิหาร ทรงสำเร็จ
สีหไสยาโดยพระปรีศวีเบื้องขวา ทรงชันพระบาทเหลื่อมพระบาท มีพระสติสัมปชัญญะ
ทรงทำความเข้าใจที่จะเสด็จลุกขึ้นไว้ในพระทัย

ครั้งนั้น มารผู้มีบาปเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับแล้วได้กราบทูล
พระผู้มีพระภาคด้วยคาถาว่า

ท่านหลับหรือ ทำไมท่านยังหลับอยู่เล่า
ท่านหลับเหมือนตายเขี้ยวหรือ

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๔. มารสังยุต]

๑. ปรุฆวรรค ๘. นันทนสูตร

ท่านหลับโดยคิดว่า 'เราได้เรือว่าง' อย่างนั้นหรือ
เมื่อดวงอาทิตย์ขึ้นสูงแล้ว ทำไมท่านยังหลับอยู่เล่า
ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบว่ "นี่คือมารผู้มีบาป" จึงตรัสกับมาร
ผู้มีบาปด้วยพระคาถาว่า

ผู้ไม่มีต้นหาดจตาชายซึ่งช่นไปในอารมณ์ต่าง ๆ
ที่จะนำไปสู่ภพไหน ๆ ถึงหลับอยู่ก็ชื่อว่าตื่น
เพราะอุปธิทั้งปวง^๑สิ้นไป
เรื่องอะไรของท่านในเรื่องนี้เล่า มาร
ครั้งนั้น มารผู้มีบาป ฯลฯ จึงหายตัวไป ณ ที่นั่นเอง

สปติสูตรที่ ๗ จบ

๘. นันทนสูตร

ว่าด้วยความยินดี

[๑๔๔] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถ-
บิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น มารผู้มีบาปเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึง
ที่ประทับแล้วได้กล่าวคาถานี้ในสำนักของพระผู้มีพระภาคว่า

คนมีบุตรย่อมยินดีเพราะบุตร
คนมีโคย่อมยินดีเพราะโคเหมือนกัน
เพราะอุปธิทำให้รชนยินดี
ฉะนั้นคนที่ไร้อุปธิจึงไม่ยินดี

เชิงอรรถ :

^๑ อุปธิทั้งปวง ในที่นี้หมายถึงขันธ กิเลส อภิสังขาร และกามคุณ (ส.ส.อ. ๑/๑๔๓/๑๖๖)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๑๕ หน้า : ๑๘๓ }

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๔. มารสังยุต]

๑. ปฐมวรรค ๙. ปฐมอายุสูตร

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบว่ “นี่คือมารผู้มีบาป” จึงตรัสกับมารผู้มีบาปด้วยพระคาถาว่า

คนมีบุตรยอมเศรำโศกเพราะบุตร
คนมีโคยอมเศรำโศกเพราะโคเหมือนกัน
เพราะอุปธิทำให้รชนเศรำโศก
ฉะนั้นคนที่ไร้อุปธิจึงไม่เศรำโศก^๑

ครั้งนั้น มารผู้มีบาปเป็นทุกข์เสียใจว่า “พระผู้มีพระภาคทรงรู้จักเรา พระสุคตทรงรู้จักเรา” จึงหายตัวไป ณ ที่นั่นเอง

นันทนสูตรที่ ๘ จบ

๙. ปฐมอายุสูตร

ว่าด้วยอายุ สูตรที่ ๑

[๑๔๕] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเวฬุวัน สถานที่ให้เหยื่อกระแต เขตกรุงราชคฤห์ ณ ที่นั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมาตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย” ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสเรื่องนี้ว่า

“ภิกษุทั้งหลาย อายุของมนุษย์ทั้งหลายนี้น้อยนัก จำต้องไปสู่สัมปรายภพ ควรทำกุศล ควรประพฤติพรหมจรรย์ สัตว์ผู้เกิดมาแล้วจะไม่ตายไม่มี ภิกษุทั้งหลาย คนที่มีชีวิตอยู่ได้นานก็อยู่ได้เพียง ๑๐๐ ปี หรือจะอยู่เกินไปบ้างก็มีน้อย”

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเทียบคาถาข้อ ๑๒ หน้า ๑๒ ในเล่มนี้

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๑๕ หน้า :๑๘๔ }

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๔. มารสังยุต]

๑. ปฐมวรรค ๑๐. ทุติยอายุสูตร

ครั้งนั้น มารผู้มีบาปเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับแล้วได้กราบทูล
พระผู้มีพระภาคด้วยคาถาว่า

มนุษย์ทั้งหลายมีอายุยืนยาว

คนดีไม่ควรดูหมิ่นอายุนั้นเลย

ควรทำตัวเหมือนเด็กอ่อนที่คอยแต่จะตีมนม ฉะนั้น

ความตายยังมาไม่ถึงหรือ

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบว่ “นี่คือมารผู้มีบาป” จึงตรัสกับมาร
ผู้มีบาปด้วยพระคาถาว่า

มนุษย์ทั้งหลายมีอายุน้อย

คนดีควรดูหมิ่นอายุนั้น

ควรทำตัวเหมือนคนที่ถูกไฟไหม้ศีรษะ ฉะนั้น

ความตายที่จะมาไม่ถึงไม่มี

ครั้งนั้น มารผู้มีบาป ฯลฯ จึงหายตัวไป ณ ที่นั่นเอง

ปฐมอายุสูตรที่ ๙ จบ

๑๐. ทุติยอายุสูตร

ว่าด้วยอายุ สูตรที่ ๒

[๑๔๖] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเวฬุวัน ฯลฯ เขตกรุง
ราชคฤห์ ณ ที่นั้น พระผู้มีพระภาค ฯลฯ ได้ตรัสเรื่องนี้ว่า

“ภิกษุทั้งหลาย อายุของมนุษย์ทั้งหลายนี้น้อยนัก จำต้องไปสู่สัมปรายภพ
ควรทำกุศล ควรประพฤติพรหมจรรย์ สัตว์ผู้เกิดมาแล้วจะไม่ตายไม่มี ภิกษุ
ทั้งหลาย คนที่มีชีวิตอยู่ได้นานก็อยู่ได้เพียง ๑๐๐ ปี หรือจะอยู่เกินไปบ้างก็มีน้อย”

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๔. มารสังยุต]

๑. ปฐมวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

ครั้งนั้น มารผู้มีบาปเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับแล้ว ได้กราบทูล
พระผู้มีพระภาคด้วยคาถาว่า

วันคืนไม่ล่วงไป ชีวิตไม่ดับไป

อายุหมุนตามสัตว์ทั้งหลาย

ดจกงล้อหมุนตามทวารถ ฉะนั้น

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบว่ “นี่คือมารผู้มีบาป” จึงตรัสกับมาร
ผู้มีบาปด้วยพระคาถาว่า

วันคืนล่วงไป ชีวิตดับไป

อายุของสัตว์ทั้งหลายสิ้นไป

เหมือนน้ำในแม่น้ำน้อยสิ้นไป ฉะนั้น^๑

ครั้งนั้น มารผู้มีบาปเป็นทุกข์เสียใจว่า “พระผู้มีพระภาคทรงรู้จักเรา พระสุคต
ทรงรู้จักเรา” จึงหายตัวไป ณ ที่นั่นเอง

ทุติยอายุสูตรที่ ๑๐ จบ

วรรคที่ ๑ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. ตโปกัมมสูตร	๒. นาคสูตร
๓. สกสูตร	๔. ปฐมมารปาสสูตร
๕. ทุติยมารปาสสูตร	๖. สัปสูตร
๗. สปัตติสูตร	๘. นันทนสูตร
๙. ปฐมอายุสูตร	๑๐. ทุติยอายุสูตร

เชิงอรรถ :

^๑ ดู ขุ.เถร. (แปล) ๒๖/๑๔๕/๓๕๓

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๔. มารสังยุต]

๒. ทุติยวรรค ๒. สීหสูตร

๒. ทุติยวรรค

หมวดที่ ๒

๑. ปาสาณสูตร

ว่าด้วยมารกลิ้งศิลา

[๑๔๗] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ภูเขาคิชฌกุฏ เขตกรุงราชคฤห์ สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคประทับนั่งในที่กลางแจ้งในราตรีอันมืดมิด และฝนกำลังตกประปรายอยู่ ครั้งนั้น มารผู้มีบาปต้องการจะให้ความกลัว ความหวาดสะดุ้ง ความขนพองสยองเกล้าเกิดขึ้นแก่พระผู้มีพระภาค จึงเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับแล้วกลิ้งศิลาขนาดใหญ่ลงไปในที่ใกล้พระผู้มีพระภาค ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบว่ “นี่คือมารผู้มีบาป” จึงตรัสกับมารผู้มีบาปด้วยพระคาถาว่า

ถึงแม้ว่าท่านจะกลิ้งภูเขาคิชฌกุฏมาทั้งลูก

พระพุทธเจ้าทั้งหลายผู้หลุดพ้นแล้วโดยชอบ

ก็ไม่มีความหวั่นไหว

ลำดับนั้น มารผู้มีบาปเป็นทุกข์เสียใจว่า “พระผู้มีพระภาคทรงรู้จักเรา พระสุดทรงรู้จักเรา” จึงหายตัวไป ณ ที่นั้นเอง

ปาสาณสูตรที่ ๑ จบ

๒. สීหสูตร

ว่าด้วยราชสีห์

[๑๔๘] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคมีบริษัทหมู่ใหญ่ แวดล้อม ทรงแสดงธรรมอยู่

ครั้งนั้น มารผู้มีบาปได้มีความคิดดังนี้ว่า “พระสมณโคดมนี้ มีบริษัทหมู่ใหญ่ แวดล้อม แสดงธรรมอยู่ ทางที่ดีเราพึงเข้าไปหาพระสมณโคดมถึงที่ประทับ เพื่อให้บริษัทหลงเข้าใจผิดเถิด”

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๔. มารสังยุต]

๒. ทุติยวรรค ๒. สหัสสูตร

ลำดับนั้น มารผู้มีบาปเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ได้กราบทูล
ผู้มีพระภาคด้วยคาถาว่า

ทำไมท่านจึงกล้านับเลือดจราชสีห์

ในท่ามกลางบริษัท

คนที่พอจะต่อสู้กับท่านได้ก็ยังมี

ท่านเข้าใจว่า เป็นผู้ชนะแล้วหรือ

พระผู้มีพระภาคตรัสพระคาถาว่า

พระตถาคตทั้งหลาย

ผู้เป็นมหาวิระ บรรลุทสพผลญาณ^๑

ข้ามค้นหาอันเป็นเหตุชานไปในโลกได้แล้ว

จึงกล้านับเลือดในท่ามกลางบริษัท

ครั้งนั้น มารผู้มีบาปเป็นทุกข์เสียใจว่า "พระผู้มีพระภาคทรงรู้จักเรา พระสุคต
ทรงรู้จักเรา" จึงหายตัวไป ณ ที่นั่นเอง

สหัสสูตรที่ ๒ จบ

เชิงอรรถ :

- ^๑ **ทสพผลญาณ** หมายถึงพระญาณอันเป็นกำลังของพระตถาคต ๑๐ ประการ ที่ทำให้พระองค์บันลือสีหนาท ประกาศพระศาสนาได้มั่นคง คือ (๑) **ฐานาฐานญาณ** ปรึกษายังรู้กฎธรรมชาติเกี่ยวกับขอบเขตและขีดชั้นของสิ่งทั้งหลาย (๒) **กัมมวิปากญาณ** ปรึกษายังรู้ผลของกรรม (๓) **สัพพัตถคามินีปฏิปทาญาณ** ปรึกษายังรู้ข้อปฏิบัติที่จะนำไปสู่ข้อปฏิบัติทั้งปวงหรือสู่ประโยชน์ทั้งปวง (๔) **นानาธาตุญาณ** ปรึกษายังรู้สภาวะของโลกอันประกอบด้วยธาตุต่าง ๆ เป็นอนันต์ (๕) **นानารมตตักขญาณ** ปรึกษายังรู้ฉันทะเป็นต้นของสัตว์ทั้งหลาย (๖) **อินทริยปโรปริยัตตญาณ** ปรึกษายังรู้ความยิ่งความหย่อนแห่งอินทริยของสัตว์ทั้งหลาย (๗) **ญาณาทิสังกิลเสสชาติญาณ** ปรึกษายังรู้ความเศร้าหมอง ความผองแผ้วเป็นต้น (๘) **ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ** ปรึกษายังรู้ภพที่เคยอยู่ในหนหลังได้ (๙) **จตุปปาตญาณ** ปรึกษายังรู้จุดและอุบัติของสัตว์ทั้งหลาย (๑๐) **อาสาวิขยญาณ** ปรึกษายังรู้ความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย (อง.ทสก. (แปล) ๒๔/๒๑/๔๓-๔๗)

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๔. มารสังยุต]

๒. ทุติยวรรค ๓. สกโลกสูตร

๓. สกโลกสูตร

ว่าด้วยสะเก็ดหิน

[๑๔๙] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ มัททกัจฉิ สถานที่พระราชทานอภัยแก่หมู่เนื้อ เขตกรุงราชคฤห์ สมัยนั้น สะเก็ดหินกระทบพระบาทของพระผู้มีพระภาค ได้ยินว่า พระผู้มีพระภาคทรงมีทุกขเวทนาทางพระวรกายที่กล้าแข็งอย่างหนัก เฝ็ดร่อน อันไม่สบายพระทัย ได้ยินว่า พระผู้มีพระภาคมีพระสติสัมปชัญญะ ทรงอดกลั้นทุกขเวทนานั้นไว้ได้ ไม่ทรงเดือดร่อน

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ปุณฺโณผู้สหาย ๔ ชั้น ทรงสำเร็จสึหไสยา โดยพระปรีศร์เบื่องขวา ทรงซ้อนพระบาทเหลื่อมพระบาท มีพระสติสัมปชัญญะ

ครั้งนั้น มารผู้มีบาปเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับแล้วทูลถามพระผู้มีพระภาคด้วยคาถาว่า

ท่านนอนด้วยความขี้เมเมา

หรือมัวเมาคิดกาพย์กลอนอะไรอยู่

ประโยชน์ของท่านมีไม่มาก

ท่านอยู่ ณ ที่นอนที่นิ่งอันสงบแต่ผู้เดียว

ตั้งหน้าแต่จะหลับ ทำไมท่านยังหลับอยู่เล่า

พระผู้มีพระภาคจึงตรัสตอบว่า

เราไม่ได้นอนด้วยความขี้เมเมา

ทั้งมิได้มัวเมาคิดกาพย์กลอนอะไรอยู่หรอก

เราบรรลุประโยชน์แล้ว ปราศจากความเศร้าโศก

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๔. มารสังยุต]

๒. ทุติยวรรค ๓. สกโลกสูตร

อยู่ ณ ที่นอนที่นั้งอันสงัดแต่ผู้เดียว

นอนคำนึงถึงสัตว์ทั้งปวงด้วยความเอ็นดู

ลูกศรเสียบอกของชนเหล่าใด

ร่อยหยทัยให้ลุ่มหลงอยู่ แม้ชนเหล่านั้นในโลกนี้

ทั้ง ๆ ที่มีลูกศรเสียบอกอยู่ ก็ยังหลับได้

ทำไมเราผู้ปราศจากลูกศรแล้ว จะหลับไม่ได้เล่า

เราเดินไป^๑ก็ไม่หวาดหวั่น ถึงหลับอยู่ก็มีได้กัลลวเกรง

กลางคืนและกลางวันไม่ทำให้เราเดือดร้อน

เราไม่พบเห็นความเสื่อมอะไร ๆ ในโลก

ฉะนั้น เราจึงนอนคำนึงถึงสัตว์ทั้งปวงด้วยความเอ็นดู

ครั้งนั้น มารผู้มีบาปเป็นทุกข์เสียใจว่า "พระผู้มีพระภาคทรงรู้จักเรา พระสุคต
ทรงรู้จักเรา" จึงหายตัวไป ณ ที่นั่นเอง

สกโลกสูตรที่ ๓ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ เดินไป ในที่นี้หมายถึงเดินไปในทางที่มีราชสีห์เป็นต้น (ส.ส.อ. ๑/๑๔๙/๑๖๘)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๑๕ หน้า : ๑๙๐ }

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๔. มารสังยุต]

๒. ทุติยวรรค ๔. ปฏิกุรูปสูตร

๔. ปฏิกุรูปสูตร

ว่าด้วยสิ่งที่สมควร

[๑๕๐] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ หมู่บ้านพราหมณ์ชื่อเอกสาลา
แคว้นโกศล สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคมีคฤหัสถ์บริษัทหมู่ใหญ่แวดล้อม ทรงแสดง
ธรรมอยู่

ครั้งนั้น มารผู้มีบาปได้มีความคิดตั้งนี้ว่า "พระสมณโคดมนี้มีคฤหัสถ์บริษัท
หมู่ใหญ่แวดล้อม แสดงธรรมอยู่ ทางที่ดีเราพึงเข้าไปหาพระสมณโคดมถึงที่ประทับ
เพื่อให้บริษัทหลงเข้าใจผิดเถิด"

ลำดับนั้น มารผู้มีบาปเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ได้กราบทูล
พระผู้มีพระภาคด้วยคาถาว่า

ท่านพร้าสอนธรรมใดแก่ผู้อื่น

ธรรมนั้นไม่สมควรแก่ท่านเลย

เมื่อท่านกล่าวสอนธรรมนั้น

อย่าได้ข้องในความยินดียินร้าย

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

พระสัมพุทธเจ้าทรงมีจิตเกื้อกูลอนุเคราะห์

ทรงพร้าสอนธรรมใดแก่ผู้อื่น

ตถาคตหลุดพ้นจากความยินดียินร้ายในธรรมนั้นแล้ว

ครั้งนั้น มารผู้มีบาปเป็นทุกข์เสียใจว่า "พระผู้มีพระภาคทรงรู้จักเรา พระสุคต
ทรงรู้จักเรา" จึงหายตัวไป ณ ที่นั่นเอง

ปฏิกุรูปสูตรที่ ๔ จบ

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๔. มารสังยุต]

๒. ทุติยวรรค ๕. มานสสูตร

๕. มานสสูตร

ว่าด้วยบ่วงใจ

[๑๕๑] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถ-
บิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น มารผู้มีบาปเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่
ประทับแล้วกราบทูลพระผู้มีพระภาคด้วยคาถาว่า

บ่วงนี้เที่ยวไปในอากาศ

มีในใจ สัญจรไปอยู่

เราจักคล้องท่านด้วยบ่วงนั้น

สมณะ ท่านไม่พ้นจากเราไปได้^๑

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

เราปราศจากความพอใจในอารมณ์เหล่านี้

คือ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ซึ่งเป็นที่รื่นรมย์ใจ

มารผู้กระทำซึ่งที่สุด เราได้กำจัดท่านเสียแล้ว^๒

ลำดับนั้น มารผู้มีบาปเป็นทุกข์เสียใจว่า "พระผู้มีพระภาคทรงรู้จักเรา พระสด
ทรงรู้จักเรา" จึงหายตัวไป ณ ที่นั่นเอง

มานสสูตรที่ ๕ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ดู วิ.ม. (แปล) ๔/๓๓/๔๑

^๒ ดู วิ.ม. (แปล) ๔/๓๓/๔๑

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๔. มารสังยุต]

๒. ทุตติยวรรค ๖. ปัตตสูตร

๖. ปัตตสูตร

ว่าด้วยเรื่องมาตร

[๑๕๒] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคทรงชี้แจงให้ภิกษุทั้งหลายเห็นชัด ชวนใจให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ เราใจให้อาจหาญแกลวกล้ำ ปล่อยให้โลมใจให้สดชื่นร่าเริงด้วยธรรมิกถาที่เกี่ยวกับอุปาทานชั้น ๕ ภิกษุเหล่านั้นต่างใส่ใจให้สำเร็จประโยชน์ น้อมนิกมาด้วยความเต็มใจ เจียใโสตสดับธรรมอยู่

ครั้งนั้น มารผู้มีบาปได้มีความคิดตั้งนี้ว่า “พระสมณโคดมนี้ทรงชี้แจงให้ภิกษุทั้งหลายเห็นชัด ชวนใจให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ เราใจให้อาจหาญแกลวกล้ำ ปล่อยให้โลมใจให้สดชื่นร่าเริงด้วยธรรมิกถาที่เกี่ยวกับอุปาทานชั้น ๕ ภิกษุเหล่านั้นต่างใส่ใจให้สำเร็จประโยชน์ น้อมนิกมาด้วยความเต็มใจ เจียใโสตสดับธรรมอยู่ ทางที่ดีเราพึงเข้าไปหาพระสมณโคดมถึงที่ประทับ เพื่อให้บริษัทหลงเข้าใจผิดเถิด”

สมัยนั้น ภิกษุเหล่านั้นได้วางบาตรส่วนใหญ่ไว้ในที่กลางแจ้ง ลำดับนั้น มารผู้มีบาปแปลงกายเป็นโคพลีพัตเดินไปยังที่วางบาตร ภิกษุรูปหนึ่งจึงบอกกับภิกษุอีกรูปหนึ่งว่า “ภิกษุ ภิกษุ โคพลีพัตนั้นกำลังจะทำบาตรแตก” เมื่อภิกษุนั้นพูดอย่างนั้นแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า “นั่นไม่ใช่โคพลีพัต นั่นคือมารผู้มีบาป มาเพื่อลวงให้เธอหลงเข้าใจผิด”

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบว่ “นี่คือมารผู้มีบาป” จึงตรัสกับมารผู้มีบาปด้วยพระคาถาว่า

อริยสาวกยอมเมื่อหน่ายรูป

เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ

อย่างนี้ว่า ‘เราไม่เป็นนั่น นั่นไม่ใช่ของเรา’

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๔. มารสังยุต]

๒. ทุตยวรรค ๗. आयตनสูตร

แม่मारและเสนาमारแสวงหาอยู่ในที่ทุกแห่ง
ก็ไมพบอริยสาวกผู้เมื่อหน่ายแล้วอย่างนี้
ผู้มีอัธภาพอันเกษม และล่วงพ้นสังโยชน์ทั้งปวง
ลำดับนั้น มารผู้มีบาป ฯลฯ จึงหายตัวไป ณ ที่นั่นเอง

ปิดตสูตรที่ ๖ จบ

๗. आयตनสูตร

ว่าด้วยอายตนะ ๖

[๑๕๓] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ กุฎาคารศาลา ป่ามหารวัน เขตกรุงเวสาลี สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคทรงชี้แจงให้ภิกษุทั้งหลายเห็นชัด ชวนใจให้ อยากริบเอาไปปฏิบัติ เร้าใจให้อาจหาญแกลวกล้ำ ปล่อยขโลมใจให้สดชื่นร่าเริง ด้วยธรรมีกถา ที่เกี่ยวกับผัสสายตนะ ๖ ภิกษุเหล่านั้นต่างใส่ใจให้สำเร็จประโยชน์ น้อมนึกมาด้วยความเต็มใจ เจียใโสตสดับธรรมอยู่

ครั้งนั้น มารผู้มีบาปได้มีความคิดดังนี้ว่า “พระสมณโคดมนี้แลทรงชี้แจงให้ ภิกษุทั้งหลายเห็นชัด ชวนใจให้อากริบเอาไปปฏิบัติ เร้าใจให้อาจหาญแกลวกล้ำ ปล่อยขโลมใจให้สดชื่นร่าเริงด้วยธรรมีกถาที่เกี่ยวกับผัสสายตนะ ๖ ภิกษุเหล่านั้น ต่างใส่ใจให้สำเร็จประโยชน์ น้อมนึกมาด้วยความเต็มใจ เจียใโสตสดับธรรมอยู่ ทางที่ ดิเรกเข้าไปหาพระสมณโคดมถึงที่ประทับ เพื่อให้บริษัทหลงเข้าใจผิดเกิด”

ลำดับนั้น มารผู้มีบาปเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับแล้วได้ร้องเสียงดัง นำสะพริงกแล้ว ประดุจแผ่นดินจะถล่มในที่ใกล้พระผู้มีพระภาค ลำดับนั้น ภิกษุ รูปหนึ่งจึงกล่าวกับภิกษุอีกรูปหนึ่งอย่างนี้ว่า “ภิกษุ ภิกษุ แผ่นดินนี้จะถล่มหลาย เสียละกระมัง” เมื่อภิกษุนั้นกล่าวอย่างนี้แล้ว พระผู้มีพระภาคจึงตรัสกับภิกษุนั้นว่า “ภิกษุ แผ่นดินนี้ไม่ถล่มหรือ ภิกษุทั้งหลาย นั่นคือมารผู้มีบาป มาเพื่อลวงให้ พวกเธอหลงเข้าใจผิด”

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๔. มารสังยุต]

๒. ทุติยวรรค ๘. ปิณฑสูตร

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบว่ “นี่คือมารผู้มีบาป” จึงตรัสกับมารผู้มีบาปด้วยพระคาถาว่า

รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ
และธรรมารมณทั้งสิ้นนี้ เป็นโลกามิสอันแรงกล้า
ชาวโลกพากันหมกมุ่นอยู่ในอารมณเหล่านี้
ส่วนสาวกของพระพุทธเจ้า มีสติ
ข้ามพ้นโลกามิสนั้น ทั้งข้ามพ้นบ่วงแห่งมารได้แล้ว
รุ่งเรืองอยู่จุดดวงอาทิตย์ ฉะนั้น
ลำดับนั้น มารผู้มีบาป ฯลฯ จึงหายตัวไป ณ ที่นั่นเอง

อายตนะสูตรที่ ๗ จบ

๘. ปิณฑสูตร

ว่าด้วยเรื่องบิณฑบาต

[๑๕๔] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ หมู่บ้านพราหมณ์ชื่อปัญจ-
สาลา แคว้นมคธ สมัยนั้น ที่หมู่บ้านพราหมณ์ชื่อปัญจสาลา มีงานนักขัตฤกษ์
แจกของแก่พวกเด็ก ๆ ครั้นรุ่งเช้า พระผู้มีพระภาคทรงครองอันตราวาสก ถือบาตร
และจีวร เสด็จเข้าไปบิณฑบาตยังหมู่บ้านพราหมณ์ชื่อปัญจสาลา สมัยนั้น
พราหมณ์คนหนึ่งชื่อบัญจสาลาถูกมารผู้มีบาปเข้าดลใจ ด้วยประสงค์ว่า “พระ-
สมณโคดมอย่าได้อาหารบิณฑบาตเลย”

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเสด็จเข้าไปยังหมู่บ้านพราหมณ์ชื่อปัญจสาลา
เพื่อบิณฑบาตด้วยบาตรเปล่าอย่างใด ก็เสด็จกลับมาด้วยบาตรเปล่าอย่างนั้น ลำดับนั้น
มารผู้มีบาปเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับแล้วได้ทูลถามพระผู้มีพระภาค
ดังนี้ว่า “สมณะ ท่านได้อาหารบิณฑบาตบ้างไหม”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “มารผู้มีบาป ท่านทำให้เราไม่ได้อาหารบิณฑบาต
มิใช่หรือ”

พระสดตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๔. มารสังยุต]

๒. ทุติยวรรค ๙. กัสสกสูตร

มารผู้มีบาปกราบทูลว่า “ถ้าอย่างนั้น ขอพระผู้มีพระภาคจงเสด็จเข้าไปยัง
หมู่บ้านพราหมณ์ชื่อปัญจสาลาเพื่อบิณฑบาตใหม่อีกครั้ง ข้าพระองค์จักกระทำ
พระผู้มีพระภาคให้ได้อาหารบิณฑบาต พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

มารขัดขวางตถาคต ได้ประสบสิ่งมิใช่บุญแล้ว

มารผู้มีบาป ท่านเข้าใจว่า

‘บาปยอมไม่ให้ผลแก่เรา’ อย่างนั้นหรือ

พวกเราไม่มีกิเลสเครื่องกังวล

อยู่สุขสบายจริงหนอ พวกเรจักมีปิติเป็นรักษา

ตจเทพชั้นอาภัสสร ฉะนั้น

ครั้งนั้น มารผู้มีบาปเป็นทุกข์เสียใจว่า “พระผู้มีพระภาคทรงรู้จักเรา พระสด
ทรงรู้จักเรา” จึงหายตัวไป ณ ที่นั่นเอง

ปณทสูตรที่ ๘ จบ

๙. กัสสกสูตร

ว่าด้วยมารแปลงกายเป็นชวานา

[๑๕๕] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคทรงชี้แจงให้ภิกษุทั้งหลายเห็นชัด ชวนใจให้อยากรับ
เอาไปปฏิบัติ เราใจให้อาจหาญแล้วกล้า ปลอบขโลมใจให้สดชื่นร่าเริงด้วยธรรมิกถา
ที่ประกอบด้วยนิพพาน ภิกษุเหล่านั้นต่างใส่ใจให้สำเร็จประโยชน์ น้อมนิกมา
ด้วยความเต็มใจ เจียโสดระดับธรรมอยู่

ครั้งนั้น มารผู้มีบาปได้มีความคิดดังนี้ว่า “พระสมณโคดมนี้ทรงชี้แจงให้ภิกษุ
ทั้งหลายเห็นชัด ชวนใจให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ เราใจให้อาจหาญแล้วกล้า
ปลอบขโลมใจให้สดชื่นร่าเริงด้วยธรรมิกถาที่ประกอบด้วยนิพพาน ฯลฯ ทางที่ดีเรา
พึงเข้าไปหาพระสมณโคดมถึงที่ประทับเพื่อลวงบริษัทให้หลงเข้าใจผิดเถิด” ครั้งนั้น

พระสูตรตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๔. มารสังยุต]

๒. ทุตติยวรรค ๙. กัสสกสูตร

มารผู้มีบาปจึงแปลงกายเป็นชวานาแบกไถใหญ่ ถือประดักด้ามยาว ผมยาวรุงรัง
นุ่งผ้าเนื้อหยาบ เท้าทั้งสองเปื้อนโคลน เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ได้ทูล
ถามพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “ข้าแต่พระสมณะ ท่านเห็นโคพลีพท์บ้างไหม”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “มารผู้มีบาป ท่านต้องการอะไรเกี่ยวกับโคพลีพท์
ทั้งหลายเล่า”

มารกราบทูลว่า “ข้าแต่พระสมณะ จักขุ(ตา) เป็นของเรา รูปเป็นของเรา
อายตนะคือวิญญาณอันเกิดจากจักขุสัมผัส(ความกระทบทางตา) เป็นของเรา ท่านจะ
หนีเราไปไหนพ้น

โสตตะ(หู) เป็นของเรา สัทตะ(เสียง) เป็นของเรา ฯลฯ

ฆานะ(จมูก) เป็นของเรา คันธะ(กลิ่น) เป็นของเรา ฯลฯ

ชีวหา(ลิ้น) เป็นของเรา รสเป็นของเรา ฯลฯ

กายเป็นของเรา โผฏฐัพพะ(สัมผัสทางกาย) เป็นของเรา ฯลฯ

มโน(ใจ) เป็นของเรา ธรรมารมณเเป็นของเรา อายตนะคือวิญญาณอันเกิดจาก
มโนสัมผัส(ความกระทบทางใจ) เป็นของเรา ท่านจะหนีเราไปไหนพ้น”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “มารผู้มีบาป จักขุเป็นของท่าน รูปเป็นของท่าน
อายตนะคือวิญญาณอันเกิดจากจักขุสัมผัสเป็นของท่านโดยแท้ แต่ในทีใดไม่มีจักขุ
ไม่มีรูป ไม่มีอายตนะคือวิญญาณอันเกิดจากจักขุสัมผัส ที่นั่นมิใช่ทางดำเนินของท่าน

โสตตะเป็นของท่าน สัทตะเป็นของท่าน อายตนะคือวิญญาณอันเกิดจาก
โสตสัมผัส(ความกระทบทางหู) เป็นของท่าน แต่ในทีใดไม่มีโสตตะ ไม่มีสัทตะ ไม่มี
อายตนะคือวิญญาณอันเกิดจากโสตสัมผัส ที่นั่นมิใช่ทางดำเนินของท่าน

ฆานะเป็นของท่าน คันธะเป็นของท่าน อายตนะคือวิญญาณอันเกิดจาก
ฆานสัมผัส(ความกระทบทางจมูก) เป็นของท่าน ฯลฯ

พระสูตรตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๔.มารสังยุต]

๒.ทุติยวรรค ๙. กัสสกสูตร

ชีวหาเป็นของท่าน รสเป็นของท่าน อายตนะคือวิญญาณอันเกิดจากชีวหา-
สัมผัส(ความกระทบทางลิ้น) เป็นของท่าน ฯลฯ

กายเป็นของท่าน โภจณัฐัพพะเป็นของท่าน อายตนะคือวิญญาณอันเกิดจาก
กายสัมผัส(ความกระทบทางกาย) เป็นของท่าน ฯลฯ

มโนเป็นของท่าน ธรรมารมณทั้งหลายเป็นของท่าน อายตนะคือวิญญาณ
อันเกิดจากมโนสัมผัส(ความกระทบทางใจ) เป็นของท่าน แต่ในที่ใดไม่มีมโน ไม่มี
ธรรมารมณ ไม่มีอายตนะคือวิญญาณอันเกิดจากมโนสัมผัส ที่นั่นมิใช่ทางดำเนิน
ของท่าน”

มารกราบทูลว่า

ชนเหล่าใดกล่าวถึงสิ่งใดว่า ‘นี่ของเรา’

ทั้งยังกล่าวว่า ‘ของเรา’

ถ้าใจของท่านยังฝังอยู่ในสิ่งนั้น

สมณะ ท่านก็จะไม่พ้นจากเราไปได้

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

ชนเหล่าใดกล่าวถึงสิ่งใด สิ่งนั้นไม่ใช่ของเรา

ชนเหล่าใดกล่าว ชนเหล่านั้นไม่ใช่เรา

มารผู้มีบาป ท่านจงรู้อย่างนี้

ท่านย่อมไม่เห็นแม่ทางของเรา

ลำดับนั้น มารผู้มีบาป ฯลฯ จึงหายตัวไป ณ ที่นั่นเอง

กัสสกสูตรที่ ๙ จบ

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๔. มารสังยุต]

๒. ทุติยวรรค ๑๐. รัชชสูตร

๑๐. รัชชสูตร

ว่าด้วยมารอัญเชิญพระผู้มีพระภาคให้เสวยราชสมบัติ

[๑๕๖] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ กระท่อมกลางป่า ในหิมวันตประเทศ แคว้นโกศล ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงหลีกเร้นอยู่ในที่สงัด เกิดความรำพึงอย่างนี้ว่า "เราจะสามารถเสวยราชสมบัติโดยธรรม โดยที่ไม่เบียดเบียนเอง ไม่ใช่ให้ผู้อื่นเบียดเบียน ไม่ทำให้เขาเสื่อมเอง ไม่ใช่ผู้อื่นทำให้เสื่อม ไม่ทำให้เขาให้เศร้าโศกเอง ไม่ใช่ผู้อื่นทำให้เขาให้เศร้าโศก หรือไม่หนอ"

ครั้งนั้น มารผู้มีบาปทราบความรำพึงของพระผู้มีพระภาคด้วยใจแล้ว เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับแล้วได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า "ขอพระผู้มีพระภาคจงเสวยราชสมบัติเถิด พระพุทธเจ้าข้า ขอพระสุคตจงเสวยราชสมบัติโดยธรรม โดยที่ไม่เบียดเบียนเอง ไม่ใช่ผู้อื่นให้เบียดเบียน ไม่ทำให้เขาให้เสื่อมเอง ไม่ใช่ผู้อื่นทำให้เสื่อม ไม่ทำให้เขาให้เศร้าโศกเอง ไม่ใช่ผู้อื่นทำให้เขาให้เศร้าโศก"

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า "มารผู้มีบาป ท่านเห็นอะไรของเรา ทำไมจึงพูดกับเราอย่างนี้ว่า 'ขอพระผู้มีพระภาคจงเสวยราชสมบัติเถิด พระพุทธเจ้าข้า ขอพระสุคตจงเสวยราชสมบัติโดยธรรม โดยไม่เบียดเบียนเอง ไม่ใช่ผู้อื่นให้เบียดเบียน ไม่ทำให้เขาให้เสื่อมเอง ไม่ใช่ผู้อื่นทำให้เสื่อม ไม่ทำให้เขาให้เศร้าโศกเอง ไม่ใช่ผู้อื่นทำให้เขาให้เศร้าโศก'"

มารกราบทูลว่า "ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อธิบาท ๔ ประการ พระองค์ทรงเจริญ ทำให้มาก ทำให้เป็นดุจยาน ทำให้เป็นที่ตั้ง ตั้งไว้เนือง ๆ สังสมแล้วปรารถนาเสมอดีแล้ว ก็เมื่อพระองค์ทรงพระประสงค์พึงอธิษฐานกุเขาหลวงชื่อว่าหิมพานต์ ให้เป็นทองคำล้วน กุเขานั้นก็เป็นทองคำล้วนได้จริง"

พระสูตรตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๔. มารสังยุต]

๒. ทุติยวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

พระผู้มีพระภาคตรัสกับมารด้วยพระคาถาว่า

ภูเขาทองคำล้วนทั้งลูก ถึงสองเท่า

ก็ยังไม่ใส่ใจสำหรับบุคคลคนหนึ่ง

บุคคลทราบดังนี้แล้ว ฟังประพฤติสงบ

ผู้ใดเห็นทุกข์มีกามเป็นต้นเหตุแล้ว

ผู้นั้นจะพึงโน้มไปในกามได้อย่างไร

บุคคลทราบอุปธิ^๑ว่าเป็นเครื่องข่องในโลกแล้ว

พึงศึกษาเพื่อกำจัดอุปธินั้น

ลำดับนั้น มารผู้มีบาปเป็นทุกข์เสียใจว่า "พระผู้มีพระภาคทรงรู้จักเรา พระสูตร
ทรงรู้จักเรา" จึงหายตัวไป ณ ที่นั่นเอง

รัชชสูตรที่ ๑๐ จบ

วรรคที่ ๒ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. ปาสาณสูตร

๒. สีหสูตร

๓. สกโลกสูตร

๔. ปฏีรูปสูตร

๕. มานสสูตร

๖. ปัตตสูตร

๗. อายตนสูตร

๘. ปิณฑสูตร

๙. กัสสสูตร

๑๐. รัชชสูตร

เชิงอรรถ :

^๑ **อุปธิ** ในที่นี้หมายถึงกามคุณ ๕ คือ รูป เสียง กลิ่น รส และโผฏฐัพพะ (ส.ส.อ. ๑/๑๕๖/๑๗๓)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๑๕ หน้า :๒๐๐ }

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๔. มารสังยุต]

๓. ตติยวรรค ๑. สัมพหุลสูตร

๓. ตติยวรรค

หมวดที่ ๓

๑. สัมพหุลสูตร

ว่าด้วยภิกษุหลายรูป

[๑๕๗] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ นครศิวาวดี แคว้นสักกะ สมัยนั้น
ภิกษุหลายรูปเป็นผู้ไม่ประมาท มีความเพียร อุทิศกายและใจอยู่ใกล้พระผู้มี
พระภาค

ครั้งนั้น มารผู้มีบาปแปลงกายเป็นพราหมณ์ สวมชฎาใหญ่ นุ่งหนังเสือ
เป็นคนแก่ หลังโก่ง หายใจเสียงดังครืดคราด ถือไม้เท้าทำด้วยไม้มะเดื่อ เข้าไปหา
ภิกษุเหล่านั้นถึงที่อยู่แล้วจึงกล่าวกับภิกษุเหล่านั้นดังนี้ว่า “บรรพชิตผู้เจริญทั้งหลาย
พวกท่านเป็นนักบวชที่ยิ่งหนุ่มแน่น มีมมด่าสนิท อยู่ในวัยแรกรุ่งอันเจริญ แต่ไม่
เพลิดเพลนในกามคุณทั้งหลาย ขอพวกท่านจงบริโภคมกามทั้งหลายอันเป็นของมนุษย์
พวกท่านอย่าละกามที่เห็นเฉพาะหน้าวิ่งไปหากามทิพย์อันมีอยู่ตามกาลเลย”

ภิกษุเหล่านั้นตอบว่า “พราหมณ์ พวกข้าพเจ้ามิได้ละกามที่เห็นเฉพาะหน้า
แล้ววิ่งไปหากามทิพย์อันมีอยู่ตามกาลเลย แต่พวกข้าพเจ้าละกามทิพย์อันมีอยู่ตาม
กาลแล้ววิ่งไปหาธรรมที่เห็นเฉพาะหน้า พราหมณ์ เพราะว่ากามทั้งหลายอันมีอยู่
ตามกาล พระผู้มีพระภาคตรัสว่ามีทุกข์มาก มีความคับแค้นมาก ในกามนี้มีโทษ
ยิ่งนัก ส่วนธรรมนี้เป็นธรรมที่ผู้ปฏิบัติจะพึงเห็นชัดด้วยตนเอง ไม่ประกอบด้วยกาล
ควรเรียกให้มาดู ควรน้อมเข้ามาในตน อันวิญญูชนพึงรู้เฉพาะตน” เมื่อภิกษุ
เหล่านั้นกล่าวอย่างนี้แล้ว มารผู้มีบาปจึงสิ้นศรัทธา แลบลิ้น ทำหน้าผากให้ย่น
เป็น ๓ รอย ย่นไม้เท้าจากไป

ครั้งนั้น ภิกษุเหล่านั้นเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาท
พระผู้มีพระภาคแล้วนั้น ณ ที่สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “ข้าแต่

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๔. มารสังยุต]

๓. ตติยวรรค ๑. สัมพหุลสูตร

พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ทั้งหลายเป็นผู้ไม่ประมาท มีความเพียร อุทิศกายและใจ อยู่ในที่ใกล้พระองค์ ณ ที่นี้ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ มีพราหมณ์คนหนึ่งสวมชฎาใหญ่ นุ่งห่มเสื่อ เป็นคนแก่ หลังโก่ง หายใจเสียงดังครืดคราด ถือไม้เท้าทำด้วยไม้มะเดื่อ เข้ามาหาพวกข้าพระองค์ถึงที่อยู่ ได้กล่าวกับพวกข้าพระองค์ดังนี้ว่า ‘บรรพชิต ผู้เจริญทั้งหลาย พวกท่านเป็นนักบวชที่ยังหนุ่มแน่น มีผมดำสนิท อยู่ในวัยแรกรุ่ง อันเจริญ แต่ไม่เพลิดเพลिनในกามทั้งหลาย ขอพวกท่านจงบริโภคมกามทั้งหลาย อันเป็นของมนุษย์ พวกท่านอย่าละกามที่เห็นเฉพาหน้าแล้ววิ่งไปหากามทิพย์อันมี อยู่ตามกาลเลย’

เมื่อพราหมณ์กล่าวอย่างนี้แล้ว พวกข้าพระองค์ได้กล่าวกับพราหมณ์นั้นว่า ‘พราหมณ์ พวกข้าพเจ้ามิได้ละกามที่เห็นเฉพาหน้าแล้ววิ่งไปหากามทิพย์อันมีอยู่ ตามกาลเลย แต่พวกข้าพเจ้าละกามทิพย์อันมีอยู่ตามกาลแล้ววิ่งไปหาธรรมที่เห็น เฉพาหน้า เพราะว่ากามทั้งหลายอันมีอยู่ตามกาล พระผู้มีพระภาคตรัสว่ามี ทุกข์มาก มีความคับแค้นมาก ในกามนี้มีโทษยิ่งนัก ส่วนธรรมนี้เป็นธรรมที่ผู้ปฏิบัติ จะพึงเห็นชัดด้วยตนเอง ไม่ประกอบด้วยกาล ควรเรียกให้มาดู ควรน้อมเข้ามาในตน อันวิญญูชนพึงรู้เฉพาตน’ เมื่อข้าพระองค์กล่าวอย่างนี้แล้ว พราหมณ์นั้นสั่นศีรษะ แลบลิ้น ทำหน้าผากให้เย็นเป็น ๓ รอย ย่นไม้เท้าจากไป”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย นั้นมิใช่พราหมณ์ นั่นคือมารผู้มีบาป มาเพื่อลวงพวกเธอให้หลงเข้าใจผิด”

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบเนื้อความนั้นแล้ว จึงตรัสพระคาถานี้ ในเวลานั้นว่า

ผู้ใดเห็นทุกข์มีกามเป็นต้นเหตุแล้ว
ผู้นั้นจะพึงน้อมไปในกามได้อย่างไร
บุคคลทราบอุปธิว่าเป็นเครื่องข้องในโลกแล้ว
พึงศึกษาเพื่อกำจัดอุปธินั้น^๑

สัมพหุลสูตรที่ ๑ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเทียบคาถาข้อ ๑๕๖ หน้า ๒๐๐ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๔. มารสังยุต]

๓. ตติยวรรค ๒. สมิทธิสูตร

๒. สมิทธิสูตร

ว่าด้วยพระสมิทธิ

[๑๕๘] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ นครศิวาดิ แคว้นสักกะ สมัยนั้น ท่านพระสมิทธิเป็นผู้ไม่ประมาท มีความเพียร อุทิศกายและใจอยู่ในที่ใกล้พระผู้มีพระภาค

ครั้งนั้น ท่านพระสมิทธิหลักเร้นอยู่ในที่สงัด เกิดความคิดคำนึงอย่างนี้ว่า “เป็นลาภของเราหนอที่เราได้พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นพระศาสดาของเรา เป็นลาภของเราหนอที่เราได้บวชในพระธรรมวินัย อันพระศาสดาตรัสไว้ดีแล้วอย่างนี้ เป็นลาภของเราหนอที่เราได้เพื่อนพรหมจรรย์ ผู้มีศีล มีกัลยาณธรรม” ครั้งนั้น มารผู้มีบาปทราบความคิดคำนึงของท่านพระสมิทธิด้วยใจแล้ว เข้าไปหาท่านพระสมิทธิถึงที่อยู่แล้วทำเสียงดั่งนาสะพริงกัลว นำหวาดเสียว ประดุจแผ่นดินจะถล่ม ณ ที่ใกล้ท่านพระสมิทธิ

ลำดับนั้น ท่านพระสมิทธิเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวัต แล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้กราบทูลดังนี้ว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์เป็นผู้ไม่ประมาท มีความเพียร อุทิศกายและใจอยู่ในที่ใกล้พระองค์ ณ ที่นี้ ข้าพระองค์หลักเร้นอยู่ในที่สงัดเกิดความคิดคำนึงอย่างนี้ว่า ‘เป็นลาภของเราหนอที่เราได้พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นพระศาสดาของเรา เป็นลาภของเราหนอที่เราได้บวชในพระธรรมวินัย อันพระศาสดาตรัสไว้ดีแล้วอย่างนี้ เป็นลาภของเราหนอที่เราได้เพื่อนพรหมจรรย์ ผู้มีศีล มีกัลยาณธรรม’ เสียงดั่งนาสะพริงกัลว นำหวาดเสียว ประดุจแผ่นดินจะถล่ม ได้มีแล้วในที่ใกล้ข้าพระองค์”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “สมิทธิ นั้นมิใช่แผ่นดินจะถล่ม นั่นคือมารผู้มีบาปมาเพื่อลวงให้เธอหลงเข้าใจผิด เธอจงไปเกิดสมิทธิ จงเป็นผู้ไม่ประมาท มีความเพียร อุทิศกายและใจอยู่ในที่นั่นเกิด”

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๔. มารสังยุต]

๓. ตติยวรรค ๒. สมितिสูตร

ท่านพระสมิทธิรับพระดำรัสแล้วลุกขึ้นจากอาสนะ ถวายอภิवाทพระผู้มีพระภาค
กระทำประทักษิณแล้วจากไป

แม้ในครั้งที่ ๒ ท่านพระสมิทธิเป็นผู้ไม่ประมาท มีความเพียร อุทิศกาย
และใจอยู่ในที่นั่นนั่นเอง

แม้ในครั้งที่ ๒ ท่านพระสมิทธิหลีกเร้นอยู่ในที่สงัด เกิดความคิดคำนึง
อย่างนี้ว่า ฯลฯ

แม้ในครั้งที่ ๒ มารผู้มีบาปทราบความคิดคำนึงของท่านพระสมิทธิด้วยใจ
จึงทำเสียงดังน่าสะพรึงกลัว น่าหวาดเสียว ประดุจแผ่นดินจะถล่ม ณ ที่ใกล้ท่าน
พระสมิทธิ

ลำดับนั้น ท่านพระสมิทธิทราบว่ “นี่คือมารผู้มีบาป” จึงกล่าวกับมาร
ผู้มีบาปด้วยคาถาว่า

เราออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตด้วยศรัทธา

เรารู้สติและปัญญาแล้ว อหนึ่ง จิตก็ตั้งมั่นดีแล้ว

ท่านบันดาลรูปร่างให้น่ากลัวแค่ไหน

ก็ทำให้เราหวั่นไหวไม่ได้

ลำดับนั้น มารผู้มีบาปเป็นทุกข์เสียใจว่า “ภิกษุสมิทธิรู้จักเรา” จึงหายตัวไป
ณ ที่นั่นเอง

สมितिสูตรที่ ๒ จบ

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๔. มารสังยุต]

๓. ตติยวรรค ๓. โคธิกสูตร

๓. โคธิกสูตร

ว่าด้วยพระโคธิกะ

[๑๕๙] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเวฬุวัน สถานที่ให้เหยื่อกระแต
เขตกรุงราชคฤห์ สมัยนั้น ท่านพระโคธิกะอยู่ที่วิหารกาฬศิลาข้างภูเขาสีคิลี

ครั้งนั้น ท่านพระโคธิกะเป็นผู้ไม่ประมาท มีความเพียร อุทิศกายและใจอยู่
ได้บรรลุเจโตวิมุตติชั่วคราว^๑ ภายหลังท่านพระโคธิกะเสื่อมจากเจโตวิมุตติชั่วคราวนั้น

แม้ครั้งที่ ๒ ท่านพระโคธิกะเป็นผู้ไม่ประมาท มีความเพียร อุทิศกายและใจอยู่
ได้บรรลุเจโตวิมุตติชั่วคราว แม้ครั้งที่ ๒ ท่านก็เสื่อมจากเจโตวิมุตติชั่วคราวนั้น

แม้ครั้งที่ ๓ ท่านพระโคธิกะเป็นผู้ไม่ประมาท มีความเพียร อุทิศกายและใจอยู่
ได้บรรลุเจโตวิมุตติชั่วคราว แม้ในครั้งที่ ๓ ท่านก็เสื่อมจากเจโตวิมุตติชั่วคราวนั้น

แม้ครั้งที่ ๔ ท่านพระโคธิกะเป็นผู้ไม่ประมาท ฯลฯ ได้บรรลุเจโตวิมุตติชั่วคราว
แม้ในครั้งที่ ๔ ท่านก็เสื่อมจากเจโตวิมุตติชั่วคราวนั้น

แม้ครั้งที่ ๕ ท่านพระโคธิกะเป็นผู้ไม่ประมาท ฯลฯ ได้บรรลุเจโตวิมุตติชั่วคราว
แม้ในครั้งที่ ๕ ท่านก็เสื่อมจากเจโตวิมุตติชั่วคราวนั้น

แม้ครั้งที่ ๖ ท่านพระโคธิกะเป็นผู้ไม่ประมาท มีความเพียร อุทิศกายและใจอยู่
ได้บรรลุเจโตวิมุตติชั่วคราว แม้ในครั้งที่ ๖ ท่านก็เสื่อมจากเจโตวิมุตติชั่วคราวนั้น

แม้ครั้งที่ ๗ ท่านพระโคธิกะเป็นผู้ไม่ประมาท มีความเพียร อุทิศกายและใจอยู่
ก็ได้บรรลุเจโตวิมุตติชั่วคราวนั้นอีก

ครั้งนั้น ท่านพระโคธิกะได้มีความคิดดังนี้ว่า “เราได้เสื่อมจากเจโตวิมุตติชั่วคราว
๖ ครั้งแล้ว ทางที่ดีเราพึงนำศีลธรรมา^๒”

เชิงอรรถ :

^๑ เจโตวิมุตติชั่วคราว หมายถึงโลกียสมาบัติ (ส.ส.อ. ๑/๑๕๙/๑๗๔)

^๒ นำศีลธรรมา หมายถึงนำศีลธรรมาฆ่าตัวตาย คือตัดก้านคอ (ส.ข.อ. ๒/๘๗/๓๔๓, ส.ส.พ.อ. ๓/๘๗/๒๒)

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๔. มารสังยุต]

๓. ตติยวรรค ๓. โคธิกสูตร

ลำดับนั้น มารผู้มีบาปทราบความคิดคำนึงของท่านพระโคธิกะด้วยใจแล้ว
เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคด้วยคาถาว่า

ข้าแต่พระมหาวีระผู้มีปัญญามาก
ผู้รุ่งเรืองด้วยฤทธิ์และยศ
ผู้ก้าวล่วงเวรและภัยทั้งปวง ผู้มีพระจักขุ
ข้าพระองค์ขอถวายอภิวัตพระยุคลบาท
ข้าแต่พระมหาวีระผู้ทรงไว้ซึ่งความรุ่งเรือง
สาวกของพระองค์ถูกมรณะครอบงำแล้ว
มุ่งหวังความตายอยู่
ขอพระองค์จงทรงห้ามสาวกของพระองค์นั้นเถิด
ข้าแต่พระผู้มีพระภาคผู้ปรากฏในหมู่มชน
สาวกของพระองค์ยินดีในพระศาสนา
มีใจยังไม่ได้บรรลุ^๑ ยังเป็นพระเสขะอยู่
จะพึงมรณะได้อย่างไร

ขณะนั้น ท่านพระโคธิกะได้นำศีลธรรมมา ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบว่
"นี่คือมารผู้มีบาป" จึงได้ตรัสกับมารผู้มีบาปด้วยพระคาถาว่า

นักปราชญ์ทั้งหลายทำอย่างนี้แล
ย่อมไม่หวังใยชีวิต
พระโคธิกะถอนตัณหาพร้อมทั้งราก
ปรีนิพพานแล้ว

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมาตรัสว่า "มาเถิด ภิกษุ
ทั้งหลาย เราจักไปยังวิหารกาฬศิลา ข้างภูเขาอิสิคิลิ ซึ่งเป็นสถานที่ที่โคธิกกุลบุตร
นำศีลธรรมมา" ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว

ต่อมา พระผู้มีพระภาคเสด็จเข้าไปยังวิหารกาฬศิลา ข้างภูเขาอิสิคิลิ พร้อม
ด้วยภิกษุจำนวนมาก ได้ทอดพระเนตรเห็นท่านพระโคธิกะนอนคอบิดอยู่บนเตียง

เชิงอรรถ :

^๑ มีใจยังไม่ได้บรรลุ ในที่นี้หมายถึงยังไม่ได้บรรลุพระอรหัต (ส.ส.อ. ๑/๑๕๙/๑๗๕)

พระสูตรตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๔. มารสังยุต]

๓. ตติยวรรค ๓. โคธิกสูตร

แต่ไกลเที่ยว ก็สมัยนั้น กลุ่มคว้นกลุ่มหมอกลอยไปทางทิศตะวันออก ทิศตะวันตก
ทิศเหนือ ทิศใต้ ทิศเบื้องบน ทิศเบื้องล่าง และทิศเฉียง

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมาตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย
เธอทั้งหลายเห็นกลุ่มคว้นกลุ่มหมอกลอยไปทางทิศตะวันออก ทิศตะวันตก ทิศเหนือ
ทิศใต้ ทิศเบื้องบน ทิศเบื้องล่าง และทิศเฉียงหรือไม่” เมื่อภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนอง
พระดำรัสแล้ว จึงตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย นั้นแลคือมารผู้มีบาป คันทวาริญาณ^๑
ของโคธิกกุลบุตรด้วยคิดว่า ‘วิญญาณของโคธิกกุลบุตรสถิตอยู่ ณ ที่ไหน’ ภิกษุ
ทั้งหลาย โคธิกกุลบุตรไม่มีวิญญาณสถิตอยู่ ประนิพพานแล้ว”

ครั้งนั้น มารผู้มีบาปถือพิณสี่เหลืองเหมือนผลมะตูมสุก เข้าไปเฝ้าพระผู้มี
พระภาคถึงที่ประทับ ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคด้วยคาถาว่า

ข้าพระองค์ค้นหาทั้งทิศเบื้องบน

ทิศเบื้องล่าง ทิศเบื้องขวาง

คือทั้งทิศใหญ่และทิศเฉียง ก็ไม่พบ

ท่านพระโคธิกะนั้นไป ณ ที่ไหนเล่า

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

นักปราชญ์ผู้ใดสมบุรณ์ด้วยปัญญา

มีปกติเฟื่องพินิจ ยินดีในฉานทุกเมื่อ

พากเพียรอยู่ตลอดวันและคืน ไม่เสียดายชีวิต

ชนะกองทัพมัจจุแล้ว ไม่กลับมาสู่ภพใหม่

นักปราชญ์นั้น คือโคธิกกุลบุตร

ได้ถอนตัณหาพร้อมทั้งราก ประนิพพานแล้ว

พิณได้พลัดตกจากรักแร้

ของมารผู้มีความสำเร็จ

ในลำดับนั้น มารผู้เป็นยักษ์นั้นเสียใจ

จึงหายตัวไป ณ ที่นั่นเอง

โคธิกสูตรที่ ๓ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ วิญญาณ ในที่นี้หมายถึงปฏิสนธิจิต (ส.ส.อ. ๑/๑๕๙/๑๗๖)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๑๕ หน้า :๒๐๗ }

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๔. มารสังยุต]

๓. ตติยวรรค ๔. สัตตวัสสานุพันธสูตร

๔. สัตตวัสสานุพันธสูตร

ว่าด้วยมารหาโอกาสทำลายพระพุทธเจ้าตลอด ๗ ปี

[๑๖๐] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่ต้นอชปาลนิโครธ ใกล้ฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา ตำบลอุรุเวลา สมัยนั้น มารผู้มีบาปติดตามพระผู้มีพระภาค คอยหาโอกาสตลอด ๗ ปี ก็ยังไม่ได้โอกาส ภายหลังมารผู้มีบาปเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับแล้ว ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคด้วยคาถาว่า

ท่านถูกความเศร้าโศกทับถมหรือ

จึงมาชบเซาอยู่ในป่าอย่างนี้

ท่านเสื่อมจากทรัพย์สมบัติหรือ

หรือว่ากำลังปรารถนาอะไรอยู่

ท่านได้ทำความเสียหายร้ายแรงอะไรไว้ในหมู่บ้านหรือ

เพราะเหตุไรท่านจึงไม่เป็นมิตรกับชนทั้งปวงเล่า

หรือว่าท่านเป็นมิตรกับใคร ๆ ไม่ได้

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ท่านผู้เป็นเฝ้าพันธู์ของบุคคลผู้ประมาท

เราขุดรากของความเศร้าโศกได้หมดแล้ว

ไม่มีความเสียหาย ไม่เศร้าโศก เฟงพินิจอยู่

เราตัดความติดแน่นคือความโลภในภพทั้งปวง

ไม่มีอาสวะ เฟงพินิจอยู่

มารกราบทูลว่า

ชนเหล่าใดกล่าวถึงสิ่งใดว่า 'นี่ของเรา'

ทั้งยังกล่าวว่า 'ของเรา'

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๔. มารสังยุต]

๓. ตติยวรรค ๔. สัตตวัสสานุพันธสูตร

ถ้าใจของท่านยังฝังอยู่ในสิ่งนั้น
สมณะ ท่านก็จะไม่พ้นจากเราไปได้^๑

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ชนเหล่าใดกล่าวถึงสิ่งใด สิ่งนั้นไม่ใช่ของเรา
ชนเหล่าใดกล่าว ชนเหล่านั้นไม่ใช่เรา
มารผู้มีบาป ท่านจงรู้อย่างนี้
ท่านย่อมไม่เห็นแม่ทางของเรา^๒

มารกราบทูลว่า

ถ้าท่านรู้จักทางอันปลอดภัย
เป็นที่ให้ถึงอมตะ ก็จงจากไปคนเดียวเถิด
จะต้องพรา้สอนคนอื่นทำไมเล่า

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ชนเหล่าใดเป็นผู้มุ่งไปสู่ฝั่ง
ชนเหล่านั้นย่อมถามถึงนิพพานอันมิใช่ที่อยู่ของมาร
เราถูกชนเหล่านั้นถามก็จักบอกเขาว่า
สิ่งใดเป็นความจริง สิ่งนั้นไม่มีอุปธิ

มารกราบทูลว่า "ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ มีสระโบกขรณีในที่ที่ไม่ไกลบ้านหรือนิคม ในสระนั้นมีปูอยู่ ครั้นนั้น เด็กชายหรือเด็กหญิงจำนวนมากออกจากบ้านหรือนิคมนั้นแล้ว เข้าไปยังสระโบกขรณีนั้น จับปูนั้นขึ้นจากน้ำวางไว้บนบก ปูนั้นก็ชูก้ามทั้งสองออก เด็กชายหรือเด็กหญิงเหล่านั้นพึงริด พึงหัก พึงทำลายก้ามนั้นทุก ๆ ก้ามด้วยไม้หรือก้อนหิน ก็เมื่อเป็นอย่างนั้น ปูนั้นถูกริดก้าม ถูกหักก้าม ถูกทำลาย

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเทียบคาถาข้อ ๑๕๕ หน้า ๑๙๘ ในเล่มนี้

^๒ ดูเทียบคาถาข้อ ๑๕๕ หน้า ๑๙๘ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๔. มารสังยุต]

๓. ดติยวรรค ๕. มารธิดุสูตร

กำหมัดแล้ว ย่อมไม่อาจไต่ลงไปสู่สระโบกขรณีนั้นเหมือนแต่ก่อน ฉันใด อารมณ
แม้ทุกชนิดอันเป็นวิสัยของมาร ที่ทำให้สัตว์เสพติด ทำให้สัตว์ดิ้นรน อารมณนั้น
ทั้งหมดอันพระผู้มีพระภาคตรองน หักราน ย่ำยีหมัดแล้ว บัดนี้ ข้าพระองค์ผู้
คอยหาโอกาส ย่อมไม่อาจเข้าไปใกล้พระผู้มีพระภาคได้อีก ฉันนั้น”

ครั้งนั้นแล มารผู้มีบาปได้ภาษิตคาถาอันเป็นที่ตั้งแห่งความเบื่อหน่ายเหล่านี้
ในสำนักของพระผู้มีพระภาคว่า

กาเห็นก้อนหินมีสีเหมือนมันขัน

จึงบินโฉบลงด้วยคิดว่า

‘เราพึงได้อาหารโอชะในที่นี้เป็นแน่’

ความยินดีพึงเกิดขึ้นโดยแท้

กาไม่ได้ความยินดีในที่นั้น

จึงโฉบบินไปจากที่นั้น ข้าแต่พระโคตม

ข้าพระองค์ ก็เหมือนกามาพบก้อนหิน ฉะนั้น

ขอจากไปก่อน

สัตตวัสสานุพันธสูตรที่ ๔ จบ

๕. มารธิดุสูตร

ว่าด้วยธิดามาร

[๑๖๑] ครั้งนั้น มารผู้มีบาปครั้นกล่าวคาถาอันเป็นที่ตั้งแห่งความเบื่อหน่าย
เหล่านี้ ในสำนักของพระผู้มีพระภาคแล้ว จึงหลีกจากที่นั้นไปนั่งขัดสมาธิที่พื้นดิน
ไม่ไกลจากพระผู้มีพระภาค เป็นผู้นิ่ง เกื้อเขิน คอดก ก้มหน้า ชบเซา หมดปฏิภาณ
ไข่ม้อยไม่เขี่ยพื้นดินอยู่

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๔. มารสังยุต]

๓. ดติยวรรค ๕. มารธิดสูตร

ครั้งนั้น ธิดามาร คือ นางตันทหา นางอรดี และนางราคา เข้าไปหามาร
ผู้มีบาปถึงที่อยู่แล้ว กล่าวกับมารผู้มีบาปด้วยคาถาว่า

ท่านพ่อ ท่านเสียใจด้วยเหตุไร
หรือเศร้าโศกถึงบุรุษคนไหน
พวกดิฉันจักใช้บ่วงคือราคะนำมาถวาย
เหมือนบุคคลคล้องช้างป่านามา ฉะนั้น
บุรุษนั้นจักตกอยู่ในอำนาจของท่านพ่อ
มารกล่าวว่า

บุรุษนั้นเป็นพระอรหันต์
เป็นพระสุดในโลก ก้าวล่วงบ่วงแห่งมารได้แล้ว
ใคร ๆ พึงนำมาด้วยราคะไม่ได้ง่าย ๆ
เพราะฉะนั้น เราจึงเศร้าโศกมาก

ครั้งนั้น ธิดามาร คือ นางตันทหา นางอรดี และนางราคา เข้าไปเฝ้าพระผู้มี
พระภาคถึงที่ประทับแล้วกราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “ข้าแต่พระสมณะ พวก
หม่อมฉันจะขอปรนนิบัติพระยุคลบาทของพระองค์”

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคไม่ทรงใส่พระทัยถึงคำของธิดามารนั้น เนื่องจาก
พระองค์ทรงหลุดพ้น เพราะธรรมเป็นที่สิ้นอุปธิอันยอดเยี่ยมแล้ว

ต่อมา ธิดามาร คือ นางตันทหา นางอรดี และนางราคา พากันจากไป ณ
ที่สมควรแล้วปรึกษากันอย่างนี้ว่า “พวกบุรุษมีความประสงค์ต่าง ๆ กัน ทางที่ดี
พวกเราควรเนรมิตเพศเป็นสาววิัยรูน คนละหนึ่งร้อย”

ลำดับนั้น ธิดามาร คือ นางตันทหา นางอรดี และนางราคา จึงเนรมิตเพศเป็น
สาววิัยรูนคนละหนึ่งร้อย เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับแล้วกราบทูลดังนี้ว่า
“ข้าแต่พระสมณะ พวกหม่อมฉันจะขอปรนนิบัติพระยุคลบาทของพระองค์”

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๔. มารสังยุต]

๓. ดติยวรรค ๕. มารธิดสูตร

พระผู้มีพระภาคไม่ทรงใส่พระทัยถึงคำของธิดามารนั้น เนื่องจากพระองค์ทรง หลุดพ้น เพราะธรรมเป็นที่สิ้นอุปธิอันยอดเยี่ยมแล้ว

ต่อมา ธิดามาร คือ นางตันทา นางอรดี และนางราคา พากันจากไป ณ ที่สมควรแล้วปรึกษากันอย่างนี้ว่า “พวกบุรุษมีความประสงค์ต่าง ๆ กัน ทางที่ดี พวกเราควรเนรมิตเพศเป็นผู้หญิงที่ยังไม่เคยคลอดบุตรคนละหนึ่งร้อย”

ลำดับนั้น ธิดามาร คือ นางตันทา นางอรดี และนางราคา เนรมิตเพศ เป็นหญิงที่ยังไม่เคยคลอดบุตรคนละหนึ่งร้อย เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ แล้วกราบทูลอย่างนี้ว่า “ข้าแต่พระสมณะ พวกหม่อมฉันจะขอปรนนิบัติพระยุคลบาท ของพระองค์”

แม้ถึงอย่างนั้น พระผู้มีพระภาคก็มีได้ทรงใส่พระทัยถึงเลย เนื่องจากพระองค์ ทรงหลุดพ้น เพราะธรรมเป็นที่สิ้นอุปธิอันยอดเยี่ยมแล้ว

ฝ่ายนางตันทา นางอรดี และนางราคา พากันจากไป ณ ที่สมควรแล้ว ปรึกษากันอย่างนี้ว่า “พวกบุรุษมีความประสงค์ต่าง ๆ กัน ทางที่ดีพวกเราควร เนรมิตเพศเป็นผู้หญิงคลอดบุตรแล้วคราวเดียวคนละหนึ่งร้อย”

ลำดับนั้น นางตันทา ฯลฯ จึงเนรมิตเพศเป็นผู้หญิงคลอดบุตรแล้วคราวเดียว คนละหนึ่งร้อย เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ฯลฯ เนื่องจากพระองค์ทรง หลุดพ้น เพราะธรรมเป็นที่สิ้นอุปธิอันยอดเยี่ยมแล้ว

ต่อมา นางตันทา ฯลฯ จึงเนรมิตเพศเป็นผู้หญิงที่คลอดบุตรแล้ว ๒ คราว คนละหนึ่งร้อย เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ฯลฯ เนื่องจากพระองค์ทรง หลุดพ้น เพราะธรรมเป็นที่สิ้นอุปธิอันยอดเยี่ยมแล้ว

ลำดับนั้น นางตันทา ฯลฯ จึงเนรมิตเพศเป็นผู้หญิงกลางคนคนละหนึ่งร้อย เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ฯลฯ เนื่องจากพระองค์ทรงหลุดพ้น เพราะ ธรรมเป็นที่สิ้นอุปธิอันยอดเยี่ยมแล้ว

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๔. มารสังยุต]

๓. ดติยวรรค ๕. มารธิดุสูตร

ลำดับนั้น นางตณหา ฯลฯ จึงเนรมิตเพศเป็นหญิงแก่คนละหนึ่งร้อย เข้าไป
เฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ฯลฯ เนื่องจากพระองค์ทรงหลุดพ้น เพราะธรรม
เป็นที่สิ้นอุปธิอันยอดเยี่ยมแล้ว

ลำดับนั้น ธิดามาร คือ นางตณหา นางอรดี และนางราคา พากันจากไป ณ
ที่สมควรแล้วพูดกันว่า “เรื่องนี่จริงดังบิดาของเราได้พูดไว้ว่า

บุรุษนั้นเป็นพระอรหันต์

เป็นพระสுகตในโลก ก้าวล่วงบ่วงแห่งมารได้แล้ว

ใคร ๆ พึงนำมาด้วยราคาไม่ได้ง่าย ๆ

เพราะฉะนั้น เราจึงเศร้าโศกมาก

อนึ่ง ถ้าพวกเราพึงเล่าโลมสมณะหรือพราหมณ์ใดที่ยังไม่หมดราคา ด้วยความ
พยายามอย่างนี้ หทัยของสมณะหรือพราหมณ์นั้นพึงแตก โลหิตอุณ ๆ พึงพุ่งออก
จากปาก หรือเขาพึงบ้า หรือว่ามีจิตฟุ้งซ่าน เหมือนอย่างต้นอ้อสดถูกลมพัดขาด
เหี่ยวเฉาแห้งไป แม้นั้นใด สมณะหรือพราหมณ์นั้นพึงหงอยเหงา ชุบซัดเหี่ยวแห้งไป
ฉนั้นเหมือนกัน”

ครั้นแล้ว ธิดามาร คือ นางตณหา นางอรดี และนางราคา พากันเข้าไปเฝ้า
พระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับแล้วยืนอยู่ ณ ที่สมควร นางตณหาธิดามารยืนอยู่ ณ
ที่สมควรแล้วได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคด้วยคาถาว่า

ท่านถูกความเศร้าโศกทับถมหรือ

จึงมาชบเซาอยู่ในป่าอย่างนี้

ท่านเสื่อมจากทรัพย์สมบัติหรือ

หรือว่ากำลังปรารถนาอะไรอยู่

ท่านได้ทำความเสียหายร้ายแรงอะไรไว้ในหมู่บ้านหรือ

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๔. มารสังยุต]

๓. ดติยวรรค ๕. มารธิดุสูตร

เพราะเหตุไรท่านจึงไม่เป็นมิตรกับชนทั้งปวงเล่า

หรือว่าท่านเป็นมิตรกับใคร ๆ ไม่ได้^๑

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

เราชนะเสนามารคือรูปที่น่ารัก

และรูปที่น่าพอใจแล้ว เฟงพินิจอยู่ผู้เดียว ได้รับความสุข

เพราะเหตุนั้นเราจึงไม่เป็นมิตรกับชนทั้งปวง

เพราะความเป็นมิตรกับใคร ๆ ไม่สำเร็จประโยชน์แก่เรา

ลำดับนั้น นางอรติธิดามาร ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคด้วยคาถาว่า

ภิกษุในศาสนานี้มากไปด้วยวิหαρธรรมอย่างไหน

จึงข้ามโอชะทั้ง ๕^๒ ได้

บัดนี้ ท่านข้ามโอชะที่ ๖^๓ ได้แล้วหรือ

บุคคลเฟงฌานอย่างไหนมาก

กามสัญญาทั้งหลายจับยึดเขาไม่ได้ จึงห่างเหินไป

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

บุคคลมีกายอันสงบ มีจิตหลุดพ้นดีแล้ว

เป็นผู้ไม่มีอะไร ๆ เป็นเครื่องปรุงแต่ง

มีสติ ไม่มีความอาลัย รู้ทั่วธรรม

มีปกติเฟงพินิจอยู่ด้วยฌานที่ ๔ อันหาวิตกมิได้

ย่อมไม่กำเริบ ไม่ชานไป ไม่เป็นผู้ย่อท้อ

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเทียบคาถาข้อ ๑๖๐ หน้า ๒๐๘ ในเล่มนี้

^๒ โอชะทั้ง ๕ ในที่นี้หมายถึงโอชะคือกิเลสอันเป็นไปทางทวารทั้ง ๕ (คือ ตา หู จมูก ลิ้น และกาย) (ส.ส.อ. ๑/๑๖๑/๑๗๙)

^๓ โอชะที่ ๖ หมายถึงโอชะคือกิเลสอันเป็นไปทางมโนทวาร ได้แก่ กิเลสที่เกิดขึ้นในใจ (ส.ส.อ. ๑/๑๖๑/๑๗๙)

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๔. มารสังยุต]

๓. ดติยวรรค ๕. มารธิดุสูตร

ภิกษุในศาสนานี้มากไปด้วยวิหαρธรรมอย่างนี้
 จึงข้ามโอฆะทั้ง ๕ ได้
 บัดนี้ เธอข้ามโอฆะที่ ๖ ได้แล้ว
 ภิกษุผู้เพ่งฌานอย่างนี้มาก
 กามสัญญาทั้งหลายจับยึดเธอไม่ได้ จึงห่างเหินไป
 ลำดับนั้น นางราคาศิดามาร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคด้วยคาถาว่า
 พระศาสดาผู้นำหมู่สงฆ์
 ได้ตัดตัณหาขาดแล้ว และชนผู้มีศรัทธาเป็นอันมาก
 จักประพฤติตามได้แน่
 พระศาสดาพระองค์นี้เป็นผู้ไม่มีความอาลัย
 ตัดขาดจากมือมัจจุราชได้แล้ว
 จักนำหมู่ชนเป็นอันมากไปสู่ฝั่งได้แน่
 พระผู้มีพระภาคตรัสว่า
 พระตถาคตทั้งหลายผู้เป็นมหาวิระ
 ย่อมนำสัตว์ไปด้วยพระสัทธรรม
 เมื่อพระตถาคตนำไปอยู่โดยธรรม
 ความริษยาจะมีแก่ท่านผู้รู้ได้อย่างไร
 ลำดับนั้น ศิดามาร คือ นางตัณหา นางอรดี และนางราคา พากันเข้าไปหา
 มารผู้มีบาปถึงที่อยู่ มารผู้มีบาปเห็นศิดามาร คือ นางตัณหา นางอรดี และนางราคา
 มาแต่ไกล จึงได้กล่าวคาถาทั้งหลายว่า
 พวกเธอช่างโง่เขลา พากันทำลายภูเขาด้วยกำนบัว
 ขุดภูเขาด้วยเล็บ เคี้ยวเหล็กด้วยฟัน

พระสูตรตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๔. มารสังยุต]

๓. ตติยวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

พวกเธออาศัยพระโคดมหาที่พึ่ง

จะเป็นจุดคนวางหินไว้บนศีรษะแล้วเจาะหาที่พึ่งในบาดาล ฉะนั้น

พวกเธอเหมือนเอาหนามมายอกอก(พ่อ) จงหลีกไปเสียเถิด

(พระธรรมสังคากาจารย์กล่าวว่)

พระศาสดาได้ขับไล่นางตณหา นางอรดี และนางราคา

ผู้มีรูปนาทศนายิ่ง ซึ่งได้มาในที่นั้นให้หนีไป

ดจลมพัตตปุณฺน ฉะนั้น

มารธิดสูตรที่ ๕ จบ

วรรคที่ ๓ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. สัมพหุลสูตร

๒. สมัทธิตสูตร

๓. โคธิกสูตร

๔. สัตตวัสสานุพันธสูตร

๕. มารธิดสูตร

พระสูตรว่าด้วยมาร ๕ สูตรนี้ พระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐทรงแสดงไว้แล้ว

มารสังยุต จบบริบูรณ์

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๕. ภิกขุณีสังยุต]

๑. อาฬวกาสุต

๕. ภิกขุณีสังยุต

๑. อาฬวกาสุต

ว่าด้วยอาฬวกาภิกษุณี

[๑๖๒] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถ-
บิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้นเวลาเช้า อาฬวกาภิกษุณีครองอันตรวาสก
ถือบาตรและจีวร เข้าไปบิณฑบาตยังกรุงสาวัตถี กลับจากบิณฑบาต ภายหลังจากฉัน
ภัตตาหารเสร็จแล้ว ต้องการวิเวก(ความสงบ) จึงเข้าไปในป่าอันธวัน ลำดับนั้น
มารผู้มีบาปประสงค์จะให้อาฬวกาภิกษุณีเกิดความกลัว ความหวาดสะดุ้ง ความขนพอง
สยองเกล้า และประสงค์จะให้เคลื่อนจากวิเวก จึงเข้าไปหาอาฬวกาภิกษุณีถึงที่อยู่
ได้กล่าวกับอาฬวกาภิกษุณีด้วยคาถาว่า

ในโลกไม่มีเครื่องสลัดออก(จากทุกข์)

ท่านจักทำอะไรด้วยวิเวกเล่า

ท่านจงเสพความยินดีในกามเถิด

อย่าได้มีความเสียใจในภายหลังเลย

ลำดับนั้น อาฬวกาภิกษุณีได้มีความคิดตั้งนี้ว่า "นี้ใครหนอมากล่าวคาถา
จะเป็นมนุษย์หรืออมมนุษย์กันแน่" อาฬวกาภิกษุณีได้มีความคิดตั้งนี้อีกว่า "นี่คือมาร
ผู้มีบาป ประสงค์จะให้เราเกิดความกลัว ความหวาดสะดุ้ง ความขนพองสยองเกล้า
และประสงค์จะให้เคลื่อนจากวิเวก จึงกล่าวคาถา" อาฬวกาภิกษุณีทราบว่ "นี่คือ
มารผู้มีบาป" จึงได้กล่าวกับมารผู้มีบาปด้วยคาถาว่า

ในโลกนี้มีเครื่องสลัดออก(จากทุกข์)

เราสัมพัสดีแล้วด้วยปัญญา

มารผู้มีบาป ผู้เป็นเผ่าพันธุ์ของผู้ประมาท

ท่านไม่รู้จักทางนั้น

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๕. ภิกขุณีสังยุต]

๒. โสมาสูตร

กามทั้งหลายเปรียบด้วยดอกและหลาว

กองกามทั้งหลายนั้นประหนึ่งผีร้าย

ท่านกล่าวความยินดีในกามใด

ความไม่ยินดีนั้นได้มีแล้วแก่เรา

ลำดับนั้น มารผู้มีบาปเป็นทุกข์เสียใจว่า “อาฬวีภิกษุณีรู้จักเรา” จึงหายตัวไป ณ ที่นั่นเอง

อาฬวีภิกษุณีที่ ๑ จบ

๒. โสมาสูตร

ว่าด้วยโสมาภิกษุณี

[๑๖๓] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

ครั้งเวลาเช้า โสมาภิกษุณีครองอันตราวาสก ถือบาตรและจีวร เข้าไปบิณฑบาตยังกรุงสาวัตถี กลับจากบิณฑบาต ภายหลังจากฉันภัตตาหารเสร็จแล้ว เข้าไปยังป่าอันธวัณเพื่อพักกลางวัน ถึงป่าอันธวัณแล้วจึงนั่งพักกลางวันที่โคนต้นไม้แห่งหนึ่ง

ลำดับนั้น มารผู้มีบาปประสงค์จะให้โสมาภิกษุณีเกิดความกลัว ความหวาดสะดุ้ง ความขนพองสยองเกล้า และประสงค์จะให้เคลื่อนจากสมาธิ จึงเข้าไปหาโสมาภิกษุณีถึงที่นั่งพักแล้ว ได้กล่าวกับโสมาภิกษุณีด้วยคาถาว่า

ฐานะไดอันประเสริฐอย่างยิ่ง

คือพระอรหันต์ซึ่งฤาษีทั้งหลายพึงบรรลุ

อันบุคคลเหล่าอื่นให้สำเร็จได้ยาก

ท่านเป็นหญิงมีปัญญาแค่ ๒ นิ้ว^๑

ไม่สามารถจะบรรลุฐานะนั้นได้^๒

ลำดับนั้น โสมาภิกษุณีได้มีความคิดตั้งนี้ว่า “นี่ใครหนอมากล่าวคาถา จะเป็นมนุษย์หรืออมนุษย์กันแน่” ทันใดนั้น โสมาภิกษุณีได้มีความคิดตั้งนี้อีกว่า “นี่คือ

เชิงอรรถ :

^๑ มีปัญญาแค่ ๒ นิ้ว หมายถึงมีปัญญาน้อย คือมีปัญญาแค่ใช้สองนิ้วหยิบปุยฝ้ายกรอด้าย (ส.ส.อ. ๑/๑๖๓/๑๘๐)

^๒ ดู ขุ.เถรี. (แปล) ๒๖/๖๑/๕๖๕

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๕. กิษุณีสังยุต]

๓. กิสาโคตมีสูตร

มารผู้มีบาป ประสงค์จะให้เราเกิดความกลัว ความหวาดสะดุ้ง ความขนพองสยองเกล้า และประสงค์จะให้เคลื่อนจากสมาธิ จึงกล่าวคาถา”

ครั้งนั้นแล โสมาภิกษุณีทราบว่ “นี่คือมารผู้มีบาป” จึงได้กล่าวกับมารผู้มีบาปด้วยคาถาว่

เมื่อจิตตั้งมั่นดี เมื่อญาณเป็นไปอยู่

เมื่อเห็นแจ้งธรรมโดยชอบ

ความเป็นหญิงจะทำอะไรเราได้

ผู้ใดมีความคิดเห็นแน่นอนอย่างนี้ว่

เราเป็นสตรีหรือว่เราเป็นบุรุษ

ผู้ที่ยังมีความเกาะเกี่ยวว่เรา มีอยู่

มารควรจะกล่าวกับผู้นั้นเถิด^๑

ลำดับนั้น มารผู้มีบาปเป็นทุกข์เสียใจว่ “โสมาภิกษุณีรู้จักเรา” จึงหายตัวไป ณ ที่นั่นเอง

โสมสูตรที่ ๒ จบ

๓. กิสาโคตมีสูตร

ว่ด้วยกิสาโคตมีภิกษุณี

[๑๖๕] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

ครั้งเวลาเช้า กิสาโคตมีภิกษุณีครองอันตรวาสก ถือบาตรและจีวร เข้าไปบิณฑบาตยังกรุงสาวัตถี กลับจากบิณฑบาต ภายหลังจากฉันภัตตาหารเสร็จแล้ว เข้าไปยังป่าอันธวัณเพื่อพักกลางวัน ถึงป่าอันธวัณแล้วจึงนั่งพักกลางวันที่โคนต้นไม้แห่งหนึ่ง ลำดับนั้น มารผู้มีบาปประสงค์จะให้กิสาโคตมีภิกษุณีเกิดความกลัว ความหวาดสะดุ้ง ความขนพองสยองเกล้า และประสงค์จะให้เคลื่อนจากสมาธิ จึงเข้าไปหากิสาโคตมีภิกษุณีถึงที่นั่นพักแล้ว ได้กล่าวกับกิสาโคตมีภิกษุณีด้วยคาถาว่

เชิงอรรถ :

^๑ ดู ขุ.เถรี. (แปล) ๒๖/๖๑/๕๖๕

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๕. ภิกขุณีสังยุต]

๔. วิชาสูตร

บุตรท่านตายแล้ว มาอยู่กลางป่าคนเดียว

เหมือนคนที่ร้องไห้อยู่โดดเดี่ยว

กำลังแสวงหานุรุษหรืออย่างไร

ลำดับนั้น กิสาโคตมีภิกษุณีได้มีความคิดดังนี้ว่า “นี่ใครหนอมากล่าวคาถา
จะเป็นมนุษย์หรืออมมนุษย์กันแน่” ทันใดนั้น กิสาโคตมีภิกษุณีได้มีความคิดดังนี้อีกว่า
“นี่คือมารผู้มีบาป ประสงค์จะให้เรากเกิดความกลัว ความหวาดสะดุ้ง ความขนพอง
สยองเกล้า และประสงค์จะให้เคลื่อนจากสมาธิ จึงกล่าวคาถา”

ครั้งนั้นแล กิสาโคตมีภิกษุณีทราบว่ “นี่คือมารผู้มีบาป” จึงได้กล่าวกับมาร
ผู้มีบาปด้วยคาถาว่า

บุตรเราตายมานานแล้ว

นุรุษทั้งหลายก็มีความตายนี้เป็นที่สุดเหมือนกัน

เราไม่เศร้าโศก ไม่ร้องไห้ ไม่กลัวความตายนั้นหรอก

ท่านผู้มีอายุ เรากำจัดความเพลิดเพลนในสิ่งทั้งปวง

ทำลายความมืด ขณะกองทัพมัจจุแล้ว อยู่อย่างไม่มีอาสวะ

ลำดับนั้น มารผู้มีบาปเป็นทุกข์เสียใจว่า “กิสาโคตมีภิกษุณีรู้จักเรา” จึงหายตัว
ไป ณ ที่นั่นเอง

กิสาโคตมีสูตรที่ ๓ จบ

๔. วิชาสูตร

ว่าด้วยวิชาภิกษุณี

[๑๖๕] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

ครั้นเวลาเช้า วิชาภิกษุณีครองอันตรวาสก ฯลฯ จึงนั่งพักกลางวันที่โคนต้น
ไม้แห่งหนึ่ง ลำดับนั้น มารผู้มีบาปประสงค์จะให้วิชาภิกษุณีเกิดความกลัว ความ
หวาดสะดุ้ง ความขนพองสยองเกล้า และประสงค์จะให้เคลื่อนจากสมาธิ จึงเข้าไป
หาวิชาภิกษุณีถึงที่นั่งพักแล้ว ได้กล่าวกับวิชาภิกษุณีด้วยคาถาว่า

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๕. ภิกขุนี้สังยุต]

๔. วิชาสูตร

เธอยังสาวมีรูปงาม และฉันเองก็ยิ่งหนุ่มแน่น

มาเกิดน้องนาง เรามาร่วมบรรเลงดนตรีเครื่องห้า^๑

ให้สำเร็จสำราญกันเกิด

ลำดับนั้น วิชาภิกษุณีได้มีความคิดตั้งนี้ว่า "นี่ใครหนอมากล่าวคาถา จะเป็น
มนุษย์หรืออมนุษย์กันแน่" ทันใดนั้น วิชาภิกษุณีได้มีความคิดตั้งนี้อีกว่า "นี่คือมาร
ผู้มีบาป ประสงค์จะให้เรากើงความกลัว ความหวาดสะดุ้ง ความขนพองสยองเกล้า
และประสงค์จะให้เคลื่อนจากสมาธิ จึงกล่าวคาถา"

ครั้งนั้นแล วิชาภิกษุณีทราบว่ "นี่คือมารผู้มีบาป" จึงได้กล่าวกับมาร
ผู้มีบาปด้วยคาถาว่

มาร รูป เสียง กลิ่น รส

และโผฏฐัพพะซึ่งเป็นที่รุกรมย์ใจ

เราขอมอบให้ท่านผู้เดียว เราไม่ต้องการสิ่งนั้น

เราอึดอึดระอาด้วยกายเอนี้

ที่มีแต่จะแตกทำลายเปื่อยพังไป

กามตัณหาเราถอนได้แล้ว

ความมืดในสัตว์ทั้งหลายที่อยู่จึรูปภพ

ที่ดำรงอยู่ในรูปภพและในสมาบัติอันสงบทั้งปวง

เราก็กำจัดได้หมดแล้ว

ลำดับนั้น มารผู้มีบาปเป็นทุกข์เสียใจว่ "วิชาภิกษุณีรู้จักเรา" จึงหายตัวไป
ณ ที่นั่นเอง

วิชาสูตรที่ ๔ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ดนตรีเครื่อง ๕ คือ อาตตะ โทณ, วิตตะ ตะโพน, อาตตวิตตะ บัณเฑาะว์, ขณะ กังสดาล, สลึระ ปี่หรือสังข์
(ข.วิ.อ. ๓๔/๓๗)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๑๕ หน้า :๒๒๑ }

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๕. ภิกขุนี้สังยุต]

๕. อุปปลวณนาสูตร

๕. อุปปลวณนาสูตร

ว่าด้วยอุบลวรรณาภิกษุณี

[๑๖๖] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

ครั้งเวลาเช้า อุบลวรรณาภิกษุณีครองอันตรวาสก ถือบาตรและจีวร ฯลฯ ได้ยืนอยู่ที่โคนต้นสาละซึ่งมีดอกบานสะพรั่งต้นหนึ่ง ลำดับนั้น มารผู้มีบาปประสงค์ จะให้อุบลวรรณาภิกษุณีเกิดความกลัว ความหวาดสะดุ้ง ความขนพองสยองเกล้า และประสงค์จะให้เคลื่อนจากสมาธิ จึงเข้าไปหาอุบลวรรณาภิกษุณีถึงที่ยืนอยู่ ได้กล่าวกับอุบลวรรณาภิกษุณีด้วยคาถาว่า

ภิกษุณี ท่านเข้าไปใกล้ต้นสาละ

ซึ่งมีดอกบานสะพรั่งถึงยอดแล้ว

ยืนอยู่แต่ผู้เดียวที่โคนต้นสาละนั้น

อนึ่ง ผีพรรณของท่านไม่เป็นสองรองใคร

ท่านไม่กลัวความสามหาวของพวกนักเลงเจ้าชู้หรือ^๑

ลำดับนั้น อุบลวรรณาภิกษุณีได้มีความคิดดังนี้ว่า “นี่ใครหนอมากล่าวคาถา จะเป็นมนุษย์หรืออมนุษย์กันแน่” ทันใดนั้น อุบลวรรณาภิกษุณีได้มีความคิดดังนี้อีกว่า “นี่คือมารผู้มีบาป ประสงค์จะให้เราเกิดความกลัว ฯลฯ จึงกล่าวคาถา”

ครั้งนั้นแล อุบลวรรณาภิกษุณีทราบว่ “นี่คือมารผู้มีบาป” จึงได้กล่าวกับมารผู้มีบาปด้วยคาถาว่า

แม้นักเลงตั้งแสนมาในที่นี้ เราก็กไม่สะดุ้ง

แม้เพียงขนของเราก็กไม่หวั่นไหว ไม่สั่นสะเทือน

มาร เราแม่ผู้เดียวก็กไม่กลัวท่าน

เรานี้จะหายตัวไปหรือเข้าห้องท่าน

แม้จะยืนอยู่ ณ ระหว่างดวงตา ท่านก็กไม่เห็นเรา

เชิงอรรถ :

^๑ ดู ขุ.เถรี. (แปล) ๒๖/๒๓๐/๕๙๓

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๕. ภิกขุณีสังยุต]

๖. จาลาสูต

เราเป็นผู้ชำนาญในจิต เจริญอิทธิบาทดีแล้ว

พ้นจากเครื่องผูกทุกชนิด

เราไม่กลัวท่านหรือ ท่านผู้มีอายุ

ลำดับนั้น มารผู้มีบาปเป็นทุกข์เสียใจว่า “อุบลวรรณาภิกษุณีรู้จักเรา” จึงหายตัวไป ณ ที่นั่นเอง

อุปปลวณาสูตที่ ๕ จบ

๖. จาลาสูต

ว่าด้วยจาลาภิกษุณี

[๑๖๗] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

ครั้งเวลาเช้า จาลาภิกษุณีครองอันตรวาสก ฯลฯ จึงนั่งพักกลางวันที่โคนต้นไม้แห่งหนึ่ง ลำดับนั้น มารผู้มีบาปเข้าไปหาจาลาภิกษุณีถึงที่อยู่ได้ถามจาลาภิกษุณีดังนี้ว่า “ภิกษุณี ท่านไม่ชอบใจอะไร”

จาลาภิกษุณีตอบว่า “ท่านผู้มีอายุ เราไม่ชอบความเกิดเลย”

มารผู้มีบาปกล่าวด้วยคาถาว่า

เพราะเหตุไร ท่านจึงไม่ชอบความเกิด

ผู้เกิดมาแล้วย่อมเสพกาม ใครให้ท่านยึดถือเรื่องนี้

อย่าเลยภิกษุณี ท่านจงชอบความเกิดเถิด

จาลาภิกษุณีกล่าวด้วยคาถาว่า

ความตายย่อมมีแก่ผู้ที่เกิดมาแล้ว

ผู้ที่เกิดมาแล้วย่อมประสบทุกข์

คือ การจองจำ การฆ่า ความเศร้าหมอง

เพราะฉะนั้น เราจึงไม่ชอบความเกิด

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๕. ภิกขุณีสังยุต]

๗. อุปจาลาสูต

พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมเหตุก้าวล่วงความเกิด
ทรงให้เราตั้งอยู่ในสัจจะเพื่อละทุกข์ทั้งปวง
สัตว์เหล่าใดเข้าถึงรูปภพและดำรงอยู่ในอรุภพ
สัตว์เหล่านั้นเมื่อยังไม่รู้ความดับจึงต้องมาสูภพอีก
ลำดับนั้น มารผู้มีบาปเป็นทุกข์เสียใจว่า “จาลาภิกษุณีรู้จักเรา” จึงหายตัวไป
ณ ที่นั่นเอง

จาลาสูตที่ ๖ จบ

๗. อุปจาลาสูต

ว่าด้วยอุปจาลาภิกษุณี

[๑๖๘] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

ครั้งเวลาเช้า อุปจาลาภิกษุณีครองอันตรวาสก ฯลฯ จึงนั่งพักกลางวันที่โคน
ต้นไม้แห่งหนึ่ง ลำดับนั้น มารผู้มีบาป ฯลฯ ได้ถามอุปจาลาภิกษุณีตั้งนี้ว่า “ภิกษุณี
ทำไมท่านจึงอยากจะเกิด”

อุปจาลาภิกษุณีตอบว่า “ท่านผู้มีอายุ เราไม่อยากเกิดในที่ไหน ๆ”

มารผู้มีบาป กล่าวด้วยคาถาว่า

ท่านจงตั้งจิตไว้ในพวกเทพชั้นดาวดึงส์

ชั้นยามา ชั้นดุสิต ชั้นนิมมานรดี

และชั้นปรนิมมิตวสวัตดีเถิด

ท่านจักได้เสวยความยินดี

อุปจาลาภิกษุณี กล่าวด้วยคาถาว่า

พวกเทพชั้นดาวดึงส์ ชั้นยามา

ชั้นดุสิต ชั้นนิมมานรดี และชั้นปรนิมมิตวสวัตดี

ยังผูกพันด้วยเครื่องผูกคือกาม

จำต้องกลับมาสู่อานาจมารอีก

โลกทั้งหมดเราร้อน โลกทั้งหมดคุกรุ่น

โลกทั้งหมดลุกโพลง โลกทั้งหมดสิ้นสะเกเหือน

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๕. ภิกขุณีสังยุต]

๘. สีสุปจาลาสูต

ใจของเรายินดีแน่นอนในนิพพาน ซึ่งไม่สิ้นสะเทือน
ไม่หวั่นไหว ที่ปฤชชนเสพไม่ได้ มีโชคดีของมาร
ลำดับนั้น มารผู้มีบาปเป็นทุกข์เสียใจว่า “อุปจาลาภิกษุณีรู้จักเรา” จึงหายตัว
ไป ณ ที่นั่นเอง

อุปจาลาสูตที่ ๗ จบ

๘. สีสุปจาลาสูต

ว่าด้วยสีสุปจาลาภิกษุณี

[๑๖๙] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี
ครั้งนั้น สีสุปจาลาภิกษุณีครองอันตรวาสก ฯลฯ จึงนั่งพักกลางวันที่โคนต้นไม้
แห่งหนึ่ง ลำดับนั้น มารผู้มีบาปเข้าไปหาสีสุปจาลาภิกษุณีถึงที่นั่งพัก ได้ถามสีสุป-
จาลาภิกษุณีดังนี้ว่า “ภิกษุณี ท่านชอบใจลัทธิของใคร”

สีสุปจาลาภิกษุณีตอบว่า “ท่านผู้มีอายุ เราไม่ชอบใจลัทธิของใครเลย”

มารผู้มีบาปกล่าวด้วยคาถาว่า

ท่านเป็นคนโง่ เจาะจงใคร

จึงปรากฏตัวเหมือนสมณะ

แต่ทำไมท่านจึงไม่ชอบใจลัทธิ

ท่านประพฤดิเรื่องนี้ เพราะความมมงายหรือไร

สีสุปจาลาภิกษุณีกล่าวด้วยคาถาว่า

เจ้าลัทธิภายนอกพระศาสนานี้

ย่อมจมอยู่ในทิฏฐิทั้งหลาย

เราไม่ชอบใจธรรมของพวกเขา

พวกเขาเป็นคนไม่ฉลาดในธรรม

พระพุทธเจ้าผู้เสด็จอุบัติในศากยตระกูล

ไม่มีบุคคลอื่นเปรียบ ทรงครอบงำสิ่งทั้งปวง

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๕. ภิกขุณีสังยุต]

๙. เสลาสสูตร

บรรเทาเสียซึ่งมาร ไม่ปราชัยในที่ทุกสถาน
 พ้นแล้วจากกิเลสทั้งปวง ไม่มีตัณหาและทิฏฐิอาศัย
 มีพระจักขุ ทรงเห็นธรรมทั้งปวง
 บรรลุธรรมเป็นที่สิ้นกรรมทุกอย่าง
 หลุดพ้นเพราะธรรมเป็นที่สิ้นอุปธิแล้ว
 พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้นเป็นศาสดาของเรา
 เราขอบใจคำสอนของพระองค์
 ลำดับนั้น มารผู้มีบาปเป็นทุกข์เสียใจว่า "สี่สพจาลาภิกษุณีรู้จักเรา" จึงหาย
 ตัวไป ณ ที่นั่นเอง

สี่สพจาลาสูตรที่ ๘ จบ

๙. เสลาสสูตร

ว่าด้วยเสลาภิกษุณี

[๑๗๐] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

ครั้งเวลาเช้า เสลาภิกษุณีครองอันตรวาสก ฯลฯ จึงนั่งพักกลางวันที่โคน
 ต้นไม้แห่งหนึ่ง ลำดับนั้น มารผู้มีบาปประสงค์จะให้เสลาภิกษุณีเกิดความกลัว
 ความหวาดสะดุ้ง ความขนพองสยองเกล้า ฯลฯ ได้กล่าวกับเสลาภิกษุณีด้วย
 คำถวาทว่า

ใครสร้างร่างกายนี้ ผู้สร้างร่างกายอยู่ที่ไหน

ร่างกายเกิดขึ้นที่ไหน ร่างกายดับที่ไหน

ลำดับนั้น เสลาภิกษุณีได้มีความคิดตั้งนี้ว่า "นี่ใครหนอมากล่าวถวาทา จะเป็น
 มนุษย์หรืออมนุษย์กันแน่" ทันทันนั้น เสลาภิกษุณีได้มีความคิดตั้งนี้อีกว่า "นี่คือ
 มารผู้มีบาป ประสงค์จะให้เรากើงความกลัว ความหวาดสะดุ้ง ความขนพองสยองเกล้า
 และประสงค์จะให้เคลื่อนจากสมาธิ จึงกล่าวถวาทา"

ครั้งนั้นแล เสลาภิกษุณีทราบวาทาว่า "นี่คือมารผู้มีบาป" จึงได้กล่าวกับมารผู้มี
 บาปด้วยถวาทาว่า

ร่างกายนี้ตนเองก็ไม่ได้สร้าง ผู้อื่นก็ไม่ได้สร้าง

อาศัยเหตุจึงเกิด เพราะเหตุดับจึงดับ

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๕. ภิกขุณีสังยุต]

๑๐. วชิราสูตร

พีชชนิดใดชนิดหนึ่งที่บุคคลหว่านลงในนา
 อาศัยเหตุ ๒ ประการ คือรสดินและยางพีช
 จึงงอกขึ้น ฉันท
 ชั้นธ ธาตุ และอายุตนะ ๖ เหล่านี้
 ก็ฉันทนั้นเหมือนกัน อาศัยเหตุจึงเกิด เพราะเหตุดับจึงดับ
 ลำดับนั้น มารผู้มีบาปเป็นทุกข์เสียใจว่า "เสลาภิกษุณีรู้จักเรา" จึงหายตัวไป
 ณ ที่นั่นเอง

เสลาสูตรที่ ๙ จบ

๑๐. วชิราสูตร

ว่าด้วยวชิราภิกษุณี

[๑๗๑] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถ-
 บิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้นเวลาเช้า วชิราภิกษุณีครองอันตรวาสก ถือบาตร
 และจีวร เข้าไปบิณฑบาตยังกรุงสาวัตถี กลับจากบิณฑบาต ภายหลังจากฉัน
 ภัตตาหารเสร็จแล้ว เข้าไปยังป่าอันธวันเพื่อพักกลางวัน ถึงป่าอันธวันแล้ว จึงนั่งพัก
 กลางวันที่โคนต้นไม้แห่งหนึ่ง

ลำดับนั้น มารผู้มีบาปประสงค์จะให้วชิราภิกษุณีเกิดความกลัว ความหวาด
 สะดุ้ง ความขนพองสยองเกล้า และประสงค์จะให้เคลื่อนจากสมาธิ จึงเข้าไปหา
 วชิราภิกษุณีถึงที่นั่งพักแล้วได้กล่าวกับวชิราภิกษุณีด้วยคาถาว่า

ใครสร้างสัตว์นี้ ผู้สร้างสัตว์อยู่ที่ไหน

สัตว์เกิดขึ้นที่ไหน สัตว์ดับที่ไหน

ลำดับนั้น วชิราภิกษุณีได้มีความคิดดังนี้ว่า "นี่ใครหนอมากล่าวคาถา จะเป็น
 มนุษย์หรืออมนุษย์กันแน่" ทันใดนั้น วชิราภิกษุณีได้มีความคิดดังนี้อีกว่า "นี่คือมาร

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๕. ภิกขุนี้สังยุต]

รวมพระสูตรที่มีในสังยุต

ผู้มีบาป ประสงค์จะให้เราเกิดความกลัว ความหวาดสะดุ้ง ความขนพองสยองเกล้า และประสงค์จะให้เคลื่อนจากสมาธิ จึงกล่าวคาถา”

ครั้งนั้นแล วชิราภิกษุณีทราบว่ “นี่คือมารผู้มีบาป” จึงได้กล่าวกับมารผู้มีบาปด้วยคาถาว่า

มารเอ๋ย ทิฏฐิของเจ้าเชื่อว่าอะไรเป็นสัตว์
กองแห่งสังขารล้วน ๆ นี้
บัณฑิตจะเรียกว่าสัตว์ไม่ได้เลย
เมื่อขันธทั้งหลายมีอยู่ การสมมติว่าสัตว์ก็มีได้
เหมือนค้ำวารถมีได้เพราะประกอบส่วนต่าง ๆ เข้าด้วยกัน
อนึ่ง ทุกข์เท่านั้นเกิดขึ้น
ทุกข์เท่านั้นดำรงอยู่และแปรผันไป
นอกจากทุกข์ ไม่มีสิ่งอื่นเกิดขึ้น
นอกจากทุกข์ ไม่มีอะไรอื่นดับไป^๑

ลำดับนั้น มารผู้มีบาปเป็นทุกข์เสียใจว่า “วชิราภิกษุณีรู้จักเรา” จึงหายตัวไป ณ ที่นั่นเอง

วชิราสูตรที่ ๑๐ จบ

ภิกขุนี้สังยุต จบบริบูรณ์

รวมพระสูตรที่มีในสังยุตนี้ คือ

๑. อาฬวกาสสูตร	๒. โสมาสูตร
๓. กิสาโคตมีสูตร	๔. วิชยาสูตร
๕. อุปลลวันณาสูตร	๖. จาลาสูตร
๗. อุปลจาลาสูตร	๘. สีสุปลจาลาสูตร
๙. เสลาสูตร	๑๐. วชิราสูตร

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเทียบ ข.ม. (แปล) ๒๙/๑๘๖/๓๗๑

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๑๕ หน้า : ๒๒๘ }

พระสูตรตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๖. พรหมสังยุต]

๑. ปฐมวรรค ๑. พรหมายาจนสูตร

๖. พรหมสังยุต

๑. ปฐมวรรค

หมวดที่ ๑

๑. พรหมายาจนสูตร

ว่าด้วยท้าวมหาพรหมอาราธนาพระพุทธเจ้าแสดงธรรม

[๑๗๒] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคแรกตรัสรู้ประทับอยู่ที่โคนต้นอชปาลนิโครธ ใกล้ฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา ตำบลอุรุเวลา ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงหลักเอนอยู่ในที่สงัด เกิดความรำพึงอย่างนี้ว่า "ธรรม^๑ที่เราได้บรรลุแล้วนี้ ลึกซึ้ง เห็นได้ยาก รู้ตามได้ยาก สงบ ประณีต ไม่เป็นวิสัยแห่งตรรกะ ละเอียด บัณฑิตจึงจะรู้ได้ สำหรับหมู่ประชาชนผู้ รื่นรมย์ด้วยอาลัย^๒ ยินดีในอาลัย เพลิดเพลินในอาลัย ฐานะนี้ย่อมเป็นสิ่งที่เห็นได้ยาก กล่าวคือหลักอิทัปปัจจยตา หลักปฏิจจสมุปบาท ถึงแม้ฐานะนี้ก็เป็นสิ่งที่เห็นได้ยากนัก กล่าวคือความสงบแห่งสังขารทั้งปวง ความสลัดอุปธิทั้งปวง ความสิ้นต้นหา วิราคะ นิโรธ นิพพาน ก็ถ้าเราจะพึงแสดงธรรม และผู้อื่นจะไม่เข้าใจซึ่งต่อเรา ชื่อนั้นก็จะ พึงเป็นความเหน็ดเหนื่อยเปล่าแก่เรา จะพึงเป็นความลำบากเปล่าแก่เรา

อนึ่งเล่า อนันจริยคาถาเหล่านี้ที่ไม่เคยทรงสดับมาก่อน ได้ปรากฏแจ่มแจ้ง แก่พระผู้มีพระภาคว่า

บัดนี้ เรายังไม่ควรประกาศธรรม

ที่เราได้บรรลุด้วยความลำบาก

เชิงอรรถ :

^๑ ธรรม ในที่นี้หมายถึงธรรมคือสังขาร ๔ (คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค) (ส.ส.อ. ๑/๑๗๒/๑๘๕)

^๒ อาลัย ในที่นี้หมายถึงกามคุณ ๕ (คือ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ) (ส.ส.อ. ๑/๑๗๒/๑๘๕)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๑๕ หน้า : ๒๒๙ }

พระสูตรตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๖. พรหมสังยุต]

๑. ปฐมวรรค ๑. พรหมายาจนสูตร

เพราะธรรมนี้ ไม่ใช่สิ่งที่ผู้ถูกราคะ

และโทสะครอบงำ จะรู้ได้ง่าย

แต่เป็นสิ่งพาทวนกระแสน^๑ ละเอียด

ลึกซึ้ง รู้เห็นได้ยาก ประณีต ผู้กำหนดด้วยราคะ

ถูกกองโมหะหุ้มห่อไว้ จักรู้เห็นไม่ได้

เมื่อพระผู้มีพระภาคทรงพิจารณาเห็นดังนี้ พระทัยก็น้อมไปเพื่อการชวนชวนน้อย
มิได้น้อมไปเพื่อแสดงธรรม

ครั้งนั้น ท้าวสหัมบดีพรหมทราบความรำพึงของพระผู้มีพระภาคด้วยใจแล้ว
ได้มีความคิดดังนี้ว่า “ท่านผู้เจริญทั้งหลาย โลกจะฉิบหายหนอ โลกจะพินาศหนอ
เพราะพระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงน้อมพระทัยไปเพื่อการชวนชวนน้อย
มิได้น้อมพระทัยไปเพื่อแสดงธรรม” จึงหายตัวจากพรหมโลก มาปรากฏอยู่ ณ
เบื้องพระพักตร์พระผู้มีพระภาค เหมือนนุรุษผู้มีกำลังเหยียดแขนออกหรือคู่แขนเข้า
ฉะนั้น แล้วห่มผ้าเจวียงป่าข้างหนึ่ง คุกเข้าเบื้องขวา ลงบนแผ่นดิน ประนมมือ
ไปทางที่พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ได้กราบทูลดังนี้ว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
ขอพระผู้มีพระภาคได้โปรดแสดงธรรม ขอพระสฤตได้โปรดแสดงธรรม เพราะสัตว์
ทั้งหลายผู้มีกิเลสจตุสสีในตาน้อยมีอยู่ สัตว์เหล่านั้นย่อมเสื่อมเพราะไม่ได้สดับธรรม
เพราะจักมีผู้รู้ธรรม”

ท้าวสหัมบดีพรหมกราบทูลดังนี้แล้ว ได้กล่าวคาถาอื่นอีกว่า

ในกาลก่อนธรรมที่ไม่บริสุทธ์

อันคนผู้มีมลทินคิดค้นไว้ ปรากฏในแคว้นคช

เชิงอรรถ :

^๑ พาทวนกระแสน ในที่นี้หมายถึงพาเข้าถึงนิพพาน (วิ.อ. ๓/๗/๑๔)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๑๕ หน้า : ๒๓๐ }

พระสูตรตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๖. พรหมสังยุต]

๑. ปฐมวรรค ๑. พรหมายาจนสูตร

พระองค์โปรดทรงเปิดประตูมตะนั้นเกิด

ขอเหล่าสัตว์จงฟังธรรมที่พระสัมพุทธเจ้าผู้ปราศจากมลทิน
ได้ตรัสรู้แล้วตามลำดับ

ข้าแต่พระองค์ผู้มีปัญญาดี มีพระสมันตจักขุ

บุรุษผู้ยืนอยู่บนยอดเขาศีลาล้วน

พึงเห็นหมู่ชนได้โดยรอบ ฉันทใจ

พระองค์ผู้หมดความเศร้าโศกแล้ว ก็ฉันทนั้น

เสด็จขึ้นสู่ปราสาทคือธรรมแล้ว

จักได้เห็นหมู่ชนผู้ตกอยู่ในความเศร้าโศก

และถูกชาติ ชราครอบงำได้ชัดเจน

ข้าแต่พระองค์ผู้แก่วักล้า ผู้ชนะสงคราม

ผู้นำหมู่ ผู้ไม่มีหนี้ ขอพระองค์โปรดลุกขึ้นเสด็จจาริกไปในโลก

ข้าแต่พระองค์ผู้มีพระภาค ขอพระองค์โปรดจงทรงแสดงธรรม

เพราะจักมีผู้รู้ธรรม

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบคำทูลอาราธนาของพรหม และเพราะ
ความมีพระมหากรุณาในหมู่สัตว์ ทรงตรวจดูโลกด้วยพุทธจักขุ ๑ เมื่อพระผู้มี
พระภาคทรงตรวจดูโลกด้วยพุทธจักขุ ได้ทรงเห็นสัตว์ทั้งหลายผู้มีกิเลสจตุสสีในตา
น้อย มีกิเลสจตุสสีในตามาก มีอินทรีย์แก่กล้า มีอินทรีย์อ่อน มีอาการดี มีอาการ
ทราม สอนให้รู้ได้ง่าย สอนให้รู้ได้ยาก บางพวกมักเห็นปรโลกและโทษว่าน่ากลัวก็มี
บางพวกมักไม่เห็นปรโลกและโทษว่าน่ากลัวก็มี

เชิงอรรถ :

- ๑ คำว่า **พุทธจักขุ** เป็นชื่อของอินทรีย์ปโรปริยัตตญาณและอภิญญาญาณ คำว่า **สมันตจักขุ** เป็นชื่อ
ของพระสัมพุทธญาณ คำว่า **ธัมมจักขุ** เป็นชื่อของมรรคญาณทั้ง ๓ (ส.ส.อ. ๑/๑๗๒/๑๙๐)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๑๕ หน้า : ๒๓๑ }

พระสูตรตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๖. พรหมสังยุต]

๑. ปฐมวรรค ๑. พรหมายาจนสูตร

มีอุปมาเหมือนในกอบอุบล ในกอบปทุม ในกอบปณทริก ดอกอุบล ดอกปทุม ดอกปณทริก บางดอกที่เกิดในน้ำ เจริญในน้ำ ยังไม่พ้นน้ำ จมอยู่ในน้ำ มีน้ำเลี้ยงอยู่ ดอกอุบล ดอกปทุม ดอกปณทริก บางดอกที่เกิดในน้ำ เจริญในน้ำ อยู่เสมอน้ำ ดอกอุบล ดอกปทุม ดอกปณทริก บางดอกที่เกิดในน้ำ เจริญในน้ำ ขึ้นพ้นน้ำ ไม่แตะน้ำ ฉนั้นใด

พระผู้มีพระภาคทรงตรวจดูโลกด้วยพุทธจักขุ ได้เห็นสัตว์ทั้งหลายผู้มีกิเลสจตุลฺลีในตาน้อย มีกิเลสจตุลฺลีในตามาก มีอินทรีย์แก่กล้า มีอินทรีย์อ่อน มีอาการดี มีอาการทราม สอนให้รู้ได้งาย สอนให้รู้ได้ยาก บางพวกมักเห็นปรโลกและโทษว่าเป็นสิ่งที่น่ากลัวก็มี บางพวกมักไม่เห็นปรโลกและโทษว่าเป็นสิ่งที่น่ากลัวก็มี ฉนั้นนั้น ครั้นทรงเห็นแล้ว ได้ตรัสตอบท้าวสหัมบดีพรหมด้วยพระคาถาว่า

สัตว์ทั้งหลายเหล่าใดจะพึง จงปล่อยศรัทธาเกิด

เราได้เปิดประตูมตะแก่สัตว์ทั้งหลายเหล่านั้นแล้ว

ท่านพรหม เพราะเราสำคัญว่าจะลำบาก

จึงมิได้แสดงธรรมที่ประณีตคล่องแคล่ว ในหมู่มนุษย์

ลำดับนั้น ท้าวสหัมบดีพรหมคิดว่า "พระผู้มีพระภาคได้ทรงประทานโอกาสแก่เรา เพื่อจะทรงแสดงธรรมแล้ว" จึงถวายอภิวัตพระผู้มีพระภาค กระทำประทักษิณแล้วหายตัวไป ณ ที่นั้นแล^๑

พรหมายาจนสูตรที่ ๑ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ดู วิ.ม. (แปล) ๔/๗-๙/๑๑-๑๕

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๑๕ หน้า : ๒๓๒ }

พระสูตรตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๖. พรหมสังยุต]

๑. ปฐมวรรค ๒. คารวสูตร

๒. คารวสูตร

ว่าด้วยพระพุทธเจ้าทรงสักการะเคารพธรรม

[๑๗๓] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคแรกตรัสรู้ประทับอยู่ที่ใต้ต้นอชปาลนิโครธ ใกล้ฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา ตำบลอุรุเวลา ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเสด็จหลีกเร้นอยู่ในที่สงัด เกิดความรำพึงอย่างนี้ว่า “บุคคลผู้ไม่เคารพ ไม่ยำเกรง ย่อมอยู่เป็นทุกข์ เราพึงสักการะ เคารพ อาศัยสมณะหรือพราหมณ์คนไหนหนอแลอยู่”

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคได้มีพระดำริดังนี้ว่า “เราพึงสักการะ เคารพ อาศัยสมณะหรือพราหมณ์อื่นอยู่ เพื่อความบริบูรณ์แห่งศีลชั้นที่ยังไม่บริบูรณ์ แต่เราไม่เห็นสมณะหรือพราหมณ์อื่นในโลก พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก และหมู่สัตว์พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ เทวดาและมนุษย์ที่มีศีลสมบูรณ์กว่าเรา ที่เรา จะพึงสักการะ เคารพ อาศัยอยู่

เราพึงสักการะ เคารพ อาศัยสมณะหรือพราหมณ์อื่นอยู่ เพื่อความบริบูรณ์แห่งสมาธิชั้นที่ยังไม่บริบูรณ์ แต่เราไม่เห็นสมณะหรือพราหมณ์อื่นในโลก พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก และหมู่สัตว์พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ เทวดาและมนุษย์ที่มีสมาธิสมบูรณ์กว่าเรา ที่เราพึงสักการะ เคารพ อาศัยอยู่

เราพึงสักการะ เคารพ อาศัยสมณะหรือพราหมณ์อื่นอยู่ เพื่อความบริบูรณ์แห่งปัญญาชั้นที่ยังไม่บริบูรณ์ แต่เราไม่เห็นสมณะหรือพราหมณ์อื่นในโลก พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก และหมู่สัตว์พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ เทวดาและมนุษย์ที่มีปัญญาสมบูรณ์กว่าเรา ที่เราพึงสักการะ เคารพ อาศัยอยู่

เราพึงสักการะ เคารพ อาศัยสมณะหรือพราหมณ์อื่นอยู่ เพื่อความบริบูรณ์แห่งวิมุตติชั้นที่ยังไม่บริบูรณ์ แต่เราไม่เห็นสมณะหรือพราหมณ์อื่นในโลก พร้อมทั้งเทวโลก ฯลฯ ที่มีวิมุตติสมบูรณ์กว่าเรา ที่เราพึงสักการะ เคารพ อาศัยอยู่

พระสูตรตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๖. พรหมสังยุต]

๑. ปฐมวรรค ๒. คารวสูตร

เราพึงสักการะ เคารพ อาศัยสมณะหรือพรหมณ์อื่นอยู่ เพื่อความบริบูรณ์แห่งวิมุตติญาณทัสสนชั้นที่ยังไม่บริบูรณ์ แต่เราไม่เห็นสมณะหรือพรหมณ์อื่นในโลก พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก และหมู่สัตว์พร้อมทั้งสมณพรหมณ์ เทวดาและมนุษย์ที่มีวิมุตติญาณทัสสนะสมบูรณ์กว่าเรา ที่เราพึงสักการะ เคารพ อาศัยอยู่ ทางที่ดีเราพึงสักการะ เคารพธรรมที่เราตรัสรู้แล้วนั้นแลอยู่

ครั้งนั้น ท้าวสหัมบดีพรหมทราบความรำพึงของพระผู้มีพระภาคด้วยใจแล้ว หายตัวจากพรหมโลกมาปรากฏ ณ เบื้องพระพักตร์พระผู้มีพระภาค เหมือนนบุรุษผู้มีกำลังเหยียดแขนออกหรือคู้แขนเข้า ฉะนั้น

ครั้งนั้นแล ท้าวสหัมบดีพรหมห่มผ้าเจวียงบ่าข้างหนึ่ง ประนมมือไปทางที่พระผู้มีพระภาคประทับอยู่แล้วได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า "ข้าแต่พระผู้มีพระภาค ข้อนี้เป็นอย่างนั้น ข้าแต่พระสคต ข้อนี้เป็นอย่างนั้น ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าในอดีต ทรงสักการะ เคารพ อาศัยธรรมอยู่ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าในอนาคตทรงสักการะ เคารพ อาศัยธรรมอยู่ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ แม้พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าในปัจจุบัน ก็ของงสักการะ เคารพ อาศัยธรรมอยู่เกิด"

ท้าวสหัมบดีพรหมกราบทูลดังนี้แล้ว จึงได้กล่าวคาถาอื่นต่อไปอีกว่า

พระสัมพุทธเจ้าในอดีต

พระสัมพุทธเจ้าในอนาคต

และพระสัมพุทธเจ้าพระองค์ใดในปัจจุบัน

ผู้ขจัดความเศร้าโศกของสัตว์เป็นจำนวนมากให้พินาศไป

ทุกพระองค์นั้น ล้วนเคารพพระสัทธรรมอยู่

นี่เป็นธรรมดาของพระพุทธรเจ้าทั้งหลาย

เพราะเหตุนั้นแล กุลบุตรผู้ใฝ่ประโยชน์

มุ่งหวังความเป็นใหญ่ ระลึกถึงคำสอน

ของพระพุทธรเจ้าทั้งหลาย พึงเคารพพระสัทธรรม^๑

คารวสูตรที่ ๒ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเทียบ อภ.จตก. (แปล) ๒๑/๒๑/๓๓

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๖. พรหมสังยุต]

๑. ปฐมวรรค ๓. พรหมเทวสูตร

๓. พรหมเทวสูตร

ว่าด้วยพระพรหมเทพ

[๑๗๔] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถ-
บิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี สมัยนั้น บุตรของนางพราหมณีคนหนึ่ง ชื่อพรหมเทพ
ออกบวชในสำนักของพระผู้มีพระภาค

ครั้งนั้น ท่านพระพรหมเทพหลีกออกไปอยู่คนเดียว ไม่ประมาท มีความเพียร
อุทิศกายและใจอยู่ ไม่นานนักก็ทำให้แจ้งซึ่งประโยชน์ยอดเยี่ยมอันเป็นที่สุดแห่ง
พรหมจรรย์^๑ ที่เหล่ากุลบุตรออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตโดยชอบต้องการด้วย
ปัญญาอันยิ่งเองเข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน รู้ชัดว่า "ชาติสิ้นแล้ว อยู่จบพรหมจรรย์แล้ว^๒
ทำกิจที่ควรทำเสร็จแล้ว ไม่มีกิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้อีกต่อไป" ก็แลท่าน
พระพรหมเทพเป็นพระอรหันต์รูปหนึ่งในบรรดาพระอรหันต์ทั้งหลาย

ครั้นเวลาเช้า ท่านพระพรหมเทพครองอันตราวาสก ถือบาตรและจีวรเข้าไป
บิณฑบาตยังกรุงสาวัตถี เทียบบิณฑบาตในกรุงสาวัตถีตามลำดับตรอกแล้วเข้าไป
ยังที่อยู่แห่งมารดาของตน สมัยนั้น นางพราหมณีมารดาของท่านพระพรหมเทพ
ถือการบูชาด้วยก้อนข้าวแก่พรหมเป็นนิตย์ ครั้งนั้น ท้าวสหัมบดีพรหมดำริว่า
"นางพราหมณีผู้มารดาของท่านพระพรหมเทพนี้ ถือการบูชาด้วยก้อนข้าวแก่พรหม
เป็นนิตย์ ทางที่ดีเราพึงเข้าไปหานางแล้วทำให้สลดใจ" ลำดับนั้น ท้าวสหัมบดี
พรหมยืนอยู่ในอากาศ ได้กล่าวกับนางพราหมณีมารดาของท่านพระพรหมเทพ
ด้วยคาถาทั้งหลายว่า

นางพราหมณี ท่านถือการบูชา

ด้วยก้อนข้าว แก่พรหมใดเป็นนิตย์

เชิงอรรถ :

^๑ ที่สุดแห่งพรหมจรรย์ หมายถึงจุดสุดท้ายของการประพฤดิธรรม ในที่นี้หมายถึงเอาพระอรหันต์ผลอันเป็น
จุดสูงสุดของมรรคพรหมจรรย์ (ที.สี.อ. ๔๐๔/๓๐๐)

^๒ อยู่จบพรหมจรรย์ หมายถึงกิจแห่งการปฏิบัติเพื่อทำลายอาสวกิเลสจนสิ้นบริบูรณ์แล้ว ไม่มีกิจที่จะต้อง
ทำเพื่อตนเอง แต่ยังมีหน้าที่เพื่อผู้อื่นอยู่ ผู้บรรลุถึงขั้นนี้ได้ชื่อว่า อเสขบุคคล (ที.สี.อ. ๒๔๘/๒๐๓)

พระสูตรตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๖. พรหมสังยุต]

๑. ปฐมวรรค ๓. พรหมเทวสูตร

พรหมโลกของพรหมนั้นอยู่ไกลจากที่นี่
 นางพราหมณี อาหารของพรหมไม่ใช่เช่นนี้
 ท่านไม่รู้จักทางของพรหม ทำไม่จึงบ่นถึงพรหม
 นางพราหมณี ก็ท่านพระพรหมเทพของท่านนั้น
 เป็นผู้ไร้อุปธิ^๑ ถึงความเป็นอดีตเทพ
 ไม่มีกิเลสเครื่องกังวล เห็นภัยเนื่อง ๆ ไม่เลี้ยงดูผู้อื่น
 ท่านพระพรหมเทพผู้เข้าสู่เรือนของท่านเพื่อบิณฑบาต
 เป็นผู้สมควรแก่ก่อนข้าวที่บุคคลพึงนำมาบูชา
 ผู้ถึงฝั่งแห่งเวท อบรมตนแล้ว
 ควรแก่ทักษิณาของมนุษย์และเทวดาทั้งหลาย
 ลอยบาปแล้ว ไม่ถูกค้นหาและทิวฐิฉาบทา
 เป็นคนเยือกเย็น กำลังเที่ยวแสวงหาอาหารอยู่
 อดีตและอนาคตไม่มีแก่ท่านพระพรหมเทพนั้น
 ท่านพระพรหมเทพเป็นผู้สงบระงับ ปราศจากควัน
 ไม่มีทุกข์ ไม่มี ความหวัง วางอาชญาแล้ว
 ในปุถุชนผู้ยังมีความหวาดหวั่นและในพระชินาสพผู้มีมั่นคง
 ขอท่านพระพรหมเทพนั้นจงบริโภคนิณฑบาตอันเลิศ
 สำหรับบูชาพรหมของท่าน
 ท่านพระพรหมเทพซึ่งเป็นผู้ปราศจากเสนามาร
 มีจิตสงบระงับ ฝึกตนแล้ว
 เที่ยวไปเหมือนช้างประเสริฐ ไม่หวั่นไหว
 เป็นภิกษุมีศีลดี มีจิตพ้นวิเศษแล้ว
 ขอท่านพระพรหมเทพนั้น จงบริโภคนิณฑบาตอันเลิศ
 สำหรับบูชาพรหมของท่าน

เชิงอรรถ :

^๑ เป็นผู้ไร้อุปธิ หมายถึงเว้นจากอุปธิคือกิเลส อภิสังขารและกามคุณ (ส.ส.อ. ๑/๑๗๔/๑๙๖)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๑๕ หน้า : ๒๓๖ }

พระสดตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๖. พรหมสังยุต]

๑. ปฐมวรรค ๔. พกสูตร

ท่านจงเป็นผู้เลื่อมใสในท่านพระพรหมเทพนั้น
เป็นผู้ไม่หวั่นไหว ตั้งทักษิณาไว้ในท่านผู้เป็นทักษิณบุคคล^๑
นางพรหมณี ท่านเห็นมนิผู้ข้ามโอชะได้แล้ว
จงทำบุญอันจะนำความสุขมาให้สืบ ๆ ไป
ท่านจงเป็นผู้เลื่อมใสในท่านพระพรหมเทพนั้น
เป็นผู้ไม่หวั่นไหว ตั้งทักษิณาไว้ในท่านผู้เป็นทักษิณบุคคล
นางพรหมณี ท่านเห็นมนิผู้ข้ามโอชะได้แล้ว
จงทำบุญอันจะนำความสุขมาให้สืบ ๆ ไป

พรหมเทวสูตรที่ ๓ จบ

๔. พกสูตร

ว่าด้วยพกพรหม

[๑๗๕] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถ-
บิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี สมัยนั้น พกพรหมได้เกิดทิฏฐิชั่วเขานี้ว่า “ฐานะ
แห่งพรหมนี้เที่ยง ยั่งยืน ติดต่อกัน คงที่ มีความไม่เคลื่อนเป็นธรรมดา ไม่เกิด ไม่แก่
ไม่ตาย ไม่จืด ไม่อุบัติ อนึ่ง เครื่องสลัดออก(จากทุกข)อันยิ่งอย่างอื่นนอกจากฐานะ
แห่งพรหมนี้ไม่มี”

เชิงอรรถ :

^๑ ทักษิณบุคคล หมายถึงบุคคลผู้ควรแก่ทักษิณา อีกนัยหนึ่ง หมายถึงผู้ทำทักษิณาที่เขานำมาถวายให้มี
ผลมาก (วิสุทธิ. ๑/๑๕๖/๒๔๐)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๑๕ หน้า : ๒๓๗ }

พระสูตรตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๖. พรหมสังยุต]

๑. ปฐมวรรค ๔. พกสูตร

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบความคิดคำนึงของภพพรหมด้วยพระทัยแล้ว ทรงหายพระองค์จากพระเชตวันแล้วไปปรากฏในพรหมโลกนั้น เปรียบเหมือนนบุรุษ ผู้มีกำลังเหยียดแขนออกหรือคู้แขนเข้า ฉะนั้น ภพพรหมได้เห็นพระผู้มีพระภาคกำลังเสด็จมาแต่ไกล ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้นิรทุกข์ ขอพระองค์จงเสด็จมาเถิด ขอรับเสด็จ นาน ๆ พระองค์จะมีเวลาเสด็จมา ณ ที่นี้ ข้าแต่พระองค์ผู้นิรทุกข์ ก็ฐานะแห่งพรหมนี้เที่ยง ยั่งยืน ติดต่อกัน คงที่ มีความไม่เคลื่อนไหวเป็นธรรมดา ไม่เกิด ไม่แก่ ไม่ตาย ไม่จืด ไม่อุบัติ อนึ่ง เครื่องสลัดออก(จากทุกข์)อันยิ่ง อย่างอื่นนอกจากฐานะแห่งพรหมนี้ไม่มี”

เมื่อภพพรหมกล่าวเช่นนี้แล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสกับภพพรหมดังนี้ว่า “ท่านผู้เจริญทั้งหลาย ภพพรหมถึงความโง่เขลาแล้วหนอ ภพพรหมถึงความโง่เขลาแล้วหนอ ภพพรหมกล่าวฐานะแห่งพรหมที่เป็นของไม่เที่ยงว่าเที่ยง กล่าวฐานะแห่งพรหมที่ไม่ยั่งยืนว่ายั่งยืน กล่าวฐานะแห่งพรหมที่ไม่ติดต่อกันว่าติดต่อกัน กล่าวฐานะแห่งพรหมที่ไม่คงที่ว่าคงที่ กล่าวฐานะแห่งพรหมที่มีความเคลื่อนไหวเป็นธรรมดามีความไม่เคลื่อนไหวเป็นธรรมดา และกล่าวฐานะแห่งพรหมอันเป็นที่เกิดแก่ ตาย จืดและอุบัติแห่งตนว่า ฐานะแห่งพรหมนี้ ไม่เกิด ไม่แก่ ไม่ตาย ไม่จืด ไม่อุบัติ อนึ่ง ย่อมกล่าวเครื่องสลัดออก(จากทุกข์)อันยิ่งอย่างอื่นซึ่งมีอยู่ว่าไม่มี ภพพรหมกราบทูลว่า

ข้าแต่พระโคตม พวกข้าพระองค์ ๗๒ องค์

บังเกิดในพรหมโลกนี้ เพราะบุญกรรม

มีอำนาจให้เป็นไป ล่วงชาติและชราได้แล้ว

การอุบัติในพรหมโลก ซึ่งถึงฝั่งแห่งเวทนนี้เป็นที่สุดแล้ว

ชนมิใช่น้อยย่อมปรารถนาเป็นดังพวกข้าพระองค์

พระสูตรตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๖. พรหมสังยุต]

๑. ปฐมวรรค ๔. พกสูตร

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

พกพรหม ท่านสำคัญอายุใตว่ายาว
ก็อายุนั้นสั้น ไม่ยาวเลย
พรหม เรารู้อายุ ๑๐๐,๐๐๐ นิรพพุท^๑ของท่านได้ดี

พกพรหมกราบทูลว่า

ข้าแต่พระผู้มีพระภาค พระองค์ตรัสว่า
เราเป็นผู้มีปกติเห็นไม่มีที่สิ้นสุด
ล่วงชาติชราและความเศร้าโศกได้แล้ว
อะไรเป็นศีลวัตรเก่าแก่ของข้าพระองค์หนอ
ขอพระองค์จงตรัสบอกศีลวัตร
ซึ่งข้าพระองค์ควรรู้แจ้งด้วยเถิด

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

๑. ข้อที่ท่านให้มนุษย์เป็นอันมาก
ผู้กระหายน้ำซึ่งถูกแดดแผดเผาในฤดูร้อนได้ดื่มน้ำ
นั้นเป็นศีลวัตรเก่าแก่ของท่าน
เรายังระลึกได้อยู่ ประดุจหลับแล้วตื่นขึ้น ฉะนั้น
๒. ข้อที่ท่านช่วยปลดเปลื้องประมุขชน
ซึ่งถูกโจรจับที่ตระกูลเอณิ^๒

เชิงอรรถ :

^๑ ดูมาตรฐานในข้อ ๑๘๑ หน้า ๒๕๑ ในเล่มนี้

^๒ ตระกูลเอณิ ในที่นี้หมายถึงฝั่งแม่น้ำคงคา (ส.ส.อ. ๑/๑๗๕๑/๒๐๐, ส.ฎีกา ๑/๑๗๕/๒๕๘)

พระสูตรต้นปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๖. พรหมสังยุต]

๑. ปฐมวรรค ๔. พกสูตร

นั่นเป็นศีลวัตรเก่าแก่ของท่าน

เรายังระลึกได้อยู่ ประดุจหลับแล้วตื่นขึ้น ฉะนั้น

๓. ข้อที่ท่านชมเชยด้วยกำลังแล้วช่วยปลดเปลื้องเรือ

ซึ่งถูกขนาดผู้ร้ายจับไว้ในกระแสนของแม่น้ำคงคา

เพราะความเอ็นดูในหมู่มนุษย์

นั่นเป็นศีลวัตรเก่าแก่ของท่าน

เรายังระลึกได้อยู่ ประดุจหลับแล้วตื่นขึ้น ฉะนั้น

๔. เราได้เป็นอันเดวาสีกของท่าน

นามว่ากัปปมาณพ เราได้เข้าใจท่านแล้วว่า

มีความรู้ดี มีวัตร ข้อนั้นเป็นศีลวัตรเก่าแก่ของท่าน

เรายังระลึกได้อยู่ ประดุจหลับแล้วตื่นขึ้น ฉะนั้น

พกพรหมกราบทูลว่า

พระองค์ทรงทราบอายุนีของข้าพระองค์แน่แท้

แม้สิ่งอื่นพระองค์ก็ทรงทราบได้

เพราะพระองค์เป็นพระพุทธเจ้า

ฉะนั้น อานุภาพอันรุ่งโรจน์ของพระองค์นี้

จึงยังพรหมโลกให้สว่างไสว ตั้งอยู่

พกสูตรที่ ๔ จบ

พระสูตรตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๖. พรหมสังยุต]

๑. ปฐมวรรค ๕. อปราทีฏฐิสสูตร

๕. อปราทีฏฐิสสูตร

ว่าด้วยทีฏฐิสอีกอย่างหนึ่ง

[๑๗๖] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถ-
บิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี สมัยนั้น พรหมองค์หนึ่งได้เกิดทีฏฐิสู้เช่นนี้ว่า
“สมณะหรือพรหมณที่จะพึงมาในพรหมโลกนี้ได้ไม่มีเลย” ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาค
ทรงทราบความคิดคำนึงของพรหมนั้นด้วยพระทัยแล้ว ทรงหายพระองค์จาก
พระเชตวันแล้วไปปรากฏในพรหมโลกนั้น เปรียบเหมือนบุรุษผู้มีกำลังเหยียดแขนออก
หรือคู้แขนเข้า ฉะนั้น ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคประทับนั่งขัดสมาธิในอากาศเบื้องบน
พรหมนั้น เข้าเตโชธาตุกสิณแล้ว

ครั้งนั้น ท่านพระมหาโมคคัลลานะได้มีความคิดตั้งนี้ว่า “บัดนี้ พระผู้มี
พระภาคประทับอยู่ ณ ที่ไหนหนอ” ท่านพระมหาโมคคัลลานะได้เห็นพระผู้มี
พระภาคประทับนั่งขัดสมาธิในอากาศเบื้องบนพรหมนั้น ทรงเข้าเตโชธาตุกสิณอยู่
ด้วยทิพยจักขุอันบริสุทธิ์ลวงจักขุมนุษย์ ได้หายตัวจากพระเชตวันไปปรากฏใน
พรหมโลกนั้น เปรียบเหมือนบุรุษผู้มีกำลังเหยียดแขนออกหรือคู้แขนเข้า ฉะนั้น ลำดับนั้น
ท่านพระมหาโมคคัลลานะอาศัยทิศตะวันออก นั่งขัดสมาธิในอากาศเบื้องบนของ
พรหมนั้น(แต่) ต่ำกว่าพระผู้มีพระภาค เข้าเตโชธาตุกสิณแล้ว

ครั้งนั้น ท่านพระมหากัสสปะได้มีความคิดตั้งนี้ว่า “บัดนี้ พระผู้มีพระภาค
ประทับอยู่ ณ ที่ไหนหนอ” ท่านพระมหากัสสปะได้เห็นพระผู้มีพระภาคด้วยทิพพ-
จักขุ ฯลฯ ได้หายตัวจากพระเชตวันไปปรากฏในพรหมโลกนั้นเปรียบเหมือนบุรุษ
ผู้มีกำลัง ฯลฯ ฉะนั้น ลำดับนั้น ท่านพระมหากัสสปะอาศัยทิศใต้ นั่งขัดสมาธิใน
อากาศเบื้องบนของพรหมนั้น (แต่)ต่ำกว่าพระผู้มีพระภาค เข้าเตโชธาตุกสิณแล้ว

ต่อมา ท่านพระมหากปิณะได้มีความคิดตั้งนี้ว่า “บัดนี้ พระผู้มีพระภาค
ประทับอยู่ ณ ที่ไหนหนอ” ลำดับนั้น ท่านพระมหากปิณะได้เห็นพระผู้มีพระภาค
ด้วยทิพพจักขุ ฯลฯ ได้หายตัวจากพระเชตวันไปปรากฏในพรหมโลกนั้น เปรียบเหมือน
บุรุษผู้มีกำลัง ฯลฯ ฉะนั้น ลำดับนั้น ท่านพระมหากปิณะอาศัยทิศตะวันตก นั่งขัด
สมาธิในอากาศเบื้องบนพรหมนั้น (แต่)ต่ำกว่าพระผู้มีพระภาค เข้าเตโชธาตุกสิณแล้ว

พระสูตรตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๖. พรหมสังยุต]

๑. ปฐมวรรค ๕. อปราทีฏฐิสุต

ลำดับนั้น ท่านพระอนุรุธะได้มีความคิดดังนี้ว่า “บัดนี้ พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ที่ไหนหนอ” ท่านพระอนุรุธะได้เห็นพระผู้มีพระภาคด้วยทิพจักขุ ฯลฯ ได้หายตัวจากพระเชตวันไปปรากฏในพรหมโลกนั้น เปรียบเหมือนนรุษผู้มีกำลัง ฯลฯ ฉะนั้น ลำดับนั้น ท่านพระอนุรุธะอาศัยทิศเหนือ นั่งขัดสมาธิในอากาศเบื้องบนของพรหมนั้น (แต่) ต่ำกว่าพระผู้มีพระภาค เข้าเตโชธาตุกสิณแล้ว

ครั้งนั้น ท่านพระมหาโมคคัลลานะได้กล่าวกับพรหมนั้นด้วยคาถาว่า

ผู้มีอายุ แม่วันนี้ท่านก็ยังมีทิวฐิเหมือนครั้งก่อนหรือ

ท่านยังเห็นพระรัศมีอันปกัสสร(ของพระผู้มีพระภาค)

ก้าวล่วงรัศมีอื่นในพรหมโลกหรือ

พรหมนั้นตอบว่า

ข้าแต่ท่านผู้นิรทุกข์

ข้าพเจ้ามิได้มีทิวฐิเหมือนครั้งก่อน

ข้าพเจ้าเห็นพระรัศมีอันปกัสสร(ของพระผู้มีพระภาค)

ก้าวล่วงรัศมีอื่นในพรหมโลกอยู่

ในวันนี้ข้าพเจ้าจะพึงกล่าวว่า

‘เราเป็นผู้เที่ยง เป็นผู้คงที่’ ได้อย่างไร

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคให้พรหมนั้นสลัดใจแล้ว ทรงหายพระองค์จากพรหมโลกนั้นไปปรากฏในพระเชตวัน เปรียบเหมือนนรุษผู้มีกำลังเหยียดแขนออกหรือคู่แขนเข้า ฉะนั้น ลำดับนั้น พรหมได้เรียกพรหมปารีสัชชะองค์หนึ่งมากล่าวว่า “มาเถิดท่านผู้นิรทุกข์ ท่านจงเข้าไปหาท่านพระมหาโมคคัลลานะจนถึงที่อยู่ จงกล่าวกับท่านพระมหาโมคคัลลานะอย่างนี้ว่า ‘ท่านพระมหาโมคคัลลานะผู้นิรทุกข์ มีอยู่หรือหนอที่สาวกทั้งหลายของพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น แม้เหล่าอื่นซึ่งมีฤทธิ์มาก

พระสูตรตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๖. พรหมสังยุต]

๑. ปฐมวรรค ๕. อปราทีฏฐิสุต

อย่างนี้ มีอานุภาพมากอย่างนี้ เหมือนอย่างท่านพระมหาโมคคัลลานะ ท่านพระกัสสปะ ท่านพระกัปปินะ และท่านพระอนรุทธะ”

พรหมปารีสัชชะนั้นรับคำของพรหมนั้นว่า “อย่างนั้น ท่านผู้นิรทุกข์” ได้หายตัวจากพรหมโลกนั้นไปปรากฏข้างหน้าท่านพระมหาโมคคัลลานะ เปรียบเหมือนบุรุษผู้มีกำลัง ฯลฯ ฉะนั้น ครั้นนั้น พรหมปารีสัชชะนั้นอภิวัตท่านพระมหาโมคคัลลานะแล้ว ยืนอยู่ ณ ที่สมควร ได้กล่าวกับท่านพระมหาโมคคัลลานะดังนี้ว่า “ข้าแต่ท่านผู้นิรทุกข์ มีอยู่หรือหนอ ฯลฯ และท่านพระอนรุทธะ”

ลำดับนั้น ท่านพระมหาโมคคัลลานะได้กล่าวกับพรหมปารีสัชชะด้วยคาถาว่า

สาวกทั้งหลายของพระพุทธเจ้า

ผู้ได้วิชา ๓^๑ บรรลือทธิวิद्याณ

ฉลาดในเจโตปริยญาณ

สิ้นอาสวะแล้ว เป็นพระอรหันต์ มีอยู่มาก

ลำดับนั้น พรหมปารีสัชชะนั้นชื่นชมยินดีภษิตของท่านพระมหาโมคคัลลานะแล้ว เข้าไปหาพรหมนั้นถึงที่อยู่ ได้กล่าวกับพรหมนั้นว่า “ท่านผู้นิรทุกข์ ท่านพระมหาโมคคัลลานะกล่าวอย่างนี้ว่า

สาวกทั้งหลายของพระพุทธเจ้า

ผู้ได้วิชา ๓ บรรลือทธิวิद्याณ

ฉลาดในเจโตปริยญาณ

สิ้นอาสวะแล้ว เป็นพระอรหันต์ มีอยู่มาก”

พรหมปารีสัชชะได้กล่าวคำนี้แล้ว พรหมมีใจยินดีชื่นชมภษิตของพรหมปารีสัชชะนั้น

อปราทีฏฐิสุตที่ ๕ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ วิชา ๓ ได้แก่ (๑) ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ (๒) ทิพพจักขุญาณ (๓) อาสวักขยญาณ (ส.ส.อ. ๑/๑๗๖/๒๐๒)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๑๕ หน้า : ๒๔๓ }

พระสูตรตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๖. พรหมสังยุต]

๑. ปฐมวรรค ๖. ปมาทสูตร

๖. ปมาทสูตร

ว่าด้วยผู้ประมาท

[๑๗๗] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคทรงหลีกเร้นประทับพักผอนอยู่ในที่พักกลางวัน ครั้นนั้น สุพรหมปัจเจกพรหม และสุทธาวาสปัจเจกพรหมเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค ถึงที่ประทับ ได้ยืนฟังบานประตูดคนละข้าง ลำดับนั้น สุพรหมปัจเจกพรหมได้กล่าวกับสุทธาวาสปัจเจกพรหมดังนี้ว่า “ท่านผู้นิรทุกข์ ไม่ใช่เวลาอันควรที่จะเข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาคก่อน พระผู้มีพระภาคทรงหลีกเร้นประทับพักผอนอยู่ในที่พักกลางวัน ก็พรหมโลกโน้นบริบูรณ์และเบิกบานแล้ว แต่พรหมในพรหมโลกนั้นยอมอยู่ด้วยความประมาท มาเกิด พวกเราจักเข้าไปพรหมโลก พึงให้พรหมนั้นสลดใจ” สุทธาวาสปัจเจกพรหมได้รับคำของสุพรหมปัจเจกพรหมว่า “อย่างนั้น ท่านผู้นิรทุกข์”

ครั้งนั้น สุพรหมปัจเจกพรหมและสุทธาวาสปัจเจกพรหม ได้หายตัวจากเบื้องพระพักตร์ของพระผู้มีพระภาคไปปรากฏในพรหมโลกนั้น เปรียบเหมือนบุตรผู้มีกำลัง ฯลฯ ฉะนั้น พรหมนั้นได้เห็นพรหมเหล่านั้นกำลังมาแต่ไกลเทียว ได้กล่าวกับพรหมเหล่านั้นว่า “ท่านผู้นิรทุกข์ เชิญเถิด พวกท่านมาจากไหนกันหรือ”

พรหมเหล่านั้นกล่าวว่า “ท่านผู้นิรทุกข์ พวกเรามาจากสำนักของพระผู้มีพระภาค ผู้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น อนึ่ง ท่านจะไปสู่ที่บำรุงของพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น ผู้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าบ้างไหมละ”

เมื่อพรหมทั้ง ๒ นั้นกล่าวแล้วเช่นนี้ พรหมนั้นอดกลั้นคำนั้นไม่ได้ จึงเนรมิตตนเป็น ๑,๐๐๐ แล้วได้กล่าวคำนี้กับสุพรหมปัจเจกพรหมว่า “ท่านผู้นิรทุกข์ ท่านเห็นอิทธานภาพเห็นปานนี้ของเราหรือไม่”

สุพรหมปัจเจกพรหมกล่าวว่า “เราเห็นอิทธานภาพเห็นปานนี้ของท่านแล้ว”

พระสูตรตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๖. พรหมสังยุต]

๑. ปฐมวรรค ๖. ปมาทสูตร

พรหมนั้นกล่าวว่า “เรานั้นเป็นผู้มีฤทธิ์มากอย่างนี้ มีอำนาจมากอย่างนี้
จักไปสู่ที่บำรุงของสมณะหรือพราหมณ์อื่นทำไม”

ลำดับนั้น สุพรหมปัจเจกพรหมเนรมิตตนเป็น ๒,๐๐๐ องค์ แล้วได้กล่าวคำนี้
กับพรหมว่า “ท่านผู้นิรทุกข์ ท่านเห็นอิทธานุภาพเห็นปานนี้ของเราหรือไม่”

พรหมนั้นกล่าวว่า “เราเห็นอิทธานุภาพเห็นปานนี้ของท่านแล้ว”

สุพรหมปัจเจกพรหมกล่าวว่า “พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้นเท่านั้น มีฤทธิ์
มากกว่า และมีอำนาจยิ่งใหญ่กว่าท่านและเราด้วย ท่านผู้นิรทุกข์ ท่านพึงไปสู่
ที่บำรุงของพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น ผู้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าเถิด”

ครั้งนั้น พรหมนั้นได้กล่าวกับสุพรหมปัจเจกพรหมด้วยคาถาว่า

ข้าแต่พรหม วิมานของเราผู้มีมานีนันมีรูปครุฑ ๓๐๐ รูป

มีรูปหงส์ ๔๐๐ รูป มีรูปมฤคที่เหมือนเสือโคร่ง ๕๐๐ รูป

ย่อมรุ่งโรจน์ส่องสว่างอยู่ในทิศเหนือ

สุพรหมปัจเจกพรหมและสุทธาวาสปัจเจกพรหมกล่าวว่า

วิมานของท่านนั้นถึงจะรุ่งโรจน์

ส่องสว่างอยู่ในทิศเหนือก็จริง

เพราะเห็นโทษในรูป(และ)เพราะเห็นรูปอันหวั่นไหวอยู่ทุกเมื่อ

พระศาสดาผู้มีพระปัญญาดี จึงไม่ทรงยินดีในรูป

ครั้งนั้น สุพรหมปัจเจกพรหมและสุทธาวาสปัจเจกพรหม ให้พรหมนั้นสลัดใจ
แล้วหายตัวไป ณ ที่นั่นเอง อนึ่ง พรหมนั้นสมัยต่อมาได้ไปสู่ที่บำรุงของพระผู้มี
พระภาคผู้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว

ปมาทสูตรที่ ๖ จบ

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๖. พรหมสังยุต]

๑. ปฐมวรรค ๘. กตโมรกตีสสกสูตร

๗. โภกालิกสูตร

ว่าด้วยโภกาลิกภิกษุ

[๑๗๘] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคทรงหลีกเร้นประทับพักผ่อนอยู่ในที่พักกลางวัน
ครั้งนั้น สุพรหมปัจเจกพรหมและสุทธาวาสปัจเจกพรหมเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค
ถึงที่ประทับ ได้ยื่นพิงบานประตูดคนละข้าง ลำดับนั้น สุพรหมปัจเจกพรหมปรารภ
โภกาลิกภิกษุ ได้กล่าวคาถาในสำนักของพระผู้มีพระภาคว่า

ใครผู้มีปัญญาในโลกนี้

จะพึงประเมินพระชินาสพผู้มีคุณอันประมาณมิได้

เราเห็นว่าผู้นั้นมีปัญญาที่บยังเป็นปุถุชนอยู่

บังอาจประเมินพระชินาสพผู้มีคุณอันประมาณมิได้

โภกาลิกสูตรที่ ๗ จบ

๘. กตโมรกตีสสกสูตร

ว่าด้วยกตโมรกตีสสกภิกษุ

[๑๗๙] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคทรงหลีกเร้นประทับพักผ่อนอยู่ในที่พักกลางวัน
ครั้งนั้น สุพรหมปัจเจกพรหมและสุทธาวาสปัจเจกพรหมเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค
ถึงที่ประทับ ได้ยื่นพิงบานประตูดคนละข้าง ลำดับนั้น สุทธาวาสปัจเจกพรหมปรารภ
กตโมรกตีสสกภิกษุ ได้กล่าวคาถาในสำนักของพระผู้มีพระภาคว่า

ใครผู้มีปัญญาในโลกนี้

จะพึงประเมินพระชินาสพผู้มีคุณอันประมาณมิได้

เราเห็นว่าผู้นั้นมีปัญญาที่บยังเป็นปุถุชนอยู่

บังอาจประเมินพระชินาสพผู้มีคุณอันประมาณมิได้

กตโมรกตีสสกสูตรที่ ๘ จบ

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๖. พรหมสังยุต]

๑. ปฐมวรรค ๙. ดุทุพรหมสูตร

๙. ดุทุพรหมสูตร

ว่าด้วยดุทุบัจเจกพรหม

[๑๘๐] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

สมัยนั้น โภกालิกภิกษุอาพาธ ได้รับทุกข์ เป็นไข้หนัก ครั้นเมื่อราตรีผ่านไป ดุทุบัจเจกพรหมมีวรรณะงดงามยิ่งนัก เปล่งรัศมีให้สว่างทั่วพระเชตวัน เข้าไปหา โภกालิกภิกษุจนถึงที่อยู่ ยืนอยู่กลางอากาศได้กล่าวกับโภกालิกภิกษุดังนี้ว่า “ท่าน โภกาลิกะ ท่านจงทำจิตให้เลื่อมใสในท่านพระสารีบุตรและท่านพระโมคคัลลานะเถิด เพราะท่านพระสารีบุตรและท่านพระโมคคัลลานะ เป็นผู้มึศีลเป็นที่รัก”

โภกาลิกภิกษุถามว่า “ผู้มีอายุ ท่านเป็นใคร”

ดุทุบัจเจกพรหมตอบว่า “เราเป็นดุทุบัจเจกพรหม”

โภกาลิกภิกษุกล่าวว่า “ผู้มีอายุ ท่านได้รับพยากรณ์จากพระผู้มีพระภาคว่า เป็นอนาคามีแล้วมิใช่หรือ เมื่อเป็นเช่นนั้น ทำไมท่านจึงมาที่นี่อีก ท่านจงเห็นว่าคุณคิดนี้ของท่านมีอยู่เถิด”

ดุทุบัจเจกพรหมได้กล่าวว่า

ผรุสวาจา (คำหยาบ) เป็นเหมือนผึ้ง

เครื่องตัดตนของคนพาลผู้กล่าวคำชั่ว

ย่อมเกิดที่ปากของนรุษ

ผู้ใตสรรเสริญคนที่ควรติเตียน

หรือติเตียนคนที่ควรสรรเสริญ

ผู้นั้นชื่อว่าสั่งสมความผิดไว้ด้วยปาก

ย่อมไม่ประสบความสุข เพราะความผิดนั้น

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๖. พรหมสังยุต]

๑. ปฐมวรรค ๑๐. โภกालิกสูตร

การปราศรัยด้วยทรัพย์

ในการเล่นการพนันจนหมดตัวนี้

เป็นความผิดเพียงเล็กน้อย

แต่การที่บุคคลมีใจประทุษร้าย

ในบุคคลผู้ดำเนินไปได้แล้วนี้เท่านั้น

เป็นความผิดมากกว่า

บุคคลผู้ตั้งวาจาและใจอันชั่ว ดีเทียบพระอริยะ

ย่อมเข้าถึงนรกสัน ๑๓๖,๐๐๐ นิรพพุทท์กับ^๑

กับอีก ๕ อัพพุทท์กับ^๒

ตทุพรหมสูตรที่ ๙ จบ

๑๐. โภกาลิกสูตร

ว่าด้วยโภกาลิกภิกษุ

[๑๘๑] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

ครั้งนั้น โภกาลิกภิกษุเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาท
แล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
ท่านพระสารีบุตรและท่านพระโมคคัลลานะเป็นผู้มีความปรารถนาชั่ว ตกอยู่ในอำนาจ
ความปรารถนาชั่ว”

เมื่อโภกาลิกภิกษุกล่าวอย่างนี้แล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสกับโภกาลิกภิกษุดังนี้ว่า
“โภกาลิกะ เธออย่ากล่าวอย่างนั้น โภกาลิกะ เธออย่ากล่าวอย่างนั้น เธอจงทำจิต
ให้เสื่อมใสในสารีบุตรและโมคคัลลานะเถิด เพราะสารีบุตรและโมคคัลลานะ เป็นผู้
ศีลเป็นที่รัก”

แม้ครั้งที่ ๒ โภกาลิกภิกษุกราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
แม้พระผู้มีพระภาคทรงเป็นที่ตั้งแห่งศรัทธาของข้าพระองค์ ทรงมีพระพุทธานุภาพนี้

เชิงอรรถ :

^๑ นิรพพุทท์กับ เป็นจำนวนทับที่ใช้สังขยา (การกำหนดนับ) จำนวนสูง (ตามนัย อจ.ทสก.อ. ๓/๘๙/๓๖๖)

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ให้ความหมายว่า เท่ากับ ๑ มี ๐ ตามหลัง ๖๓ ตัว บ้างว่า ๑๐๐ ล้าน

^๒ ดู อจ.ทสก. (แปล) ๒๔/๘๙/๒๐๑

พระสูตรตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๖. พรหมสังยุต]

๑. ปฐมวรรค ๑๐. โภกालิกสูตร

ข้าพระองค์เชื่อถือได้ก็จริง ถึงอย่างนั้น ท่านพระสารีบุตรและท่านพระโมคคัลลานะ ก็ยังเป็นผู้ปรารถนาชั่ว ตกอยู่ในอำนาจความปรารถนาชั่ว”

แม้ครั้งที่ ๒ พระผู้มีพระภาคได้ตรัสกับโภกาลิกภิกษุดังนี้ว่า “โภกาลิกะ เธออย่ากล่าวอย่างนั้น โภกาลิกะ เธออย่ากล่าวอย่างนั้น เธอจงทำจิตให้เลื่อมใสใน สารีบุตรและโมคคัลลานะเถิด เพราะสารีบุตรและโมคคัลลานะ เป็นผู้มั่งคิลเป็นที่รัก”

แม้ครั้งที่ ๓ โภกาลิกภิกษุก็กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า “ ฯลฯ ตกอยู่ใน อำนาจความปรารถนาชั่ว”

แม้ครั้งที่ ๓ พระผู้มีพระภาคได้ตรัสกับโภกาลิกภิกษุว่า “ ฯลฯ เพราะสารีบุตร และโมคคัลลานะ เป็นผู้มั่งคิลเป็นที่รัก”

ครั้งนั้น โภกาลิกภิกษุลุกขึ้นจากอาสนะ ถวายอภิวาทพระผู้มีพระภาคกระทำ ประทักษ์ณแล้วจากไป

เมื่อโภกาลิกภิกษุจากไปไม่นาน ร่างกายก็มีตุ่มขนาดเท่าเมล็ดพันธุ์ฝักกาด เกิดขึ้นทั่วร่าง ตุ่มเหล่านั้นโตเท่าเมล็ดพันธุ์ฝักกาด แล้วก็โตขึ้นเท่าเมล็ดถั่วเขียว โตเท่าเมล็ดถั่วดำ โตเท่าเมล็ดพุทรา โตเท่าเมล็ดกระเบา โตเท่าผลมะขามป้อม โตเท่าผลมะตูมอ่อน โตเท่าผลมะตูมแก่ แล้วก็แตกเยิ้ม หนองและเลือดหลั่งออกมา

ครั้งนั้น โภกาลิกภิกษุได้มรณภาพเพราะอาพาธนั่นเอง แล้วไปเกิดในปทุมนรก เพราะมีจิตผูกอาฆาตในท่านพระสารีบุตรและท่านพระโมคคัลลานะ

ครั้นเมื่อราตรีผ่านไป ท้าวสหัมบดีพรหมมีวรรณะงดงามยิ่งนัก เปล่งรัศมีให้ สว่างทั่วพระเชตะวัน เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้วยืนอยู่ ณ ที่สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ โภกาลิก- ภิกษุมรณภาพแล้ว ไปเกิดในปทุมนรกเพราะมีจิตผูกอาฆาตในท่านพระสารีบุตรและ ท่านพระโมคคัลลานะ” ครั้นท้าวสหัมบดีพรหมกราบทูลดังนี้แล้ว ถวายอภิวาทพระ ผู้มีพระภาค กระทำประทักษ์ณแล้วหายตัวไป ณ ที่นั่นเอง

ครั้นราตรีนั้นผ่านไป พระผู้มีพระภาครับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมาตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย คินนี้เมื่อราตรีผ่านไป ท้าวสหัมบดีพรหมมีวรรณะงดงามยิ่งนัก เปล่งรัศมีให้สว่างทั่วพระเชตะวัน เข้ามาหาเราถึงที่อภิวาทแล้วยืนอยู่ ณ ที่สมควร

พระสูตรตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๖. พรหมสังยุต]

๑. ปฐมวรรค ๑๐. โภกกาลิกสูตร

ได้กล่าวกับเราดังนี้ว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ โภกกาลิกภิกษุมรณภาพแล้ว ไปเกิดใน
ปทุมนรก เพราะมีจิตผูกอาฆาตในท่านพระสารีบุตรและท่านพระโมคคัลลานะ”

ภิกษุทั้งหลาย ท้าวสหัมบดีพรหมกล่าวคำนี้แล้วอภิวาทเรา กระทำประทักษิณ
แล้วหายตัวไป ณ ที่นั้นเอง

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว ภิกษุรูปหนึ่งได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า
“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ประมาณอายุในปทุมนรกนานเท่าไรหนอ”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “ภิกษุ ประมาณอายุในปทุมนรกนานนัก
ประมาณอายุในปทุมนรกนั้น ยากที่จะนับได้ว่า ‘ประมาณปีเท่านี้ ประมาณ ๑๐๐ ปี
เท่านี้ ประมาณ ๑,๐๐๐ ปีเท่านี้ ประมาณ ๑๐๐,๐๐๐ ปีเท่านี้”

ภิกษุทูลถามว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระองค์พอจะยกอุปมาได้หรือไม่
พระพุทธานุเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “ได้ภิกษุ” แล้วตรัสว่า “ภิกษุ หนึ่งเกวียนเมล็ดงา
ของชาวโกศลมีอัตรา ๒๐ ขารี^๑ ล่วงไปแล้ว ๑๐๐,๐๐๐ ปี บุรุษจึงนำเมล็ดงาออก
จากเกวียนนั้นหนึ่งเมล็ด เมล็ดงาหนึ่งเกวียนของชาวโกศลซึ่งมีอัตรา ๒๐ ขารีนั้น
จะพึงหมดไปโดยท่านองนี้เร็วกว่า แต่ว่า ๑ อัพพุทธรก^๒หาหมดไปไม่

เชิงอรรถ :

^๑ ๔ กุทเว หรือปสตะ (พายมือ) เป็น ๑ บัตถะ (กอบ)

๔ บัตถะ เป็น ๑ อาพหกะ

๔ อาพหกะ เป็น ๑ โทณะ

๔ โทณะ เป็น ๑ มาณิกา

๔ มาณิกา เป็น ๑ ขารี

๒๐ ขารี เป็น ๑ วาหะ

๒๐ วาหะ เป็น ๑ ธารณะ

๑๐ ธารณะ เป็น ๑ ปละ

๑๐๐ ปละ เป็น ๑๒ ตลา

๒๐ ตลา เป็น ๑ ภาระ

^๒ อัพพุทธรก นีรพพุทธรก อพัพพนรก อุหนนรก อัญจนรก กุมทธรก โสคันธิกนรก อุปปลนรก

ปถุชกริกนรก ปทุมนรก ทั้งหมดนี้อยู่ในอเวจีมหานรก เป็นนรกเล็กอยู่ในนรกใหญ่ ไม่มีภูมิเป็นของตนเอง

แต่เป็นที่ซึ่งสัตว์จะต้องรับกรรม เช่น อัพพุทธรกเป็นสถานที่ทรมานสัตว์โดยการนับขึ้นเนื้อเป็นเครื่องบอ

ระยะเวลาในการทรมานสัตว์ (อง. ทสก. อ. ๓/๘๙/๓๖๖)

พระสูตรตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๖. พรหมสังยุต]

๑. ปฐมวรรค ๑๐. โภกกาลิกสูตร

๒๐ อัมพพุทธนรก เป็น ๑ นิรัพพุทธนรก

๒๐ นิรัพพุทธนรก เป็น ๑ อัมพพนรก

๒๐ อัมพพนรก เป็น ๑ อุहनนรก

๒๐ อุहनนรก เป็น ๑ อัญญนรก

๒๐ อัญญนรก เป็น ๑ กุมุทธนรก

๒๐ กุมุทธนรก เป็น ๑ โสคันธิกนรก

๒๐ โสคันธิกนรก เป็น ๑ อุปลนรก

๒๐ อุปลนรก เป็น ๑ ปุณทริกนรก

๒๐ ปุณทริกนรก เป็น ๑ ปทุมนรก

โภกกาลิกภิกษุไปเกิดในปทุมนรกแล้ว เพราะมีจิตผูกอาฆาตในสารีบุตรและ
โมคคัลลานะ”

พระผู้มีภาคผู้สุดศาสดาได้ตรัสเวทยากรณภาษิตนี้แล้ว จึงได้ตรัสคาถาประพันธ์
ต่อไปอีกว่า

ผรุสวาจา (คำหยาบ) เป็นเหมือนผึ้ง

เครื่องตัดตนของคนพาลผู้กล่าวคำชั่ว

ย่อมเกิดที่ปากของนรุษ

ผู้ใดสรรเสริญคนที่ควรติเตียน

หรือติเตียนคนที่ควรสรรเสริญ

ผู้นั้นชื่อว่าสังสมความผิดไว้ด้วยปาก

ย่อมไม่ประสบความสุข เพราะความผิดนั้น

การปราศรัยด้วยทรัพย์

ในการเล่นการพนันจนหมดตัวนี้

เป็นความผิดเพียงเล็กน้อย

พระสูตรตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๖. พรหมสังยุต]

๑. ปฐมวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

แต่การที่บุคคลมีใจประทุษร้าย

ในบุคคลผู้ดำเนินไปดีแล้วนี้เท่านั้น

เป็นความผิดมากกว่า

บุคคลผู้ตั้งวาจาและใจอันชั่ว ตีเตียนพระอริยะ

ย่อมเข้าถึงนรกสิ้น ๑๓๖,๐๐๐ นิรพพุทท์กับ

กับอีก ๕ อัพพุทท์^๑

โกกालิกสูตรที่ ๑๐ จบ

วรรคที่ ๑ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. พรหมายาจนสูตร	๒. คารวสูตร
๓. พรหมเทวสูตร	๔. พกสูตร
๕. อปราทิฏฐิสูตร	๖. ปมาทสูตร
๗. กอกาลิกสูตร	๘. กตโมรกตีสสกสูตร
๙. ตฤพรหมสูตร	๑๐. กอกาลิกสูตร

เชิงอรรถ :

^๑ ดู อจ.ทสก. (แปล) ๒๔/๘๙/๒๐๑

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๑๕ หน้า :๒๕๒ }

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๖. พรหมสังยุต]

๒. ทุตติยวรรค ๑. สันนังกุมารสูตร

๒. ทุตติยวรรค

หมวดที่ ๒

๑. สันนังกุมารสูตร

ว่าด้วยสันนังกุมารพรหม

[๑๘๒] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่ฝั่งแม่น้ำสัปปีนิ เขตกรุงราชคฤห์ ครั้นเมื่อราตรีผ่านไป สันนังกุมารพรหมมีวรรณะงดงามยิ่งนัก เปล่งรัศมีให้สว่างทั่ว ฝั่งแม่น้ำสัปปีนิ เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิवाทแล้วยืนอยู่ ณ ที่สมควร ได้กล่าวคาถาในที่ประทับของพระผู้มีพระภาคว่า

ในหมู่ชนที่ถือตระกูลเป็นใหญ่

กษัตริย์จัดว่าประเสริฐที่สุด

ส่วนท่านผู้เพียบพร้อมด้วยวิชาและจรณะ^๑

จัดว่าประเสริฐที่สุดในหมู่เทวดาและมนุษย์^๒

สันนังกุมารพรหมครั้งกราบทูลคำนี้แล้ว พระศาสดาทรงพอพระทัย ครั้งนั้น สันนังกุมารพรหมทราบบว่า "พระศาสดาของเราทรงพอพระทัยแล้ว" จึงถวายอภิवाท พระผู้มีพระภาค กระทำประทักษิณแล้วหายตัวไป ณ ที่นั่นเอง

สันนังกุมารสูตรที่ ๑ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ วิชา หมายถึงวิชา ๓ มีปุพเพนิวาสานุสสติญาณ เป็นต้น และวิชา ๘ คือ วิปัสสนาญาณ มโนมยิทธิ และอภิญญา ๖ จรณะ หมายถึงจรณะ ๑๕ คือ ความบริบูรณ์ในศีล ความคุ้มครองทวารในอินทรีย์ ความรู้ประมาณในโภชนะ การประกอบความเพียรเครื่องตื่น พระสัทธรรม ๗ และรูปาวจรฌาน ๔ (ส.ส.อ. ๑/๑๘๒/๒๐๘)

^๒ ดู ที.สี. (แปล) ๙/๒๗๖/๙๙, ม.ม. (แปล) ๑๓/๓๐/๓๔, ส.นิ. (แปล) ๑๖/๒๔๕/๓๓๘, อัง.เอกาทสก. (แปล) ๒๔/๑๐/๔๐๙

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๖. พรหมสังยุต]

๒. ทุติยวรรค ๓. อังถกวินทสูตร

๒. เทวทัตตสูตร

ว่าด้วยพระเทวทัต

[๑๘๓] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ภูเขาศิขณภูฏ เขตกรุงราชคฤห์ เมื่อพระเทวทัตจากไปไม่นาน ครั้นเมื่อราตรีผ่านไป ท้าวสหัมบดีพรหมมีวรรณะงดงามยิ่งนัก เปล่งรัศมีให้สว่างทั่วภูเขาศิขณภูฏ เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวัตแล้วยืนอยู่ ณ ที่สมควร บรรยายพระเทวทัต ได้กล่าวคาถานี้ ในสำนักของพระผู้มีพระภาคว่า

สักการะยอมฆ่าบุรุษชั่ว

เหมือนผลกล้วยฆ่าต้นกล้วย

ขุยไฟฆ่าต้นไฟ ดอกอ้อฆ่าต้นอ้อ

ลูกม้อฆ่าสตรีฆ่าแม่ฆ่า จะนั้น^๑

เทวทัตตสูตรที่ ๒ จบ

๓. อังถกวินทสูตร

ว่าด้วยเรื่องอังถกวินทคาม

[๑๘๔] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ อังถกวินทคาม แคว้นมคธ สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคประทับนั่งอยู่ในที่แจ้ง ในราตรีอันมืดมิดและฝนกำลังตก ประปรายอยู่ ครั้นเมื่อราตรีผ่านไป ท้าวสหัมบดีพรหมมีวรรณะงดงามยิ่งนัก เปล่งรัศมีให้สว่างทั่วอังถกวินทคาม เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวัตแล้วยืนอยู่ ณ ที่สมควร ได้กล่าวคาถาเหล่านี้ในสำนักของพระผู้มีพระภาคว่า

ภิกษุพึงอาศัยที่นอนและที่นั่งอันสงัด

พึงประพฤติเพื่อความหลุดพ้นจากสังโยชน์

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเทียบ วิ.จ. (แปล) ๗/๓๓๕/๑๘๐, ส.นิ. (แปล) ๑๖/๑๘๔/๒๓๐, อภ.จตุกก. (แปล) ๒๑/๖๘/๑๑๓

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๑๕ หน้า : ๒๕๔ }

พระสูตรตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๖. พรหมสังยุต]

๒. พุติยวรรค ๓. อังถกวินทสูตร

ถ้าภิกษุไม่ประสบความสำเร็จในหน้าที่นั้น

พึงมีสติ มีปัญญาเครื่องบริหาร อยู่ในท่ามกลางสงฆ์

ภิกษุเมื่อเที่ยวบิณฑบาตตามลำดับตระกูล

พึงมีปัญญาเครื่องบริหาร คัมครองอินทรีย์

พึงอาศัยที่นอนที่นั่งอันสงัด

พ้นจากภัย^๑ น้อมไปในอภัย^๒

ภิกษุถึงนั่งอยู่ในที่ที่มีสัตว์เลื้อยคลานอันน่ากลัว

สายฟ้าแลบแปลบปลาบ จวดเจวียน

ฝนตกในราตรีอันมืดมิด

ก็ปราศจากความขนพองสยองเกล้า

ข้าพระองค์กลัวมธุรสวาท จึงไม่อาจคำนวณด้วยใจ

ของข้าพระองค์ได้ว่า 'เรื่องนี้ข้าพระองค์ได้เห็นแล้วแน่'

ข้าพระองค์ไม่กล่าวว่า 'ในเรื่องนี้เป็นอย่างนี้ ในเรื่องนี้เป็นอย่างนี้'

ในพรหมจรรย์หนึ่ง^๓มีพระขีณาสพผู้ละความตายได้ ๑,๐๐๐ รูป

พระเสขะมากกว่า ๕๐๐ รูปไป

๑๐ รูปบ้าง ๑๐๐ รูปบ้าง

และผู้ถึงกระแสนิพพานทั้งหมดไม่ไปสู่ดิรัจฉานภูมิ

ส่วนหมู่สัตว์นอกนี้ล้วนเป็นผู้มีส่วนได้รับผลบุญ

อังถกวินทสูตรที่ ๓ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ภัย ในที่นี้หมายถึงภัยในวิภวภูติ (ส.ส.อ. ๑/๑๘๔/๒๐๙)

^๒ อภัย ในที่นี้หมายถึงนิพพาน (ส.ส.อ. ๑/๑๘๔/๒๐๙)

^๓ พรหมจรรย์หนึ่ง ในที่นี้หมายถึงธรรมเทศนาหนึ่ง (ส.ส.อ. ๑/๑๘๔/๒๑๐)

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๖. พรหมสังยุต]

๒. ทุติยวรรค ๔. อรุณวดีสูตร

๔. อรุณวดีสูตร

ว่าด้วยเรื่องเมืองอรุณวดี

[๑๘๕] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ฯลฯ เขตกรุงสาวัตถี ณ ที่นั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมาตรัสว่า "ภิกษุทั้งหลาย" ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสตั้งชื่อว่า "ภิกษุทั้งหลาย" เรื่องเคยมีมาแล้ว มีพระราชาพระนามว่าอรุณ ราชธานีของพระเจ้าอรุณ ชื่อว่า อรุณวดี พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่าสีขี ทรงเข้าไปอาศัย อรุณวดีราชธานีประทับอยู่ อนึ่ง พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่าสีขี ได้มีคู่พระสาวกนามว่าอภิภูและสัมภวะ เป็นคู่พระสาวกชั้นดีเลิศ

ภิกษุทั้งหลาย ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่าสีขี รับสั่งเรียกอภิภูภิกษุมาตรัสว่า 'พราหมณ์ มาเถิด เราจักเข้าไปพรหมโลก ชั้นใดชั้นหนึ่งชั่วเวลาหนึ่ง จนกว่าจะถึงเวลาฉันภัตตาหาร' ภิกษุทั้งหลาย อภิภูภิกษุ ทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่าสีขี และ อภิภูภิกษุได้หายตัวจากอรุณวดีราชธานีไปปรากฏในพรหมโลกนั้น เปรียบเหมือน บุรุษผู้มีกำลังเหยียดแขนออกหรือคู้แขนเข้า ฉะนั้น

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่าสีขี รับสั่ง เรียกอภิภูภิกษุมาตรัสว่า 'พราหมณ์ ธรรมิกถาจงปรากฏชัดแก่พรหม พรหมบริษัท และพรหมปารีสัชชะทั้งหลายเถิด'

อภิภูภิกษุทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว ได้ชี้แจงให้พรหม พรหมบริษัท และ พรหมปารีสัชชะทั้งหลายเห็นชัด ชวนใจให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ เราใจให้อาจหาญ แกล้วกล้า ปลอดภัยโลมใจให้สดชื่นร่าเริงด้วยธรรมิกถาแล้ว

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๖. พรหมสังยุต]

๒. ทุตติยวรรค ๔. อรุณเวทีสูตร

ภิกษุทั้งหลาย ได้ยินว่าในกาลนั้น พรหม พรหมบริษัท และพรหมปารีสัชชะ
ทั้งหลาย ยกโทษติเตียนโพนทะนาว่า 'ท่านผู้เจริญ นาคัจจรรยจริง ไม่เคยปรากฏ
ก็เมื่อพระศาสดาประทับอยู่เฉพาหน้า เพราะเหตุไร พระสาวกจึงแสดงธรรม

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่าสีขี ตรัสกับ
อภิกุภิกษุว่า 'ดูก่อนพราหมณ์ พรหม พรหมบริษัท และพรหมปารีสัชชะเหล่านั้น
พากันติเตียนว่า 'ท่านผู้เจริญ นาคัจจรรยจริง ไม่เคยปรากฏ ก็เมื่อพระศาสดา
ประทับอยู่เฉพาหน้า เพราะเหตุไร พระสาวกจึงแสดงธรรม' พราหมณ์ ถ้าอย่างนั้น
เธอจงให้พรหม พรหมบริษัท และพรหมปารีสัชชะทั้งหลายสลัดใจให้ยิ่งขึ้นไปกว่า'

อภิกุภิกษุทูลรับสนองพระดำรัสแล้วปรากฏกายแสดงธรรมบ้าง ไม่ปรากฏกาย
แสดงธรรมบ้าง ปรากฏกายท่อนล่าง ไม่ปรากฏกายท่อนบนแสดงธรรมบ้าง
ปรากฏกายท่อนบน ไม่ปรากฏกายท่อนล่างแสดงธรรมบ้าง

ภิกษุทั้งหลาย ได้ยินว่าในกาลนั้น พรหม พรหมบริษัท และพรหมปารีสัชชะ
ทั้งหลายได้มีจิตฉัจจรรยเกิดขึ้นว่า 'นาคัจจรรยจริง ไม่เคยปรากฏ ท่านผู้เจริญ
ทั้งหลาย ความที่สมณะเป็นผู้มีฤทธิ์มาก มีอำนาจมาก'

ครั้งนั้น อภิกุภิกษุได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า
พระนามว่าสีขี ดังนี้ว่า 'ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ยอมทราบบ ข้าพระองค์เป็น
ผู้กล่าววาจาเห็นปานนี้ ในท่ามกลางภิกษุสงฆ์ว่า 'ท่านผู้มีอายุทั้งหลาย เราอยู่ที่
พรหมโลกสามารถยังหมื่นโลกธาตุให้รู้แจ้งด้วยเสียงได้'

พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่าสีขี ตรัสว่า 'พราหมณ์
เป็นกาลของเธอ พราหมณ์ เป็นกาลของเธอ ที่เธอยืนอยู่ที่พรหมโลกพึงยังหมื่น
โลกธาตุให้รู้แจ้งด้วยเสียงได้'

พระสูตรตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๖. พรหมสังยุต]

๒. ทุตยวรรค ๔. อรุณวดีสูตร

อภิกุภิกษุทูลรับสนองพระดำรัสแล้วยืนอยู่ในพรหมโลกได้กล่าวคาถาเหล่านี้ว่า

ท่านทั้งหลายจงปรารถนาความเพียร

จงทำความเพียรอย่าหยุดยั้ง

จงประกอบความเพียรในพระพุทธศาสนา

จงกำจัดการกมลแห่งมัจจุ

เหมือนช้างกำจัดเรือนต้นอ้อ ฉะนั้น

ผู้ที่ไม่ประมาทอยู่ในพระธรรมวินัยนี้

ละการเวียนว่ายตายเกิดแล้ว จักกระทำที่สุดแห่งทุกข์ได้

ภิกษุทั้งหลาย ครั้นนั้น พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่า

สีขีและอภิกุภิกษุ ยังพรหม พรหมบริษัท และพรหมปารีสัชชะทั้งหลายให้สลัดใจแล้ว

ได้หายตัวจากพรหมโลกนั้นไปปรากฏในอรุณวดีราชธานี ฯลฯ ครั้นนั้น พระผู้มี

พระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่าสีขี รับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมาตรัสว่า

‘ภิกษุทั้งหลาย เมื่ออภิกุภิกษุยืนอยู่ในพรหมโลก กล่าวคาถาทั้งหลายอยู่ เธอทั้งหลาย ได้ยินหรือไม่’

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า ‘เมื่ออภิกุภิกษุอยู่ในพรหมโลก กล่าวคาถาทั้งหลายอยู่ ข้าพระองค์ทั้งหลายได้ยินแล้ว พระพุทธเจ้าข้า’

พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่าสีขี ตรัสถามว่า ‘ภิกษุทั้งหลาย ก็เมื่ออภิกุภิกษุยืนอยู่ในพรหมโลก กล่าวคาถาทั้งหลายอยู่ เธอทั้งหลาย ได้ยินว่าอย่างไร’

ภิกษุทั้งหลายทูลตอบว่า ‘ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่ออภิกุภิกษุยืนอยู่ในพรหมโลก กล่าวคาถาทั้งหลายอยู่ ข้าพระองค์ทั้งหลายได้ยินอย่างนี้ว่า

ท่านทั้งหลาย จงปรารถนาความเพียร

จงทำความเพียรอย่าหยุดยั้ง

พระสูตรตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๖. พรหมสังยุต]

๒. ทุติยวรรค ๕. ปรินิพพานสูตร

จงประกอบความเพียรในพระพุทธศาสนา

จงกำจัดกองทัพแห่งมัจจุ

เหมือนช้างกำจัดเรือนต้นอ้อ ฉะนั้น

ผู้ที่ไม่ประมาทอยู่ในพระธรรมวินัยนี้

ละการเวียนว่ายตายเกิดแล้ว จักกระทำที่สุดแห่งทุกข์ได้

เมื่ออภิกุภิกษุอื่นกล่าวคาถาทิ้งหลายอยู่ในพรหมโลก ข้าพระองค์ทิ้งหลายได้
ยินแล้วอย่างนี้'

พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่าสิขี ตรัสว่า "ดีละ ดีละ
ภิกษุทั้งหลาย ดีนัก ภิกษุทั้งหลาย เมื่ออภิกุภิกษุอื่นกล่าวคาถาทิ้งหลายอยู่ใน
พรหมโลก เธอทั้งหลายได้ยินแล้ว"

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพุทธพจน์นี้แล้ว ภิกษุเหล่านั้นมีใจยินดีต่างชื่นชม
พระภาสิตของพระผู้มีพระภาค

อรุณวตีสสูตรที่ ๔ จบ

๕. ปรินิพพานสูตร

ว่าด้วยการปรินิพพาน

[๑๘๖] สมัยหนึ่ง ในเวลาใกล้ปรินิพพาน พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ระหว่าง
ต้นไม้สาละทั้งคู่ ป่าสาละวัน สถานที่แหว่งพักของมัลลกะษัตริย์ทั้งหลาย เขตกรุง
กุสินารา ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมาตรัสว่า "ภิกษุ
ทั้งหลาย บัดนี้ เราขอเตือนพวกเธอว่า สังขารทั้งหลายมีความเสื่อมไปเป็นธรรมดา
พวกเธอจงทำหน้าที่ให้สมบูรณ์ด้วยความไม่ประมาทเถิด" นี้เป็นพระวาจาครั้งสุดท้าย
ของพระตถาคต ต่อจากนั้น พระผู้มีพระภาค

พระสูตรตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๖. พรหมสังยุต]

๒. ทุตติยวรรค ๕. ปรีนิพพานสูตร

ทรงเข้าปฐมฌาน	ออกจากปฐมฌาน
ทรงเข้าทุติยฌาน	ออกจากทุติยฌาน
ทรงเข้าตติยฌาน	ออกจากตติยฌาน
ทรงเข้าจตุตถฌาน	ออกจากจตุตถฌาน
ทรงเข้าอากาสนัญญายตนสมาบัติ	ออกจากอากาสนัญญายตนสมาบัติ
ทรงเข้าวิญญาณัญญายตนสมาบัติ	ออกจากวิญญาณัญญายตนสมาบัติ
ทรงเข้าอากิญจัญญายตนสมาบัติ	ออกจากอากิญจัญญายตนสมาบัติ
ทรงเข้าเนวสัญญานาสัญญายตนสมาบัติ	ออกจากเนวสัญญานาสัญญายตนสมาบัติ
ทรงเข้าสัญญาเวทิตนโรธ	ออกจากสัญญาเวทิตนโรธ
ทรงเข้าเนวสัญญานาสัญญายตนสมาบัติ	ออกจากเนวสัญญานาสัญญายตนสมาบัติ
ทรงเข้าอากิญจัญญายตนสมาบัติ	ออกจากอากิญจัญญายตนสมาบัติ
ทรงเข้าวิญญาณัญญายตนสมาบัติ	ออกจากวิญญาณัญญายตนสมาบัติ
ทรงเข้าอากาสนัญญายตนสมาบัติ	ออกจากอากาสนัญญายตนสมาบัติ
ทรงเข้าจตุตถฌาน	ออกจากจตุตถฌาน
ทรงเข้าตติยฌาน	ออกจากตติยฌาน
ทรงเข้าทุติยฌาน	ออกจากทุติยฌาน
ทรงเข้าปฐมฌาน	ออกจากปฐมฌาน
ทรงเข้าทุติยฌาน	ออกจากทุติยฌาน
ทรงเข้าตติยฌาน	ออกจากตติยฌาน
ทรงเข้าจตุตถฌาน	ออกจากจตุตถฌานแล้วได้ปรีนิพพานในลำดับ ^๑

เมื่อพระผู้มีพระภาคเสด็จปรีนิพพาน ท้าวสหัมบดีพรหมได้กล่าวคาถา พร้อมกับ
การเสด็จปรีนิพพานว่า

สรรพสัตว์จะต้องทอดทิ้งร่างกายไว้ในโลก

พระศาสดาผู้หาใครเปรียบเทียบไม่ได้ในโลก

เชิงอรรถ :

^๑ ลำดับ หมายถึงลำดับ ๒ ประการ คือ (๑) ลำดับแห่งฌาน (๒) ลำดับแห่งการพิจารณา (ส.ส.อ.
๑/๑๘๖/๒๑๒)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๑๕ หน้า :๒๖๐ }

พระสูตรตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๖. พรหมสังยุต]

๒. ทุติยวรรค ๕. ปรีนิพพานสูตร

ผู้เข้าถึงสภาวะตามเป็นจริง ผู้บรรลุพลธรรม^๑

ผู้ตรัสรู้เองโดยชอบเช่นนี้ ก็ยังเสด็จปรีนิพพานได้

เมื่อพระผู้มีพระภาคเสด็จปรีนิพพาน ท้าวสักกะจอมเทพได้ตรัสคาถา พร้อมกับ
การเสด็จปรีนิพพานว่า

สังขารทั้งหลายล้วนไม่เที่ยง

มีความเกิดขึ้นและความเสื่อมไปเป็นธรรมดา

เกิดขึ้นแล้วย่อมดับไป

ความสงบระงับสังขารเหล่านั้นเป็นความสุข

เมื่อพระผู้มีพระภาคเสด็จปรีนิพพาน ท่านพระอานนท์ได้กล่าวคาถา พร้อม
กับการเสด็จปรีนิพพานว่า

เมื่อพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

มีพระอาการอันล้ำเลิศทุกอย่าง^๒เสด็จปรีนิพพานแล้ว

ในกาลนั้น ได้เกิดเหตุน่าอัศจรรย์ ขนพองสยองเกล้า

เมื่อพระผู้มีพระภาคเสด็จปรีนิพพาน ท่านพระอนรุทธะได้กล่าวคาถา พร้อมกับ
การเสด็จปรีนิพพานว่า

ลมหายใจเข้า ลมหายใจออก

ของพระผู้มีพระภาคผู้มีพระทัยมั่นคง ผู้คงที่ ไม่มีแล้ว

เชิงอรรถ :

^๑ **บรรลุพลธรรม** หมายถึงทรงมีพระกำลังอันเกิดจากฌาน ๑๐ ที่เรียกว่า ทสพลญาณ หรือ ตถาคตพละ
(ที่.ม.อ. ๒๒๐/๒๐๒)

^๒ **มีพระอาการอันล้ำเลิศทุกอย่าง** หมายถึงทรงมีเหตุอันล้ำเลิศทุกอย่างมีศีล เป็นต้น (ที่.ม.อ. ๒๒๓/๒๐๓,
ที่.ม.ฎีกา ๒๒๓/๒๓๑)

พระสูตรตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๖. พรหมสังยุต]

๒. ทุตติยวรรค รวมพระสูตรที่มีในสังยุต

พระมณีผู้ไม่หวั่นไหว มุ่งใฝ่สันติ^๑

มีพระจักขุ เสด็จปรินิพพานแล้ว

พระองค์ผู้มีพระทัย ไม่หุดหู่

ทรงอดกลั้นเวทนาไว้ได้ มีพระทัยหลุดพ้นแล้ว

ดูจดวงประทีปที่โชติช่วงดับไป ฉะนั้น^๒

ปรินิพพานสูตรที่ ๕ จบ

วรรคที่ ๒ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. สันถกุมารสูตร	๒. เทวทัตตสูตร
๓. อัมธกวิณฑสูตร	๔. อรุณวดีสูตร
๕. ปรินิพพานสูตร	

พรหมสังยุต จบบริบูรณ์

รวมพระสูตรที่มีในสังยุตนี้ คือ

๑. พรหมายาจนสูตร	๒. คารวสูตร
๓. พรหมเทวสูตร	๔. พกสูตร
๕. อปราชิกขุสิสูตร	๖. ปมาทสูตร
๗. โภกกาลิกสูตร	๘. กตโมรกตีสกสูตร
๙. ตฤพรหมสูตร	๑๐. โภกกาลิกสูตร
๑๑. สันถกุมารสูตร	๑๒. เทวทัตตสูตร
๑๓. อัมธกวิณฑสูตร	๑๔. อรุณวดีสูตร
๑๕. ปรินิพพานสูตร	

เชิงอรรถ :

^๑ สันติ ในที่นี้หมายถึงอนุภาติเสสนิพพาน (ส.ส.อ. ๑/๑๘๖/๒๑๓)

^๒ ดูเทียบ ที.ม. (แปล) ๑๐/๒๑๙-๒๒๓/๑๖๗-๑๖๙

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๑๕ หน้า :๒๖๒ }

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๗. พราหมณสังยุต]

๑. อรหันตวรรค ๑. ฌัญชานีสสูตร

๗. พราหมณสังยุต

๑. อรหันตวรรค

หมวดว่าด้วยพระอรหันต์

๑. ฌัญชานีสสูตร

ว่าด้วยฌัญชานีสพราหมณ์

[๑๘๗] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเวฬุวัน สถานที่ให้เหยื่อกระแต เขตกรุงราชคฤห์ สมัยนั้น นางพราหมณ์ชื่อฌัญชานีส ของพราหมณ์ภารทวาชโคตร คนหนึ่ง เป็นผู้เลื่อมใสอย่างยิ่งในพระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์ ครั้นนั้น นางฌัญชานีสพราหมณ์ กำลังนำภัตตเข้าไปเพื่อพราหมณ์ภารทวาชโคตร ก้าวเท้าพลาดจึงเปล่งอุทาน ๓ ครั้งว่า

ขอนอบน้อมพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น

ขอนอบน้อมพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น

ขอนอบน้อมพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น

เมื่อนางฌัญชานีสพราหมณ์กล่าวอย่างนี้แล้ว พราหมณ์ภารทวาชโคตรได้กล่าวกับนางฌัญชานีสพราหมณ์ดังนี้ว่า “ก็หญิงถ้อยคนนี้ก็กล่าวคุณของสมณะโสดนั้น อย่างนี้ อย่างนี้ ไม่ว่าในที่ไหน ๆ หญิงถ้อย บัดนี้ เราจักยกวาเทของพระศาสดานั้น ของเจ้าบ้างละ”

นางฌัญชานีสพราหมณ์กล่าวว่า “พราหมณ์ ฉันยังไม่เห็นบุคคลผู้จะพึงยกวาเทของพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้นในโลก พร้อมทั้งเทวโลก

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๗. พราหมณสังยุต]

๑. อรหันตวรรค ๑. ฌณฺฐานีสุตฺร

มารโลก พรหมโลก ในหมู่สัตว์พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ เทวดาและมนุษย์ ท่านจงไป
เกิด ไปแล้วก็จักรู้เอง”

ครั้งนั้น พราหมณ์ภารทวาชโคตรโกธ ไม่พอใจ จึงเข้าไปหาพระผู้มีพระภาค
ถึงที่ประทับ ได้สนทนาปราศรัยพอเป็นที่บันเทิงใจ พอเป็นที่ระลึกถึงกันแล้วนั่ง ณ
ที่สมควร ได้กล่าวกับพระผู้มีพระภาคด้วยคาถาว่า

บุคคลกำจัดอะไรได้จึงอยู่เป็นสุข

กำจัดอะไรได้จึงไม่เศร้าโศก ข้าแต่พระโคดม

พระองค์ทรงพอพระทัยการกำจัดธรรมอย่างหนึ่ง คืออะไร

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

บุคคลกำจัดความโกรธได้จึงอยู่เป็นสุข

กำจัดความโกรธได้จึงไม่เศร้าโศก พราหมณ์

พระอริยะทั้งหลายสรรเสริญการกำจัดความโกรธ

ซึ่งมีรากเป็นพิษ มียอดหวาน

เพราะบุคคลกำจัดความโกรธนั้นได้แล้ว จึงไม่เศร้าโศก

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว พราหมณ์ภารทวาชโคตรได้กราบทูล
พระผู้มีพระภาคตั้งว่า “ข้าแต่พระโคดมผู้เจริญ พระภาสิตของพระองค์ชัดเจน
ไพเราะยิ่งนัก ข้าแต่พระโคดมผู้เจริญ พระภาสิตของพระองค์ชัดเจนไพเราะยิ่งนัก
พระโคดมผู้เจริญทรงประกาศธรรมโดยปริยายเป็นอันมาก เปรียบเหมือนบุคคล
หงายของที่คว่ำ เปิดของที่ปิด บอกทางแก่คนหลงทาง หรือตามประทีปในที่มืด
ด้วยตั้งใจว่า ‘คนมืดตาดีจักเห็นรูปได้’ ฉะนั้น ข้าพระองค์นี้ขอถึงพระโคดมผู้เจริญ
พร้อมทั้งพระธรรม และพระสงฆ์เป็นสรณะ ขอข้าพระองค์พึงได้บรรพชาอุปสมบท
ในสำนักของพระโคดมผู้เจริญเถิด”

พราหมณ์ภารทวาชโคตรได้บรรพชาอุปสมบทในสำนักของพระผู้มีพระภาคแล้ว
อนึ่ง ท่านพระภารทวาชอุปสมบทแล้วไม่นาน หลีกออกไปอยู่คนเดียว ไม่ประมาท

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๗. พราหมณสังยุต]

๑. อรหันตวรรค ๒. อัถโกสสูตร

มีความเพียร อุทิศกายและใจอยู่ ไม่นานนักก็ทำให้แจ้งซึ่งประโยชน์ยอดเยี่ยม
อันเป็นที่สุดแห่งพรหมจรรย์^๑ ที่เหล่ากุลบุตรออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตโดยชอบ
ต้องการด้วยปัญญาอันยิ่งเองเข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน รู้ชัดว่า “ชาติสิ้นแล้ว อยู่จบ
พรหมจรรย์แล้ว^๒ ทำกิจที่ควรทำเสร็จแล้ว ไม่มีกิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้อีกต่อไป”
อนึ่ง ท่านพระภราทวาชะได้เป็นพระอรหันตรูปหนึ่ง ในบรรดาพระอรหันต์ทั้งหลาย

ธัญญชานีสูตรที่ ๑ จบ

๒. อัถโกสสูตร

ว่าด้วยอัถโกสภราทวาชพราหมณ

[๑๘๘] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเวฬุวัน สถานที่ให้
เหยื่อกระแต เขตกรุงราชคฤห์ อัถโกสภราทวาชพราหมณได้สดับมาว่า “ได้ยินว่า
พราหมณภราทวาชโคตร ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต ในสำนักของพระสมณ-
โคดมแล้ว” จึงโกรธ ไม่พอใจ เข้าไปหาพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับแล้ว ตาบริภาษ
พระผู้มีพระภาคด้วยวาจาหยาบคาย อันมิใช่วาจาของสัตบุรุษ

เมื่ออัถโกสภราทวาชพราหมณกล่าวอย่างนี้แล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสถาม
อัถโกสภราทวาชพราหมณดังนี้ว่า “พราหมณ ท่านเข้าใจความช้อนั้นว่าอย่างไร
มิตร อำมาตย์^๓ ญาติและสาโลहित^๔ ผู้เป็นแขกของท่าน มาเยื่อนท่านบ้างไหม”

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเชิงอรรถข้อ ๑๗๔ หน้า ๒๓๕ ในเล่มนี้

^๒ ดูเชิงอรรถข้อ ๑๗๔ หน้า ๒๓๕ ในเล่มนี้

^๓ **มิตร** หมายถึงคนรู้จักกันเพราะการใช้ของในเรือนร่วมกัน เช่น ให้ของแก่กันและกันหรือรับของจากกัน
อำมาตย์ หมายถึงผู้ทำกิจร่วมกัน เช่น ปรึกษาหารือกัน ไปด้วยกัน นั่งด้วยกัน เป็นต้น (ส.สพ.อ. ๓/๑๐๑๖/
๓๖๗, ส.สุท. ๒/๗๖/๖๒๙)

^๔ **ญาติ** หมายถึงผู้ที่เกี่ยวข้องกันโดยการแต่งงานกัน ได้แก่ มารดาบิดาของสามีและเครือญาติฝ่ายมารดา
บิดาของสามี หรือมารดาบิดาของภรรยาและเครือญาติฝ่ายมารดาบิดาของภรรยา **สาโลहित** หมายถึงผู้
ร่วมสายเลือดเดียวกัน ได้แก่ พี่ชาย น้องชาย พี่สาว น้องสาว เป็นต้น (อ.จ.ด.ก.อ. ๒/๗๖/๒๒๗, ส.ม.อ.
๓/๑๐๑๒/๓๖๗, ส.สุท. ๒/๑๐๑๒/๖๒๙) หรือญาติฝ่ายมารดา (อ.จ.ด.ก.สุท. ๒/๗๖/๖๙)

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๗. พราหมณสังยุต]

๑. อรหันตวรรค ๒. อัถโกสสูตร

อัถโกสภการทวาชพราหมณโตบวา "พระโคตมผู้เจริญ มิตร อำมาตย์ ญาติ และสาโลहित ผู้เป็นแขกของข้า พระองค์ มาเยือนบ้างเป็นบางครั้ง"

พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า "พราหมณ์ ท่านเข้าใจความข้อนั้นว่าอย่างไร ท่านเคยจัดของเคี้ยวของบริโภคหรือของควรรลิม เพื่อต้อนรับมิตร อำมาตย์ ญาติ และสาโลहित ผู้เป็นแขกเหล่านั้นบ้างหรือไม่"

อัถโกสภการทวาชพราหมณโตบวา "พระโคตมผู้เจริญ ข้าพระองค์จัดของเคี้ยวของบริโภคหรือของควรรลิมเพื่อต้อนรับมิตร อำมาตย์ ญาติและสาโลहित ผู้เป็นแขกเหล่านั้นเป็นบางครั้ง"

พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า "พราหมณ์ ถ้ามิตร อำมาตย์ ญาติและสาโลहित ผู้เป็นแขกเหล่านั้นไม่รับ ของเคี้ยวของบริโภคหรือของควรรลิมนั้นจะเป็นของใคร"

อัถโกสภการทวาชพราหมณโตบวา "พระโคตมผู้เจริญ ถ้ามิตร อำมาตย์ ญาติและสาโลहितผู้เป็นแขกเหล่านั้นไม่รับ ของเคี้ยวของบริโภคหรือของควรรลิมนั้นก็จะเป็นของข้าพระองค์อย่างเดิม"

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า "พราหมณ์ ข้อนี้ก็เหมือนกัน ท่านดำเราผู้ไม่ดำอยู่ ท่านโกรธต่อเราผู้ไม่โกรธอยู่ ท่านมาทะเลาะกับเราผู้ไม่ทะเลาะอยู่ เราไม่รับคำดำ เป็นต้นของท่านนั้น พราหมณ์ ดังนั้น คำดำเป็นต้นนั้น จึงเป็นของท่านผู้เดียว

พราหมณ์ ผู้ใดดำตอบบุคคลผู้ดำอยู่ โกรธตอบบุคคลผู้โกรธอยู่ ทะเลาะตอบบุคคลผู้ทะเลาะอยู่ ผู้นั้นเรากล่าวว่า ย่อมบริโภคด้วยกัน ย่อมกระทำตอบโต้ต่อกัน แต่เรานั้นไม่บริโภคด้วยกัน ไม่กระทำตอบโต้กับท่านเป็นอันขาด พราหมณ์ ดังนั้น คำดำเป็นต้นนั้น จึงเป็นของท่านผู้เดียว"

อัถโกสภการทวาชพราหมณโกล่าวว่า "บริษัทพร้อมด้วยพระราช่า ย่อมทราบบพระโคตมผู้เจริญอย่างนี้ว่า 'พระสมณโคตมเป็นพระอรหันต์' ก็เมื่อเป็นเช่นนั้น พระโคตมผู้เจริญยังโกรธอยู่หรือ"

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๗. พราหมณสังยุต]

๑. อรหันตวรรค ๒. อัฏโฏสสูตร

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

บุคคลผู้ไม่โกรธ ฝึกตนแล้ว

มีความเป็นอยู่อย่างสม่ำเสมอ หลุดพ้นแล้วเพราะรู้ชอบ

สงบ คงที่ จักมีความโกรธแต่ที่ไหนเล่า

ผู้ใดโกรธตอบต่อบุคคลผู้โกรธ

ผู้นั้นยอมเลวกว่าผู้โกรธ เพราะการโกรธตอบนั้น

บุคคลผู้ไม่โกรธตอบต่อบุคคลผู้โกรธ

ชื่อว่าชนะสงครามที่ชนะได้ยาก

ผู้ใดรู้ว่าผู้อื่นโกรธ เป็นผู้มีสติ สงบใจไว้ได้

ผู้นั้นชื่อว่าประพฤติประโยชน์ของคนทั้ง ๒ ฝ่าย

คือฝ่ายตนและฝ่ายผู้อื่น

เมื่อผู้นั้นรักษาประโยชน์ของคนทั้ง ๒ ฝ่าย^๑

คือฝ่ายตนและฝ่ายผู้อื่น

ชนทั้งหลายผู้ไม่ฉลาดในธรรม^๒ ย่อมเข้าใจว่าเป็นคนโง่

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว อัฏโฏสภการทวาชพราหมณ์ได้กราบทูล
พระผู้มีพระภาคตั้งนี้ว่า “ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ พระภาสิตของพระองค์ชัดเจน
ไพเราะยิ่งนัก ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ พระภาสิตของพระองค์ชัดเจนไพเราะยิ่งนัก
ข้าพระองค์นี้ขอถึงพระโคตมผู้เจริญ พร้อมทั้งพระธรรมและพระสงฆ์เป็นสรณะ
ขอข้าพระองค์พึงได้บรรพชาอุปสมบทในสำนักของพระโคตมผู้เจริญเถิด”

อัฏโฏสภการทวาชพราหมณ์ได้บรรพชาอุปสมบท ในสำนักของพระผู้มี
พระภาคแล้ว อนึ่ง ท่านพระอัฏโฏสภการทวาชอุปสมบทแล้วไม่นาน หลีกออกไป

เชิงอรรถ :

^๑ แปลตามนัยอรรถกถา (ส.ส.อ. ๑/๑๘๘/๒๑๗)

^๒ ธรรม ในที่นี้หมายถึงชั้น ๕ บ้าง สัจจะ ๔ บ้าง (ส.ส.อ. ๑/๑๘๘/๒๑๗)

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๗. พราหมณสังยุต]

๑. อรหันตวรรค ๓. อสุรินทกสูตร

อยู่คนเดียว ไม่ประมาท มีความเพียร อุทิศกายและใจอยู่ ไม่นานนักก็ทำให้แจ้ง
ซึ่งประโยชน์ยอดเยี่ยมอันเป็นที่สุดแห่งพรหมจรรย์ ที่เหล่ากัลบุตรออกจากเรือนบวช
เป็นบรรพชิตโดยชอบต้องการด้วยปัญญาอันยิ่งเอง เข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน รู้ชัดว่า
“ชาติสิ้นแล้ว อยู่จบพรหมจรรย์แล้ว ทำกิจที่ควรทำเสร็จแล้ว ไม่มีกิจอื่นเพื่อความ
เป็นอย่างนี้อีกต่อไป”

อนึ่ง ท่านพระอัครโกสภการทวาชะได้เป็นพระอรหันต์รูปหนึ่ง ในบรรดาพระ-
อรหันต์ทั้งหลาย

อัครโกสสูตรที่ ๒ จบ

๓. อสุรินทกสูตร

ว่าด้วยอสุรินทกพราหมณ์

[๑๘๘๙] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเวฬุวัน สถานที่ให้
เหยื่อกระแต เขตกรุงราชคฤห์ อสุรินทการทวาชพราหมณ์ได้สดับมาว่า “ได้ยินว่า
พราหมณ์การทวาชโคตรออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตในสำนักของพระสมณโคดมแล้ว”
จึงโกรธ ไม่พอใจ เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับแล้ว ด่า บริภาษพระผู้มี
พระภาคด้วยวาจาหยาบคาย อันมิใช่วาจาของสัตบุรุษ เมื่ออสุรินทการทวาชพราหมณ์
กล่าวอย่างนี้แล้ว พระผู้มีพระภาคได้ทรงนั่งเสีย ลำดับนั้น อสุรินทการทวาช-
พราหมณ์ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคตั้งนี้ว่า “พระสมณะ เราชนะท่านแล้ว พระสมณะ
เราชนะท่านแล้ว”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ชนพาลกล่าววาจาหยาบคาย ย่อมเข้าใจว่าตนเองชนะ
แต่ความอดกลั้นได้เป็นความชนะของบัณฑิตผู้รู้แจ้ง
ผู้ใดโกรธตอบต่อบุคคลผู้โกรธ
ผู้นั้นย่อมเร็วกว่าผู้โกรธ เพราะการโกรธตอบนั้น

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๗. พราหมณสังยุต]

๑. อรหันตวรรค ๔. พิลังคิกสูตร

บุคคลผู้ไม่โกรธตอบต่อบุคคลผู้โกรธ

ชื่อว่าชนะสงครามที่ชนะได้ยาก

ผู้ใดรู้ว่าผู้อื่นโกรธ เป็นผู้ที่มีสติ สงบใจไว้ได้

ผู้นั้นชื่อว่าประพฤติประโยชน์ของคนทั้ง ๒ ฝ่าย

คือฝ่ายตนและฝ่ายผู้อื่น

เมื่อผู้นั้นรักษาประโยชน์ของคนทั้ง ๒ ฝ่าย

คือฝ่ายตนและฝ่ายผู้อื่น

ชนทั้งหลายผู้ไม่ฉลาดในธรรมย่อมเข้าใจว่าเป็นคนโง่

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว อสุรินทกถาภทวาชพราหมณ์ได้กราบทูล
พระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ พระภาสิตของพระองค์ชัดเจน
ไพเราะยิ่งนัก ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ พระภาสิตของพระองค์ชัดเจนไพเราะยิ่งนัก ฯลฯ”

อนึ่ง ท่านพระอสุรินทกถาภทวาชได้เป็นพระอรหันต์รูปหนึ่ง ในบรรดาพระ-
อรหันต์ทั้งหลาย

อสุรินทสูตรที่ ๓ จบ

๔. พิลังคิกสูตร

ว่าด้วยพิลังคิกพราหมณ์

[๑๙๐] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเวฬุวัน สถานที่ให้
เหยื่อกระแต เขตกรุงราชคฤห์ พิลังคิกภทวาชพราหมณ์ได้สดับมาว่า “ได้ยินว่า
พราหมณ์ภทวาชโคตรออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตในสำนักของพระสมณโคตม”
จึงโกรธ ไม่พอใจ เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับแล้วได้ยืนนิ่งอยู่ ณ ที่สมควร

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบความคิดคำนึงของพิลังคิกภทวาช-
พราหมณ์ด้วยพระทัยแล้ว ได้ตรัสกับพิลังคิกภทวาชพราหมณ์ด้วยพระคาถาว่า

ผู้ใดประทุษร้ายต่อบุคคลผู้ไม่ประทุษร้าย

ซึ่งเป็นผู้บริสุทธิ์ ไม่มีกิเลสเพียงดั่งเนิน

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๗. พราหมณสังยุต]

๑. อรหันตวรรค ๕. อหิงสกสูตร

บาปยอมกลับมาถึงบุคคลนั้นซึ่งเป็นคนพาลอย่างแน่แท้
 ดุจผงธุลีอันละเอียดที่บุคคลชดไปทวนลมแล้ว ฉะนั้น^๑

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว พิลังคิกภราทวาชพราหมณ์ได้กราบทูล
 พระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ พระภาสิตของพระองค์ชัดเจน
 ไพเราะยิ่งนัก ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ พระภาสิตของพระองค์ชัดเจนไพเราะยิ่งนัก ฯลฯ
 ข้าพระองค์นี้ขอถึงพระโคตมผู้เจริญ พร้อมทั้งพระธรรมและพระสงฆ์เป็นสรณะ
 ขอข้าพระองค์พึงได้บรรพชาอุปสมบทในสำนักของพระโคตมผู้เจริญเถิด”

พิลังคิกภราทวาชพราหมณ์ได้บรรพชาอุปสมบท ในสำนักของพระผู้มีพระภาค
 แล้ว ฯลฯ ก็ทำให้แจ้งซึ่งประโยชน์ยอดเยี่ยมอันเป็นที่สุดแห่งพรหมจรรย์ ที่เหล่า
 กุลบุตรออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตโดยชอบต้องการด้วยปัญญาอันยิ่งเองเข้าถึง
 อยู่ในปัจจุบัน รู้ชัดว่า “ชาติสิ้นแล้ว อยู่จบพรหมจรรย์แล้ว ทำกิจที่ควรทำเสร็จแล้ว
 ไม่มีกิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้อีกต่อไป”

อนึ่ง ท่านพระพิลังคิกภราทวาชได้เป็นพระอรหันตรูปหนึ่ง ในบรรดาพระอรหันต์
 ทั้งหลาย

พิลังคิกสูตรที่ ๔ จบ

๕. อหิงสกสูตร

ว่าด้วยอหิงสภราทวาชพราหมณ์

[๑๙๑] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

ครั้งนั้น อหิงสภราทวาชพราหมณ์เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ
 ได้สนทนาปราศรัยพอเป็นที่บันเทิงใจ พอเป็นที่ระลึกถึงกันแล้ว นั่ง ณ ที่สมควร
 ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ข้าพระองค์ชื่ออหิงสกะ
 ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ข้าพระองค์ชื่ออหิงสกะ”

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเทียบคาถาข้อ ๒๒ หน้า ๒๖ ในเล่มนี้

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๑๕ หน้า : ๒๗๐ }

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๗. พราหมณสังยุต]

๑. อรหันตวรรค ๖. ขฎาสูตร

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ถ้าท่านชื้ออหิงสกะ ท่านก็ไม่วรเบียดเบียนผู้อื่น
ผู้ใดไมเบียดเบียนผู้อื่น ทางกาย ทางวาจา และทางใจ
ผู้นั้นจึงจะชื้ออหิงสกะโดยแท้

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว อหิงสกาภวาทวาทพราหมณได้กราบทูล
พระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า "ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ พระภาสิตของพระองค์ชัดเจน
ไพเราะยิ่งนัก ฯลฯ"

อนึ่ง ท่านพระอหิงสกาภวาทวาทได้เป็นพระอรหันตรูปหนึ่ง ในบรรดาพระอรหันต
ทั้งหลาย

อหิงสกาสูตรที่ ๕ จบ

๖. ขฎาสูตร

ว่าด้วยขฎาพราหมณ

[๑๙๒] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

ครั้งนั้น ขฎาภวาทวาทพราหมณเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ได้สนทนา
ปราศรัยพอเป็นที่บันเทิงใจ พอเป็นที่ระลึกถึงกันแล้ว นั่ง ณ ที่สมควรได้กราบทูล
พระผู้มีพระภาคด้วยคาถาว่า

หมุ่สัตว์ยุงทั้งภายใน ยุงทั้งภายนอก
ถูกความยุงพาให้ยุงยั้งแล้ว ข้าแต่พระโคตม
เพราะฉะนั้น ข้าพระองค์ขอทูลถามพระองค์ว่า
ใครพึงแก้ความยุงนี้ได้

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

นรชนผู้มีปัญญาเห็นภัยในสังสารวัฏ
ดำรงอยู่ในศีลแล้ว เจริญจิตและปัญญา

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๗. พราหมณสังยุต]

๑.อรหันตวรรค ๗. สุธิกสูตร

มีความเพียร มีปัญญาเครื่องบริหาร

นั้นพึงแก้ความยุ่งนี้ได้

บุคคลเหล่าใดกำจัดราคะ โทสะ และอวิชชาได้แล้ว

บุคคลเหล่านั้น สิ้นอาสวะแล้ว เป็นพระอรหันต์

พวกเขาแก้ความยุ่งได้แล้ว

นามก็ดี รูปก็ดี ปฏิขันธ์ญาณก็ดี

รูปสังขญาณก็ดี ดับไม่เหลือในที่ใด

ความยุ่งนั้นก็ย่อมขาดหายไปในที่นั้น^๑

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว ขฎาภการทวาชพราหมณ์ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า “ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ พระภาสิตของพระองค์ชัดเจนไพเราะยิ่งนัก ฯลฯ”

อนึ่ง ท่านพระขฎาภการทวาชะได้เป็นพระอรหันต์รูปหนึ่ง ในบรรดาพระอรหันต์ทั้งหลาย

ขฎาสสูตรที่ ๖ จบ

๗. สุธิกสูตร

ว่าด้วยสุทธิการทวาชพราหมณ์

[๑๙๓] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

ครั้งนั้น สุทธิการทวาชพราหมณ์เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ได้สนทนาปราศรัยพอเป็นที่บันเทิงใจ พอเป็นที่ระลึกถึงกันแล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้กล่าวคาถาในสำนักของพระผู้มีพระภาคว่า

พราหมณ์บางคนในโลกแม้เป็นผู้มีศีล

บำเพ็ญตบะอยู่ ก็ยังหมดจดไม่ได้

พราหมณ์ผู้ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะเท่านั้น

จึงจะหมดจดได้

ส่วนหมู่มสัตว์อื่นนอกจากนี้จะหมดจดไม่ได้เลย

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเทียบคาถาข้อ ๒๓ หน้า ๒๖-๒๗ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๗. พราหมณสังยุต]

๑. อรหันตวรรค ๘. อัคคิกสูตร

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

พราหมณ์ ท่านจงรู้อย่างนี้ว่า

บุคคลถึงจะเป็นพราหมณ์โดยกำเนิด

สาธยายมนตร์เป็นอันมาก แต่เป็นผู้เฒ่าและสกปรกภายใน

อาศัยการโกหกเลี้ยงซีพ ไม่จัดว่าเป็นพราหมณ์

ส่วนกษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ ศูทร คนจัณฑาล

และคนเทชยะ ผู้ปรารถนาความเพียร อุทิศกายและใจอยู่

มีความบากบั่นอยู่เป็นนิตย์ ย่อมถึงความหมดจดอย่างยิ่งได้

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว สุทธิการทวาชพราหมณ์ได้กราบทูลดังนี้ว่า
“ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ พระภาสิตของพระองค์ชัดเจนไพเราะยิ่งนัก ข้าแต่พระโคตม
ผู้เจริญ พระภาสิตของพระองค์ชัดเจนไพเราะยิ่งนัก ฯลฯ”

อนึ่ง ท่านพระสุทธิการทวาชะได้เป็นพระอรหันต์รูปหนึ่ง ในบรรดาพระอรหันต์
ทั้งหลาย

สุทธิสูตรที่ ๗ จบ

๘. อัคคิกสูตร

ว่าด้วยอัคคิกพราหมณ์

[๑๙๔] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเวฬุวัน สถานที่ให้
เหยื่อกระแต เขตกรุงราชคฤห์ สมัยนั้น อัคคิกการทวาชพราหมณ์ปรุงข้าวปายาส
ด้วยเนยใสด้วยคิดว่า “เราจักบูชาไฟ จักบำเรอการบูชาไฟ”

ครั้นเวลาเช้า พระผู้มีพระภาคทรงครองอันตรวาสก ถือบาตรและจีวร เสด็จเข้า
ไปบิณฑบาตยังกรุงราชคฤห์ เสด็จไปบิณฑบาตตามลำดับตรอก เข้าไปถึงที่อยู่ของ
อัคคิกการทวาชพราหมณ์แล้วได้ประทับยืนอยู่ ณ ที่สมควร

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๗. พราหมณสังยุต]

๑. อรหันตวรรค ๘. อัคคิกสูตร

อัคคิกภวาทวาทพราหมณได้เห็นพระผู้มีพระภาคประทับยืนบิณฑบาตอยู่
ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคด้วยคาถาว่า

บุคคลผู้เป็นพราหมณ์โดยกำเนิด

จบไตรเพท^๑เป็นพหูสูตร

พราหมณ์ผู้ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะนั้น

จึงควรบริโภคข้าวปายาสนี้

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

บุคคลถึงจะเป็นพราหมณ์โดยกำเนิด

สาธยายมนตร์เป็นอันมาก แต่เป็นผู้เฒ่าและสกปรกภายใน

เป็นผู้แหวดล้อมไปด้วยความโกหก ไม่จัดว่าเป็นพราหมณ์

มนี้ผู้บรรลุลกัญญา คือรู้ปุพเพนิวาสญาณอย่างแจ่มแจ้ง

เห็นสวรรค์และอบาย ทั้งบรรลุความสิ้นชาติ^๒แล้ว

เพราะวิชา ๓ เหล่านี้ จึงเป็นพราหมณ์ผู้จบไตรเพท

มนี้ผู้ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะนั้น จึงควรบริโภคข้าวปายาสนี้

อัคคิกภวาทวาทพราหมณกราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า "พระโคตมผู้เจริญ ขอเชิญ
บริโภคเถิด พระองค์เป็นพราหมณ์"

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

การที่เรากล่าวคาถามีใช้เพื่ออาหาร

พราหมณ์ นี้ไม่ใช่ธรรมเนียมของผู้เห็นธรรม

พระพุทธเจ้าทั้งหลายไม่รับอาหารที่ได้มาเพราะการกล่าวคาถา

พราหมณ์ เมื่อธรรมเนียมมีอยู่ จึงมีการประพฤติดังนี้

เชิงอรรถ :

^๑ ไตรเพท ในที่นี้หมายถึงพระเวท ๓ คือ (๑) ฤคเวท (๒) ยชุรเวท (๓) สามเวท (ส.ส.อ. ๑/๑๙๔/๒๑๙)

^๒ ความสิ้นชาติ หมายถึงพระอรหันต์ (ส.ส.อ. ๑/๑๙๔/๒๑๙)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๑๕ หน้า : ๒๗๔ }

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๗. พราหมณสังยุต]

๑. อรหันตวรรค ๙. สุนทริกสูตร

ท่านจงบำรุงด้วยข้าวและน้ำ และด้วยปัจจัยอื่น
แก่พระชีณาสพ ผู้ประกอบด้วยคุณทั้งปวง
ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่ ผู้มีความคะนองอันสงบแล้ว
เพราะศาสนานั้นเป็นเขตบุญของผู้แสวงบุญ

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว อัคคิกภรทวาชพราหมณ์ได้กราบทูล
ตั้งนี้ว่า “ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ พระภาสิตของพระองค์ชัดเจนไพเราะยิ่งนัก ข้าแต่
พระโคตมผู้เจริญ พระภาสิตของพระองค์ชัดเจนไพเราะยิ่งนัก ฯลฯ”

อนึ่ง ท่านพระอัคคิกภรทวาชะได้เป็นพระอรหันต์รูปหนึ่ง ในบรรดาพระอรหันต์
ทั้งหลาย

อัคคิกสูตรที่ ๘ จบ

๙. สุนทริกสูตร

ว่าด้วยสุนทริกภรทวาชพราหมณ์

[๑๙๕] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่ฝั่งแม่น้ำสุนทรिका แคว้นโกศล
สมัยนั้น สุนทริกภรทวาชพราหมณ์บูชาไฟ บำเรอการบูชาไฟอยู่ที่ฝั่งแม่น้ำสุนทรिका
ครั้นบูชาแล้วลุกขึ้นจากที่นั่งเหลียวดูทิศทั้ง ๔ โดยรอบด้วยคิดว่า “ใครหนอ ควรบริโภคน
ข้าวปายาสอันเหลือจากการบูชา”

สุนทริกภรทวาชพราหมณ์ ได้เห็นพระผู้มีพระภาคทรงห่มผ้าคลุมพระวรกาย
ตลอดพระเศียรประทับนั่งที่โคนต้นไม้แห่งหนึ่ง ครั้นเห็นแล้วมีมือซ้ายถือข้าวปายาสที่
เหลือจากการบูชาไฟ มือขวาถือคนโทน้ำ เข้าไปเฝ้า พระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ
ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงเปิดผ้าที่คลุมพระเศียรออก เพราะได้ยินเสียงเดินเข้า
มาของสุนทริกภรทวาชพราหมณ์

ครั้งนั้น สุนทริกภรทวาชพราหมณ์กล่าวว่า “นี่สมณะโสน์ นี่สมณะโสน์”
แล้วต้องการจะกลับจากที่นั่นทีเดียว ลำดับนั้น สุนทริกภรทวาชพราหมณ์ได้มี
ความคิดตั้งนี้ว่า “พราหมณ์บางพวกในโลกนี้ เป็นผู้โสน์ก็มี ทางที่ดีเราพึงเข้าไปหา
สมณะโสน์นั้นแล้วถามถึงชาติ”

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๗. พราหมณสังยุต]

๑. อรหันตวรรค ๙. สุนทริกสูตร

ลำดับนั้น สุนทริกภราทวาชพราหมณ์เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ
แล้วกราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “ท่านเป็นชาติอะไร”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ท่านอย่าถามถึงชาติ แต่จงถามถึงความประพฤติดิ
ไฟย่อมเกิดจากไม้ บุคคลถึงแม้เกิดในตระกูลต่ำก็เป็นมุนีได้
มีความทรงจำ เป็นผู้เฉลียวฉลาด^๑
กีดกันอกุศลธรรมได้ด้วยhiri ฝีกตนด้วยสังขะ^๒
ประกอบแล้วด้วยทมะ ถึงที่สุดเวท อยู่จบพรหมจรรย์แล้ว
ผู้ใต้อนุมการบูชาเข้าไปบูชามุนีนั้น
ผู้นั้นชื่อว่าบูชาพระทักษิณายบุคคลอุกกาล

สุนทริกภราทวาชพราหมณ์กราบทูลว่า

การบูชานี้ของข้าพระองค์จะเป็นอันบูชาดีแล้ว
เป็นการเช่นสรวงดีแล้วเป็นแน่
ที่ข้าพระองค์ได้พบบุคคลผู้ถึงที่สุดเวทเช่นนั้น
ความจริง เพราะข้าพระองค์ไม่พบบุคคลเช่นพระองค์
ชนอื่นจึงได้บริโภคข้าวปายาสอันเหลือจากการบูชา

สุนทริกภราทวาชพราหมณ์กราบทูลว่า “พระโคดมผู้เจริญ เชิญบริโภคเถิด
พระองค์เป็นพราหมณ์”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

การที่เรากล่าวคาถามีใช้เพื่ออาหาร
พราหมณ์ นี้ไม่ใช่ธรรมเนียมของผู้เห็นธรรม
พระพุทธเจ้าทั้งหลายไม่รับอาหารที่ได้มาเพราะการกล่าวคาถา
พราหมณ์ เมื่อธรรมเนียมมีอยู่ จึงมีการประพฤติดังนี้

เชิงอรรถ :

^๑ เป็นผู้เฉลียวฉลาด หมายถึงเป็นผู้รู้เหตุและมีใช้เหตุ (ส.ส.อ. ๑/๑๙๕/๒๒๒)

^๒ สังขะ ในที่นี้หมายถึงปรมัตถสังขะ (ส.ส.อ. ๑/๑๙๕/๒๒๒)

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๗. พราหมณสังยุต]

๑. อรหันตวรรค ๙. สุนทริกสูตร

ท่านจงบำรุงด้วยข้าวและน้ำ และด้วยปัจจัยอื่น
แก่พระขีณาสพ ผู้ประกอบด้วยคุณทั้งปวง
ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่ ผู้มีความคะนองอันสงบแล้ว
เพราะศาสนานั้นเป็นเขตบุญของผู้แสวงบุญ^๑

ลำดับนั้น สุนทริกภราทวาทพราหมณ์กราบทูลว่า “ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ
ถ้าเช่นนั้น ข้าพระองค์จะให้ข้าวปายาสอันเหลือจากการบูชานี้แก่ใคร”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “พราหมณ์ เรายังไม่เห็นบุคคลในโลก พร้อมทั้งเทวโลก
มารโลก พรหมโลก ในหมู่สัตว์พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ เทวดาและมนุษย์ ซึ่งจะ
บริโภคข้าวปายาสที่เหลือจากการบูชาแล้ว ฟังให้ถึงความย่อยไปโดยชอบ นอกจาก
ตถาคตหรือสาวกของตถาคต พราหมณ์ ถ้าอย่างนั้น ท่านจงทิ้งข้าวปายาสที่เหลือ
จากการบูชานั้น ณ ที่ปราศจากของเขี้ยว หรือจงทิ้งให้จมลงไปในน้ำที่ไม่มีตัวสัตว์”

ลำดับนั้น สุนทริกภราทวาทพราหมณ์ทิ้งข้าวปายาสอันเหลือจากการบูชานั้น
ให้จมลงไปในน้ำที่ไม่มีตัวสัตว์ ครั้นนั้น ข้าวปายาสที่เหลือจากการบูชานั้น ที่สุนทริก-
ภราทวาทพราหมณ์เทลงแล้วในน้ำย่อมมีเสียงดังจี้จี้ และเดือดเป็นควันคูล้ง เหมือน
ผลไม้ร้อนตลอดทั้งวัน อันบุคคลจุ่มลงในน้ำย่อมมีเสียงดังจี้จี้ และเดือดเป็นควันคูล้ง
ฉะนั้น

ลำดับนั้น สุนทริกภราทวาทพราหมณ์ประหลาดใจเกิดขนลุกชูชัน เข้าไปเฝ้า
พระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับแล้วได้ยืนอยู่ ณ ที่สมควร

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสกับสุนทริกภราทวาทพราหมณ์ผู้ยืนอยู่ ณ ที่สมควร
ด้วยพระคาถาทิ้งหลายว่า

พราหมณ์ ท่านกำลังเผาไม้อยู่ อย่าสำคัญว่าบริสุทธิ์
ก็การเผาไม้นี้เป็นของภายนอก
ผู้ฉลาดทั้งหลายไม่กล่าวความบริสุทธิ์ด้วยการเผาไม้นั้น

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเทียบคาถาข้อ ๑๙๔ หน้า ๒๗๔-๒๗๕ ในเล่มนี้

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๑๕ หน้า : ๒๗๗ }

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๗. พราหมณสังยุต]

๑. อรหันตวรรค ๙. สุนทริกสูตร

พราหมณ์ เราเลิกการเผาไม้ที่บุคคลพึงปรารถนา
ความบริสุทธิ์ด้วยการเผาไม้ซึ่งเป็นของภายนอก
ยังไฟ^๑ให้โพลงภายในตนทีเดียว

เราเป็นพระอรหันต์ มีไฟอันโพลงแล้วเป็นนิตย์
มีจิตตั้งไวชอบแล้วเป็นนิตย์ ประพฤติพรหมจรรย์อยู่

พราหมณ์ มานะเป็นดุจภาวะคือหาบของท่าน
ความโกรธเป็นดุจควัน มุสาวาทเป็นดุจเถา
ลึนเป็นดุจภาชนะเครื่องบูชา หทัยเป็นดุจที่ตั้งกองไฟ
ตนที่ฝึกดีแล้ว เป็นความรุ่งเรืองของบุรุษ

พราหมณ์ บุคคลผู้ถึงเวททั้งหลายนั้นแล
อาบในหวังน้ำคือธรรมของสัตบุรุษทั้งหลาย
มีท่าคือศีล ไม่ขุ่นมัว อันสัตบุรุษทั้งหลายสรรเสริญแล้ว
มีตัวไม่เปียก ย่อมข้ามถึงฝั่ง^๒

พราหมณ์ สัจจะ ธรรม ความสำรวม^๓ พรหมจรรย์
การถึงธรรมอันประเสริฐ อาศัยในท่ามกลาง
ท่านจงทำความนอบน้อมในพระชินาสพผู้ชื่อตรงทั้งหลาย
เรากล่าวคนนั้นว่า ผู้มีธรรมเป็นสาระ

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว สุนทริกภราทวาทพราหมณ์ได้กราบทูล
พระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ พระภาสิตของพระองค์ชัดเจน
ไพเราะยิ่งนัก ฯลฯ”

อนึ่ง ท่านพระสุนทริกภราทวาทะได้เป็นพระอรหันตรูปหนึ่ง ในบรรดาพระอรหันต์
ทั้งหลาย

สุนทริกสูตรที่ ๙ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ไฟ ในที่นี้หมายถึงไฟคือญาณ (ส.ส.อ. ๑/๑๙๕/๒๒๕)

^๒ ฝั่ง ในที่นี้หมายถึงนิพพาน (ส.ส.อ. ๑/๑๙๕/๒๒๕)

^๓ สัจจะ ในที่นี้หมายถึงวจีสัจจะ ธรรม หมายถึงทิวฐิติ สังกัปปะ วายามะ สติและสมาธิ ความสำรวม
หมายถึงวาจา กัมมันตะและอาชีวะ (ส.ส.อ. ๑/๑๙๕/๒๒๕)

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๗. พราหมณสังยุต]

๑. อรหันตวรรค ๑๐. พหุทธิสูตร

๑๐. พหุทธิสูตร

ว่าด้วยความสุขเป็นอันมาก

[๑๙๖] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ราวป่าแห่งหนึ่ง แคว้น
โกศล สมัยนั้น โคพลีพัท ๑๔ ตัวของพราหมณภราทวาชโคตรคนหนึ่งได้หายไป
ครั้งนั้น พราหมณภราทวาชโคตรเที่ยวแสวงหาโคพลีพัทเหล่านั้นอยู่ เข้าไปถึง
ราวป่านั้น ได้พบพระผู้มีพระภาคประทับนั่งคู้บัลลังก์ ตั้งพระกายตรง ดำรงสติไว้
เฉพาหน้า อยู่ในราวป่านั้นแล้วเข้าไปหาพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ได้กล่าวคาถา
เหล่านี้ในสำนักของพระผู้มีพระภาคว่า

โคพลีพัท ๑๔ ตัว ของพระสมณะนี้ไม่มีแน่

แต่ของเราหายไปได้ ๖๐ วันเข้าวันนี้

เพราะเหตุนั้น พระสมณะนี้จึงมีความสุข

ตั่งงาทั้งหลายที่ไม่งาม

มีเพียงใบสองใบ ในไรของพระสมณะนี้ไม่มีแน่

เพราะเหตุนั้น พระสมณะนี้จึงมีความสุข

หนูทั้งหลายในฉางข้าวเปล่า ที่รบกวนพระสมณะนี้

ด้วยการยกหูชูหางขึ้นกระโดดโลดเต้นไม่มีแน่

เพราะเหตุนั้น พระสมณะนี้จึงมีความสุข

เครื่องลาดของพระสมณะนี้ใช้ตั้งเจ็ดเดือน

ที่จะเคลื่อนกล่นด้วยสัตว์เล็กสัตว์น้อยทั้งหลายที่บังเกิดขึ้นไม่มีแน่

เพราะเหตุนั้น พระสมณะนี้จึงมีความสุข

หญิงหม้ายมีลูกสาว ๗ คน

มีลูกชายหนึ่งคนหรือสองคน

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๗. พราหมณสังยุต]

๑. อรหันตวรรค ๑๐. พหุทธิสูตร

แต่ของพระสมณะนี้ไม่มีแน่
 เพราะเหตุนั้น พระสมณะนี้จึงมีความสุข
 แผลงวันตัวลาย ขอบใต้ตอมคนหลับ
 ที่จะใต้ตอมพระสมณะนี้ไม่มีแน่
 เพราะเหตุนั้น พระสมณะนี้จึงมีความสุข
 ในเวลาใกล้รุ่ง เจ้าหนี้ทั้งหลาย
 ที่จะตามทวงหนี้พระสมณะนี้ว่า
 'ท่านทั้งหลายจงให้ ท่านทั้งหลายจงให้' ไม่มีแน่
 เพราะเหตุนั้น พระสมณะนี้จึงมีความสุข
 พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระคาถาว่า
 พราหมณ์ โคพลีพัท ๑๔ ตัวของเราไม่มีเลย
 แต่ของท่านหายไปได้ ๖๐ วันเข้าวันนี้
 เพราะเหตุนั้น เราจึงมีความสุข
 ตันงาทั้งหลายที่ไม่งาม
 มีเพียงใบสองใบ ในไร่ของเราไม่มีเลย
 เพราะเหตุนั้น เราจึงมีความสุข
 หนูทั้งหลายในฉางข้าวเปล่า ที่จะรบกวณเรา
 ด้วยการยกหูหูหางขึ้นกระโดดโลดเต้นไม่มีเลย
 พราหมณ์ เพราะเหตุนั้น เราจึงมีความสุข
 เครื่องลาดของเราใช้ตั้งเจ็ดเดือน ที่จะเคลื่อนกล่น
 ด้วยสัตว์เล็กสัตว์น้อยทั้งหลายที่บังเกิดขึ้นไม่มีเลย
 เพราะเหตุนั้น เราจึงมีความสุข

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๗. พราหมณสังยุต]

๑. อรหันตวรรค ๑๐. พุทธิติสูตร

หญิงหม้ายมีลูกสาว ๗ คน

มีลูกชายหนึ่งคนหรือสองคน

แต่ของเราไม่มีเลย

เพราะเหตุนั้น เราจึงมีความสุข

แมลงวันตัวลาย ชอบได้ตอมคนหลับ

ที่จะได้ตอมเราไม่มีเลย

เพราะเหตุนั้น เราจึงมีความสุข

พราหมณ์ ในเวลาใกล้รุ่ง

เจ้าหนี้ทั้งหลาย ที่จะตามทวงหนี้เราว่า

'ท่านทั้งหลายจงให้ ท่านทั้งหลายจงให้' ไม่มีเลย

เพราะเหตุนั้น เราจึงมีความสุข

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว พราหมณ์ภราทวาชโคตรได้กราบทูล
พระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า "ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ พระภาสิตของพระองค์ชัดเจน
ไพเราะยิ่งนัก ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ พระภาสิตของพระองค์ชัดเจนไพเราะยิ่งนัก
พระโคตมผู้เจริญทรงประกาศธรรมโดยปริยายเป็นอันมาก เปรียบเหมือนบุคคล
หงายของที่คว่ำ เปิดของที่ปิด บอกทางแก่คนหลงทาง หรือตามประทีปในที่มืด
ด้วยตั้งใจว่า 'คนมีตาดีจักเห็นรูปได้' ฉะนั้น ข้าพระองค์นี้ขอถึงพระสมณโคตม
ผู้เจริญ พร้อมทั้งพระธรรม และพระสงฆ์เป็นสรณะ ข้าพระองค์พึงได้บรรพชา
อุปสมบทในสำนักของพระโคตมผู้เจริญ"

พราหมณ์ภราทวาชโคตรได้บรรพชาอุปสมบท ในสำนักของพระผู้มีพระภาคแล้ว
ท่านพระภราทวาชอุปสมบทแล้วไม่นาน หลีกออกไปอยู่คนเดียว ไม่ประมาท
มีความเพียร อุทิศกายและใจอยู่ ไม่นานนักก็ทำให้แจ้งซึ่งประโยชน์ยอดเยี่ยมอันเป็น

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๗. พราหมณสังยุต]

๑. อรหันตวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

ที่สุดแห่งพรหมจรรย์ ที่เหล่ากุลบุตรออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตโดยชอบต้องการ ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง เข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน รู้ชัดว่า "ชาติสิ้นแล้ว อยู่จบพรหมจรรย์แล้ว ทำกิจที่ควรทำเสร็จแล้ว ไม่มีกิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้อีกต่อไป"

อนึ่ง ท่านพระภราทวาชะได้เป็นพระอรหันต์รูปหนึ่ง ในบรรดาพระอรหันต์ทั้งหลาย

พหุทธิสูตรที่ ๑๐ จบ

อรหันตวรรคที่ ๑ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. ฌัญขานีสสูตร	๒. อัฏโกลสูตร
๓. อสุรินทกสูตร	๔. พิลังคิกสูตร
๕. อหิงสกสูตร	๖. ชฎาสสูตร
๗. สทุธิกสูตร	๘. อัคคิกสูตร
๙. สุนทริกสูตร	๑๐. พหุทธิสูตร

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๗. พราหมณสังยุต]

๒. อุปาสกวรรค ๑. กสิการทวาชสูตร

๒. อุปาสกวรรค

หมวดว่าด้วยอุปาสก

๑. กสิการทวาชสูตร

ว่าด้วยกสิการทวาชพราหมณ์

[๑๙๗] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ หมู่บ้านพราหมณ์ชื่อเอกนาลา ทักขินาครีชนบท แคว้นมคธ สมัยนั้น กสิการทวาชพราหมณ์ประกอบไถจำนวน ๕๐๐ ในฤดูหว่านข้าว ครั้นเวลาเช้า พระผู้มีพระภาคทรงครองอันตราวาสก ถือบาตร และจีวร เสด็จเข้าไปยังที่ทำการงานของกสิการทวาชพราหมณ์

สมัยนั้น กสิการทวาชพราหมณ์กำลังเลี้ยงอาหารกันอยู่ ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเสด็จเข้าไปยังสถานที่เลี้ยงอาหารของเขาแล้วประทับยืนอยู่ ณ ที่สมควร กสิการทวาชพราหมณ์ได้เห็นพระผู้มีพระภาคประทับยืนบิณฑบาตอยู่ ได้กราบทูล ดังนี้ว่า "ข้าแต่พระสมณะ ข้าพระองค์ไถและหว่าน ครั้นไถและหว่านแล้ว จึงบริโภคน้ำ ข้าแต่พระสมณะ แม้พระองค์ก็จงไถและหว่าน ครั้นไถและหว่านแล้ว จงบริโภคน้ำ"

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า "พราหมณ์ แม่เราก็กไถและหว่านเหมือนกัน ครั้นไถและหว่านแล้วก็บริโภคน้ำ"

กสิการทวาชพราหมณ์กราบทูลว่า "ข้าพระองค์ไม่เห็นแอก ไถ ฝาด ประดัก หรือโคพลีพัททั้งหลายของท่าน เมื่อเป็นเช่นนี้ พระโคดมผู้เจริญยังกล่าวอย่างนี้ว่า 'พราหมณ์ แม่เราก็กไถและหว่าน ครั้นไถและหว่านแล้วก็บริโภคน้ำ'"

ครั้งนั้น กสิการทวาชพราหมณ์ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคด้วยคาถาว่า

พระองค์ยืนยันว่าเป็นชาวนา

แต่ข้าพระองค์ไม่เห็นการไถของพระองค์

พระองค์ผู้เป็นชาวนา ข้าพระองค์ถามแล้วขอจงตรัสบอก

ข้าพระองค์จะรู้การไถของพระองค์นั้นได้อย่างไร

พระสูตรตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๗. พราหมณสังยุต]

๒. อุปาสกวรรค ๑. กสิการทวาชสูตร

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ศรัทธาเป็นพืช ความเพียรเป็นฝน
 ปัญญาของเราเป็นแอกและไถ หิริเป็นงอนไถ
 ใจเป็นเชือก สติของเราเป็นผลและประดัก
 เราคุ้มครองกาย คุ้มครองวาจาได้แล้ว
 ร่วมในการบริโภคอาหาร
 เราตายหญ้า [คือวาจาลับปลับ] ด้วยคำสัตย์
 โสรัจจะของเราช่วยทำงานให้สำเร็จ
 ความเพียรของเราช่วยนำสุระไปให้ถึงความเกษมจากโยคะ
 นำไปไม่ถอยหลัง นำไปถึงที่ ซึ่งบุคคลไปแล้วไม่เศร้าโศก
 เราทำนาอย่างนี้ นาที่เราทำนั้นมีผลเป็นอมตะ^๑
 บุคคลครั้งทำนาอย่างนี้แล้ว ย่อมพ้นจากทุกข์ทั้งปวง

กสิการทวาชพราหมณ์กราบทูลว่า "พระโคตมผู้เจริญ ผู้เป็นชาวนา ของ
 บริโภคผลที่เป็นอมตะที่ท่านไถเถิด"

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

การที่เรากล่าวคาถามีใช่เพื่ออาหาร
 พราหมณ์ นี้ไม่ใช่ธรรมเนียมของผู้เห็นธรรม
 พระพุทธเจ้าทั้งหลายไม่รับอาหารที่ได้มาเพราะการกล่าวคาถา
 พราหมณ์ เมื่อธรรมเนียมมีอยู่ จึงมีการประพาดตัวอย่างนี้
 ท่านจงบำรุงด้วยข้าวและน้ำ และด้วยปัจจัยอื่น
 แก่พระชีณาสพ ผู้ประกอบด้วยคุณทั้งปวง

เชิงอรรถ :

^๑ อมตะ ในที่นี้หมายถึงนิพพาน (ส.ส.อ. ๑/๑๙๗/๒๔๓)

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๗. พราหมณสังยุต]

๒. อุปาสกวรรค ๒. อุทยสูตร

ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่ ผู้มีความคะนองอันสงบแล้ว

เพราะศาสนานั้นเป็นเขตบุญของผู้แสวงบุญ^๑

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว กสิการทวาชพราหมณ์ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ พระภาชิตของพระองค์ชัดเจนไพเราะยิ่งนัก ฯลฯ ข้าพระองค์นี้ขอถึงพระโคตมผู้เจริญ พร้อมทั้งพระธรรมและพระสงฆ์เป็นสรณะ ขอพระโคตมผู้เจริญโปรดทรงจำข้าพระองค์ว่าเป็นอุปาสกผู้ถึงสรณะ ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไปจนตลอดชีวิต”

กสิการทวาชสูตรที่ ๑ จบ

๒. อุทยสูตร

ว่าด้วยอุทยพราหมณ์

[๑๙๘] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

ครั้งเวลาเช้า พระผู้มีพระภาคทรงครองอันตรวาสก ถือบาตรและจีวร เสด็จเข้าไปยังที่อยู่ของอุทยพราหมณ์ ลำดับนั้น อุทยพราหมณ์ดักข้าวใส่บาตรถวายจนเต็ม

แม้ครั้งที่ ๒ ในเวลาเช้า พระผู้มีพระภาคทรงครองอันตรวาสก ถือบาตรและจีวร เสด็จเข้าไปยังที่อยู่ของอุทยพราหมณ์ ฯลฯ ลำดับนั้น อุทยพราหมณ์ก็ดักข้าวใส่บาตรถวายจนเต็ม

แม้ครั้งที่ ๓ ในเวลาเช้า พระผู้มีพระภาคทรงครองอันตรวาสก ถือบาตรและจีวร เสด็จเข้าไปยังที่อยู่ของอุทยพราหมณ์ ฯลฯ ลำดับนั้น อุทยพราหมณ์ก็ดักข้าวใส่บาตรถวายจนเต็มแล้ว ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “พระสมณโคตมนี้ติดในรสจึงเสด็จมาบ่อย ๆ”

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเทียบคคาถาข้อ ๑๙๔ หน้า ๒๗๔-๒๗๕ ในเล่มนี้

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๑๕ หน้า :๒๘๕ }

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๗. พราหมณสังยุต]

๒. อุปาสกวรรค ๒. อุทยสูตร

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

กสิกรย่อมหว่านพืชบ่อย ๆ

ฝนย่อมตกบ่อย ๆ ชาวนาย่อมไถนาบ่อย ๆ

แวนแคว้นย่อมสมบูรณ์ด้วยธัญชาติบ่อย ๆ

ผู้ขอย่อมขอบ่อย ๆ ทานบดีย่อมให้บ่อย ๆ

ครั้นให้บ่อย ๆ แล้ว ก็เข้าถึงสวรรค์บ่อย ๆ

ผู้ต้องการน่านมย่อมรีดน่านมบ่อย ๆ

ลูกโคย่อมเข้าหาแม่โคบ่อย ๆ

บุคคลย่อมล่าบากและดีนรบ่อย ๆ

คนเขลาย่อมเข้าถึงครรภ์บ่อย ๆ

สัตว์ย่อมเกิดและตายบ่อย ๆ

บุคคลทั้งหลายย่อมนำซากศพไปป่าช้าบ่อย ๆ

ส่วนผู้มีปัญญาจผ่นดินย่อมไม่เกิดบ่อย ๆ

เพราะได้มรรคแล้วไม่มีภพใหม่อีกต่อไป

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว อุทยพราหมณ์ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ พระภาสิตของพระองค์ชัดเจนไพเราะยิ่งนัก ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ พระภาสิตของพระองค์ชัดเจนไพเราะยิ่งนัก ฯลฯ ขอพระโคตมผู้เจริญโปรดทรงจำข้าพระองค์ว่าเป็นอุปาสกผู้ถึงสรณะ ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไปจนตลอดชีวิต”

อุทยสูตรที่ ๒ จบ

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๗. พราหมณสังยุต]

๒. อุปาสกวรรค ๓. เทวहितสูตร

๓. เทวहितสูตร

ว่าด้วยเทวहितพราหมณ์

[๑๙๙] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคทรงพระประชวรด้วยโรคลม ท่านพระอุปวาณะเป็นอุปัฏฐากของพระผู้มีพระภาค ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งเรียกท่านพระอุปวาณะมาตรัสว่า “อุปวาณะ เอาเถิด เธอจงจัดหาน้ำร้อนสำหรับเรา”

ท่านพระอุปวาณะทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว ครองอันตราวาสก ถือบาตรและจีวร เข้าไปยังที่อยู่ของเทวहितพราหมณ์แล้วยืนนิ่งอยู่ ณ ที่สมควร

เทวहितพราหมณ์ได้เห็นท่านพระอุปวาณะยืนนิ่งอยู่ ณ ที่สมควรแล้ว ได้กล่าวกับท่านพระอุปวาณะด้วยคาถาว่า

ท่านเป็นสมณะโง่ ครองผ้าสังฆาฏียืนนิ่งอยู่

ท่านปรารถนาอะไร แสวงหาอะไร มาเพื่อขออะไร

ท่านพระอุปวาณะตอบว่า

พระสุคตมุนีเป็นพระอรหันต์ในโลก

ทรงพระประชวรด้วยโรคลม

พราหมณ์ ถ้าท่านมีน้ำร้อน

ขอท่านจงถวายแด่พระสุคตมุนีด้วยเถิด

อาตมภาพปรารถนาจะนำไปถวายพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น

ผู้ควรบูชาสักการะ และนับถือกว่าบรรดาพระอรหันต์บุคคล

ที่ควรบูชาสักการะ และนับถือเหล่านั้น

ครั้งนั้น เทวहितพราหมณ์ให้บุรุษถือกาน้ำร้อนและหอน้ำอ้อยตามไปถวายท่านพระอุปวาณะ ลำดับนั้น ท่านพระอุปวาณะเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับแล้วทูลให้สรองสนาน และใช้น้ำร้อนละลายน้ำอ้อยแล้วถวายพระผู้มีพระภาค

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๗. พราหมณสังยุต]

๒. อุปาสกวรรค ๔. มหาศาลสูตร

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงหายจากพระอาการประชวร ต่อมาเทวहित-
พราหมณ์เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ได้สนทนาปราศรัยพอเป็นที่บันเทิงใจ
พอเป็นที่ระลึกถึงกันแล้วนั้น ณ ที่สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคด้วยคาถาว่า

บุคคลพึงให้ไทยธรรม ณ ที่ไหน

ทานที่บุคคลให้ ณ ที่ไหน มีผลมาก

ทักษิณาสำเร็จผลอย่างไรแก่บุคคลผู้บูชาอย่างไร

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

มณีผู้บรรลุลิขิตยา คือรูปเพนิवासญาณอย่างแจ่มแจ้ง

เห็นสวรรค์และอบาย ทั้งบรรลุลิขิตยาแล้ว

บุคคลพึงให้ไทยธรรมในมณีนี้ ทานที่ให้แล้วในมณีนี้มีผลมาก

ทักษิณาสำเร็จผลอย่างนี้แก่บุคคลผู้บูชาอย่างนี้แล

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว เทวहितพราหมณ์ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาค
ดังนี้ว่า “ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ พระภาสิตของพระองค์ชัดเจนไพเราะยิ่งนัก ข้าแต่
พระโคตมผู้เจริญ พระภาสิตของพระองค์ชัดเจนไพเราะยิ่งนัก ฯลฯ ขอพระโคตมผู้
เจริญโปรดทรงจำข้าพระองค์ว่าเป็นอุบาสกผู้ถึงสรณะ ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไปจนตลอดชีวิต”

เทวहितสูตรที่ ๓ จบ

๔. มหาศาลสูตร

ว่าด้วยพราหมณมหาศาล

[๒๐๐] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

ครั้งนั้น พราหมณมหาศาลคนหนึ่ง เป็นผู้เสรำหมอง นุ่งผ้าเสรำหมอง เข้าไป
เฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ได้สนทนาปราศรัยพอเป็นที่บันเทิงใจ พอเป็นที่
ระลึกถึงกันแล้วนั้น ณ ที่สมควร พระผู้มีพระภาคได้ตรัสกับพราหมณมหาศาลนั้น
ดังนี้ว่า “พราหมณ์ ทำไมท่านจึงดูเสรำหมอง นุ่งหมกก็เสรำหมอง”

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเชิงอรรถข้อ ๑๙๔ หน้า ๒๗๓ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๗. พราหมณสังยุต]

๒. อุปาสกวรรค ๔. มหาศาลสูตร

พราหมณมหาศาลกราบทูลว่า “ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ บุตรของข้าพระองค์ ๔ คนในบ้านนี้ คบคิดกับภรรยาแล้วขับข้าพระองค์ออกจากเรือน”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “พราหมณ์ ถ้าอย่างนั้น ท่านจงเรียนคาถานี้ เมื่อหมู่ มหาชนประชุมกันที่สภา และเมื่อพวกบุตรมาประชุมกันพร้อมแล้ว จงกล่าวว่า

เราหลงชื่นชมและปรารถนาความเจริญแก่บุตรเหล่าใด
บุตรเหล่านั้นคบคิดกับภรรยาว่าเรา ดุจสุนัขจรูมเห่าสุกร

ได้ยินว่า บุตรเหล่านั้นเป็นอัสติบุตรผู้ลามก
ร้องเรียกเราว่าพ่อ ๆ

บุตรเหล่านั้นเหมือนยักษ์แปลงร่างมาเกิดเป็นบุตร
ละทิ้งเราผู้ล่วงเข้าปัจฉิมวัยไว้

บุตรเหล่านั้นกำจัดคนแก่ผู้ไม่มีสมบัติ
ออกจากที่อาศัยหากิน ดุจม้าแก่ที่เจ้าของปล่อยทิ้ง ฉะนั้น
บิดาของบุตรผู้เป็นพาล เป็นผู้เฒ่า ต้องขอเขากินในเรือนผู้อื่น
ว่ากันว่า ไม่เท่าของเรายังดีกว่า

พวกบุตรที่ไม่เชื่อฟังจะดีอะไร

เพราะไม่เท่าใช้ป้องกันโคหรือสุนัขด ๆ ได้

ในที่มืดใช้ยันไปข้างหน้าได้ ในที่ลึกใช้หยั่งความเอาได้

พลาดแล้วช่วยพยุงไว้ได้ด้วยอานภาพไม้เท้า

ครั้งนั้น พราหมณมหาศาลนั้นเรียนคาถานี้ในสำนักของพระผู้มีพระภาคแล้ว
เมื่อหมู่ มหาชนประชุมกันที่สภา และเมื่อพวกบุตรมาประชุมกันพร้อมแล้ว จึงได้
กล่าวว่า

เราหลงชื่นชมและปรารถนาความเจริญแก่บุตรเหล่าใด
บุตรเหล่านั้นคบคิดกับภรรยาว่าเรา ดุจสุนัขจรูมเห่าสุกร

ได้ยินว่า บุตรเหล่านั้นเป็นอัสติบุตรผู้ลามก
ร้องเรียกเราว่าพ่อ ๆ

บุตรเหล่านั้นเหมือนยักษ์แปลงร่างมาเกิดเป็นบุตร
ละทิ้งเราผู้ล่วงเข้าปัจฉิมวัยไว้

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๗. พราหมณสังยุต]

๒. อุปาสกวรรค ๔. มหาสาลสูตร

บุตรเหล่านั้นกำจัดคนแก่ผู้ไม่มีสมบัติ

ออกจากที่อาศัยหากินดุม้าแก่ที่เจ้าของปล่อยทิ้ง ฉะนั้น
บิดาของบุตรผู้เป็นพาล เป็นผู้เฒ่า ต้องขอเขากินในเรือนผู้อื่น

ว่ากันว่า ไม่เท่าของเรายังดีกว่า

พวกบุตรที่ไม่เชื่อฟังจะดีอะไร

เพราะไม่เท่าใช้ป้องกันโคหรือสุนัข ๑ ได้

ในที่มีดใช้ยันไปข้างหน้าได้ ในที่ลึกใช้หยั่งความเอาได้

พลาดแล้วยังช่วยพยุงไว้ได้ด้วยอานภาพไม้เท้า

ลำดับนั้น พวกบุตรนำพราหมณมหาศาลนั้นไปยังเรือน ให้อาบน้ำแล้ว

ให้นุ่งห่มผ้าคู่หนึ่ง พราหมณมหาศาลนั้นถือผ้าคู่หนึ่งไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ
ได้สนทนาปราศรัยพอเป็นที่บันเทิงใจ พอเป็นที่ระลึกถึงกันแล้วนั่ง ณ ที่สมควรแล้ว
ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ข้าพเจ้าชื่อว่าเป็น
พราหมณ์ แสวงหาทรัพย์สำหรับอาจารย์ มาให้อาจารย์ ขอพระโคตมผู้เจริญ ผู้เป็น
อาจารย์ของข้าพเจ้า จงรับส่วนของอาจารย์เถิด” พระผู้มีพระภาคทรงรับด้วยความ
อนุเคราะห์

ครั้งนั้น พราหมณมหาศาลนั้นได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “ข้าแต่
พระโคตมผู้เจริญ พระภาสิตของพระองค์ชัดเจนไพเราะยิ่งนัก ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ
พระภาสิตของพระองค์ชัดเจนไพเราะยิ่งนัก ฯลฯ ขอพระโคตมผู้เจริญโปรดทรงจำ
ข้าพระองค์ว่าเป็นอุบาสกผู้ถึงสรณะ ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไปจนตลอดชีวิต”

มหาสาลสูตรที่ ๔ จบ

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๗. พราหมณสังยุต]

๒. อุปาสกวรรค ๕. มานัตถัทธสูตร

๕. มานัตถัทธสูตร

ว่าด้วยมานัตถัทธพราหมณ์

[๒๐๑] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

สมัยนั้น พราหมณ์ชื่อมานัตถัทธะ(กระด้างเพราะถือตัว) พำนักอยู่ในกรุงสาวัตถี เขาไม่ไหว้มารดา บิดา อาจารย์ และพี่ชายเลย สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคมีบริษัท หมูใหญ่แหวดล้อม ทรงแสดงธรรมอยู่

ครั้งนั้น มานัตถัทธพราหมณ์ได้มีความคิดตั้งนี้ว่า “พระสมณโคดมนี้มีบริษัท หมูใหญ่แหวดล้อมทรงแสดงธรรมอยู่ ทางที่ดีเราจะเข้าไปเฝ้าพระสมณโคดมถึงที่ประทับ ถ้าพระสมณโคดมจักหักทายเรา เราก็จักหักทายท่าน ถ้าพระสมณโคดมไม่หักทายเรา เราก็จักไม่หักทายท่าน”

ลำดับนั้น มานัตถัทธพราหมณ์เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับแล้วยืน นิ่งอยู่ ณ ที่สมควร ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคไม่ทรงหักทาย มานัตถัทธพราหมณ์ ต้องการจะกลับจากที่นั่นด้วยคิดว่า “พระสมณโคดมนี้ไม่รู้อะไร”

ที่นั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบความคิดคำนึงของมานัตถัทธพราหมณ์ด้วย พระทัยแล้ว ได้ตรัสกับมานัตถัทธพราหมณ์ด้วยพระคาถาว่า

พราหมณ์ ในโลกนี้ใครที่ยังมีมานะไม่ดีเลย

บุคคลมาด้วยประโยชน์ใด พึงเพิ่มพูนประโยชน์นั้นไว้

ครั้งนั้น มานัตถัทธพราหมณ์คิดว่า “พระสมณโคดมทรงทราบจิตของเรา” จึงหมอบลงด้วยศรัทธาที่ใกล้พระยุคลบาทพระผู้มีพระภาค ณ ที่นั่นเอง จมพิตพระ ยุคลบาทพระผู้มีพระภาคและนวดด้วยมือ ประกาศชื่อว่า “ข้าแต่พระโคดมผู้เจริญ ข้าพระองค์ชื่อมานัตถัทธะ ข้าแต่พระโคดมผู้เจริญ ข้าพระองค์ชื่อมานัตถัทธะ”

ครั้งนั้น บริษัทนั้นเกิดประหลาดใจว่า “น่าอัศจรรย์จริง ไม่เคยปรากฏ มานัตถัทธพราหมณ์นี้ไม่ไหว้มารดา บิดา อาจารย์ และพี่ชาย แต่พระสมณโคดม ทรงทำคนเช่นนี้ให้ทำการนอบน้อมได้เป็นอย่างดียิ่ง”

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๗. พราหมณสังยุต]

๒. อุปาสกวรรค ๕. มานัตถัทธสูตร

ขณะนั้น พระผู้มีพระภาคตรัสกับมานัตถัทธพราหมณ์ว่า “พอละ พราหมณ์
เขิญลุกขึ้นนั่งบนที่นั่งของตนเถิด เพราะท่านมีจิตเสื่อมใสในเราแล้ว”

ลำดับนั้น มานัตถัทธพราหมณ์นั่งบนที่นั่งของตนแล้ว ได้ทูลถามพระผู้มี
พระภาคด้วยคาถาว่า

บุคคลไม่ควรทำมานะในใคร

ควรมีความเคารพในใคร พึงยำเกรงในใคร

บูชาใครด้วยดีแล้วจึงจะเป็นการดี

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

บุคคลไม่ควรทำมานะในมารดา

บิดา พี่ชาย และในอาจารย์เป็นที่ ๔

พึงมีความเคารพในบุคคลเหล่านั้น

พึงยำเกรงในบุคคลเหล่านั้น

บูชาบุคคลเหล่านั้นด้วยดีแล้วจึงเป็นการดี

บุคคลพึงทำลายมานะ

ไม่ควรกระด้าง พึงนอบน้อมพระอรหันต์ ผู้เยือกเย็น

ทำกิจเสร็จแล้ว ไม่มีอาสวะ ไม่มีผู้อื่นยิ่งกว่านั้น

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว มานัตถัทธพราหมณ์ได้กราบทูลพระผู้มี
พระภาคดังนี้ว่า “ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ พระภาสิตของพระองค์ชัดเจนไพเราะยิ่งนัก
ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ พระภาสิตของพระองค์ชัดเจนไพเราะยิ่งนัก ฯลฯ ขอพระ
โคตมผู้เจริญโปรดทรงจำข้าพระองค์ว่าเป็นอุปาสกผู้ถึงสรณะ ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป
จนตลอดชีวิต”

มานัตถัทธสูตรที่ ๕ จบ

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๗. พราหมณสังยุต]

๒. อุปาสกวรรค ๖. ปัจจนิกสูตร

๖. ปัจจนิกสูตร

ว่าด้วยปัจจนิกสาดพราหมณ์

[๒๐๒] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของ
อนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี สมัยนั้น พราหมณ์ชื่อปัจจนิกสาดะ ฟานัก
อยู่ในกรุงสาวัตถี ได้มีความคิดตั้งนี้ว่า "ทางที่ดีเราพึงเข้าไปเฝ้าพระสมณโคดมถึงที่
ประทับเถิด พระสมณโคดมจักตรัสคำใด ๆ เราก็จักคัดค้านคำนั้น ๆ"

สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคเสด็จจรงกรมอยู่ในที่กลางแจ้ง ลำดับนั้น ปัจจนิกสาด-
พราหมณ์ เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ เดินตามพระผู้มีพระภาคซึ่งกำลัง
เสด็จจรงกรมอยู่ ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคตั้งนี้ว่า "ขอพระองค์จงตรัสสมณธรรมเถิด"

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ผู้ตั้งใจจะคัดค้าน มีจิตเศร้าหมอง

มากไปด้วยความแ่งดี จะไม่รู้ขัดคำสุภาษิต

ส่วนบุคคลใดกำจัดความแ่งดี ความไม่มีจิตเลื่อมใส

และถอนความอาฆาตออกแล้วพึงอยู่

บุคคลนั้นจึงจะรู้คำสุภาษิตได้

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว ปัจจนิกสาดพราหมณ์ได้กราบทูลพระผู้มี
พระภาคตั้งนี้ว่า "ข้าแต่พระโคดมผู้เจริญ พระภาษิตของพระองค์ชัดเจนไพเราะยิ่งนัก
ฯลฯ ขอพระโคดมผู้เจริญโปรดทรงจำข้าพระองค์ว่าเป็นอุปาสกผู้ถึงสรณะ ตั้งแต่วันนี้
เป็นต้นไปจนตลอดชีวิต"

ปัจจนิกสูตรที่ ๖ จบ

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๗. พราหมณสังยุต]

๒. อุปาสกวรรค ๗. นวกัมมิกสูตร

๗. นวกัมมิกสูตร

ว่าด้วยนวกัมมิกการทวาชพราหมณ

[๒๐๓] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ราวป่าแห่งหนึ่ง แคว้น
โกศล สมัยนั้น นวกัมมิกการทวาชพราหมณให้คนทำงานอยู่ในราวป่านั้น เขาได้เห็น
พระผู้มีพระภาคซึ่งประทับนั่งคู้บัลลังก์ ตั้งพระกายตรง ดำรงสติไว้เฉพาะหน้า
ที่โคนไม้สาละแห่งหนึ่ง ได้มีความคิดดังนี้ว่า “เราให้คนทำงานอยู่ในราวป่าจึงยินดี
ส่วนพระสมณะนี้ให้คนทำอะไรอยู่จึงยินดี”

ลำดับนั้น นวกัมมิกการทวาชพราหมณจึงเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับแล้ว
ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคด้วยคาถาว่า

ภิกษุ ท่านทำงานอะไร จึงอยู่ในป่าไม้สาละ
พระโคดมอยู่ในป่าแต่ผู้เดียว ได้ความยินดีอะไรหรือ
พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

เราไม่ได้ทำงานอะไรในป่าหรอก
ป่าคือกิเลสอันเป็นข้าศึกถูกรากถอนรากเหง้าหมดแล้ว
เราไม่มีป่าคือกิเลส ปราศจากลูกศรคือกิเลส
ละความไม่ยินดี ยินดีอยู่ในป่าแต่ผู้เดียว

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว นวกัมมิกการทวาชพราหมณได้กราบทูล
พระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “ข้าแต่พระโคดมผู้เจริญ พระภาสิตของพระองค์ชัดเจน
ไพเราะยิ่งนัก ข้าแต่พระโคดมผู้เจริญ พระภาสิตของพระองค์ชัดเจนไพเราะยิ่งนัก
ฯลฯ ขอพระโคดมผู้เจริญโปรดทรงจำข้าพระองค์ว่าเป็นอุบาสกผู้ถึงสรณะ ตั้งแต่
วันนี้เป็นต้นไปจนตลอดชีวิต”

นวกัมมิกสูตรที่ ๗ จบ

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๗. พราหมณสังยุต]

๒. อุปาสกวรรค ๘. กัณฐหารสูตร

๘. กัณฐหารสูตร

ว่าด้วยคนหาฟัน

[๒๐๔] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ราวป่าแห่งหนึ่ง แคว้นโกศล สมัยนั้น มาณพหลายคนซึ่งเป็นศิษย์ของพราหมณ์ภารทวาชโคตรคนหนึ่ง เป็นคนหาฟัน พวกเขาย่างย่างเข้าไปยังราวป่านั้นแล้วได้เห็นพระผู้มีพระภาคประทับนั่งคู้บัลลังก์ ตั้งพระกายตรง ดำรงสติไว้เฉพาะหน้า อยู่ในราวป่านั้น จึงเข้าไปหาพราหมณ์ภารทวาชโคตรถึงที่อยู่ ได้กล่าวกับพราหมณ์ภารทวาชโคตรดังนี้ว่า “ขอท่าน พึงทราบ พระสมณโคดมประทับนั่งคู้บัลลังก์ ตั้งพระกายตรง ดำรงสติไว้เฉพาะหน้า อยู่ในราวป่า”

ลำดับนั้น พราหมณ์ภารทวาชโคตรพร้อมด้วยมาณพเหล่านั้นเข้าไปยังราวป่านั้นแล้ว ได้เห็นพระผู้มีพระภาคประทับนั่งคู้บัลลังก์ ตั้งพระกายตรง ดำรงสติไว้เฉพาะหน้าเช่นนั้นจริง จึงเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับแล้วได้กราบทูลด้วยคาถาว่า

ภิกษุ ท่านเข้าไปสู่ป่าที่ว่างเปล่าปราศจากคน

ในป่าหนาที่บ่น่าหวาดเสียวนัก มีกายไม้ไหวหวั่น

มีประโยชน์อันงาม เฟงพินิจอย่างดีหนอ

ท่านเป็นมุนีอาศัยป่า อยู่ในป่าแต่ผู้เดียว

ซึ่งไม่มีเสียงขับร้อง และเสียงบรรเลง

การที่ท่านมีใจยินดี อยู่ในป่าแต่ผู้เดียวนี้

ปรากฏเป็นข้อน่าอัศจรรย์แก่ข้าพเจ้า

ข้าพเจ้าปรารถนาไตรทิพย์อันยอดเยี่ยม^๑

จึงอยากเป็นสหายกับท้าวมหาพรหมผู้เป็นอธิบดีของโลก

เหตุไรท่านจึงชอบใจป่าที่ปราศจากคน

ท่านทำความเพียรอยู่ที่นี่เพื่อจะบังเกิดเป็นพรหมหรือ

เชิงอรรถ :

^๑ ไตรทิพย์อันยอดเยี่ยม หมายถึงพรหมโลก (ส.ส.อ. ๑/๒๐๔/๒๕๒)

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๗. พราหมณสังยุต]

๒. อุปาสกวรรค ๘. กัณฐหารสูตร

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ความมุงหวัง^๑หรือความเพลิดเพลिनอย่างใดอย่างหนึ่ง
ในอารมณ์หลายชนิดซึ่งมีอยู่ประจำทุกเมื่อนานาประการ
หรือค้นหาอันเป็นเหตุให้กระชั้นแน่นทั้งปวงนั้น
ซึ่งมีความไม่รู้เป็นมูลรากก่อให้เกิดต่อ ๆ ไป
เราทำให้สิ้นสุดพร้อมทั้งรากแล้ว

เรานั้นจึงไม่มีความมุงหวัง ไม่มีค้นหาอาศัย
ไม่มีค้นหาเข้ามาใกล้ มีปกติเห็นหมดจดในธรรมทั้งปวง
บรรลूसัมโพธิญาณอันยอดเยี่ยม^๒ ประเสริฐสุดแล้ว
เราจึงควรแก่ความเป็นพรหม แก้วกล้า เฟงพินิจอยู่^๓

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว พราหมณภารทวาชโคตรได้กราบทูล
พระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า "ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ พระภาสิตของพระองค์ชัดเจน
ไพเราะยิ่งนัก ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ พระภาสิตของพระองค์ชัดเจนไพเราะยิ่งนัก
ฯลฯ ขอพระโคตมผู้เจริญโปรดทรงจำข้าพระองค์ว่าเป็นอุปาสกผู้ถึงสรณะ ตั้งแต่
วันนี้เป็นต้นไปจนตลอดชีวิต"

กัณฐหารสูตรที่ ๘ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ความมุงหวัง ในที่นี้หมายถึงค้นหา (ส.ส.อ. ๑/๒๐๔/๒๕๒)

^๒ สัมโพธิญาณอันยอดเยี่ยม ในที่นี้หมายถึงพระอรหัต (ส.ส.อ. ๑/๒๐๔/๒๕๓)

^๓ เฟงพินิจอยู่ ในที่นี้หมายถึงเฟงพินิจอยู่ด้วยฉาน ๒ อย่าง คือ (๑) รูปฉาน (๒) อรูปฉาน (ส.ส.อ.
๑/ ๒๐๔/๒๕๓)

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๗. พราหมณสังยุต]

๒. อุปาสกวรรค ๙. มาตโปสกสูตร

๙. มาตโปสกสูตร

ว่าด้วยมาตโปสกพราหมณ์

[๒๐๕] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

ครั้งนั้น มาตโปสกพราหมณ์เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ได้สนทนาปราศรัยพอเป็นที่บันเทิงใจ พอเป็นที่ระลึกถึงกันแล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ข้าพระองค์แสวงหาภิกษาโดยธรรม ได้มาแล้วก็เลี้ยงมารดาและบิดา ข้าพระองค์ทำเช่นนี้ ชื่อว่าทำกิจที่ควรทำหรือไม่”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “ชอบยิ่งนัก พราหมณ์ ท่านทำดังนี้ชื่อว่าได้ทำกิจที่ควรทำแท้ ด้วยว่าผู้ใดแสวงหาภิกษาโดยธรรมได้มาแล้วก็เลี้ยงมารดาและบิดา ผู้นั้นย่อมประสบบุญเป็นอันมาก”

พระผู้มีพระภาคผู้สุดศาสดาได้ตรัสเวทยากรณภาษิตนี้แล้ว จึงได้ตรัสคาถาประพันธ์ต่อไปอีกว่า

บุคคลใดเลี้ยงมารดาและบิดาโดยชอบธรรม

เพราะการบำรุงเลี้ยงมารดาและบิดาเช่นนี้

บัณฑิตย่อมสรรเสริญบุคคลนั้นขณะที่ยังอยู่ในโลก

ครั้นจากโลกนี้ไปแล้ว ย่อมบันเทิงในโลกสวรรค์

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว มาตโปสกพราหมณ์ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ พระภาษิตของพระองค์ชัดเจนไพเราะยิ่งนัก ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ พระภาษิตของพระองค์ชัดเจนไพเราะยิ่งนัก ฯลฯ ขอพระโคตมผู้เจริญโปรดทรงจำข้าพระองค์ว่าเป็นอุบาสกผู้ถึงสรณะ ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไปจนตลอดชีวิต”

มาตโปสกสูตรที่ ๙ จบ

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๗. พราหมณสังยุต]

๒. อุปาสกวรรค ๑๐. ภิกขกสูตร

๑๐. ภิกขกสูตร

ว่าด้วยภิกขกพราหมณ์

[๒๐๖] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

ครั้งนั้น ภิกขกพราหมณ์เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ได้สนทนาปราศรัยพอเป็นที่บันเทิงใจ พอเป็นที่ระลึกถึงกันแล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ข้าพระองค์เป็นคนขอ พระองค์ก็เป็นผู้ขอ ในเรื่องนี้เราจะมีอะไรแตกต่างกัน”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

บุคคลขอคนเหล่าอื่นอยู่

ย่อมไม่เป็นภิกษุด้วยเหตุมีประมาณเพียงใด

ผู้สมทานธรรมผิด^๑ก็ไม่เป็นภิกษุด้วยเหตุมีประมาณเพียงนั้น

ผู้ใดในโลกนี้ละบุญและบาปได้แล้ว

ประพฤติพรหมจรรย์ด้วยการพิจารณา^๒

ผู้นั้นแลจัดว่าเป็นภิกษุ

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว ภิกขกพราหมณ์ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ พระภาสิตของพระองค์ชัดเจนไพเราะยิ่งนัก ฯลฯ ขอพระโคตมผู้เจริญโปรดทรงจำข้าพระองค์ว่าเป็นอุบาสกผู้ถึงสรณะ ตั้งแต่วินาทีนี้เป็นต้นไปจนตลอดชีวิต”

ภิกขกสูตรที่ ๑๐ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ธรรมผิด ในที่นี้หมายถึงอกุศลธรรม (ส.ส.อ. ๑/๒๐๖/๒๕๓)

^๒ การพิจารณา ในที่นี้หมายถึงฌาน (ส.ส.อ. ๑/๒๐๖/๒๕๓)

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๗. พราหมณสังยุต]

๒. อุปาสกวรรค ๑๑. สังครวสูตร

๑๑. สังครวสูตร

ว่าด้วยสังครวพราหมณ์

[๒๐๗] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

สมัยนั้น สังครวพราหมณ์อาศัยอยู่ในกรุงสาวัตถี มีลัทธิถือความบริสุทธิ์ด้วยน้ำ ปรารถนาความบริสุทธิ์ด้วยน้ำ ถือการลงอาบน้ำชำระร่างกายทั้งเวลาเย็นและเวลาเช้าเป็นประจำ ครั้นเวลาเช้า ท่านพระอานนทครองอันตรวาสก ถือบาตรและจีวร เข้าไปบิณฑบาตยังกรุงสาวัตถี กลับมาจากบิณฑบาต ภายหลังจากฉันภัตตาหารเสร็จแล้ว เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้วจึงนั่ง ณ ที่สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ สังครวพราหมณ์อาศัยอยู่ในกรุงสาวัตถี เขามีลัทธิถือความบริสุทธิ์ด้วยน้ำ ปรารถนาความบริสุทธิ์ด้วยน้ำ ถือการลงอาบน้ำชำระร่างกายทั้งเวลาเย็นและเวลาเช้าเป็นประจำ ข้าพระองค์ขอประทานวโรกาส ขอพระผู้มีพระภาคโปรดอนุเคราะห์เสด็จเข้าไปหาสังครวพราหมณ์ถึงที่อยู่ด้วยเถิด พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคทรงรับนิมนต์โดยดุษณีภาพ

ครั้นเวลาเช้า พระผู้มีพระภาคทรงครองอันตรวาสก ถือบาตรและจีวร เสด็จเข้าไปหาสังครวพราหมณ์ถึงที่อยู่แล้วประทับนั่งบนพุทธอาสน์ที่ปูลาดไว้แล้ว

ลำดับนั้น สังครวพราหมณ์เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ได้สนทนาปราศรัยพอเป็นที่บันเทิงใจ พอเป็นที่ระลึกถึงกันแล้วนั่ง ณ ที่สมควร พระผู้มีพระภาคตรัสถามสังครวพราหมณ์ว่า “พราหมณ์ เขาพูดกันว่า ท่านได้ชื่อว่าเป็นความบริสุทธิ์ด้วยน้ำ ปรารถนาความบริสุทธิ์ด้วยน้ำ ท่านถือการลงอาบน้ำชำระร่างกายทั้งเวลาเย็นและเวลาเช้าเป็นประจำ จริงหรือ”

สังครวพราหมณ์กราบทูลว่า “จริงอย่างนั้น พระโคตมผู้เจริญ”

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๗. พราหมณสังยุต]

๒. อุปาสกวรรค ๑๑. สังครวสูตร

พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า “พราหมณ์ ท่านเห็นอำนาจประโยชน์อะไร จึงได้
ชื่อว่ามัลลิกัตถิโกความบริสุทธิ์ด้วยน้ำ ปรรณาคความบริสุทธิ์ด้วยน้ำ ถือการลง
อาบน้ำชำระร่างกายทั้งเวลาเย็นและเวลาเช้าเป็นประจำเล่า”

สังครวพราหมณ์ทูลตอบว่า “ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ บาปกรรมใดที่
ข้าพระองค์ทำเวลากลางวัน ข้าพระองค์ก็ลอยบาปกรรมนั้นด้วยการอาบน้ำเวลาเย็น
บาปกรรมใดที่ข้าพระองค์ทำเวลากลางคืน ข้าพระองค์ก็ลอยบาปกรรมนั้นด้วยการ
อาบน้ำเวลาเช้า ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ข้าพระองค์เห็นอำนาจประโยชน์นี้ จึงได้
ชื่อว่ามัลลิกัตถิโกความบริสุทธิ์ด้วยน้ำ ปรรณาคความบริสุทธิ์ด้วยน้ำ ถือการลง
อาบน้ำชำระร่างกายทั้งเวลาเย็นและเวลาเช้าเป็นประจำ”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

พราหมณ์ บุคคลผู้ถึงเวททั้งหลายนั้นแล

อาบในห้วงน้ำคือธรรมของสัตบุรุษทั้งหลาย

มีทำคือศีล ไม่ขุ่นมัว อันสัตบุรุษทั้งหลายสรรเสริญแล้ว

มีตัวไม่เปื้อน ย่อมข้ามถึงฝั่ง^๑

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว สังครวพราหมณ์ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาค
ดังนี้ว่า “ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ พระภาสิตของพระองค์ชัดเจนไพเราะยิ่งนัก ข้าแต่
พระโคตมผู้เจริญ พระภาสิตของพระองค์ชัดเจนไพเราะยิ่งนัก ฯลฯ ขอพระโคตม
ผู้เจริญโปรดทรงจำข้าพระองค์ว่าเป็นอุปาสกผู้ถึงสรณะ ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไปจน
ตลอดชีวิต”

สังครวสูตรที่ ๑๑ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเทียบ ข.ชา. (แปล) ๒๔/๔๙๒/๑๘๑

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๑๕ หน้า : ๓๐๐ }

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๗. พราหมณสังยุต]

๒. อุปาสกวรรค ๑๒. โขมทุสสสูตร

๑๒. โขมทุสสสูตร

ว่าด้วยชาวโขมทุสสนิคม

[๒๐๘] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ นิคมของเจ้าศากยะชื่อโขมทุสสะ
แคว้นสักกะ ครั้นเวลาเช้า พระผู้มีพระภาคทรงครองอันตรวาสก ถือบาตรและจีวร
เสด็จเข้าไปบิณฑบาตยังโขมทุสสนิคม สมัยนั้น พราหมณ์และคหบดีชาวโขมทุสสนิคม
ประชุมกันอยู่ในสภาด้วยกรณีกิจบางอย่าง และฝนก็กำลังตกประปรายอยู่ ลำดับนั้น
พระผู้มีพระภาคเสด็จเข้าไปยังสถานนั้น

พวกพราหมณ์และคหบดีชาวโขมทุสสนิคม ได้เห็นพระผู้มีพระภาคเสด็จมาแต่ไกล
จึงได้กล่าวตังนี้ว่า “คนพวกไหนชื่อว่าสมณะโสัน และคนพวกไหนรู้จักธรรมของสภา”

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคได้ตรัสกับพราหมณ์และคหบดีชาวโขมทุสสนิคม
ด้วยพระคาถาว่า

ที่ใดไม่มีสัตบุรุษ ที่นั้นไม่ชื่อว่าสภา

คนเหล่าใดไม่กล่าวธรรม คนเหล่านั้นไม่ชื่อว่าสัตบุรุษ

เพราะพวกสัตบุรุษละราคะ โทสะ และโมหะได้แล้ว

จึงกล่าวธรรมอยู่^๑

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว พราหมณ์และคหบดีชาวโขมทุสสนิคมได้
กราบทูลพระผู้มีพระภาคตังนี้ว่า “ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ พระภาสิตของพระองค์

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเทียบ ข.ชา. (แปล) ๒๔/๔๙๒/๑๘๑

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๑๕ หน้า : ๓๐๑ }

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๗. พราหมณสังยุต]

๒. อุปาสกวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

ชัดเจนไพเราะยิ่งนัก ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ พระภาสิตของพระองค์ชัดเจนไพเราะ
ยิ่งนัก พระโคตมผู้เจริญทรงประกาศธรรมโดยปริยายเป็นอันมาก เหมือนบุคคล
หงายของที่คว่ำ เปิดของที่ปิด บอกทางแก่คนหลงทาง หรือตามประทีปในที่มืด
ด้วยตั้งใจว่า ‘คนมีตาดีจักเห็นรูปได้’ ฉะนั้น พวกข้าพระองค์เหล่านี้ขอถึงพระโคตม
ผู้เจริญ พร้อมทั้งพระธรรมและพระสงฆ์เป็นสรณะ ขอพระโคตมผู้เจริญโปรดทรงจำ
พวกข้าพระองค์ว่าเป็นอุปาสกผู้ถึงสรณะ ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไปจนตลอดชีวิต”

โฆมทุสสสูตรที่ ๑๒ จบ

อุปาสกวรรคที่ ๒ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. กสิการทวาชสูตร	๒. อุทยสูตร
๓. เทวहितสูตร	๔. มหาศาลสูตร
๕. มานัตถัทธสูตร	๖. ปัจฉนิกสูตร
๗. นวกัมมิกสูตร	๘. กัญฐหารสูตร
๙. มาตโปสกสูตร	๑๐. ภิกขกสูตร
๑๑. สังครวสูตร	๑๒. โฆมทุสสสูตร

พราหมณสังยุต จบบริบูรณ์

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๘. วังคีสสังยุต

๑. นิกขันตสูตร

๘. วังคีสสังยุต

๑. นิกขันตสูตร

ว่าด้วยผู้ออกบวช

[๒๐๙] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง ท่านพระวังคีสะอยู่ที่อัคคาพัวเจตีย์ เขตเมืองอาฬวี กับท่านพระนิโครธกัปปะผู้เป็นอุปัชฌาย์ สมัยนั้น ท่านพระวังคีสะยังเป็นภิกษุใหม่บวชได้ไม่นาน ถูกใช้ให้เฝ้าวิหาร

ครั้งนั้น สตรีจำนวนมากพากันประดับประดาร่างกายอย่างสวยงาม เข้าไปยังอารามที่เฝ้าดูที่อยู่ของภิกษุทั้งหลาย ในขณะนั้น ท่านพระวังคีสะเกิดความไม่ยินดี เพราะได้เห็นสตรีเหล่านั้น ความกำหนดรบกวนจิต

ลำดับนั้น ท่านพระวังคีสะได้มีความคิดดังนี้ว่า “ไม่ใช่ลาภของเราเลย ไม่ใช่ลาภของเราเลย เราได้ชั่วคราว เราไม่ได้ดีเหนือที่เราเกิดความไม่ยินดี ความกำหนดรบกวนจิต เหตุที่จะให้คนอื่นช่วยบรรเทาความไม่ยินดี ทำความยินดีให้เกิดขึ้นแก่เรานั้น เราจะได้จากที่ไหน ทางที่ดีเราพึงบรรเทาความไม่ยินดี ทำความยินดีให้เกิดขึ้นแก่ตนด้วยตนเองเถิด”

ครั้งนั้น ท่านพระวังคีสะบรรเทาความไม่ยินดีแล้ว ทำความยินดีให้เกิดขึ้นแก่ตนด้วยตนเองแล้ว จึงกล่าวคาถาเหล่านี้ในเวลานั้นว่า

ความตรึกกับความคะนองอย่างเลวทรามเหล่านี้
กำลังเข้าครอบงำเราผู้ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต
บุตรของคนสูงศักดิ์ได้ศึกษาวิชายิ่งธนูครวละมาก ๆ
อย่างเขี้ยวชายู ยิงลูกธนู ๑,๐๐๐ ลูก ไปรอบ ๆ ตัว
ถึงแม้หญิงจะมามากกว่าลูกธนูจำนวนนั้น
ก็จะเบียดเบียนเราผู้ตั้งมั่นในธรรมของตนไม่ได้

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๘. วังคีสังยุต]

๒. อรติสูตร

เพราะว่า เราได้สดับทางเป็นที่ให้ถึงนิพพานนี้
 เบื้องพระพักตร์ของพระพุทธเจ้า ผู้เป็นเผ่าพันธุ์ดวงอาทิตย์
 ใจของเรายินดีแล้วในทางนั้นแน่นอน
 มารผู้มีบาป ถ้าท่านยังเข้ามาหาเราผู้อยู่ด้วยอาการอย่างนี้
 เราก็จะทำให้ท่านมองไม่เห็นทางของเรา^๑

นิกขันตสูตรที่ ๑ จบ

๒. อรติสูตร

ว่าด้วยความไม่ยินดี

[๒๑๐] สมัยหนึ่ง ท่านพระวังคีสะอยู่ที่อัคคาพัวเจตีย์ เขตเมืองอาฬวี
 กับท่านพระนิโครธกัปปะผู้เป็นอุปัชฌาย์ สมัยนั้น ท่านพระนิโครธกัปปะกลับจาก
 มณฑลภาค ภายหลังจากฉันภัตตาหารเสร็จแล้ว เข้าไปยังวิหาร แล้วออกมาใน
 เวลาเย็นบ้าง ในเวลาภิกขาจารในวันรุ่งขึ้นบ้าง

สมัยนั้น ท่านพระวังคีสะเกิดความไม่ยินดี ความกำหนัดรบกวนจิต ลำดับนั้น
 ท่านพระวังคีสะได้มีความคิดดังนี้ว่า “ไม่ใช่ลาภของเราเลย ไม่ใช่ลาภของเราเลย
 เราได้ชั่วคราว เราไม่ได้ดีหนอที่เราเกิดความไม่ยินดี ความกำหนัดรบกวนจิต เหตุที่
 จะให้คนอื่นช่วยบรรเทาความไม่ยินดี ทำความยินดีให้เกิดขึ้นแก่เรานั้น เราจะได้จาก
 ที่ไหน ทางที่ดีเราพึงบรรเทาความไม่ยินดี ทำความยินดีให้เกิดขึ้นแก่ตนด้วยตนเองเถิด”

ครั้งนั้น ท่านพระวังคีสะบรรเทาความไม่ยินดีแล้ว ทำความยินดีให้เกิดขึ้นแก่
 ตนด้วยตนเองแล้ว จึงกล่าวคาถาเหล่านี้ในเวลานั้นว่า

ผู้ใดละความยินดี ความไม่ยินดี
 และความตริกเกี่ยวกับบ้านเรือนได้ทั้งหมด

เชิงอรรถ :

^๑ ดู ขุ.เถร. (แปล) ๒๖/๑๒๑๘-๑๒๒๒/๕๓๘

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๑๕ หน้า : ๓๐๔ }

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๘. วังคีสสังยุต]

๒. อรติสูตร

หมดค้นหา ไม่มีกิเลส ไม่พึงก่อตัดขาดจลาในที่ไหน ๆ
ผู้นั้นชื่อว่าเป็นภิกษุ

รูปร่างใดอย่างหนึ่งในโลกนี้

ทั้งที่อาศัยแผ่นดิน อยู่ในอากาศ อันนับเนื่องในภพ ๓

ล้วนไม่เที่ยง คร่ำคร่าไปทั้งนั้น

ท่านผู้รู้ทั้งหลายรู้อย่างนี้แล้ว มีตนหลุดพ้นเที่ยวไป

เหล่าปุถุชนที่มีจิตหมกมุ่นในอุปริทั้งหลาย

คือ รูป เสียง กลิ่น รส และโผฏฐัพพะ

ท่านจงเป็นผู้ไม่หวั่นไหว กำจัดความพอใจในกามคุณ ๕ นี้

ผู้ใดไม่ติดอยู่ในกามคุณ ๕ นี้

บัณฑิตทั้งหลายเรียกผู้นั้นว่าเป็นมุนี

ถ้ามีจฉาวิตกที่อิงอาศัยทิวถูลี ๖๐ ประการ^๑

ซึ่งเป็นธรรมที่ไม่ตั้งมั่นในกาลไหน ๆ

ผู้ใดไม่พึงเป็นไปในอำนาจกิเลสด้วยอำนาจมีจฉาวิตกเหล่านั้น

ทั้งไม่ชอบกล่าวคำหยาบคาย ผู้นั้นชื่อว่าเป็นภิกษุ

ภิกษุผู้เป็นบัณฑิต มีจิตมั่นคงมานาน ไม่หลงโลก

มีปัญญาเครื่องบริหาร หมดความทะเยอทะยาน

เป็นมุนี ได้บรรลุสันติบท ดับกิเลสแล้ว รอเวลาอยู่^๒

อรติสูตรที่ ๒ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ อาศัยทิวถูลี ๖๐ ประการ (สกุณีสิตา) ในอรรถกถาแก้เป็น อาศัยอารมณ์ ๖ ประการ (จอารมณ์นิสสิตา)
(ส.ส.อ. ๑/๒๑๐/๒๕๗)

^๒ ดู ข.เถร. (แปล) ๒๖/๑๒๓-๑๒๓๗/๕๓๙

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๘. วังคีสังยุต]

๓. เปสลาติมัญญาสูตร

๓. เปสลาติมัญญาสูตร

ว่าด้วยการนึกดูหมิ่นภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รัก

[๒๑๑] สมัยหนึ่ง ท่านพระวังคีสะอยู่ที่อัคคาฬุเจตีย์ เขตเมืองอาฬวี กับท่านพระนิโครธกัปปะผู้เป็นอุปัชฌาย์ สมัยนั้น ท่านพระวังคีสะนึกดูหมิ่นภิกษุทั้งหลาย ผู้มีศีลเป็นที่รักเหล่าอื่น เพราะปฏิภาณของตน ครั้นนั้น ท่านพระวังคีสะได้มีความคิด ดังนี้ว่า “ไม่ใช่ลาภของเราเลย ไม่ใช่ลาภของเราเลย เราได้ชั่วคราว เราไม่ได้ดีหนอ ที่เราดูหมิ่นภิกษุทั้งหลาย ผู้มีศีลเป็นที่รักเหล่าอื่น เพราะปฏิภาณของตน”

ครั้งนั้น ท่านพระวังคีสะให้ความเดือดร้อนเกิดขึ้นแก่ตนด้วยตนเองแล้ว จึงกล่าวคาถาเหล่านี้ในเวลานั้นว่า

ท่านผู้เป็นสาวกของพระโคตม

ท่านจงละความเย่อหยิ่ง

และจงละทางแห่งความเย่อหยิ่งให้หมด

เพราะผู้ที่หมกมุ่นอยู่ในทางแห่งความเย่อหยิ่ง

จะต้องเดือดร้อนเป็นเวลานาน

หมู่สัตว์ที่ยังลบหลู่คุณท่าน

ถูความเย่อหยิ่งกำจัดแล้ว ย่อมตกนรก

เหล่าปุถุชนที่ถูกความเย่อหยิ่งกำจัดแล้ว

เกิดในนรก ย่อมเศร้าโศกตลอดกาลนาน

บางครั้ง ภิกษุปฏิบัติชอบแล้ว

ชนะกิเลสได้ด้วยมรรค ไม่เศร้าโศกเลย

ยังกลับได้เกียรติคุณและความสุข

บัณฑิตทั้งหลายเรียกภิกษุผู้ปฏิบัติชอบเช่นนั้นว่าเป็นผู้เห็นธรรม

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๘. วังคีสสังยุต]

๔. อานันทสูตร

เพราะเหตุ นั้น ภิกษุในพระศาสนา นี้
ไม่ควร มีกิเลสเครื่องตรึงใจ ๕ อย่าง
ควรมีแต่ความเพียรชอบ ละนิวรณ์ได้แล้ว เป็นผู้บริสุทธิ
ทั้งละความเยอหยิ่งได้หมด สงบระงับแล้ว
ทำที่สุดแห่งทุกข์ได้ด้วยวิชา^๑

แปลลาติมัญญาสูตรที่ ๓ จบ

๔. อานันทสูตร

ว่าด้วยพระอานนท์

[๒๑๒] สมัยหนึ่ง ท่านพระอานนท์อยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถ-
บิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้นเวลาเช้า ท่านพระอานนท์ครองอันตราวาสก
ถือบาตรและจีวร เข้าไปบิณฑบาตยังกรุงสาวัตถี มีท่านพระวังคีสะเป็นปัจฉาสมณะ
สมัยนั้น ท่านพระวังคีสะเกิดความไม่ยินดี ความกำหนดรบกวนจิต

ครั้งนั้น ท่านพระวังคีสะได้กล่าวกับท่านพระอานนท์ด้วยคาถาว่า

ท่านผู้เป็นสาวกของพระโคตม

กระผมถูกกามราคะแผดเผา

จิตของกระผมเร่าร้อน

ดังกระผมจะขอโอกาส ขอท่านโปรดอนุเคราะห์

ช่วยบอกเหตุที่ดับราคะให้ด้วย

ท่านพระอานนท์กล่าวว่า

จิตของท่านเร่าร้อน เพราะความสำคัญผิด

ท่านจงละทิ้งนิมิตว่างาม ซึ่งประกอบด้วยราคะ

เชิงอรรถ :

^๑ ดู ขุ.เถร. (แปล) ๒๖/๑๒๒๘-๑๒๓๑/๕๓๙

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๑๕ หน้า : ๓๐๗ }

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๘. วังคีสสังยุต]

๕. สุภาสิตสูตร

ท่านจงดูสังขารทั้งหลาย โดยความเป็นของแปรผัน
โดยความเป็นทุกข์ และอย่าดูโดยความเป็นอัตตา
จงดับราคะแรงกล้า อย่าถูกราคะเผาผลาญบ่อย ๆ เลย
ท่านจงอบรมจิต ให้มีอารมณ์เดียว
ให้ตั้งมั่นดี ด้วยการพิจารณาเห็นว่าไม่งาม
จงอบรมกายคตาสติ และจงเป็นผู้เบื่อหน่ายให้มาก
ท่านจงอบรมความไม่มีนิमित และจงถอนมานานุสัย
จากนั้น ท่านจักเป็นผู้สงบ เทียบไป เพราะละมานะได้^๑

อนันตสูตรที่ ๔ จบ

๕. สุภาสิตสูตร

ว่าด้วยวาจาสุภาสิต

[๒๑๓] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

สมัยนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมาตรัสว่า "ภิกษุทั้งหลาย"
ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสเรื่องนี้ว่า

"ภิกษุทั้งหลาย วาจาประกอบด้วยองค์ ๔ เป็นสุภาสิต ไม่เป็นทุพภาสิต ไม่มี
โทษ และวิญญูชนทั้งหลายไม่ติเตียน

วาจาประกอบด้วยองค์ ๔ อะไรบ้าง

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. กล่าวแต่วาจาสุภาสิตอย่างเดียว ไม่กล่าววาจาทุพภาสิต
๒. กล่าวแต่วาจาที่เป็นธรรมอย่างเดียว ไม่กล่าววาจาที่ไม่เป็นธรรม

เชิงอรรถ :

^๑ ดู ขุ.เถร. (แปล) ๒๖/๑๒๓๒-๑๒๓๕/๕๔๐

พระสูตรตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๘. วังคีสสังยุต]

๕. สุภาสิตสูตร

๓. กล่าวแต่วาจาอันเป็นที่รักอย่างเดียว ไม่กล่าววาจาอันไม่เป็นที่รัก

๔. กล่าวแต่วาจาจริงอย่างเดียว ไม่กล่าววาจาเหลวไหลและ

ภิกษุทั้งหลาย วาจาประกอบด้วยองค์ ๔ เหล่านี้แล เป็นสุภาสิต ไม่เป็น
ทุพภาสิต ไม่มีโทษ และวิญญูชนทั้งหลายไม่ติเตียน”

พระผู้มีพระภาคผู้สุคตศาสดาได้ตรัสเวทยากรณภาสิตนี้แล้ว จึงได้ตรัสคาถา
ประพันธ์ต่อไปอีกว่า

สัตบุรุษทั้งหลายกล่าววาจาสุภาสิตว่าเป็นวาจาสูงสุด

บุคคลพึงกล่าววาจาที่เป็นธรรม

ไม่พึงกล่าววาจาที่ไม่เป็นธรรมเป็นที่สอง

บุคคลพึงกล่าววาจาอันเป็นที่รัก

ไม่พึงกล่าววาจาอันไม่เป็นที่รักเป็นที่สาม

บุคคลพึงกล่าววาจาจริง

ไม่พึงกล่าววาจาเท็จเป็นที่สี่

ครั้งนั้น ท่านพระวังคีสละลุกขึ้นจากอาสนะ ห่มผ้าเฉวียงบ่าข้างหนึ่ง ประนมมือ
ไปทางที่พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “ข้าแต่พระ
ผู้มีพระภาค เนื้อความนี้ย่อมปรากฏแก่ข้าพระองค์ ข้าแต่พระสุคต เนื้อความนี้
ย่อมปรากฏแก่ข้าพระองค์”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “เนื้อความนั้นจงปรากฏแก่เธอเถิด วังคีสะ”

ครั้งนั้น ท่านพระวังคีสะได้ทูลสรรเสริญพระผู้มีพระภาค ด้วยคาถาทั้งหลาย
อันสมควร ณ ที่เฉพาะพระพักตร์ว่า

บุคคลพึงกล่าวแต่วาจา

ที่ไม่เป็นเหตุทำให้ตนเดือดร้อน

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๘. วังคีสสังยุต]

๖. สาริปุตตสูตร

และไม่เป็นเหตุเบียดเบียนคนอื่น

วาจานั้นแลเป็นสุภาสิต

บุคคลพึงกล่าวแต่วาจาอันเป็นที่รัก

ที่ชนทั้งหลายชื่นชอบ ไม่พึงพูดหยาบคายต่อชนเหล่าอื่น

พึงพูดแต่วาจาอันเป็นที่รัก

คำสัตย์แลเป็นวาจาไม่ตาย

ธรรมนี้เป็นของเก่า

สัตบุรุษทั้งหลายตั้งมั่นแล้วในคำสัตย์

ทั้งที่เป็นอรรถและเป็นธรรม

พระพุทธเจ้าตรัสพระวาจาใด อันเกษม

เพื่อบรรลุนิพพาน เพื่อทำที่สุดแห่งทุกข์

พระวาจานั้นแล สูงสุดกว่าวาจาทั้งหลาย^๑

สุภาสิตสูตรที่ ๕ จบ

๖. สาริปุตตสูตร

ว่าด้วยพระสารีบุตร

[๒๑๔] สมัยหนึ่ง ท่านพระสารีบุตรอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถ-
มิกนทิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี สมัยนั้น ท่านพระสารีบุตรชี้แจงให้ภิกษุทั้งหลาย
เห็นชัด ขวนใจให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ เราใจให้อาจหาญแกลวกกล้า ปล่อยขโลมใจ
ให้สดชื่นร่าเริงด้วยธรรมมีกถา ด้วยวาจาชาวเมือง ที่สละสลวย ไม่หยาบคาย ให้รู้
ความหมายได้ ส่วนภิกษุเหล่านั้นต่างก็ใส่ใจให้สำเร็จประโยชน์ น้อมน้อมมาด้วย
ความเต็มใจ เจียใส่ตสัดับธรรมอยู่

เชิงอรรถ :

^๑ ดู ข.เถร. (แปล) ๒๖/๑๒๓๖-๑๒๓๗/๕๕๑

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๑๕ หน้า :๓๑๐ }

พระสูตรตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๘. วังคีสสังยุต]

๖. สาริปุตตสูตร

ครั้งนั้น ท่านพระวังคีสะได้มีความคิดดังนี้ว่า “ท่านพระสารีบุตรนี้ชี้แจงให้
ภิกษุทั้งหลายเห็นชัด ชวนใจให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ เราใจให้อาจหาญแกลัวกล้า
ปลอบชโลมใจให้สดชื่นร่าเริงด้วยธรรมมีกตา ด้วยวาจาชาวเมือง ที่สละสลวย ไม่หยาบคาย
ให้รู้ความหมายได้ ส่วนภิกษุเหล่านั้นต่างก็ใส่ใจให้สำเร็จประโยชน์ น้อมน้อมมาด้วย
ความเต็มใจ เจียใโสตสดับธรรมอยู่ ทางที่ดีเราควรสรรเสริญท่านพระสารีบุตรด้วย
คาถาทั้งหลายอันสมควร ณ ที่เฉพาะหน้าเถิด”

ลำดับนั้น ท่านพระวังคีสะลุกขึ้นจากอาสนะ ห่มผ้าเจริ่งบ่า ประนมมือไป
ทางที่ท่านพระสารีบุตรอยู่ ได้กล่าวกับท่านพระสารีบุตรดังนี้ว่า “ท่านพระสารีบุตร
เนื้อความนี้ยอมปรากฏแก่ข้าพเจ้า ท่านพระสารีบุตร เนื้อความนี้ยอมปรากฏแก่
ข้าพเจ้า”

ท่านพระสารีบุตรกล่าวกับท่านพระวังคีสะว่า “เนื้อความนั้นจงปรากฏแก่ท่านเถิด
ท่านวังคีสะ”

ครั้งนั้น ท่านพระวังคีสะได้สรรเสริญท่านพระสารีบุตร ด้วยคาถาทั้งหลาย
อันสมควร ณ ที่เฉพาะหน้าว่า

ท่านพระสารีบุตร เป็นนักปราชญ์
มีปัญญาลึกซึ้ง ฉลาดในทางและมีใช้ทาง
มีปัญญามาก แสดงธรรมแก่ภิกษุทั้งหลาย
แสดงโดยย่อก็ได้ โดยพิสดารก็ได้
เสียงที่เปล่งออกไพเราะ เหมือนเสียงนกสาธิตา
ปฏิภาณก็ปรากฏ
เมื่อท่านแสดงธรรมนั้นอยู่
ภิกษุทั้งหลายฟังเสียงอันไพเราะ
ก็มีจิตร่าเริงเบิกบานด้วยเสียงที่นายินดี
นำฟัง ไพเราะจับใจ จึงตั้งใจฟัง^๑

สาริปุตตสูตรที่ ๖ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเทียบ ข.เถร. (แปล) ๒๖/๑๒๔๐-๑๒๔๒/๕๔๑-๕๔๒

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๑๕ หน้า : ๓๑๑ }

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๘. วังคีสังยุต]

๗. ปวารณาสูตร

๗. ปวารณาสูตร

ว่าด้วยการปวารณา

[๒๑๕] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคทรงประทับอยู่ ณ นพพาราม ปราสาทของนางวิสาขาหมิดรามาตา เขตกรุงสาวัตถี พร้อมกับภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ ประมาณ ๕๐๐ รูป ล้วนแต่เป็นพระอรหันต์ สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคทรงมีภิกษุสงฆ์แวดล้อม ประทับนั่งในที่กลางแจ้ง เพื่อทรงปวารณาในวันอุโบสถ ๑๕ คำ

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงตรวจดูภิกษุสงฆ์ผู้นั่งสงบเงียบ จึงรับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมาตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย บัดนี้ เราขอปวารณาต่อเธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจะไม่ติเตียนกรรมอะไร ๆ อันเป็นไปทางกายหรือทางวาจาของเราบ้างหรือ”

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว ท่านพระสารีบุตรลุกขึ้นจากอาสนะ ห่มผ้าเจริยงบา ประนมมือไปทางที่พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ทั้งหลายติเตียนกรรมอะไร ๆ อันเป็นไปทางพระกายหรือทางพระวาจาของพระผู้มีพระภาคไม่ได้เลย เพราะว่าพระผู้มีพระภาคทรงทำทางที่ยังไม่อุบัติให้อุบัติ ทรงทำทางที่ยังไม่เกิดให้เกิด ทรงบอกทางที่ยังไม่มีผู้บอก เป็นผู้ทรงรู้ทาง ทรงรู้แจ้งทาง ทรงฉลาดในทาง ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ สาวกทั้งหลายในบัดนี้เป็นผู้เดินตามทาง บัดนี้ ข้าพระองค์ขอปวารณาต่อพระผู้มีพระภาค พระผู้มีพระภาคจะไม่ทรงติเตียนกรรมอะไร ๆ อันเป็นไปทางกายหรือทางวาจาของข้าพระองค์บ้างหรือ”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “สารีบุตร เราติเตียนกรรมอะไร ๆ อันเป็นไปทางกายหรือทางวาจาของเธอไม่ได้เลย เธอเป็นบัณฑิต มีปัญญามาก มีปัญญากว้างขวาง มีปัญญาร่าเริง มีปัญญาแล่นไป มีปัญญาเฉียบแหลม มีปัญญาช้าแรกก็เลส^๑ สารีบุตร

เชิงอรรถ :

^๑ คำว่า มีปัญญามาก มีปัญญากว้างขวาง มีปัญญาร่าเริง มีปัญญาแล่นไป มีปัญญาเฉียบแหลม มีปัญญาช้าแรกก็เลส (ดูเทียบ ขุ.ป. ๓๑/๔-๗/๔๐๔-๔๑๔)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๑๕ หน้า :๓๑๒ }

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๘. วังคีสสังยุต]

๗. ปวารณาสูตร

โอรสองค์ใหญ่ของพระเจ้าจักรพรรดิยังจักรอันพระราชบิดาทรงให้เป็นไปแล้วให้เป็นไปตามได้โดยชอบ ฉันใด เธอก็ฉันนั้นเหมือนกัน ยังธรรมจักรอันยอดเยี่ยม อันเราให้เป็นไปแล้วให้เป็นไปตามได้โดยชอบแท้จริง”

ท่านพระสารีบุตรจึงกราบทูลอีกว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ หากว่าพระผู้มีพระภาคไม่ทรงติเตียนกรรมอะไร ๆ อันเป็นไปทางกายหรือทางวาจาของข้าพระองค์ พระผู้มีพระภาคจะไม่ทรงติเตียนกรรมอะไร ๆ อันเป็นไปทางกายหรือทางวาจาของภิกษุ ๕๐๐ รูปเหล่านี้บ้างหรือ”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “สารีบุตร เราไม่ติเตียนกรรมอะไร ๆ อันเป็นไปทางกายหรือทางวาจาของภิกษุ ๕๐๐ รูปแม้เหล่านี้ เพราะบรรดาภิกษุ ๕๐๐ รูปเหล่านี้ ภิกษุ ๖๐ รูปเป็นผู้ได้วิชา ๓ อีก ๖๐ รูปได้อภิญา ๖ อีก ๖๐ รูปได้อุภโตภาค-วิมุตติ^๑ ส่วนที่เหลือเป็นผู้ได้ปัญญาวิมุตติ”

ครั้งนั้น ท่านพระวังคีสะลุกขึ้นจากอาสนะ ห่มผ้าเจวียงบำ ประนมมือไปทางที่พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “ข้าแต่พระผู้มีพระภาค เนื้อความนี้ย่อมปรากฏแก่ข้าพระองค์ ข้าแต่พระสุคต เนื้อความนี้ย่อมปรากฏแก่ข้าพระองค์”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “เนื้อความนั้นจงปรากฏแก่เธอเถิด วังคีสะ”

ครั้งนั้น ท่านพระวังคีสะได้ทูลสรรเสริญพระผู้มีพระภาค ด้วยคาถาทิ้งหลายอันสมควร ณ ที่เฉพาะพระพักตร์ว่า

ในวัน ๑๕ ค่ำซึ่งเป็นวันวิสุทธีปวารณา

วันนี้ มีภิกษุ ๕๐๐ รูปมาประชุมกัน

ล้วนเป็นผู้ตัดกิเลสเครื่องผูกคือสังโยชน์ได้ขาด

เชิงอรรถ :

^๑ **อุภโตภาควิมุตติ** หมายถึงพ้นจากส่วนทั้ง ๒ คือ (๑) พ้นจากรูปกายด้วยอรุปาวจรสมาบัติ (๒) พ้นจากนามกายด้วยมรรคอันเลิศ (ส.ส.อ. ๑/๒๑๕/๒๖๔)

พระสูตรตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๘. วัคคีสสังยุต]

๘. ปโรสหัสสสูตร

ไม่มีทุกข์ สิ้นภพสิ้นชาติแล้ว

เป็นผู้แสวงหาคุณธรรมอันประเสริฐ

พระเจ้าจักรพรรดิมีหมู่อำมาตย์แวดล้อม

เสด็จประพาสแผ่นดินอันไพศาล

มีมหาสมุทรสาครเป็นขอบเขตนี้ ฉันทิด

สาวกทั้งหลายมีวิชา ๓ ละมัจจุได้แล้ว

พากันแวดล้อมพระผู้มีพระภาคผู้ทรงชนะสงคราม

ทรงนำหมู เป็นผู้ยอดเยี่ยม ก็ฉันทัน

สาวกทั้งปวงล้วนเป็นบุตรของพระผู้มีพระภาค

ในสาวกนี้ไม่มีความว่างเปล่า(จากคุณธรรม)เลย

ข้าพระองค์พึงถวายอภิวัตพระองค์

ผู้เป็นเผ่าพันธุ์แห่งดวงอาทิตย์

ซึ่งทรงทำลายลูกศรคือตัณหาได้แล้ว^๑

ปวารณาสูตรที่ ๗ จบ

๘. ปโรสหัสสสูตร

ว่าด้วยภิกษุกว่า ๑,๐๐๐ รูป

[๒๑๖] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของ
อนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี พร้อมกับภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ ๑,๒๕๐ รูป
สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคทรงชี้แจงให้ภิกษุทั้งหลายเห็นชัด ชวนใจให้อยากรับเอาไป
ปฏิบัติ เราใจให้อาจหาญแกลัวกล้า ปลอดภัยโลมใจให้สดชื่นร่าเริงด้วยธรรมีกถา
อันประกอบด้วยนิพพาน ส่วนภิกษุเหล่านั้นต่างก็ใส่ใจให้สำเร็จประโยชน์ น้อมนึก
มาด้วยความเต็มใจ เจียใส่ดสดับธรรมอยู่

เชิงอรรถ :

^๑ ดู ขุ.เถร. (แปล) ๒๖/๑๒๔๓-๑๒๔๕/๕๓๒

พระสูตรตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๘. วัชชีสสังยุต]

๘. โปรสหัสสูตร

ครั้งนั้น ท่านพระวัชชีสะได้มีความคิดดังนี้ว่า “พระผู้มีพระภาคนี้ทรงชี้แจงให้
ภิกษุทั้งหลายเห็นชัด ชวนใจให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ เราใจให้อาจหาญแกลัวกล้า
ปลอบชโลมใจให้สดชื่นร่าเริงด้วยธรรมีกถาอันประกอบด้วยนิพพาน ส่วนภิกษุเหล่านั้น
ต่างก็ใส่ใจให้สำเร็จประโยชน์ น้อมนิกมาด้วยความเต็มใจ เจริญโสดระดับธรรมอยู่
ทางที่ดีเราควรจะสรรเสริญพระผู้มีพระภาค ด้วยคาถาทั้งหลายอันสมควร ณ ที่เฉพาะ
พระพักตร์เถิด”

ครั้งนั้น ท่านพระวัชชีสะลุกขึ้นจากอาสนะ ห่มผ้าเจวียงป่า ประนมมือไปทาง
ที่พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “ข้าแต่พระผู้มี
พระภาค เนื้อความนี้ย่อมปรากฏแก่ข้าพระองค์ ข้าแต่พระสุคต เนื้อความนี้ย่อม
ปรากฏแก่ข้าพระองค์”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “เนื้อความนั้นจงปรากฏแก่เธอเถิด วัชชีสะ”

ครั้งนั้น ท่านพระวัชชีสะได้ทูลสรรเสริญพระผู้มีพระภาค ด้วยคาถาทั้งหลาย
อันสมควร ณ ที่เฉพาะพระพักตร์ว่า

ภิกษุกว่า ๑,๐๐๐ รูป เข้าไปเฝ้าพระสุคต

ผู้ทรงแสดงพระธรรมอันปราศจากธุลี

คือนิพพานอันไม่มีภัยแต่ที่ไหน

ภิกษุทั้งหลายฟังธรรมอันปราศจากมลทิน

ซึ่งพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงแล้ว

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้มีหมู่ภิกษุแวดล้อมทรงงดงามจริง

พระผู้มีพระภาคทรงพระนามว่านาคะ

เป็นพระฤๅษีผู้สูงสุดกว่าฤๅษีทั้งหลาย

ทรงโปรยฝนอมตธรรม ให้ตกรดพระสาวกทั้งหลาย

ข้าแต่พระมหาวิระเจ้า วัชชีสะสาวกของพระองค์

ประสงค์จะเฝ้าพระศาสดาจึงออกจากที่พักกลางวัน

มาถวายบังคมพระยุคลบาทของพระองค์^๑

เชิงอรรถ :

^๑ ดู ข.เถร. (แปล) ๒๖/๑๒๔๗-๑๒๕๐/๕๕๒

พระสูตรตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๘. วังคีสสังยุต]

๘. โปรสหัสสูตร

พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า “วังคีสะ คาถาเหล่านี้เธอตรีกตรองไว้ก่อนแล้ว หรือปรากฏแก่เธอโดยฉับพลันทันที”

ท่านพระวังคีสะทูลตอบว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ คาถาเหล่านี้ข้าพระองค์ มิได้ตรีกตรองไว้ก่อนเลย แต่ปรากฏแก่ข้าพระองค์โดยฉับพลันทันที”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “วังคีสะ ขอให้คาถาที่เธอไม่ได้ตรีกตรองไว้ก่อนเหล่านี้ จงปรากฏแก่เธอยิ่ง ๆ ขึ้นไปเถิด”

ท่านพระวังคีสะทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว ได้ทูลสรรเสริญพระผู้มีพระภาคด้วย คาถาทั้งหลาย ซึ่งตนไม่ได้ตรีกตรองไว้ก่อน ยิ่งขึ้นไปอีกว่า

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงครอบงำทางเป็นที่เกิดขึ้นแห่งมาร
 ทรงทำลายกิเลสเครื่องตรึงใจดุจดะปุ
 ท่านทั้งหลายจงดูพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
 ผู้ทรงทำการปลดเปลื้องกิเลสเป็นเครื่องผูก
 ผู้อันตัดหา มานะและทิฏฐิอิงอาศัยไม่ได้
 ผู้ทรงจำแนกธรรมเป็นส่วน ๆ ได้นั้น
 ความจริง พระสัมมาสัมพุทธเจ้า
 ได้ตรัสทางไว้หลายอย่างเพื่อถอนโอฆกิเลส
 หากพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสทางอมตะนั้นไว้แล้ว
 ภิกษุทั้งหลายผู้เห็นธรรม ก็ตั้งมั่นไม่หวั่นไหว
 พระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้ทำแสงสว่างให้เกิด ทรงรู้แจ่มแจ้ง
 ได้เห็นนิพพานเป็นเหตุล่วงพ้นวิญญูณฐิติได้ทั้งหมด

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๘. วังคีสสังยุต]

๙. โภณฑัญญสูตร

ครั้นทรงรู้และทำให้แจ้งจึงได้แสดงธรรมอันเลิศ

แก่ภิกษุผู้เดินทางไกล ๑๐ รูป

เมื่อพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงแสดงธรรมไว้ดีอย่างนี้
ท่านผู้รู้แจ้งธรรมทั้งหลายจะมีความประมาทได้อย่างไร
เพราะเหตุนั้นแล ภิกษุผู้ไม่ประมาทในคำสอนของพระผู้มีพระภาค
พระองค์นั้น พึงตั้งใจศึกษาทุกเมื่อ^๑

โปรสหัสสูตรที่ ๘ จบ

๙. โภณฑัญญสูตร

ว่าด้วยพระอัญญาโภณฑัญญะ

[๒๑๗] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเวฬุวัน สถานที่ให้
เหยื่อกระแต เขตกรุงราชคฤห์ ครั้นนั้น ท่านพระอัญญาโภณฑัญญะได้เข้าไปเฝ้า
พระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ซึ่งท่านไม่ได้เข้าเฝ้านานแล้ว ได้หมอบลงแทบพระยุคลบาท
ของพระผู้มีพระภาคด้วยเศียรเกล้า จมพิตพระยุคลบาทของพระผู้มีพระภาคแล้ว
นวดเฟ้นด้วยมือทั้งสองและประกาศชื่อว่า "ข้าแต่พระผู้มีพระภาค ข้าพระองค์ชื่อว่า
โภณฑัญญะ ข้าแต่พระสคต ข้าพระองค์ชื่อว่าโภณฑัญญะ พระพุทธเจ้าข้า"

ครั้งนั้น ท่านพระวังคีสะได้มีความคิดดังนี้ว่า "ท่านพระอัญญาโภณฑัญญะนี้
นาน ๆ จึงจะได้เข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาค ได้หมอบลงแทบพระยุคลบาทของพระผู้มี
พระภาคด้วยเศียรเกล้า จมพิตพระยุคลบาทแล้ว นวดเฟ้นด้วยมือทั้งสองและประกาศ
ชื่อว่า 'ข้าแต่พระผู้มีพระภาค ข้าพระองค์ชื่อว่าโภณฑัญญะ ข้าแต่พระสคต
ข้าพระองค์ชื่อว่าโภณฑัญญะ' ทางที่ดีเราควรสรรเสริญท่านพระอัญญาโภณฑัญญะ
ด้วยคาถาทั้งหลายอันสมควร ณ ที่เฉพาะพระพักตร์ของพระผู้มีพระภาคเถิด"

เชิงอรรถ :

^๑ ดู ขุ.เถร. (แปล) ๒๖/๑๒๕๑-๑๒๕๔/๕๕๒

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๘. วังคีสสังยุต]

๑๐. โมคคัลลานสูตร

ครั้งนั้น ท่านพระวังคีสะลุกขึ้นจากอาสนะ ประนมมือไปทางที่พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “ข้าแต่พระผู้มีพระภาค เนื้อความนี้ ย่อมปรากฏแก่ข้าพระองค์ ข้าแต่พระสุคต เนื้อความนี้ย่อมปรากฏแก่ข้าพระองค์”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “เนื้อความนั้นจงปรากฏแก่เธอเถิด วังคีสะ”

ครั้งนั้น ท่านพระวังคีสะได้สรรเสริญท่านพระอัญญาโกณฑัญญะ ด้วยคาถาทั้งหลายอันสมควร ณ ที่เฉพาะพระพักตร์พระผู้มีพระภาคว่า

ท่านพระอัญญาโกณฑัญญะระ ผู้ตรัสรู้ตามพระพุทธเจ้า

ได้มีความบากบั่นอย่างแรงกล้า

ได้วิเวกซึ่งเป็นธรรมเครื่องอยู่เป็นสุขเป็นประจำ

เป็นผู้ไม่ประมาท ศึกษาอยู่ ได้บรรลุสิ่งที่พระสาวก

ผู้ทำตามคำสอนของพระศาสดาจะพึงบรรลุได้ทุกรูป

ท่านพระอัญญาโกณฑัญญะระมีอานภาพมาก

ได้บรรลุวิชา ๓ ฉลาดในเจโตปริยญาณ

เป็นพุทธทายาท ถวายอภิวัตพระยุคลบาทของพระศาสดาอยู่^๑

โกณฑัญญสูตรที่ ๙ จบ

๑๐. โมคคัลลานสูตร

ว่าด้วยพระโมคคัลลานะ

[๒๑๘] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ วิหารกาฬศิลา ข้างภูเขา อีสิติลี เขตกรุงราชคฤห์ พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ประมาณ ๕๐๐ รูป ล้วนแต่เป็นพระอรหันต์ ได้ยินว่า ท่านพระมหาโมคคัลลานะใช้จิตของท่านตามพิจารณาจิตของภิกษุเหล่านั้นที่หลุดพ้น ไม่มีอุปธิ

ครั้งนั้น ท่านพระวังคีสะได้มีความคิดดังนี้ว่า “พระผู้มีพระภาคนี้ประทับอยู่ ณ วิหารกาฬศิลา ข้างภูเขาอีสิติลี เขตกรุงราชคฤห์ พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่

เชิงอรรถ :

^๑ ดู ขุ.เถร. (แปล) ๒๖/๑๒๕๕-๑๒๕๗/๕๔๔

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๑๕ หน้า :๓๑๘ }

พระสูตรตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๘. วัคีสสังยุต]

๑๐. โมคคัลลานสูตร

ประมาณ ๕๐๐ รูป ล้วนแต่เป็นพระอรหันต์ ท่านพระมหาโมคคัลลานะใช้จิตของท่านตามพิจารณาจิตของภิกษุเหล่านั้นที่หลุดพ้น ไม่มีอุปธิ ทางที่ดีเราควรสรรเสริญท่านพระมหาโมคคัลลานะ ด้วยคาถาทิ้งหลายอันสมควร ณ ที่เฉพาะพระพักตร์ของพระผู้มีพระภาคเถิด”

ครั้งนั้น ท่านพระวัคีสสะลุกขึ้นจากอาสนะ ห่มผ้าเจวียงป่าข้างหนึ่ง ประนมมือไปทางที่พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “ข้าแต่พระผู้มีพระภาค เนื้อความนี้ย่อมปรากฏแก่ข้าพระองค์ ข้าแต่พระสุคต เนื้อความนี้ย่อมปรากฏแก่ข้าพระองค์”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “เนื้อความนั้นจงปรากฏแก่เธอเถิด วัคีสสะ”

ครั้งนั้น ท่านพระวัคีสสะได้สรรเสริญท่านพระมหาโมคคัลลานะ ด้วยคาถาทิ้งหลายอันสมควร ณ ที่เฉพาะพระพักตร์ของพระผู้มีพระภาคว่า

พระสาวกทั้งหลายผู้บรรลุวิชชา ๓ ละมัจจุได้

พากันแวดล้อมพระมหายานีผู้ถึงฝั่งแห่งทุกข

ประทับนั่งที่ข้างภูเขา

ท่านพระมหาโมคคัลลานะผู้มีฤทธิ์มาก

ใช้จิตพิจารณากำหนดรู้จิตของพระชินาสพเหล่านั้น

ที่หลุดพ้น ไม่มีอุปธิได้

พระชินาสพเหล่านั้นพากันแวดล้อมพระมหายานีโคดม

ผู้ทรงสมบุรณ์ด้วยสมบัติทุกประการ

ทรงถึงฝั่งแห่งทุกข เพียบพร้อมด้วยพระคุณมากอย่าง^๑

โมคคัลลานสูตรที่ ๑๐ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ดู ขุ.เถร. (แปล) ๒๖/๑๒๕๘-๑๒๖๐/๕๕๕

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๑๕ หน้า : ๓๑๙ }

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๘. วัชชีสังยุต]

๑๑. คัคคราสูต

๑๑. คัคคราสูต

ว่าด้วยเรื่องเกิดขึ้นที่สระโบกขรณีชื่อคัคครา

[๒๑๙] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่ฝั่งสระโบกขรณี ชื่อคัคครา เขตกรุงจัมปา พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ประมาณ ๕๐๐ รูป อุบาสกประมาณ ๗๐๐ คน อุบาสิกาประมาณ ๗๐๐ คน และเทวดาหลายพันองค์ ได้ยินว่า พระผู้มีพระภาคมีพระวรณะและมีพระยศรุ่งเรืองกว่าภิกษุ อุบาสก อุบาสิกา และเทวดาเหล่านั้นทั้งหมด

ครั้งนั้น ท่านพระวัชชีสะได้มีความคิดดังนี้ว่า “พระผู้มีพระภาคนี้ประทับอยู่ที่ฝั่งสระโบกขรณี ชื่อคัคครา เขตกรุงจัมปา พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ประมาณ ๕๐๐ รูป อุบาสกประมาณ ๗๐๐ คน อุบาสิกาประมาณ ๗๐๐ คน และเทวดาหลายพันองค์ ได้ยินว่า พระผู้มีพระภาคมีพระวรณะและมีพระยศรุ่งเรืองกว่าภิกษุ อุบาสก อุบาสิกาและเทวดาเหล่านั้นทั้งหมด ทางที่ดีเราควรสรรเสริญพระผู้มีพระภาค ด้วยคาถาทั้งหลายอันสมควร ณ ที่เฉพาะพระพักตร์เถิด”

ครั้งนั้น ท่านพระวัชชีสะลุกขึ้นจากอาสนะ ห่มผ้าเจวียงบ่าข้างหนึ่ง ประนมมือไปทางที่พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “ข้าแต่พระผู้มีพระภาค เนื้อความนี้ย่อมปรากฏแก่ข้าพระองค์ ข้าแต่พระสุคต เนื้อความนี้ย่อมปรากฏแก่ข้าพระองค์”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “เนื้อความนั้นจงปรากฏแก่เธอเถิด วัชชีสะ”

ครั้งนั้น ท่านพระวัชชีสะได้ทูลสรรเสริญพระผู้มีพระภาค ด้วยคาถาอันสมควร ณ ที่เฉพาะพระพักตร์ว่า

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๘. วังคีสสังยุต]

๑๒. วังคีสสูตร

ข้าแต่พระมหามุนีอังคีรส

พระองค์ไพโรจน์ลวงโลกทั้งหมดด้วยพระยศ
เหมือนดวงจันทร์และดวงอาทิตย์ที่ปราศจากมลทิน
สว่างจ้าอยู่บนท้องฟ้าที่ปราศจากเมฆหมอก^๑

คัดตราสูตรที่ ๑๑ จบ

๑๒. วังคีสสูตร

ว่าด้วยพระวังคีสะ

[๒๒๐] สมัยหนึ่ง ท่านพระวังคีสะอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถ-
บิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี สมัยนั้น ท่านพระวังคีสะบรรลอรหัตแล้วไม่นาน
เสวยวิมุตติสุขอยู่ ได้กล่าวคาถาเหล่านี้ในเวลานั้นว่า

ในกาลก่อน เราเป็นผู้มีวเมากาพย์กลอน
ได้เที่ยวไปแล้วทุกบ้านทุกเมือง
ต่อมา เราได้เห็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
ศรัทธาก็เกิดขึ้นแก่เรา

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น
ได้ทรงแสดงธรรม คือ ชันธ์ อายตนะ ธาตุ แก่เรา
เราได้ฟังพระธรรมของพระองค์แล้วจึงบวช
พระมุนีได้ตรัสรู้พระโพธิญาณ
เพื่อประโยชน์แก่ชนเป็นอันมาก
แก่ภิกษุและภิกษุณีทั้งหลายผู้ได้บรรล ได้เห็นนิยามธรรม^๒

เชิงอรรถ :

^๑ ดู ขุ.เถร. (แปล) ๒๖/๑๒๑๘-๑๒๒๒/๔๒๒

^๒ นิยามธรรม หมายถึงมรรคและผล (ส.ฎีกา ๑/๒๒๐/๓๑๔)

พระสูตรตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๘. วังคีสสังยุต]

รวมพระสูตรที่มีในสังยุต

การมาในสำนักของพระพุทธเจ้าของเราเป็นการมาดีแล้ว
วิชา ๓ อันเราได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสอนของพระพุทธเจ้าเราได้ทำแล้ว
เรารู้ชั้นธสันดานอันเราเคยอยู่ในกาลก่อน
ทิพพจักขุญาณ เราทำให้หมดจดแล้ว
เราเป็นผู้สำเร็จวิชา ๓ บรรลุอิทธิวิธิญาณ ฉลาดในเจโตปริยญาณ

วังคีสสูตรที่ ๑๒ จบ

วังคีสสังยุต จบบริบูรณ์

รวมพระสูตรที่มีในสังยุตนี้ คือ

๑. นิกขันตสูตร	๒. อรติสูตร
๓. เปสลาติมัญญนาสูตร	๔. อานันทสูตร
๕. สภาสิตสูตร	๖. สารีปุตตสูตร
๗. ปวารณาสูตร	๘. ปโรสหัสสสูตร
๙. โภณฑัญญสูตร	๑๐. โมคคัลลานสูตร
๑๑. คัคคราสูตร	๑๒. วังคีสสูตร

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๙. วนสังยุต]

๑. วิเวกสูตร

๙. วนสังยุต

๑. วิเวกสูตร

ว่าด้วยความสงัด

[๒๒๑] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง ภิกษุรูปหนึ่งอยู่ ณ ราวป่าแห่งหนึ่ง แคว้นโกศล สมัยนั้น ภิกษุนั้นพักผ่อนอยู่ที่พักกลางวัน ตรีกถึงอกุศลวิตกอันเลวทราม ซึ่งอิงอาศัยการครองเรือน

ครั้งนั้น เทวดาผู้สิงสถิตอยู่ในราวป่านั้น มีความอนุเคราะห์หวังดีต่อภิกษุนั้น ประสงค์จะให้เธอสลัดใจ จึงเข้าไปหาภิกษุนั้นถึงที่อยู่แล้วกล่าวกับภิกษุนั้นด้วยคาถาว่า

ท่านต้องการความสงัดจึงเข้าป่า

ส่วนใจของท่านกลับพล่านไปภายนอก

ท่านเป็นคน จงกำจัดความพอใจในคน

แต่นั้นท่านปราศจากความกำหนัดแล้ว จักมีความสุข

ท่านมีสติ ทำไมไม่ละความยินดีเล่า

เราเตือนให้ท่านระลึกถึงธรรมของสัตบุรุษ

เพราะฐลคือกิเลสประดุจบาดาลขำมิได้ยาก

ความกำหนัดในกามอย่าได้ครอบงำท่านเลย

นกที่เปื้อนฝุ่น ย่อมสลัดละอองธุลีที่แปดเปื้อนให้ตกไป ฉะนั้น

ภิกษุผู้มีความเพียร มีสติ ย่อมสลัดละอองธุลีคือกิเลส

ที่แปดเปื้อนให้ตกไป ฉะนั้น

ลำดับนั้น ภิกษุนั้นถูกเทวดานั้นทำให้สลัดใจ เกิดความสลัดใจแล้ว

วิเวกสูตรที่ ๑ จบ

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๙. วนสังยุต]

๒. อุบัติฐานสูตร

๒. อุบัติฐานสูตร

ว่าด้วยเทวดาเดือนภิกษุผู้เข้าพักนอนในที่พักกลางวัน

[๒๒๒] สมัยหนึ่ง ภิกษุรูปหนึ่งอยู่ ณ ราวป่าแห่งหนึ่ง แคว้นโกศล
สมัยนั้นภิกษุนั้นนอนหลับในที่พักกลางวัน

ครั้งนั้น เทวดาผู้สิงสถิตอยู่ในราวป่านั้น มีความอนุเคราะห์หวังดีต่อภิกษุ
นั้นประสงค์จะให้เขาสลดใจ จึงเข้าไปหาภิกษุนั้นถึงที่อยู่แล้วได้กล่าวกับภิกษุนั้นด้วย
คาถาว่า

ท่านจงลุกขึ้นเถิดภิกษุ จะนอนทำไม

มีประโยชน์อะไรด้วยความหลับ

ท่านเร่าร้อนเพราะกิเลส ถูกลูกศรเสียบแทงดินรนอนอยู่

มัวหลับอยู่ทำไม

ท่านออกบวชด้วยศรัทธาใจ

จงเพิ่มพูนศรัทธานั้นเถิด

อย่าตกไปสู่อำนาจแห่งความหลับเลย

ภิกษุนั้นกล่าวคาถาเหล่านี้ว่า

คนเขลาหมกมุ่นอยู่ในกามารมณฺ์เหล่านี้

กามารมณฺ์เหล่านั้นไม่เที่ยง ไม่ยั่งยืน

ความหลับจะพึงแผดเผาบรรพชิตผู้พ้นแล้ว

ผู้ไม่เกี่ยวข้องในกามารมณฺ์ซึ่งจะยังสัตว์ให้ติดอยู่ ได้อย่างไร

เพราะกำจัดฉันทราคะได้ และเพราะก้าวล่วงอวิชชาได้

ญาณนั้นจึงบริสุทธิ์อย่างยิ่ง

ความหลับจะแผดเผาบรรพชิต ได้อย่างไร

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๙. วนสังยุต]

๓. กัสสปโคตตสูตร

ความหลับจะพึงแผดเผาบรรพชิตผู้ไม่มีความเศร้าโศก
ไม่มีความคับแค้นใจ เพราะทำลายอวิชชาได้ด้วยวิชา
และเพราะสิ้นอาสวะแล้ว ได้อย่างไร

ความหลับจะพึงแผดเผาบรรพชิต
ผู้ปรารถนาความเพียร อุทิศกายและใจอยู่
มีความเพียรมั่นคงเป็นนิตย์ ผู้หวังนิพพานอยู่ ได้อย่างไร

อุปฏฐานสูตรที่ ๒ จบ

๓. กัสสปโคตตสูตร

ว่าด้วยพระกัสสปโคตร

[๒๒๓] สมัยหนึ่ง ท่านพระกัสสปโคตรอยู่ ณ ราวป่าแห่งหนึ่ง แคว้นโกศล
สมัยนั้น ท่านพักนอนอยู่ที่พักกลางวัน ได้กล่าวสอนนายพรานเนื้อคนหนึ่ง
ครั้งนั้น เทวดาผู้สิงสถิตอยู่ในราวป่านั้น มีความอนุเคราะห์หวังดีต่อท่านพระกัสสปโคตร
ประสงค์จะให้ท่านสลัดใจ จึงเข้าไปหาแล้วได้กล่าวกับท่านพระกัสสปโคตรด้วยคาถาว่า

ภิกษุผู้กล่าวสอนนายพรานเนื้อ
ซึ่งเที่ยวไปตามซอกเขา ผู้มีปัญญาน้อย
ไม่รู้เหตุผล ในเวลาไม่ควร
ย่อมปรากฏแก่เราประจักษ์คนเขลา
เขาเป็นคนโง่ ถึงฟังธรรมอยู่ก็ไม่เข้าใจเนื้อความนั้น
ถึงมีประทีปสว่างอยู่ก็ไม่เห็น
เมื่อท่านกล่าวธรรมอยู่ ย่อมไม่รู้เนื้อความ
ซ้ำแต่ท่านกัสสปะ ถึงแม้ท่านถือประทีปอันสว่างตั้ง ๑๐ ดวง
เขาก็จักไม่เห็นรูป เพราะเขาไม่มีจักษุ
ลำดับนั้น ท่านพระกัสสปโคตรถูกเทวดานั้นทำให้สลัดใจ เกิดความสลัดใจแล้ว

กัสสปโคตตสูตรที่ ๓ จบ

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๙. วนสังยุต]

๔. สัมพหุลสูตร

๔. สัมพหุลสูตร

ว่าด้วยภิกษุหลายรูป

[๒๒๔] สมัยหนึ่ง ภิกษุหลายรูปอยู่ ณ ราวป่าแห่งหนึ่ง แคว้นโกศล ครั้นนั้น ภิกษุเหล่านั้นอยู่จำพรรษาถ้วนไตรมาสแล้ว ก็สึกไปสู่อุทฺธวรรค ครั้นนั้น เทวดาผู้สิงสถิตอยู่ในราวป่านั้น เมื่อไม่เห็นภิกษุเหล่านั้นก็คร่ำครวญถึง ไตก์กล่าวคาถาในเวลานั้นว่า

ความเยื่อใยยอมปรากฏเหมือนความไม่ยินดี

เพราะเห็นอาสนะมากมายเจียบสงัด

สาวกของพระสมณโคดมเหล่านั้น

ผู้มีถ้อยคำไพเราะ เป็นพหูสูต ไปที่ไหนกัน

เมื่อเทวดานั้นกล่าวอย่างนี้แล้ว เทวดาอีกองค์หนึ่งได้กล่าวกับเทวดานั้นด้วยคาถาว่า

ภิกษุทั้งหลายไม่ติดในที่อยู่

เที่ยวไปเป็นหมู่ เหมือนฝูงวานร

ไปสู่แคว้นมคธและแคว้นโกศล

บางพวกก็ไปสู่แคว้นวัชชี

สัมพหุลสูตรที่ ๔ จบ

พระสดตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๙. วนสังยุต]

๖. อนรุทสูต

๕. อานันทสูต

ว่าด้วยพระอานนท์

[๒๒๕] สมัยหนึ่ง ท่านพระอานนท์อยู่ ณ ราวป่าแห่งหนึ่ง แคว้นโกศล สมัยนั้น ท่านพระอานนท์อยู่รับแขกฝ่ายคฤหัสถ์มากเกินเวลา ครั้งนั้น เทวดาผู้สิงสถิตอยู่ในราวป่านั้น มีความอนุเคราะห์หวังดีต่อท่านพระอานนท์ ประสงค์จะให้ท่านสลัดใจ จึงเข้าไปหาท่านถึงที่อยู่แล้วได้กล่าวกับท่านพระอานนท์ด้วยคาถาว่า

ท่านพระอานนท์โคดมโคตร

ท่านจงเข้าไปยังสมุทมนุมไม้ กำหนดนิพพานไว้ในใจ

เพ่งฌานไปเถิดและอย่าประมาท

เสียงวิพากษ์วิจารณ์ของคนจะช่วยอะไรท่านได้^๑

อานันทสูตที่ ๕ จบ

๖. อนรุทสูต

ว่าด้วยพระอนรุท

[๒๒๖] สมัยหนึ่ง ท่านพระอนรุทอยู่ ณ ราวป่าแห่งหนึ่ง แคว้นโกศล ครั้งนั้น เทวดาชั้นดาวดึงส์องค์หนึ่งชื่อชาลีนี้ เคยเป็นภรรยาเก่าของท่านพระอนรุท เข้าไปหาท่านพระอนรุทถึงที่อยู่แล้วได้กล่าวกับท่านพระอนรุทด้วยคาถาว่า

ท่านจงตั้งจิตของท่านไว้ในหมู่เทพชั้นดาวดึงส์

ซึ่งพร้อมด้วยอารมณ์อันน่าใคร่ทั้งปวง

ที่ท่านเคยอยู่มาในกาลก่อน

ท่านผู้อันหมู่เทพยกย่องแวดล้อมเป็นบริวารจะงดงาม

เชิงอรรถ :

^๑ ดู ขุ.เถร. (แปล) ๒๖/๑๑๙/๓๔๖

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๑๕ หน้า : ๓๒๗ }

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๙. วนสังยุต]

๖. อนรุทสูตร

ท่านพระอนรุทระกล่าวคาถานี้ว่า

เหล่านางเทพกัญญาผู้มีคติอันเลว
ดำรงมั่นอยู่ในสีกกายทิฏฐิ
สัตว์ทั้งหลายผู้มีคติอันเลวแม่เหล่านั้น
ก็ยังมีนางเทพกัญญาปรารถนา

เทวดานั้นกล่าวด้วยคาถานี้ว่า

เทพเหล่าใดยังไม่เคยเห็นสวนนันทวัน
อันเป็นที่อยู่ของพวกนรเทพ ผู้มียศ ชั้นไตรทศ
เทพเหล่านั้นยังไม่รู้จักความสุข

ท่านพระอนรุทระกล่าวด้วยคาถานี้ว่า

เทวดาผู้เขลา ท่านไม่รู้แจ้งถ้อยคำ
ของพระอรหันต์ทั้งหลายว่า สังขารทั้งปวงไม่เที่ยง
มีความเกิดขึ้นและความเสื่อมไปเป็นธรรมดา
เกิดขึ้นแล้วย่อมดับไป
ความสงบระงับสังขารเหล่านั้นเป็นความสุข

บัดนี้ การกลับไปอยู่ในสวรรค์ของเราไม่มีอีกต่อไป
ตัดขาดจดาชายในหมู่เทพของเราไม่มี
การเวียนว่ายตายเกิดสิ้นไปแล้ว บัดนี้ ภาพใหม่ไม่มีอีกต่อไป

อนรุทสูตรที่ ๖ จบ

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๙. วนสังยุต]

๘. กุลขรณีสสูตร

๗. นาคทัตตสูตร

ว่าด้วยพระนาคทัตตะ

[๒๒๗] สมัยหนึ่ง ท่านพระนาคทัตตะอยู่ ณ ราวป่าแห่งหนึ่ง แคว้นโกศล สมัยนั้น ท่านพระนาคทัตตะเข้าไปยังหมู่บ้านแต่เช้า และกลับมาหลังเที่ยง ครั้งนั้น เทวดาผู้สิงสถิตอยู่ในราวป่านั้น มีความอนุเคราะห์หวังดีต่อท่านพระนาคทัตตะประสงค์ จะให้ท่านสลดใจ จึงเข้าไปหาท่านพระนาคทัตตะถึงที่อยู่แล้วได้กล่าวกับท่านพระนาคทัตตะด้วยคาถาว่า

ท่านพระนาคทัตตะ ท่านเข้าไปยังหมู่บ้านตอนเช้า
และกลับมาตอนกลางวัน
ท่านเที่ยวไปกินเวลา คลุกคลีกับคฤหัสถ์
พลอยร่วมสุขร่วมทุกข์กับเขา เรากลัวว่าท่านพระนาคทัตตะ
จะคะนองสุดฤทธิ์ จะพัวพันในตระกูลทั้งหลาย
ท่านอย่าตกไปสู่อำนาจของมัจจราชผู้มีกำลัง
ผู้กระทำชีวิตให้สิ้นสุดเลย
ลำดับนั้น ท่านพระนาคทัตตะถูกเทวดานั้นทำให้สลดใจ เกิดความสลดใจแล้ว

นาคทัตตสูตรที่ ๗ จบ

๘. กุลขรณีสสูตร

ว่าด้วยหญิงแม่เรือนในตระกูล

[๒๒๘] สมัยหนึ่ง ภิกษุรูปหนึ่งอยู่ ณ ราวป่าแห่งหนึ่ง แคว้นโกศล สมัยนั้น ภิกษุนั้นไปอยู่คลุกคลีในตระกูลแห่งหนึ่งกินเวลา ครั้งนั้น เทวดาผู้สิงสถิตอยู่ใน ราวป่านั้น มีความอนุเคราะห์หวังดีต่อภิกษุนั้น ประสงค์จะให้ท่านสลดใจ จึงเนรมิต เพศเป็นหญิงแม่เรือนในตระกูลนั้น เข้าไปหาภิกษุนั้นถึงที่อยู่แล้วได้กล่าวกับภิกษุนั้น ด้วยคาถาว่า

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๙. วนสังยุต]

๙. วัชชีปุตตสูตร

ชนทั้งหลายต่างประชุมสนทนากันที่ใกล้ฝั่งแม่น้ำ
ในศาลาที่พัก ในสภาและข้าง ๆ ถนน
พวกเขาต่างพูดถึงดิฉันและท่านอย่างไรหนอ
ภิกษุฉันกล่าวคาถานี้ว่า

แท้จริง เสียงที่เป็นข้าศึกมีมาก
ท่านผู้มีตบะต้องอดทน ไม่ต้องก่อเขินด้วยเหตุนั้น
เพราะว่าสัตว์หาได้เศร้าหมองด้วยเหตุนั้นไม่
แต่ผู้ใดมักสะดุ้งเพราะเสียง ประดุจเนื้อทรายในป่า
นักปราชญ์เรียกผู้นั้นว่ามีใจเบา
วัตรของเขาย่อมไม่สมบูรณ์

กุลขรณีสสูตรที่ ๘ จบ

๙. วัชชีปุตตสูตร

ว่าด้วยภิกษุวัชชีบุตร

[๒๒๙] สมัยหนึ่ง ภิกษุวัชชีบุตรรูปหนึ่งอยู่ ณ ราวป่าแห่งหนึ่ง เขตกรุงเวสาลี
สมัยนั้น ในกรุงเวสาลี ได้มีการละเล่นมหรสพตลอดทั้งคืน ครั้งนั้น ภิกษุฉันได้ฟัง
เสียงดนตรีที่บุคคลบรรเลงก้องกังวานอยู่ในกรุงเวสาลี คร่ำครวญอยู่ ได้กล่าวคาถานี้
ในเวลานั้นว่า

เราอยู่ในป่าคนเดียว
ดจท่อนไม้ที่เขาทิ้งไว้ในป่า ฉะนั้น
ใครหนอจะเร็วกว่าเราในราตรีเช่นนี้

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๙. วนสังยุต]

๑๐. สัจฉายสูตร

ลำดับนั้น เทวดาผู้สิงสถิตอยู่ในราวป่า นั้น มีความอนุเคราะห์หวังดีต่อท่าน ประสงค์จะให้ภิกษุนั้นสลัดใจ จึงเข้าไปหาภิกษุนั้นถึงที่อยู่แล้วได้กล่าวกับภิกษุนั้น ด้วยคาถาว่า

ท่านอยู่ในป่าคนเดียว

ดจท่อนไม้ที่เขาทิ้งไว้ในป่า ฉะนั้น

เทวดาและมนุษย์ทั้งหลายเป็นอันมากยังรักท่านอยู่

ดจสัตว์นรกยินดีต้อนรับผู้ที่จะไปสวรรค์ ฉะนั้น^๑

ลำดับนั้น ภิกษุนั้นถูกเทวดาทำให้สลัดใจ เกิดความสลัดใจแล้ว

วิชชีปุตตสูตรที่ ๙ จบ

๑๐. สัจฉายสูตร

ว่าด้วยภิกษุผู้สหายธรรม

[๒๓๐] สมัยหนึ่ง ภิกษุรูปหนึ่งอยู่ ณ ราวป่าแห่งหนึ่ง แคว้นโกศล สมัยนั้น ภิกษุนั้นเมื่อก่อนสหายมากจนเกินเวลา สมัยต่อมา ท่านชวนชวายน้อย อยู่เฉย ๆ ปลดปล่อยให้เวลาล่วงเลยไป ครั้งนั้น เทวดาผู้สิงสถิตอยู่ในราวป่า นั้นไม่ได้ฟังธรรมของ ภิกษุนั้น จึงเข้าไปหาภิกษุนั้นถึงที่อยู่แล้วได้กล่าวกับภิกษุนั้นด้วยคาถาว่า

ภิกษุ เพราะเหตุไร ท่านเมื่ออยู่ร่วม

กับภิกษุทั้งหลาย จึงไม่สหายาบทแห่งธรรม

เพราะบุคคลฟังธรรมแล้ว ย่อมเสื่อมใส

และสรรเสริญในปัจจุบัน

ภิกษุนั้นได้กล่าวคาถานี้ว่า

ความพอใจในบทแห่งธรรมทั้งหลาย

ได้มีแล้วในกาลก่อน จนถึงเวลาที่เรามาอยู่ร่วม

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเทียบ ข.เถร. (แปล) ๒๖/๖๒/๓๒๖

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๑๕ หน้า : ๓๓๑ }

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๙. วนสังยุต]

๑๑. อโยนิโสมนสิการสูตร

กับบุคคลผู้ปราศจากราคะ

และเพราะตั้งแต่เรามาอยู่ร่วมกับบุคคลผู้ปราศจากราคะ

สัตบุรุษทั้งหลายรู้ทั่วถึงรูป เสียง กลิ่น รส

และโภฏฐัพพะ อย่างใดอย่างหนึ่งแล้ว

จึงได้กล่าวถึงการปล่อยวางอารมณ์นั้น ๆ

สังฆายสูตรที่ ๑๐ จบ

๑๑. อโยนิโสมนสิการสูตร

ว่าด้วยการมนสิการโดยไม่แยบคาย

[๒๓๑] สมัยหนึ่ง ภิกษุรูปหนึ่งอยู่ ณ ราวป่าแห่งหนึ่ง แคว้นโกศล สมัยนั้น ท่านพักนอนอยู่ที่พักกลางวัน ตรึกถึงอกุศลวิตกอันเลวทราม คือ กามวิตก (ความตรึกเกี่ยวกับกาม) พยาบาทวิตก(ความตรึกเกี่ยวกับพยาบาท) และวิหิงสาวิตก (ความตรึกเกี่ยวกับวิหิงสา) ครั้งนั้น เทวดาผู้สิงสถิตอยู่ในราวป่านั้นมีความอนุเคราะห์หวังดีต่อภิกษุนั้น ประสงค์จะให้ภิกษุนั้นสลัดใจ จึงเข้าไปหาภิกษุนั้นถึงที่อยู่แล้วได้กล่าวกับภิกษุนั้นด้วยคาถาว่า

ท่านถูกวิตกเกาะกิน เพราะมนสิการโดยไม่แยบคาย

ท่านจงละการมนสิการโดยไม่แยบคาย

และจงใคร่ครวญโดยแยบคายเถิด

ท่านปรารถนาพระศาสดา พระธรรม พระสงฆ์

และศีลของตนแล้ว จะบรรลุความปราโมทย์ ปิณี

และความสุขโดยไม่ต้องสงสัย

แต่นั้น ท่านมากไปด้วยความปราโมทย์

จักกระทำที่สุดแห่งทุกข์ได้

ลำดับนั้น ภิกษุนั้นถูกเทวดาทำให้สลัดใจ เกิดความสลัดใจแล้ว

อโยนิโสมนสิการสูตรที่ ๑๑ จบ

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๙. วนสังยุต]

๑๓. ปากดินทริยสูตร

๑๒. มัชฌันติกสูตร

ว่าด้วยเวลาเที่ยงวัน

[๒๓๒] สมัยหนึ่ง ภิกษุรูปหนึ่งอยู่ ณ ราวป่าแห่งหนึ่ง แคว้นโกศล ครั้งนั้น เทวดาผู้สิงสถิตอยู่ในราวป่านั้น เข้าไปหาภิกษุนั้นถึงที่อยู่แล้วได้กล่าวคาถานี้ในสำนักของภิกษุนั้นว่า

เมื่อฝูงนกพากันพักร่อนอยู่ในเวลาเที่ยงวัน

ป่าใหญ่ส่งเสียงประหนึ่งว่าครวญครางอยู่

เสียงครวญครางแห่งป่าใหญ่นั้น

ปรากฏเป็นสิ่งที่น่ากลัวแก่ข้าพเจ้า^๑

ภิกษุนั้นกล่าวคาถานี้ว่า

เมื่อฝูงนกพากันพักร่อนอยู่ในเวลาเที่ยงวัน

ป่าใหญ่ส่งเสียงประหนึ่งว่าครวญครางอยู่

เสียงครวญครางแห่งป่าใหญ่นั้น

ปรากฏเป็นสิ่งที่น่ายินดีแก่เรา^๑

มัชฌันติกสูตรที่ ๑๒ จบ

๑๓. ปากดินทริยสูตร

ว่าด้วยภิกษุผู้ไม่สำรวมอินทริย์

[๒๓๓] สมัยหนึ่ง ภิกษุจำนวนมากอยู่ ณ ราวป่าแห่งหนึ่ง แคว้นโกศล เป็นผู้ฟุ้งซ่าน ถือตัว โลเล ปากกล้า พุดจาพรวดเพรื่อ หลงลืมสติ ไม่มีสัมปชัญญะ มีจิตไม่ตั้งมั่น มีจิตกวัดแกว่ง ไม่สำรวมอินทริย์ ครั้งนั้น เทวดาผู้สิงสถิตอยู่ในราวป่านั้น มีความอนุเคราะห์หวังดีต่อภิกษุเหล่านั้น ประสงค์จะให้ภิกษุเหล่านั้นสลัดใจ จึงเข้าไปหาภิกษุเหล่านั้นถึงที่อยู่ ได้กล่าวกับภิกษุเหล่านั้นด้วยคาถาว่า

เชิงอรรถ :

^{๑-๑} ดูเทียบคาถาข้อ ๑๕ หน้า ๑๕ ในเล่มนี้

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๑๕ หน้า : ๓๓๓ }

พระสูตรตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๙. วนสังยุต]

๑๓. ปากดินทริยสูตร

ในกาลก่อน พวกภิกษุสาวกของพระโคตม
เป็นอยู่เรียบง่าย ไม่มักมากการแสวงหาบิณฑบาต
ไม่มักมากแสวงหาที่นอนที่นึ่ง
ท่านรู้ว่าสิ่งทั้งปวงในโลกเป็นของไม่เที่ยง
จึงกระทำที่สุดแห่งทุกข์ได้

ส่วนท่านเหล่านั้นทำตนเป็นคนเลี้ยงยาก
กิน ๆ แล้วยกนอน เหมือนคนที่โกงชาวบ้าน
หมกมุ่นอยู่ในเรือนของคนอื่น

ข้าพเจ้าทำอัญชสีต่อสงฆ์แล้ว
ขอพูดกับท่านบางพวกในที่นี้ว่า
พวกท่านถูกเขาทอดทิ้งแล้ว เป็นคนอนาถาเหมือนเปรต
ข้าพเจ้ากล่าวหมายเอาบุคคลพวกที่ประมาทอยู่
ส่วนท่านเหล่าใดไม่ประมาท

ข้าพเจ้าขออนอบน้อมท่านเหล่านั้น^๑

ลำดับนั้น ภิกษุเหล่านั้นถูกเทวดานั้นทำให้สลัดใจ เกิดความสลัดใจแล้ว

ปากดินทริยสูตรที่ ๑๓ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเทียบคาถาข้อ ๑๐๖ หน้า ๑๑๗ ในเล่มนี้

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๑๕ หน้า : ๓๓๔ }

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๙. วนสังยุต]

๑๔. ปทุมปุปผสูตร

๑๔. ปทุมปุปผสูตร

ว่าด้วยดอกบัว

[๒๓๔] สมัยหนึ่ง ภิกษุรูปหนึ่งอยู่ ณ ราวป่าแห่งหนึ่ง แคว้นโกศล สมัยนั้น ภิกษุนั้นกลับจากบิณฑบาต ภายหลังจากฉันภัตตาหารเสร็จแล้ว ลงสู่สระโบกขรณี สูดดมกลิ่นดอกบัว ครั้นนั้น เทวดาผู้สิงสถิตอยู่ในราวป่านั้น มีความอนุเคราะห์หวังดี ต่อภิกษุนั้น ประสงค์จะให้ภิกษุนั้นสลดใจ จึงเข้าไปหาภิกษุนั้นถึงที่อยู่แล้วได้กล่าว กับภิกษุนั้นด้วยคาถาว่า

ท่านสูดดมกลิ่นดอกบัว
ที่เกิดในน้ำ ซึ่งใคร ๆ ไม่ได้ถวายแล้ว
นี่เป็นองค์อันหนึ่งแห่งความเป็นขโมย
ท่านผู้นิรทุกข์ ท่านเป็นผู้ขโมยกลิ่น
ภิกษุนั้นได้กล่าวด้วยคาถาว่า

เราไม่ได้นำไป เราไม่ได้หัก
เราเพียงแต่ดมกลิ่นดอกบัวที่เกิดในน้ำห่าง ๆ
เมื่อเป็นเช่นนี้ ท่านจะเรียกเราว่า
เป็นผู้ขโมยกลิ่น ด้วยเหตุอะไรเล่า
ส่วนบุคคลที่ซัดเหง้าบัว หักดอกบัวปุลนทริก
เป็นผู้มีการงานอันไม่บริสุทธิ์อย่างนี้
ทำไมท่านจึงไม่เรียกเขาว่าเป็นขโมยเล่า

เทวดากล่าวด้วยคาถาว่า

บุรุษผู้มีบาปหนา แปรเปื้อนด้วยกิเลส
มีราคะเป็นต้นเกินเหตุ
เราไม่พูดถึงคนนั้น แต่เราควรจะกล่าวกับท่าน
บาปประมาณเท่าปลายขนเนื้อทราย
ย่อมปรากฏประดุจเท่าก้อนเมฆในนภากาศ

พระสดตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๙. วนสังยุต]

รวมพระสูตรที่มีในสังยุต

แก่บุรุษผู้ไม่มีกิเลสเพียงดั่งเนิน

ผู้มักแสวงหาความสะอาด^๑เป็นนิตย์

ภิกษุนั้นกล่าวด้วยคาถาว่า

ยักษ์ ท่านต้องรู้จักเราแน่

และท่านคงอนุเคราะห์เรา

ยักษ์ ท่านเห็นกรรมเช่นนี้ในกาลใด

ขอท่านพึงกล่าวในกาลนั้นอีกเถิด

เทวดากล่าวด้วยคาถาว่า

เราไม่ได้อาศัยท่านเป็นอยู่เลย

และเราก็ไม่ได้มีความเจริญเพราะท่าน

ภิกษุ ท่านนั้นแหละ พึ่งไปสู่อุบัติด้วยกรรมที่ท่านพึงรู้เถิด

ลำดับนั้น ภิกษุนั้นถูกเทวดานั้นทำให้สลัดใจ เกิดความสลัดใจแล้ว

ปทุมปุพพสูตรที่ ๑๔ จบ

วนสังยุต จบบริบูรณ์

รวมพระสูตรที่มีในสังยุตนี้ คือ

๑. วิเวกสูตร	๒. อุบัติฐานสูตร
๓. กัสสปโคตตสูตร	๔. สัมพหุลสูตร
๕. อานันทสูตร	๖. อนรุทสูตร
๗. นาคทัตตสูตร	๘. กุลขรณีสูตร
๙. วัชชีปัตตสูตร	๑๐. สัมภายสูตร
๑๑. อโยนิโสมนสิการสูตร	๑๒. มัชฌิมนิกายสูตร
๑๓. ปากดินทริยสูตร	๑๔. ปทุมปุพพสูตร

เชิงอรรถ :

^๑ ความสะอาด ในที่นี้หมายถึงศีล สมาธิ และปัญญาอันสะอาด (ส.ส.อ. ๑/๒๓๔/๒๘๓)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๑๕ หน้า : ๓๓๖ }

พระสูตรตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑๐. ยักขสังยุต]

๑. อินทกสูตร

๑๐. ยักขสังยุต

๑. อินทกสูตร

ว่าด้วยอินทกยักข

[๒๓๕] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ภูเขาอินทกภู ซึ่ง เป็นภพของอินทกยักข เขตกรุงราชคฤห์ ครั้นนั้น อินทกยักขเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ แล้วได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคด้วยคาถาว่า

ผู้รู้ทั้งหลายกล่าวว่า รูปไม่ใช่ชีวิต

สัตว์นี้จะมีร่างกายนี้ได้อย่างไรหนอ

กระดูกและก้อนเนื้อมาจากไหน

สัตว์นี้จะอยู่ในครรภ์ได้อย่างไร

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

รูปนี้เป็นกลละ^๑ก่อน

จากกลละเกิดเป็นอัพพุทะ^๒

จากอัพพุทะเกิดเป็นเปสี (ชิ้นเนื้อเล็ก)

จากเปสีเกิดเป็นขณะ (เป็นก้อน)

จากขณะเกิดเป็นปุ่ม ๕ ปุ่ม^๓ ต่อจากนั้น

ผม ขนและเล็บ จึงเกิดขึ้น

เชิงอรรถ :

^๑ กลละ หมายถึงรูปละเอียดมีลักษณะกลมใส ขนาดเท่าหยดน้ำมันที่ติดอยู่บนขนแกะซึ่งเหลือจากการสับัด ๓ ครั้ง (ส.ส.อ. ๑/๒๓๕/๒๘๕, ส.ฎีกา ๑/๒๓๕/๓๒๖)

^๒ อัพพุทะ หมายถึงรูปละเอียดที่เกิดถัดจากกลละนั้นไป ๗ วัน มีสีเหมือนน้ำล้างเนื้อ มีลักษณะเหมือนดินุก เหลว (ส.ส.อ. ๑/๒๓๕/๒๘๕, ส.ฎีกา ๑/๒๓๕/๓๒๖)

^๓ ปุ่ม ๕ ปุ่ม หมายถึงในสัปดาห์ที่ ๕ เกิดเป็นปุ่ม ๕ ปุ่ม คือ แขน ๒ เท้า ๒ ศีรษะ ๑ (ส.ส.อ. ๑/๒๓๕/๒๘๕)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๑๕ หน้า :๓๓๗ }

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑๐. ยักขสังยุต]

๒. สักกสูตร

มารดาของสัตว์ผู้อยู่ในครรภนั้น
บริโภคน้ำนำโภชนาหารอย่างใด
สัตว์ผู้อยู่ในครรภมารดานั้น
ก็ยิ่งอ้วนท้วนให้เป็นที่ไปในครรภ
ด้วยน้ำนำโภชนาหารอย่างนั้น

อินทกสูตรที่ ๑ จบ

๒. สักกสูตร

ว่าด้วยสักกยักษ

[๒๓๖] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่บนภูเขาคิชฌกูฏ เขตกรุง
ราชคฤห์ ครั้นนั้น สักกยักษเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับแล้วได้กราบทูล
พระผู้มีพระภาคด้วยคาถาว่า

การสั่งสอนคนอื่นนั้น ไม่เหมาะแก่สมณะเช่นท่าน
ผู้ละกิเลสเครื่องร้อยรัดได้หมดแล้ว ผู้พ้นวิเศษแล้ว^๑
พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

สักกะ ธรรมเครื่องอยู่ร่วมกัน
ย่อมเกิดด้วยเหตุอย่างใดอย่างหนึ่ง
คนมีปัญญาไม่ควรทำใจหวั่นไหวไปตามเหตุนั้น
ถ้าคนมีใจผ่องใสแล้วสั่งสอนคนอื่น
บุคคลนั้นย่อมไม่เป็นผู้เกี่ยวข้อด้วยเหตุนั้น
นอกจากจะอนุเคราะห์เอ็นดู

สักกสูตรที่ ๒ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ผู้พ้นวิเศษแล้ว หมายถึงพ้นจากภพทั้ง ๓ (คือ กามภพ รูปภพ อรูปภพ) (ส.ส.อ. ๑/๒๓๖/๒๘๖)

พระสูตรตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑๐. ยักขสังยุต]

๓. สัจฉิโอมสูตร

๓. สัจฉิโอมสูตร

ว่าด้วยสัจฉิโอมยักข

[๒๓๗] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่บนเตียงชนิดมีเท้าตรึงติดกับ
แม่แคร่ อันเป็นภพของสัจฉิโอมยักข ใกล้หมู่บ้านคยา สมัยนั้น ขรยักขและสัจฉิโอมยักข
เดินผ่านไปในที่ที่ไม่ไกลจากพระผู้มีพระภาค

ครั้งนั้น ขรยักขได้พูดกับสัจฉิโอมยักขดังนี้ว่า “นั่นสมณะ”

สัจฉิโอมยักขกล่าวว่า “นั่นไม่ใช่สมณะ นั่นเป็นสมณะน้อย แต่จะเป็นสมณะ
หรือสมณะน้อย เราพอจะรู้ได้”

ลำดับนั้น สัจฉิโอมยักขเข้าไปหาพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับแล้ว ได้เข้าไป
เหนี่ยวพระวรกายของพระองค์ พระผู้มีพระภาคทรงถอยพระวรกายไปเล็กน้อย

ต่อจากนั้น สัจฉิโอมยักขได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “ท่านกลัวเราไหม
สมณะ”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “ผู้มีอายุ เราไม่กลัวท่านหรอก แต่สัมผัสของ
ท่านหยาบกร้าน”

สัจฉิโอมยักขทูลถามว่า “สมณะ เราจักถามปัญหาเกี่ยวกับท่าน ถ้าท่านไม่พยากรณ์
ตอบแก่เรา เราจักทำจิตของท่านให้พลุ่งพล่าน จักฉีกหัวใจของท่าน หรือจักจับ
ที่เท้าแล้วเหวี่ยงไปยังฝั่งแม่น้ำคงคาข้างโน้น”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “ผู้มีอายุ เราไม่เห็นใครเลยในโลก พร้อมทั้ง
เทวโลก มารโลก พรหมโลก ในหมู่สัตว์พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ เทวดาและมนุษย์
ที่จะพึงทำจิตของเราให้พลุ่งพล่าน ฉีกหัวใจของเรา หรือจับเราที่เท้าแล้วเหวี่ยงไปยัง
ฝั่งแม่น้ำคงคาข้างโน้นได้ เชิญท่านถามตามที่ท่านต้องการเถิด”

พระสูตรตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑๐. ยักขสังยุต]

๓. สุจิโถมสูตร

สุจิโถมยักขจึงทูลถามด้วยคาถานี้ว่า

ราคะและโทสะมีอะไรเป็นเหตุ

ความไม่ยินดี^๑ความยินดี^๒

และความขนพองสยองเกล้า^๓ เกิดจากอะไร

ความตริกในใจเกิดจากอะไร

ย่อมผูกจิตไว้ได้เหมือนพวกเด็กผูกตีนกาไว้ ฉะนั้น

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

ราคะและโทสะมีอึดภพนี้เป็นเหตุ

ความไม่ยินดี ความยินดี

และความขนพองสยองเกล้าเกิดจากอึดภพนี้

ความตริกในใจเกิดจากอึดภพนี้

ย่อมผูกจิตไว้เหมือนพวกเด็กผูกตีนกาไว้ ฉะนั้น

อกุศลวิตกเป็นอันมาก

เกิดจากความเยื่อใยคือตัณหา

เกิดขึ้นในตนแล้วแผ่ซ่านไปในวัตถุทุกมทั้งหลาย

เหมือนยานไทรเกิดจากลำต้นไทรแล้วแผ่ซ่านไปในป่า ฉะนั้น

ชนเหล่าใดรู้อึดภพนั้นว่าเกิดจากสิ่งใด

ชนเหล่านั้นย่อมบรรเทาเหตุเกิดนั้นเสียได้

ยักข ท่านจงฟัง ชนเหล่านั้นย่อมข้ามห้วงแห่งกิเลสนี้

ซึ่งข้ามได้ยาก อันตนไม่เคยข้ามเพื่อความไม่มีภพใหม่ต่อไป^๔

สุจิโถมสูตรที่ ๓ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ความไม่ยินดี หมายถึงความไม่ยินดีในเสนาสนะที่สังัดหรือกุศลธรรม (ข.สุ.อ. ๒๗๓/๑๑๔)

^๒ ความยินดี หมายถึงความยินดีในกามคุณ ๕ (ข.สุ.อ. ๒๗๓/๑๑๔)

^๓ ความขนพองสยองเกล้า หมายถึงความสะดุ้งกลัวแห่งจิตจนขนลุก (ข.สุ.อ. ๒๗๓/๑๑๔)

^๔ ดูเทียบ ข.ม. (แปล) ๒๙/๕/๑๓

พระสูตรตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑๐. ยักขสังยุต]

๔. มณีกัณฑ์ทศสูตร

๔. มณีกัณฑ์ทศสูตร

ว่าด้วยมณีกัณฑ์ทศ

[๒๓๘] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ เจริญช้อมณิมาพักะ อันเป็น
ภพของมณีกัณฑ์ทศ ในแคว้นมคธ ครั้งนั้น มณีกัณฑ์ทศเข้าไปเฝ้าพระผู้มี
พระภาคถึงที่ประทับแล้ว ได้กล่าวคาถาในสำนักของพระผู้มีพระภาคว่า

ความเจริญย่อมมีแก่คนมีสติทุกเมื่อ

คนมีสติย่อมได้รับความสุข

ความดีย่อมมีแก่คนมีสติเป็นนิตย์

และคนมีสติย่อมหลุดพ้นจากเวร

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ความเจริญย่อมมีแก่คนมีสติทุกเมื่อ

คนมีสติย่อมได้รับความสุข

ความดีย่อมมีแก่คนมีสติเป็นนิตย์

แต่คนมีสติยังไม่หลุดพ้นจากเวร

ส่วนผู้ใดมีใจยินดีในความไม่เบียดเบียนตลอดทั้งวันและคืน
และเป็นผู้มีส่วนแห่งเมตตาในสรรพสัตว์
ผู้นั้นย่อมไม่มีเวรกับใคร ๆ

มณีกัณฑ์ทศสูตรที่ ๔ จบ

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑๐. ยักขสังยุต]

๕. สานุสูตร

๕. สานุสูตร

ว่าด้วยสามเณรसानุ

[๒๓๙] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชดวัน อารามของ
อนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี สมัยนั้น บุตรของอุบาสิกาคณหนึ่งชื่อसानุ
ถูกยักษ์เข้าสิง ครั้งนั้น อุบาสิกานั้นได้คร่ำครวญกล่าวคาถาเหล่านี้ว่า

ฉันได้สดับคำของพระอรหันต์ทั้งหลายว่า

‘ชนเหล่าใดเข้าอยู่จำอุโบสถอันประกอบ

ด้วยองค์ ๘ ประการด้วยดี ตลอดดิถีที่ ๑๔ ที่ ๑๕

และที่ ๘ แห่งปีก็ ทั้งตลอดปาฏิหาริย์ปีก็

ประพาศิพรหมจรรย์อยู่

ยักษ์ทั้งหลายยอมเข้าสิงชนเหล่านั้นไม่ได้’ เป็นการถูกต้องแล้ว

บัดนี้ ฉันเห็นแล้ว ในวันนี้ยักษ์เข้าสิงสามเณรसानุ

ยักษ์กล่าวว่า

ท่านได้สดับคำของพระอรหันต์ทั้งหลายว่า

‘ชนเหล่าใดเข้าอยู่จำอุโบสถอันประกอบ

ด้วยองค์ ๘ ประการด้วยดี ตลอดดิถีที่ ๑๔ ที่ ๑๕

และที่ ๘ แห่งปีก็ ทั้งตลอดปาฏิหาริย์ปีก็

ประพาศิพรหมจรรย์อยู่

ยักษ์ทั้งหลายยอมเข้าสิงชนเหล่านั้นไม่ได้’ เป็นการถูกต้องแล้ว

ท่านจงบอกसानุผู้พินขึ้นแล้วว่า ยักษ์สังคานี้ไว้ว่า

ท่านอย่าได้กระทำการอันลามกทั้งในที่แจ้งและในที่ลับ

ถ้าท่านจักกระทำหรือกำลังกระทำการอันลามก

ถึงท่านจะเหาะหนีไปก็ไม่พ้นจากความทุกข์

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑๐. ยักขสังยุต]

๕. สานุสูตร

สามเณรसानุพินขึ้นแล้วกล่าวว่า

โยมแม่ ญาติและมิตรทั้งหลาย
 ย่อมร้องไห้ถึงคนที่ตายแล้ว
 หรือยังมีชีวิตอยู่แต่ไม่ปรากฏ
 ท่านยังเห็นฉันซึ่งมีชีวิตอยู่แท้ ๆ
 เพราะเหตุไรจึงร้องไห้ถึงฉันเล่า

อุบาสีกากล่าวว่า

ลูกเอ๋ย ญาติและมิตรทั้งหลาย
 ย่อมร้องไห้ถึงคนที่ตายแล้ว
 หรือยังมีชีวิตอยู่แต่ไม่ปรากฏ
 แต่คนใดละกามแล้วยังคิดจะกลับมาในกามนี้อีก
 ลูกเอ๋ย ญาติและมิตรทั้งหลายย่อมร้องไห้ถึงคนนั้น
 เพราะเขาเป็นอยู่ต่อไปอีกก็เหมือนตายแล้ว

พ่อ เรายกท่านขึ้นจากการครองเรือนที่รุ่มร้อนแล้ว
 ท่านยังปรารถนาจะตกลงไปสู่การครองเรือนอีก
 พ่อ เรายกท่านขึ้นจากเหวแล้ว
 ท่านยังปรารถนาจะตกลงไปสู่เหวอีกหรือ

เราจะโพนทนาแก่ใครเล่าว่า
 ขอท่านจงช่วยกัน ขอความเจริญจงมีแก่ท่าน
 ดุจสิ่งของที่ชนออกแล้วจากเรือนที่ไฟไหม้
 แต่ท่านปรารถนาจะเผามันอีก

सानุสูตรที่ ๕ จบ

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑๐. ยักขสังยุต]
๗. ปุณฺณพพสุตฺต

๖. ปิยักรสุตฺต

ว่าด้วยปิยักรยักข

[๒๕๐] สมัยหนึ่ง ท่านพระอนรุทระอยู่ในพระเชตวัน อารามของอนาถ-
บิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี สมัยนั้น ท่านพระอนรุทระลุกขึ้นในเวลาใกล้รุ่งแล้ว
สวดบทแห่งธรรมทั้งหลายอยู่ ครั้งนั้น นางยักษิณีผู้เป็นมารดาของปิยักระ ปล่อยบุตร
น้อยอย่างนี้ว่า

ปิยักระ อย่าส่งเสียงไปเลย

ภิกษุกำลังสวดบทแห่งธรรมทั้งหลายอยู่

อนึ่ง เราผู้แจ่งบทแห่งธรรมแล้วปฏิบัติ

ข้อนั้นจะเป็นประโยชน์แก่อกุลแก่เรา

ปิยักระกล่าววว่า

เราไม่เบียดเบียนสัตว์มีชีวิตทั้งหลาย

ไม่กล่าวเท็จทั้งที่รู้

ศึกษาทำตนให้เป็นคนมีศีลดี

จึงจะพ้นจากกำเนิดปีศาจ^๑

ปิยักรสุตฺตที่ ๖ จบ

๗. ปุณฺณพพสุตฺต

ว่าด้วยปุณฺณพพยักข

[๒๕๑] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของ
อนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคทรงชี้แจงให้ภิกษุ
ทั้งหลายเห็นชัด ชวนใจให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ เราใจให้อาจหาญแกลวกล้ำ ปล่อย
ขโลมใจให้สดชื่นร่าเริงด้วยธรรมีกถาอันประกอบด้วยนิพพาน ส่วนภิกษุเหล่านั้นต่าง
ก็ใส่ใจให้สำเร็จประโยชน์ น้อมนิกมาด้วยความเต็มใจ เจียใโสตสดับธรรมอยู่ ครั้งนั้น
นางยักษิณีผู้เป็นมารดาของปุณฺณพพ ปล่อยบุตรน้อยอย่างนี้ว่า

เชิงอรรถ :

^๑ กำเนิดปีศาจ ในที่นี้หมายถึงภพภูมิอันเป็นแดนกำเนิดของยักษ์คล้ายกับแดนกำเนิดของเปรต (ส.ฎีกา
๑/๒๕๐/๓๓๗)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๑๕ หน้า : ๓๔๔ }

พระสูตรตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑๐. ยักขสังยุต]

๗. ปันพพสุสูตร

ลูกอุตรา เจ้าจรงึงเถิด

ลูกปันพพสุ เจ้าจรงึงเถิด

จนกว่าแม่จะฟังพระธรรมของพระพุทธเจ้า

ผู้ประเสริฐ ผู้เป็นพระศาสดา

พระผู้มีพระภาคตรัสนิพพาน

อันเป็นเครื่องเปลื้องตนจากกิเลสเครื่องร้อยรัดทั้งปวง

เวลาที่ปรารถนาในธรรมนี้จะล่วงเลยแม่ไป

ลูกของตนเป็นที่รักในโลก

สามีของตนเป็นที่รักในโลก

แต่ความปรารถนาในธรรมนี้

เป็นที่รักของแม่ยิ่งกว่าลูกและสามีนั้น

เพราะว่าลูกหรือสามีที่รัก

จะพึงปลดเปลื้องแม่จากทุกข์ไม่ได้

ส่วนการฟังธรรมย่อมปลดเปลื้องสัตว์ทั้งหลายจากทุกข์ได้

เมื่อโลกถูกทุกข์ครอบงำอยู่ ประกอบแล้วด้วยชราและมรณะ

เราต้องการฟังธรรมที่ทำให้ตรัสรู้เพื่อจะพ้นจากชราและมรณะ

ลูกปันพพสุ เจ้าจรงึงเถิด

ปันพพสุพูดว่า

แม่ เราจักไม่พูด อุตรานี้ก็จักนิ่ง

ท่านจงใส่ใจถึงธรรมอย่างเดียว

การฟังพระสัทธรรมจงเป็นความสุข

แม่ เราไม่รู้พระสัทธรรม จึงได้เที่ยวไปลำบาก

พระพุทธเจ้าพระองค์นี้เป็นผู้ทำความสว่างให้

แก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลายผู้ลุ่มหลง

พระองค์เหลือแต่พระสรีระในชาติสุดท้าย

มีพระจักขุ แสดงธรรมอยู่

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑๐. ยักขสังยุต]

๘. สุตตตสูตร

ยักขณีพุดว่า

นำขึ้นขมนัก บุตรผู้นอนบนอกเป็นคนฉลาด
บุตรของเราอย่ามริกใครพระธรรมของพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐ
ปณิพพสุ เจ้าจงมีความสุขเถิด
วันนี้เราเป็นผู้ก้าวขึ้นไปดีแล้ว^๑
เราและเจ้าเห็นอริยสัจแล้ว
แม้อุตราก็จงฟังคำของเรา

ปณิพพสุสูตรที่ ๗ จบ

๘. สุตตตสูตร

ว่าด้วยคหบดีชื่อสุตตตะ

[๒๔๒] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ป่าสีตวัน เขตกรุง
ราชคฤห์ สมัยนั้น ท่านอนาถบิณฑิกคหบดีไปยังกรุงราชคฤห์ ด้วยกรณียกิจ
บางอย่าง ท่านอนาถบิณฑิกคหบดีได้สดับว่า “ได้ยินว่า พระพุทธเจ้าเสด็จอุบัติขึ้น
แล้วในโลก” ในขณะนั้นเอง ก็ปรารถนาจะเข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาคขึ้นมาทันที
ครั้งนั้น ท่านอนาถบิณฑิกคหบดีได้มีความคิดดังนี้ว่า “วันนี้ไม่ใช่กาลที่จะเข้าเฝ้า
พระผู้มีพระภาค รอไว้พຽงนี้ก่อน เราจึงจะเข้าเฝ้า” ท่านอนาถบิณฑิกคหบดีนอนรำพึงถึง
พระพุทธเจ้าเข้าใจว่า “สว่างแล้ว” จึงลุกขึ้นในตอนกลางคืนถึง ๓ ครั้ง ลำดับนั้น
ท่านอนาถบิณฑิกคหบดีเดินไปทางประตูป่าช้า พวกอมนุษย์ทั้งหลายก็เปิดประตูให้
ครั้นเมื่อท่านอนาถบิณฑิกคหบดีออกไปจากเมือง แสงสว่างก็หายไป ความมืด
ปรากฏขึ้น ความกลัว ความหวาดสะดุ้ง และความขนพองสยองเกล้าก็เกิดขึ้นตามมา
ท่านอนาถบิณฑิกคหบดีจึงใคร่จะรีบกลับจากที่นั้น ครั้งนั้น ลิวกยักษ์หายตัวไปได้
ส่งเสียงให้ได้ยินว่า

เชิงอรรถ :

^๑ ก้าวขึ้นไปดีแล้ว หมายถึงก้าวขึ้นไปในพระศาสนาดีแล้ว (ส.ส.อ. ๑/๒๔๑/๒๔๕)

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑๐. ยักขสังยุต]

๘. สุทัตตสูตร

ข้าง ๑๐๐,๐๐๐ เขือก ม้า ๑๐๐,๐๐๐ ตัว
 รถเทียมด้วยม้าอัสดร ๑๐๐,๐๐๐ คัน
 หญิงสาวที่ประดับตุ้มหูอัญมณี ๑๐๐,๐๐๐ คน
 ยังไม่ถึงเสี้ยวที่ ๑๖^๑ แห่งการก้าวเท้าไปข้างหน้าก้าวหนึ่ง
 ท่านจงก้าวไปเกิดคหบดี ท่านจงก้าวไปเกิดคหบดี
 การก้าวไปของท่านประเสริฐ การถอยหลังไม่ประเสริฐเลย
 ครั้งนั้น ความมิดได้หายไป แสงสว่างก็ปรากฏขึ้นแก่ท่านอนาถบิณฑิกคหบดี
 ความกลัว ความหวาดสะดุ้ง และความขนพองสยองเกล้าก็ระงับไป
 แม้ครั้งที่ ๒ แสงสว่างก็หายไป ความมิดก็ปรากฏขึ้นแก่ท่านอนาถบิณฑิก-
 คหบดี ความกลัว ความหวาดสะดุ้ง และความขนพองสยองเกล้าก็บังเกิดขึ้น
 ท่านอนาถบิณฑิกคหบดีจึงใคร่ที่จะกลับจากที่นั่นอีก แม้ครั้งที่ ๒ สิวักยักษ์หายตัว
 ไปได้ส่งเสียงให้ได้ยินว่า

ข้าง ๑๐๐,๐๐๐ เขือก ม้า ๑๐๐,๐๐๐ ตัว

ฯลฯ

ยังไม่ถึงเสี้ยวที่ ๑๖ แห่งการก้าวเท้าไปข้างหน้าก้าวหนึ่ง
 ท่านจงก้าวไปเกิดคหบดี ท่านจงก้าวไปเกิดคหบดี
 การก้าวไปของท่านประเสริฐ การถอยหลังไม่ประเสริฐเลย
 ครั้งนั้น ความมิดก็หายไป แสงสว่างก็ปรากฏขึ้นแก่ท่านอนาถบิณฑิกคหบดี
 ความกลัว ความหวาดสะดุ้ง และความขนพองสยองเกล้าก็ระงับไป

เชิงอรรถ :

- ^๑ **เสี้ยวที่ ๑๖** หมายความว่า การก้าวเท้าไปข้างหนึ่งนั้น เมื่อแบ่งเป็น ๑๖ ส่วนแล้วเอาส่วนที่หนึ่งใน ๑๖ ส่วน นั้นมาแบ่งเป็นอีก ๑๖ ส่วน แล้วเอาส่วนหนึ่งที่แบ่งเป็น ๑๖ ส่วนครั้งที่ ๒ นั้นมาแบ่งเป็น ๑๖ ส่วนอีกครั้งหนึ่ง ส่วน ๑ ใน ๑๖ ส่วนที่แบ่งครั้งที่ ๓ นี้จัดเป็นเสี้ยวที่ ๑๖ สัตว์สิ่งของอย่างละ ๑ แสนยังมีค่าไม่ถึงเสี้ยว ที่ ๑๖ แห่งการก้าวเท้าไปก้าวหนึ่งที่แบ่งแล้ว ๑๖ ครั้ง ๑๖ เที้ยว ๑๖ หน เพราะท่านอนาถบิณฑิกะก้าว เท้าไปถึงพระพุทธเจ้าแล้วจะสำเร็จโสดาปัตติผล จักเอาของหอม พวงมาลา กระทำกรณูชา จักไหว้ พระเจดีย์ จักฟังธรรม จักนิมนตรพระสงฆ์แล้วถวายทาน จักตั้งมั่นในสรัณะและศีล (ตามแนวอธิบายแห่ง ส.ส.อ. ๑/๒๔๒/๒๙๘, สารตถ.ฎีกา ๓/๓๐๕/๔๗๔-๔๗๕)

พระสูตรตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑๐. ยักขสังยุต]

๘. สุทัตตสูตร

แม้ครั้งที่ ๓ แสงสว่างก็หายไป ความมืดก็ปรากฏขึ้นแก่ท่านอนาถบิณฑิก-
คหบดี ความกลัว ความหวาดสะดุ้ง และความขนพองสยองเกล้าก็บังเกิดขึ้น
ท่านอนาถบิณฑิกคหบดีจึงใคร่ที่จะกลับจากที่นั่นอีก แม้ครั้งที่ ๓ ลิวกยักษ์หายไป
ได้ส่งเสียงให้ได้ยินว่า

ข้าง ๑๐๐,๐๐๐ เชือก ม้า ๑๐๐,๐๐๐ ตัว

ฯลฯ

ยังไม่ถึงเสียวที่ ๑๖ แห่งการก้าวเท้าไปข้างหน้าก้าวหนึ่ง

ท่านจงก้าวไปเกิดคหบดี ท่านจงก้าวไปเกิดคหบดี

การก้าวไปของท่านประเสริฐ การถอยหลังไม่ประเสริฐเลย

ครั้งนั้น ความมืดก็หายไป แสงสว่างก็ปรากฏขึ้นแก่ท่านอนาถบิณฑิกคหบดี
ความกลัว ความหวาดสะดุ้ง และความขนพองสยองเกล้าก็ระงับไป ครั้งนั้น ท่าน
อนาถบิณฑิกคหบดีเดินเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงป่าสีตวัน

สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคเสด็จลุกขึ้นในเวลาเช้าตรู่แล้ว เสด็จจงกรมอยู่ในที่
กลางแจ้ง พระองค์ได้ทอดพระเนตรเห็นท่านอนาถบิณฑิกคหบดีผู้มาแต่ไกล ครั้นแล้ว
เสด็จลงจากที่จงกรม ประทับนั่งบนพุทธอาสน์ที่ปูลาดไว้แล้ว ได้ตรัสกับท่านอนาถ-
บิณฑิกคหบดีตั้งนี้ว่า "มาเกิด สุทัตตะ" ครั้งนั้น ท่านอนาถบิณฑิกคหบดีคิดว่า
"พระผู้มีพระภาคทรงทักเราโดยชื่อ" จึงราเริงดีใจหมอบลงแทบพระยุคลบาทของ
พระผู้มีพระภาคด้วยเศียรเกล้าในที่นั่นเองแล้วกราบทูลพระผู้มีพระภาคตั้งนี้ว่า
"ข้าแต่พระผู้มีพระภาคผู้เจริญ พระองค์ประทับอยู่เป็นสุขหรือ พระพุทธเจ้าข้า"

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

พราหมณ์ผู้ดับกิเลสแล้ว

ย่อมอยู่เป็นสุขทุกเมื่อ ไม่ติดอยู่ในกาม^๑

เชิงอรรถ :

^๑ ไม่ติดอยู่ในกาม หมายถึงไม่ติดอยู่ในวัตถุกามและกิเลสกาม ด้วยอำนาจกิเลสคือตัณหาและมิจฉาทิฏฐิ
(อภ.ตัก.อ. ๒/๓๕/๑๓๒)

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑๐. ยักขสังยุต]

๙. ปฐมสกกาสูตร

เป็นคนเยือกเย็น ไม่มีอุปกิเลส
ตัดกิเลสเครื่องข้องทุกอย่าง
พึงกำจัดความกระวนกระวายในใจ
เข้าถึงความสงบ ย่อมอยู่เป็นสุข^๑

สุตตันตสูตรที่ ๘ จบ

๙. ปฐมสกกาสูตร

ว่าด้วยสกกาภิกษุณี สูตรที่ ๑

[๒๔๓] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเวฬุวัน สถานที่ให้
เหยื่อกระแต เขตกรุงราชคฤห์ สมัยนั้น ภิกษุณีชื่อสกกามีบริษัทหมู่ใหญ่แวดล้อม
แสดงธรรมอยู่ ครั้งนั้น ยักขผู้เลื่อมใสอย่างยิ่งในสกกาภิกษุณี จากถนนนี้ไปยัง
ถนนโน้น จากตรอกนี้ไปยังตรอกโน้น ในกรุงราชคฤห์ ได้กล่าวคาถาเหล่านี้ในเวลานั้นว่า

พวกมนุษย์ในกรุงราชคฤห์เหล่านี้
ทำอะไรกัน มัวตีมน้ำผึ้ง นอนอยู่
ไม่เข้าไปนั่งใกล้สกกาภิกษุณีผู้แสดงอมตบทอยู่
ส่วนพวกคนที่มีปัญญา เข้าใจดีมอมตบทนั้น
ซึ่งเป็นธรรมไม่น่ากลับหลัง ทำผู้ฟังให้ชุ่มชื่น
มีโอชะ ดุจบุคคลเดินทางไกลตีมน้ำฝน^๒

ปฐมสกกาสูตรที่ ๙ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ดู อจ.ติก. (แปล) ๒๐/๓๕/๑๙๑

^๒ ดู ขุ.เถรี. (แปล) ๒๖/๕๔-๕๕/๕๖๓-๕๖๔

พระสูตรตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑๐. ยักขสังยุต]

๑๑. จีราสูตร

๑๐. ทุตติยสุกกาสูตร

ว่าด้วยสุกกาภิกษุณี สูตรที่ ๒

[๒๔๔] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเวฬุวัน สถานที่ให้
เหยื่อกระแต เขตกรุงราชคฤห์ สมัยนั้น อุบาสกคนหนึ่งได้ถวายโภชนาหารแก่สุกกา-
ภิกษุณี ครั้นนั้น ยักขผู้เลื่อมใสอย่างยิ่งในสุกกาภิกษุณี จากถนนนี้ไปยังถนนโน้น
จากตรอกนี้ไปยังตรอกโน้น ในกรุงราชคฤห์ ได้กล่าวคาถาในเวลานั้นว่า

อุบาสกนี้มีปัญญา

ถวายโภชนาหารแก่สุกกาภิกษุณี

ผู้หลุดพ้นแล้วจากกิเลสเครื่องร้อยรัดทั้งปวง

ได้ประสบนุญมากหนอ

ทุตติยสุกกาสูตรที่ ๑๐ จบ

๑๑. จีราสูตร

ว่าด้วยจีราภิกษุณี

[๒๔๕] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเวฬุวัน สถานที่ให้
เหยื่อกระแต เขตกรุงราชคฤห์ สมัยนั้น อุบาสกคนหนึ่งได้ถวายจีวรแก่จีราภิกษุณี
ครั้งนั้น ยักขผู้เลื่อมใสอย่างยิ่งในจีราภิกษุณี จากถนนนี้ไปยังถนนโน้น จากตรอกนี้
ไปยังตรอกโน้น ในกรุงราชคฤห์ ได้กล่าวคาถาในเวลานั้นว่า

อุบาสกนี้มีปัญญา

ถวายจีวรแก่จีราภิกษุณี

ผู้หลุดพ้นแล้วจากกิเลสเครื่องประกอบทั้งปวง

ได้ประสบนุญมากหนอ

จีราสูตรที่ ๑๑ จบ

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑๐. ยักขสังยุต]

๑๒. อาฬวกสูตร

๑๒. อาฬวกสูตร

ว่าด้วยอาฬวกยักษ์

[๒๔๖] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ในภพของอาฬวกยักษ์ เขตเมืองอาฬวี
ครั้งนั้น อาฬวกยักษ์เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ได้กล่าวกับพระผู้มี
พระภาคดังนี้ว่า “ท่านจงออกมา สมณะ”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “ดีแล้ว ผู้มีอายุ” แล้วก็เสด็จออกมา

อาฬวกยักษ์กล่าวว่า “ท่านจงเข้าไป สมณะ”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “ดีแล้ว ผู้มีอายุ” แล้วก็เสด็จเข้าไป

แม้ครั้งที่ ๒ อาฬวกยักษ์ได้กล่าวกับพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “ท่านจงออกมา
สมณะ”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “ดีแล้ว ผู้มีอายุ” แล้วก็เสด็จออกมา

อาฬวกยักษ์กล่าวว่า “ท่านจงเข้าไป สมณะ”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “ดีแล้ว ผู้มีอายุ” แล้วก็เสด็จเข้าไป

แม้ครั้งที่ ๓ อาฬวกยักษ์ได้กล่าวกับพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “ท่านจงออกมา
สมณะ”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “ดีแล้ว ผู้มีอายุ” แล้วก็เสด็จออกมา

อาฬวกยักษ์กล่าวว่า “ท่านจงเข้าไป สมณะ”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “ดีแล้ว ผู้มีอายุ” แล้วก็เสด็จเข้าไป

แม้ครั้งที่ ๔ อาฬวกยักษ์ได้กล่าวกับพระผู้มีพระภาคดังนี้อีกว่า “ท่านจงออกมา
สมณะ”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “ผู้มีอายุ เราจักไม่ออกไปละ ท่านจะทำอะไรก็จง
ทำเถิด”

พระสูตรตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑๐. ยักขสังยุต]

๑๒. อาฬวกสูตร

อาฬวกยักษ์ได้กล่าวว่า “สมณะ เราจักถามปัญหาของท่าน ถ้าท่านไม่พยากรณ์ตอบแก่เรา เราจักทำจิตของท่านให้พลุ่งพล่าน จักฉีกหัวใจของท่าน หรือจักจับที่เท้าแล้วเหวี่ยงไปยังฝั่งแม่น้ำคงคาข้างโน้น”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “ผู้มีอายุ เราไม่เห็นใครเลยในโลก พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก ในหมู่สัตว์พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ เทวดาและมนุษย์ ที่จะพึงทำจิตของเราให้พลุ่งพล่านได้ ฉีกหัวใจของเรา หรือจับเราที่เท้าแล้วเหวี่ยงไปยังฝั่งแม่น้ำคงคาข้างโน้นได้ เชิญท่านถามตามที่ท่านต้องการเถิด”

อาฬวกยักษ์ถามว่า

อะไรเล่าเป็นทรัพย์เครื่องปล้ำใจ

ที่ประเสริฐ ของบุรุษในโลกนี้

อะไรเล่าที่บุคคลประพฤติดีแล้ว นำความสุขมาให้

อะไรเล่ามีรสล้ำเลิศกว่ารสทั้งหลาย

นักปราชญ์ทั้งหลายกล่าวถึงชีวิต

ของผู้เป็นอยู่อย่างใด ว่าประเสริฐสุด

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

ศรัทธาเป็นทรัพย์เครื่องปล้ำใจ

ที่ประเสริฐ ของบุรุษในโลกนี้

ธรรม^๑ที่บุคคลประพฤติดีแล้ว นำความสุขมาให้

ความสัจย์แลมีรสล้ำเลิศกว่ารสทั้งหลาย

นักปราชญ์ทั้งหลายกล่าวถึงชีวิต

ของผู้เป็นอยู่ด้วยปัญญา ว่าประเสริฐสุด

เชิงอรรถ :

^๑ ธรรม ในที่นี้หมายถึงกุศลธรรม ๑๐ ประการ อีกนัยหนึ่ง หมายถึงธรรมมีทานและศีล เป็นต้น (ส.ส.อ. ๑/๒๕๖/๓๑๑)

พระสูตรตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑๐. ยักขสังยุต]

๑๒. อาฬวกสูตร

อาฬวกยักขถามว่า

บุคคลข้ามโอฆะ^{๑-๑}ได้อย่างไรเล่า

ข้ามอรรณพ^๑ได้อย่างไรเล่า

ล่วงทุกข^๑ได้อย่างไรเล่า บริสุทธิ^๑ได้อย่างไรเล่า

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

บุคคลข้ามโอฆะ^๑ได้ด้วยศรัทธา

ข้ามอรรณพ^๑ด้วยความไม่ประมาท

ล่วงทุกข^๑ได้ด้วยความเพียร บริสุทธิ^๑ได้ด้วยปัญญา

อาฬวกยักขถามว่า

บุคคลได้ปัญญาอย่างไรเล่า

ทำอย่างไรเล่าจึงจะหาทรัพย์^๑ได้

บุคคลได้เกียรติยศอย่างไรเล่า

ทำอย่างไรเล่าจึงจะผูกมิตรไว้ได้

บุคคลละโลกนี้แล้วไปสู่โลกหน้า

ทำอย่างไรเล่าจึงจะไม่เศร้าโศก

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

บุคคลเชื้อธรรมของพระอรหันต์

เพื่อบรรลุนิพพาน ไม่ประมาท

มีความรอบคอบ ฟังด้วยดี ย่อมได้ปัญญา

บุคคลผู้ทำการเหมาะสมจะไม่ทอดธุระ

ขยันหมั่นเพียร ย่อมหาทรัพย์^๑ได้

บุคคลย่อมได้เกียรติยศเพราะความสัตย์

บุคคลเมื่อให้ยอมผูกมิตรไว้ได้

เชิงอรรถ :

^{๑-๑} โอฆะ ในที่นี้หมายถึงทิวาสระ อรรณพ หมายถึงภโวฆะ (ดูคำอธิบาย โอฆะ ในข้อ ๑ หน้า ๑) (ส.ส.อ. ๑/๒๕๖/๓๑๓)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๑๕ หน้า : ๓๕๓ }

พระสูตรตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑๐. ยักขสังยุต]
รวมพระสูตรที่มีในสังยุต

บุคคลอยู่ครองเรือนประกอบด้วยศรัทธา
มีธรรม ๔ ประการนี้ คือ สัจจะ ธรรม^๑ ธิธิ จาคะ
ละโลกนี้ไปแล้ว ย่อมไม่เศร้าโศก

เชิญท่านถามสมณพราหมณ์เป็นอันมากเหล่าอื่นดูชื่อว่า
ในโลกนี้มีอะไรที่จะยิ่งไปกว่าสัจจะ ทมะ^๑ ชันติ จาคะ เล่า
อาฬวกยักษ์กราบทูลว่า

ทำไมเล่า ข้าพระองค์จึงต้องถามสมณพราหมณ์
เป็นอันมากในบัดนี้

วันนี้ ข้าพระองค์รู้ชัดถึงประโยชน์ในกายหน้า

พระพุทธเจ้าเสด็จมาถึงเมืองอาฬวี
เพื่อประโยชน์แก่ข้าพระองค์โดยแท้

วันนี้ ข้าพระองค์รู้ชัดถึงทานที่บุคคลให้ในที่ได้มีผลมาก

ข้าพระองค์จักเที่ยวจากบ้านไปยังบ้าน
จากเมืองไปยังเมือง นอบน้อมพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
และพระธรรมซึ่งมีส่วนชักนำให้เป็นคนดี

อาฬวกสูตรที่ ๑๒ จบ
ยักขสังยุต จบบริบูรณ์

รวมพระสูตรที่มีในสังยุตนี้ คือ

๑. อินทกสูตร	๒. สักกสูตร
๓. สุจิโลมสูตร	๔. มณีภัททสูตร
๕. สานสูตร	๖. ปิยักรสูตร
๗. ปุณัปปสสูตร	๘. สุทัตตสูตร
๙. ปฐมสกกาสูตร	๑๐. ทุตติยสกกาสูตร
๑๑. จีราสูตร	๑๒. อาฬวกสูตร

เชิงอรรถ :

^{๑-๑} ธรรมะ และ ทมะ ในที่นี้มีความหมายว่า ปัญญา เหมือนกัน (ส.ส.อ. ๑/๒๔๖/๓๑๕-๓๑๖)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๑๕ หน้า : ๓๕๔ }

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑๑. สักกสังยุต]

๑. ปฐมวรรค ๑. สุวีรสูตร

๑๑. สักกสังยุต

๑. ปฐมวรรค

หมวดที่ ๑

๑. สุวีรสูตร

ว่าด้วยสุวีรเทพบุตร

[๒๔๗] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถ-
บิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ณ ที่นั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมา
ตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย” ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาค
จึงได้ตรัสเรื่องนี้ว่า

“ภิกษุทั้งหลาย เรื่องเคยมีมาแล้ว พวกอสูรได้รบกับพวกเทพ ครั้งนั้น
ท้าวสักกะจอมเทพรับสั่งเรียกสุวีรเทพบุตรมาตรัสว่า ‘สุวีระ พวกอสูรเหล่านี้กำลัง
พากันมารบกับพวกเทพ ท่านจงไปป้องกันพวกอสูรไว้เถิด’ สุวีรเทพบุตรรับพระบัญชา
ของท้าวสักกะจอมเทพแล้วก็เผลอลืมเสีย

แม้ครั้งที่ ๒ ท้าวสักกะจอมเทพก็รับสั่งเรียกสุวีรเทพบุตรมาตรัสว่า ‘สุวีระ
พวกอสูรเหล่านี้กำลังพากันมารบกับพวกเทพ ท่านจงไปป้องกันพวกอสูรไว้เถิด’
แม้ครั้งที่ ๒ สุวีรเทพบุตรรับพระบัญชาของท้าวสักกะจอมเทพแล้วก็เผลอลืมเสีย

แม้ครั้งที่ ๓ ท้าวสักกะจอมเทพก็รับสั่งเรียกสุวีรเทพบุตรมาตรัสว่า ‘สุวีระ
พวกอสูรเหล่านี้กำลังพากันมารบกับพวกเทพ ท่านจงไปป้องกันพวกอสูรไว้เถิด’
แม้ครั้งที่ ๓ สุวีรเทพบุตรรับพระบัญชาของท้าวสักกะจอมเทพแล้วก็เผลอลืมเสีย

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑๑. สักกสังยุต]

๑. ปฐมวรรค ๑. สุวีรสุต

ครั้งนั้น ท้าวสักกะจอมเทพได้ตรัสกับสุวีรเทพบุตรด้วยคาถาว่า

บุคคลไม่ขยัน ไม่พยายาม

แต่ประสบความสุขได้ ณ ที่ใด

สุวีระ ท่านจงไป ณ ที่นั้น

และจงพาเราไปให้ถึงที่นั้นด้วยเถิด

สุวีรเทพบุตรกราบทูลว่า

บุคคลผู้เกียจคร้าน ไม่ขยัน

ทั้งยังไม่ใช้ใคร ๆ ให้ช่วยทำกิจทั้งหลาย

เขาพร้อมด้วยกามทุกอย่าง ข้าแต่ท้าวสักกะ

ขอพระองค์จงตรัสบอกฐานะอันประเสริฐนั้น

แก่ข้าพระองค์ด้วยเถิด

ท้าวสักกะตรัสตอบว่า

บุคคลผู้เกียจคร้าน ไม่ขยัน

ประสบความสุขที่สุดได้ ณ ที่ใด

สุวีระ ท่านจงไป ณ ที่นั้น

และจงพาเราไปให้ถึงที่นั้นด้วยเถิด

สุวีรเทพบุตรกราบทูลว่า

ข้าแต่ท้าวสักกะ ผู้ประเสริฐกว่าเทพ

ข้าพระองค์ทั้งหลายจะพึงได้ความสุขใด

โดยไม่ต้องทำการงาน ข้าแต่ท้าวสักกะ

ขอพระองค์จงตรัสบอกความสุขอันประเสริฐนั้น

ที่ไม่มีความเศร้าโศก ไม่มีความคับแค้นใจ

แก่ข้าพระองค์ด้วยเถิด

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑๑. สักกสังยุต]

๑. ปฐมวรรค ๒. สลิมสูตร

ท้าวสักกะตรัสว่า

ถ้าความสุขจะมีได้โดยไม่ต้องทำงาน

ไม่ว่าในที่ไหน ๆ ใคร ๆ ก็ดำรงชีพอยู่ไม่ได้

เพราะนั่นเป็นทางแห่งนิพพาน

สุวีระ ท่านจงไป ณ ที่นั่น

และจงพาเราไปให้ถึงที่นั่นด้วยเถิด

ภิกษุทั้งหลาย ก็ท้าวสักกะจอมเทพนั้นอาศัยผลบุญของพระองค์เป็นอยู่ เสวยราชสมบัติอันมีความเป็นใหญ่ยิ่งด้วยความเป็นใหญ่แห่งเทพชั้นดาวดึงส์ ยังมาพรรณนาคุณแห่งความเพียรคือความขยันได้ ข้อที่พวกเธอบวชในธรรมวินัยที่เรากล่าวไว้ดีแล้วอย่างนี้ ขยันหมั่นเพียร พยายามเพื่อบรรลุมรรคผลที่ยังไม่บรรลุ เพื่อได้มรรคผลที่ยังไม่ได้ เพื่อให้แจ้งมรรคผลที่ยังไม่ได้ทำให้แจ้ง นี้จะพึงงดงามในธรรมวินัยนี้โดยแท้”

สุวีระสูตรที่ ๑ จบ

๒. สลิมสูตร

ว่าด้วยสลิมเทพบุตร

[๒๔๘] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ณ ที่นั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมาตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย” ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสเรื่องนี้ว่า

“ภิกษุทั้งหลาย เรื่องเคยมีมาแล้ว พวกอสูรได้รบกับพวกเทพ ครั้งนั้น ท้าวสักกะจอมเทพรับสั่งเรียกสลิมเทพบุตรมาตรัสว่า ‘สลิมะ พวกอสูรเหล่านี้กำลังพากันมารบกับพวกเทพ ท่านจงไปป้องกันพวกอสูรไว้เถิด’ สลิมเทพบุตรรับพระบัญชาของท้าวสักกะจอมเทพแล้วก็เปลอสลิมเสีย

แม้ครั้งที่ ๒ ท้าวสักกะจอมเทพรับสั่งเรียกสลิมเทพบุตรมาตรัส ฯลฯ แล้วก็เปลอสลิมเสีย

พระสดตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑๑. สักกสังยุต]

๑. ปฐมวรรค ๒. สลิมสูตร

แม้ครั้งที่ ๓ ท้าวสักกะจอมเทพรับสั่งเรียกสลิมเทพบุตรมาตรัสว่า 'สลิมะ
พวกอสูรเหล่านี้กำลังพากันมารบกับพวกเทพ ท่านจงไปป้องกันพวกอสูรไว้เถิด'

แม้ครั้งที่ ๓ สลิมเทพบุตรรับพระบัญชาของท้าวสักกะจอมเทพแล้วก็แผลงลิมเสียด
ลำดับนั้น ท้าวสักกะจอมเทพได้ตรัสกับสลิมเทพบุตรด้วยคาถาว่า

บุคคลไม่ขยัน ไม่พยายาม

แต่ประสบความสุขได้ ณ ที่ใด

สลิมะ ท่านจงไป ณ ที่นั้น

และจงพาเราไปให้ถึงที่นั้นด้วยเถิด

สลิมเทพบุตรกราบทูลว่า

บุคคลผู้เกียจคร้าน ไม่ขยัน

ทั้งยังไม่ใช้ใคร ๆ ให้ช่วยทำกิจทั้งหลายอีกด้วย

เขาพร้อมพร้อมด้วยกามทุกอย่าง ข้าแต่ท้าวสักกะ

ขอพระองค์จงตรัสบอกฐานะอันประเสริฐนั้น

แก่ข้าพระองค์ด้วยเถิด

ท้าวสักกะตรัสว่า

บุคคลผู้เกียจคร้าน ไม่ขยัน

ประสบความสุขที่สุดได้ ณ ที่ใด

สลิมะ ท่านจงไป ณ ที่นั้น

และจงพาเราไปให้ถึงที่นั้นด้วยเถิด

สลิมเทพบุตรกราบทูลว่า

ข้าแต่ท้าวสักกะ ผู้ประเสริฐกว่าเทพ

ข้าพระองค์ทั้งหลายจะพึงได้ความสุขใด

พระสูตรตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑๑. สักกสังยุต]

๑. ปฐมวรรค ๓. ธวัคคสูตร

โดยไม่ต้องทำการงานเลย ข้าแต่ท้าวสักกะ
ขอพระองค์จงตรัสบอกความสุขอันประเสริฐนั้น
ที่ไม่มีความเศร้าโศก ไม่มีความคับแค้นใจ
แก่ข้าพระองค์ด้วยเถิด

ท้าวสักกะตรัสว่า

ถ้าความสุขจะมีได้โดยไม่ต้องทำการงาน
ไม่ว่าในที่ไหน ๆ ใคร ๆ ก็ดำรงชีพอยู่ไม่ได้
เพราะนั่นเป็นทางแห่งนิพพาน
สุสิมะ ท่านจงไป ณ ที่นั่น
และจงพาเราไปให้ถึงที่นั่นด้วยเถิด

ภิกษุทั้งหลาย ก็ท้าวสักกะจอมเทพนั้นอาศัยผลบุญของพระองค์เป็นอยู่
เสวยราชสมบัติอันมีความเป็นใหญ่ยิ่งด้วยความเป็นใหญ่แห่งเทพชั้นดาวดึงส์ ยังมา
พรรณนาคุณแห่งความเพียรคือความขยันได้ ข้อที่พวกเขาบวชในธรรมวินัยที่เราก
กล่าวไว้ดีแล้วอย่างนี้ ขยันหมั่นเพียร พยายามเพื่อบรรลุมรรคผลที่ยังไม่บรรลุ
เพื่อได้มรรคผลที่ยังไม่ได้ เพื่อให้แจ้งมรรคผลที่ยังไม่ได้ทำให้แจ้ง นี้จะพึงงดงาม
ในธรรมวินัยนี้โดยแท้”

สุสิมสูตรที่ ๒ จบ

๓. ธวัคคสูตร

ว่าด้วยเรื่องยอดธง

[๒๔๙] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิก-
เศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ณ ที่นั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมาตรัส
ว่า “ภิกษุทั้งหลาย” ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้
ตรัสเรื่องนี้ว่า

พระสูตรตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑๑. สักกสังยุต]

๑. ปฐมวรรค ๓. ธวัคคสูตร

“ภิกษุทั้งหลาย เรื่องเคยมีมาแล้ว สงครามระหว่างเทพกับอสูรประชิดกัน ครั้งนั้น ท้าวสักกะจอมเทพรบสังกับเทพชั้นดาวดึงส์ว่า

‘ท่านผู้นิรทุกข์ทั้งหลาย ถ้าความกลัว ความหวาดสะดุ้ง หรือความขนพองสยองเกล้า จะพึงเกิดขึ้นแก่พวกเทพผู้ไปในสงคราม สมัยนั้น พวกท่านพึงแลดูยอดธงของเรา เพราะว่า เมื่อพวกท่านแลดูยอดธงของเราอยู่ ความกลัว ความหวาดสะดุ้ง หรือความขนพองสยองเกล้าที่จักเกิดขึ้นก็จักหายไป

ถ้าพวกท่านไม่แลดูยอดธงของเรา ที่นั้น พวกท่านพึงแลดูยอดธงของท้าวปชาบดีเทวราชเถิด เพราะว่า เมื่อพวกท่านแลดูยอดธงของท้าวปชาบดีเทวราชอยู่ ความกลัว ความหวาดสะดุ้ง หรือความขนพองสยองเกล้าที่จักเกิดขึ้นก็จักหายไป

ถ้าพวกท่านไม่แลดูยอดธงของท้าวปชาบดีเทวราช ที่นั้น พวกท่านก็พึงแลดูยอดธงของท้าววรุณเทวราชเถิด เพราะว่า เมื่อพวกท่านแลดูยอดธงของท้าววรุณเทวราชอยู่ ความกลัว ความหวาดสะดุ้ง หรือความขนพองสยองเกล้าที่จักเกิดขึ้นก็จักหายไป

ถ้าพวกท่านไม่แลดูยอดธงของท้าววรุณเทวราช ที่นั้น พวกท่านพึงแลดูยอดธงของท้าวอีสานเทวราชเถิด เพราะว่า เมื่อพวกท่านแลดูยอดธงของท้าวอีสานเทวราชอยู่ ความกลัว ความหวาดสะดุ้ง หรือความขนพองสยองเกล้าที่จักเกิดขึ้นก็จักหายไป

เมื่อพวกเทพแลดูยอดธงของท้าวสักกะจอมเทพก็ดี แลดูยอดธงของท้าวปชาบดีเทวราชก็ดี แลดูยอดธงของท้าววรุณเทวราชก็ดี แลดูยอดธงของท้าวอีสานเทวราชก็ดี ความกลัว ความหวาดสะดุ้ง หรือความขนพองสยองเกล้า ที่จักเกิดขึ้น พึงหายไปบ้าง ไม่หายไปบ้าง

ข้อนั้นเพราะเหตุไร

เพราะว่า ท้าวสักกะจอมเทพยังไม่ปราศจากราคะ ไม่ปราศจากโทสะ ไม่ปราศจากโมหะ เป็นผู้มีความกลัว มีความหวาดสะดุ้ง หนีไปอยู่

ภิกษุทั้งหลาย ส่วนเรากล่าวอย่างนี้ว่า ‘ภิกษุทั้งหลาย หากว่าความกลัว ความหวาดสะดุ้ง หรือความขนพองสยองเกล้า พึงบังเกิดแก่พวกเธอผู้อยู่ในป่า อยู่ที่โคนไม้ หรืออยู่ในเรือนว่าง ที่นั้น พวกเธอพึงระลึกถึงเราเนื่อง ๆ เท่านั้นว่า

พระสดตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑๑. สักกสังยุต]

๑. ปฐมวรรค ๓. ธวัคคสูตร

‘แม่เพราะเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้นเป็นพระอรหันต์ ตรัสรู้ด้วยพระองค์เองโดยชอบ เพียบพร้อมด้วยวิชาและจรณะ เสด็จไปดี รู้แจ้งโลก เป็นสารถีฝึกผู้ควรฝึกได้อย่างยอดเยี่ยม เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นพระพุทธานุเจ้า เป็นพระผู้มีพระภาค^๑ ภิกษุทั้งหลาย เพราะว่า เมื่อพวกเธอระลึกถึงเราเนื่อง ๆ อยู่ ความกลัว ความหวาดสะดุ้ง หรือความขนพองสยองเกล้า ที่จักเกิดขึ้นก็จักหายไป

เชิงอรรถ :

^๑ พระพุทธานุเจ้า ๙ บทนี้ แต่ละบทมีอรรถถกเนกประการ คือ

๑. **ชื่อว่า เป็นพระอรหันต์** เพราะห่างไกลจากกิเลส, เพราะกำจัดขาคีคือกิเลส, เพราะหักขี้ก่าแห่งสังสาระ คือการเวียนว่ายตายเกิด, เพราะเป็นผู้ควรรับไทยธรรม, เพราะไม่ทำบาปในที่ลับ

๒. **ชื่อว่า ตรัสรู้ด้วยพระองค์เองโดยชอบ** เพราะตรัสรู้ธรรมทั้งปวงโดยชอบและด้วยพระองค์เอง

๓. **ชื่อว่า เพียบพร้อมด้วยวิชาและจรณะ** วิชา ได้แก่ วิชา ๓ และวิชา ๘ วิชา ๓ คือ

(๑) ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ ความรู้ที่ระลึกชาติได้ (๒) จุตูปปาตญาณ ความรู้จุดและอุบัติ (๓) อาสวักขยญาณ ความรู้ที่ทำให้สิ้นอาสวะ วิชา ๘ คือ (๑) วิปัสสนาญาณ ญาณที่เป็นวิปัสสนา (๒) มโนมยทธิ มีฤทธิ์ทางใจ (๓) อิทธิวิธี แสดงฤทธิ์ได้ต่าง ๆ (๔) ทิพพโสถ หุทิพย์ (๕) เจโตปริยญาณ กำหนดรู้จิตผู้อื่นได้ (๖) ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ ความรู้ระลึกชาติได้ (๗) ทิพพจักขุ ดาทิพย์ หรือเรียกจตุปปาตญาณ (๘) อาสวักขยญาณ ความรู้ที่ทำให้สิ้นอาสวะ

จรณะ ๑๕ คือ (๑) สีสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยศีล (๒) อินทริยสังวร ความสำรวมอินทริย

(๓) โภชนมัตตัญญูตา ความเป็นผู้รู้จักประมาณในการบริโภค (๔) ชาคริยานุโยค การหมั่นประกอบ

ความเพียรเป็นเครื่องต้น (๕) มีศรัทธา (๖) มีหิริ (๗) มีโอตตปปะ (๘) เป็นพหูสูต (๙) วิริยารัมภะ ปรารถนาคความเพียร (๑๐) มีสติมั่นคง (๑๑) มีปัญญา (๑๒) ปฐมฌาน (๑๓) ทุตติฌาน (๑๔) ดติยฌาน (๑๕) จุตตฌาน

๔. **ชื่อว่า ผู้เสด็จไปดี** เพราะทรงดำเนินรุดหน้าไปไม่หวนกลับคืนมาหากิเลสที่ทรงละได้แล้ว

๕. **ชื่อว่า ผู้รู้แจ้งโลก** เพราะทรงรู้แจ้งโลก เหตุเกิดแห่งโลก ความดับโลก วิธีปฏิบัติให้ถึงความดับโลก (ทุกข สมุทัย นิโรธ และมรรค) และทรงรู้แจ้งโลกทั้ง ๓ คือ สังขารโลก สัตว์โลก และโอกาสโลก

๖. **ชื่อว่า สารถีฝึกผู้ควรฝึกได้อย่างยอดเยี่ยม** เพราะทรงฝึกผู้ควรฝึกฝน ทั้งเทวดา มนุษย์ อมนุษย์ สัตว์ดิรัจฉาน ด้วยอุบายต่าง ๆ

๗. **ชื่อว่า เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย** เพราะทรงสั่งสอนทั้งเทวดาและมนุษย์ ด้วยประโยชน์ในโลกนี้และประโยชน์ในโลกหน้า ผู้ปฏิบัติตามแล้วสำเร็จมรรคผลในโลกนี้บ้าง จุตไปเกิดในสวรรค์กลับมาฟังธรรมแล้วสำเร็จมรรคผลบ้าง ทรงช่วยเหลือหมู่มสัตว์ให้พ้นความกัณดารคือความเกิด

๘. **ชื่อว่า เป็นพระพุทธานุเจ้า** เพราะทรงรู้สิ่งที่ควรรู้ทั้งหมด ด้วยพระองค์เองและทรงสอนให้ผู้อื่นรู้ตาม

๙. **ชื่อว่า เป็นพระผู้มีพระภาค** เพราะ (๑) ทรงมีโชค (๒) ทรงทำลายขาคีคือกิเลส (๓) ทรงประกอบด้วยราคะธรรม ๖ ประการ (คือ ความเป็นใหญ่เหนือจิตของตน โลกุตระธรรม ยศ สิริ ความสำเร็จประโยชน์ตามต้องการ และความเพียร) (๔) ทรงจำแนกแจกแจงธรรม (๕) ทรงเสพอริยธรรม (๖) ทรงคลายตัณหาในภพทั้ง ๓ (๗) ทรงเป็นที่เคารพของชาวโลก (๘) ทรงอบรมพระองค์ดีแล้ว (๙) ทรงมีส่วนแห่งปัจจัย ๔ เป็นต้น (วิ.อ. ๑/๑๑๕-๑๑๘, สารถถ. ฎีกา ๑/๒๗๐-๔๐๐)

อนึ่ง พระพุทธานุเจ้า ท่านแบ่งเป็น ๑๐ ประการ โดยแยกข้อ ๖ เป็น ๒ ประการ คือ (๑) เป็นผู้ยอดเยี่ยม

(๒) เป็นสารถีฝึกผู้ควรฝึกได้ (วิ.อ. ๑/๑๑๒-๑๑๓, วิสุทธ. ๑/๒๖๕)

พระสูตรตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑๑. สักกสังยุต]

๑. ปฐมวรรค ๓. ธวัชคสูตร

ถ้าพวกเขาไม่ระลึกถึงเราเนื่อง ๆ ที่นั่น พวกเขาพึงระลึกถึงพระธรรมเนื่อง ๆ ว่าพระธรรมอันพระผู้มีพระภาคตรัสไว้ดีแล้ว ผู้ปฏิบัติจะพึงเห็นชัดด้วยตนเอง ไม่ประกอบด้วยกาล ควรเรียกให้มาดู ควรน้อมเข้ามาในตน อภิปัญญาชนพึงรู้ เฉพาะตน

ภิกษุทั้งหลาย เพราะว่า เมื่อพวกเขาระลึกถึงพระธรรมอยู่เนื่อง ๆ ความกลัว ความหวาดสะดุ้ง หรือความขนพองสยองเกล้าที่จักเกิดขึ้นก็จักหายไป

ถ้าพวกเขาไม่ระลึกถึงพระธรรมเนื่อง ๆ ที่นั่น พวกเขาพึงระลึกถึงพระสงฆ์เนื่อง ๆ ว่า พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาค เป็นผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติตรง ปฏิบัติถูกทาง ปฏิบัติสมควร ได้แก่ อริยบุคคล ๔ คู่ คือ ๘ บุคคล พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคนี้ เป็นผู้ควรแก่ของที่เขานำมาถวาย ควรแก่ของต้อนรับ ควรแก่ทักษิณา ควรแก่การทำอัญชลี เป็นนาบุญอันยอดเยี่ยมของโลก เพราะว่า เมื่อพวกเขาระลึกถึงพระสงฆ์อยู่เนื่อง ๆ ความกลัว ความหวาดสะดุ้ง หรือความขนพองสยองเกล้าที่จักเกิดขึ้นก็จักหายไป

ข้อนั้นเพราะเหตุไร

เพราะว่า พระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นผู้ปราศจากราคะ ปราศจากโทสะ ปราศจากโมหะ เป็นผู้ไม่มีความกลัว ไม่หวาดเสียว ไม่สะดุ้ง "ไม่หนีไป"

พระผู้มีพระภาคผู้สุดศาสดาได้ตรัสเวทยากรณภาษิตนี้แล้ว จึงได้ตรัสคาถาประพันธ์ต่อไปอีกว่า

ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายอยู่ในป่าก็ดี
อยู่ที่โคนไม้ก็ดี อยู่ในเรือนว่างก็ดี
พึงระลึกถึงพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเถิด
ความกลัวไม่พึงมีแก่เธอทั้งหลาย

ถ้าเธอทั้งหลายไม่ระลึกถึงพระพุทธรเจ้า
ผู้เจริญที่สุดในโลก ผู้องอาจกว่านรชน
ที่นั่น เธอทั้งหลายพึงระลึกถึงพระธรรม

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑๑. สักกสังยุต]

๑. ปฐมวรรค ๔. เวปจิตติสูตร

ซึ่งเป็นเหตุนำออกจากทุกข์
ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ดีแล้ว
ถ้าเธอทั้งหลายไม่ระลึกถึงพระธรรม
ซึ่งเป็นเหตุนำออกจากทุกข์
ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ดีแล้ว
ที่นั่น เธอทั้งหลายพึงระลึกถึงพระสงฆ์
ผู้เป็นนาบุญ ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า
ภิกษุทั้งหลาย เมื่อเธอทั้งหลายระลึกถึง
พระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์อยู่
ความกลัวก็ดี ความหวาดสะดุ้งก็ดี
ความขนพองสยองเกล้าก็ดี จักไม่มีเลย

ธัชคคสูตรที่ ๓ จบ

๔. เวปจิตติสูตร

ว่าด้วยท้าวเวปจิตติ

[๒๕๐] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชดวัน อารามของ
อนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ฯลฯ พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสเรื่องนี้ว่า

“ภิกษุทั้งหลาย เรื่องเคยมีมาแล้ว สงครามระหว่างเทพกับอสูรประชิดกัน
ครั้งนั้น ท้าวเวปจิตติจอมอสูรรับสั่งกับพวกอสูรว่า ‘ท่านผู้นิรทุกข์ทั้งหลาย ถ้าเมื่อ
สงครามระหว่างเทพกับอสูรประชิดกัน พวกอสูรพึงชนะ พวกเทพพึงพ่ายแพ้
เพราะเหตุนั้น ท่านทั้งหลายพึงจงจำท้าวสักกะจอมเทพด้วยเครื่องจองจำทั้ง ๕^๑
รวมทั้งเครื่องผูกคอ แล้วพืงนำมายังเมืองอสูรในสำนักของเรา’

ฝ่ายท้าวสักกะจอมเทพรับสั่งกับเทพชั้นดาวดึงส์ทั้งหลายว่า ‘ท่านผู้นิรทุกข์
ทั้งหลาย ถ้าเมื่อสงครามระหว่างเทพกับอสูรประชิดกัน พวกเทพพึงชนะ พวกอสูร

เชิงอรรถ :

^๑ เครื่องจองจำทั้ง ๕ ได้แก่ เครื่องจองจำอวัยวะ ๕ ส่วน คือ มือ ๒ เท้า ๒ ลำคอ ๑ (ส.ส.อ. ๑/๒๕๐/๓๒๕)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๑๕ หน้า :๓๖๓ }

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑๑. สักกสังยุต]

๑. ปฐมวรรค ๔. เวปจิตติสูตร

ฟังพ่ายแพ้ เพราะเหตุนั้น ท่านทั้งหลายฟังจงจำท้าวเวปจิตติจอมมอสูร ด้วยเครื่อง
 จองจำทั้ง ๕ รวมทั้งเครื่องผูกคอ แล้วฟังนามายังสภาชื่อสุธรรมา ในสำนักของเรา'
 สงครามครั้งนั้น พวกเทพชนะ พวกอสูรพ่ายแพ้ ต่อมาเทพชั้นดาวดึงส์ได้
 จองจำท้าวเวปจิตติจอมมอสูรด้วยเครื่องจองจำทั้ง ๕ รวมทั้งเครื่องผูกคอ แล้วนำมา
 ยังสภาชื่อสุธรรมา ในสำนักของท้าวสักกะจอมเทพ ได้ยินว่า ท้าวเวปจิตติจอมมอสูร
 ถูกจองจำด้วยเครื่องจองจำทั้ง ๕ รวมทั้งเครื่องผูกคอ ได้ดำบริภาษท้าวสักกะ
 จอมเทพ ซึ่งกำลังเสด็จเข้าและออกยังสภาชื่อสุธรรมา ด้วยวาจาหยาบคาย อันมิใช่
 วาจาของสัตบุรุษ

ภิกษุทั้งหลาย ครั้งนั้น มาตลีเทพบุตรผู้สงเคราะห์ ได้ทูลถามท้าวสักกะ
 จอมเทพด้วยคาถาว่า

ข้าแต่ท้าวสักกมขวาน

พระองค์ได้ทรงสดับถ้อยคำอันหยาบคาย

ต่อหน้าของท้าวเวปจิตติจอมมอสูร

ยังทรงอดทนได้เพราะความกลัว

หรือเพราะไม่มีกำลัง พระเจ้าข้า

ท้าวสักกะตรัสตอบว่า

เราอดทนถ้อยคำอันหยาบคาย

ของท้าวเวปจิตติได้เพราะความกลัว

หรือเพราะไม่มีกำลังก็หาไม่

ด้วยว่า วิญญูชนเช่นเราจะฟังโต้ตอบกับคนพาลทำไม

มาตลีเทพบุตรกราบทูลว่า

พวกคนพาลฟังทำลายได้ทุกสิ่งทุกอย่าง

ถ้าเราไม่กีดกันไว้เสียก่อน

เพราะฉะนั้น ชีรชนพึงกีดกันพวกคนพาลไว้

ด้วยอาชญาอย่างรุนแรง

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑๑. สักกสังยุต]

๑. ปฐมวรรค ๔. เวปจิตติสูตร

ท้าวสักกะตรัสว่า

ผู้ใดรู้ว่าคนอื่นโกรธ เป็นผู้มึสติ สงบใจไว้ได้
เราเห็นว่า การสงบใจไว้ได้ของผู้นั้น
เป็นการกีดกันพวกคนพาลไว้ได้

มาตลีเทพบุตรกราบทูลว่า

ข้าแต่ท้าวवासวะ ข้าพระองค์เห็นคุณ
และโทษในความอดกลั้นนี้ว่า
เมื่อใด คนพาลย่อมเข้าใจบุคคลนั้นว่า
ผู้นี้ย่อมอดกลั้นต่อเราเพราะความกลัว
เมื่อนั้น คนมีปัญญาทราวม ก็ยิ่งข่มขู่ผู้นั้น
เหมือนโคตัวที่มีกำลังข่มขู่โคตัวที่แพให้หนีไป ฉะนั้น

ท้าวสักกะตรัสว่า

บุคคลจะเข้าใจว่า คนนี้อดกลั้นต่อเราได้
เพราะความกลัว หรือไม่ก็ตามที่
ประโยชน์ทั้งหลายของตนเป็นอย่างยิ่ง
ประโยชน์อื่นที่ยิ่งกว่าชนิดไม่มี
บุคคลใดเป็นคนแข็งแรง
อดกลั้นต่อผู้อ่อนแรงกว่าได้
ความอดกลั้นของบุคคลนั้น
บัณฑิตทั้งหลายกล่าวว่าเป็นชนิดอย่างยิ่ง
เพราะว่าบุคคลผู้อ่อนแรงจำต้องอดทนอยู่เอง
กำลังของบุคคลใดไม่เข้มแข็ง
บัณฑิตทั้งหลายกล่าวถึงกำลังของบุคคลนั้นว่า ไม่ใช่กำลัง
เพราะว่าไม่มีบุคคลใดกล่าวโต้ตอบบุคคลผู้มีกำลัง
และมีธรรมคุ้มครองแล้ว

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑๑. สักกสังยุต]

๑. ปฐมวรรค ๕. สภาสิตขยสูตร

ผู้ใดโกรธตอบต่อบุคคลผู้โกรธ

ผู้นั้นยอมเร็วกว่าผู้โกรธ เพราะการโกรธตอบนั้น

บุคคลผู้ไม่โกรธตอบต่อบุคคลผู้โกรธ

ชื่อว่าชนะสงครามที่ชนะได้ยาก

ผู้ใดรู้ว่าผู้อื่นโกรธ เป็นผู้ที่มีสติ สงบใจไว้ได้

ผู้นั้นชื่อว่าประพุดติประโยชน์ของคนทั้ง ๒ ฝ่าย

คือฝ่ายตนและฝ่ายผู้อื่น

เมื่อผู้นั้นรักษาประโยชน์ของคนทั้ง ๒ ฝ่าย

คือฝ่ายตนและฝ่ายผู้อื่น

ชนทั้งหลายผู้ไม่ฉลาดในธรรมยอมเข้าใจว่าเป็นคนโง่

ภิกษุทั้งหลาย ก็ท้าวสักกะจอมเทพนั้นอาศัยผลบุญของพระองค์เป็นอยู่
เสวยราชสมบัติอันมีความเป็นใหญ่ยิ่งด้วยความเป็นใหญ่แห่งเทพชั้นดาวดึงส์ ยังมา
พรรณนาคุณของขันติและโสรัจจะไว้ ก็ข้อที่พวกเธอบวชในธรรมวินัยที่เรากล่าว
ชอบแล้ว เป็นผู้อดทนและสงบเสงี่ยมได้ นี้จะพึงงดงามในธรรมวินัยนี้โดยแท้”

เวปจิตติสูตรที่ ๔ จบ

๕. สภาสิตขยสูตร

ว่าด้วยการแข่งขันคำสาปษิต

[๒๕๑] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของ
อนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ณ ที่นั้น ฯลฯ พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัส
เรื่องนี้ว่า

“ภิกษุทั้งหลาย เรื่องเคยมีมาแล้ว สงครามระหว่างเทพกับอสูรประชิดกัน
ครั้งนั้น ท้าวเวปจิตติจอมอสูรได้กล่าวกับท้าวสักกะจอมเทพดังนี้ว่า ‘ท่านจอมเทพ
เราจงมาชนะกันด้วยการกล่าวคำสาปษิตเถิด’ ท้าวสักกะจอมเทพตรัสว่า ‘ท่านท้าว-
เวปจิตติ ตกลงตามนั้น พวกเรามาเอาชนะกันด้วยการกล่าวคำสาปษิต’ ครั้งนั้น
พวกเทพและพวกอสูรได้ร่วมกันตั้งผู้ตัดสินโดยมีกติกาว่า ‘ผู้ตัดสินเหล่านี้จะต้องรู้
ทั่วถึงคำสาปษิต และคำทู่พสาปษิต’

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑๑. สักกสังยุต]

๑. ปฐมวรรค ๕. สุภาสิตชยสูตร

ลำดับนั้น ท้าวเวปจิตติจอมอสูรได้กล่าวกับท้าวสักกะจอมเทพดังนี้ว่า
'ท่านจอมเทพ ท่านจงตรัสคาถาขึ้นก่อน' เมื่อท้าวเวปจิตติกล่าวเช่นนั้น ท้าวสักกะ
จอมเทพได้ตรัสกับท้าวเวปจิตติจอมอสูรว่า 'ท่านท้าวเวปจิตติ ท่านเป็นเทพใน
เทวโลกนี้มาก่อน ฉะนั้น ขอให้ท่านจงกล่าวคาถาก่อน เมื่อท้าวสักกะตรัสเช่นนั้นแล้ว
ท้าวเวปจิตติจอมอสูรได้กล่าวคาถาที่ว่า

พวกคนพาลพึงทำลายได้ทุกสิ่งทุกอย่าง
ถ้าเราไม่คิดกันไว้เสียก่อน
เพราะฉะนั้น ชีรชนพึงคิดกันพวกคนพาลไว้
ด้วยอาชญาอย่างรุนแรง

เมื่อท้าวเวปจิตติจอมอสูรได้กล่าวคาถาแล้ว พวกอสูรพากันอนุโมทนา
พวกเทพต่างก็พากันนิ่งเฉย ลำดับนั้น ท้าวเวปจิตติจอมอสูรได้กล่าวกับท้าวสักกะ
จอมเทพว่า 'ท่านจอมเทพ ท่านจงกล่าวคาถาเถิด' เมื่อท้าวเวปจิตติกล่าวเช่นนั้นแล้ว
ท้าวสักกะจอมเทพได้กล่าวคาถาที่ว่า

ผู้ใดรู้ว่าผู้อื่นโกรธ เป็นผู้มีสติ สงบใจไว้ได้
เราเห็นว่า การสงบใจไว้ได้ของผู้นั้น
เป็นการคิดกันพวกคนพาลไว้ได้

เมื่อท้าวสักกะจอมเทพได้กล่าวคาถาแล้ว พวกเทพก็พากันอนุโมทนา พวกอสูร
ก็พากันนิ่งเฉย ลำดับนั้น ท้าวสักกะจอมเทพได้ตรัสกับท้าวเวปจิตติจอมอสูรดังนี้ว่า
'ท้าวเวปจิตติ ท่านจงกล่าวคาถาต่อไปเถิด' เมื่อท้าวสักกะตรัสเช่นนั้น ท้าวเวปจิตติ
จอมอสูรได้กล่าวคาถาที่ว่า

ท่านท้าววาสวะ ข้าพเจ้าเห็นคุณ
และโทษในความอดกลั้นนี้ว่า
เมื่อใด คนพาลเข้าใจบุคคลนั้นว่า
ผู้นี้ย่อมอดกลั้นต่อเราเพราะความกลัว
เมื่อนั้น คนมีปัญญาทรมาก็ยิ่งข่มขี่ผู้นั้น
เหมือนโคตัวที่มีกำลังข่มขี่โคตัวที่แพ่ให้หนีไป ฉะนั้น

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑๑. สักกสังยุต]

๑. ปฐมวรรค ๕. สุภาสิตชยสูตร

เมื่อท้าวเวปจิตติจอมอสุรกล่าวคาถานี้แล้ว พวกอสุรพากันอนุโมทนา พวกเทพต่างก็นิ่งเฉย ลำดับนั้น ท้าวเวปจิตติจอมอสุรได้กล่าวกับท้าวสักกะจอมเทพดังนี้ว่า 'ท่านจอมเทพ ท่านจงกล่าวคาถาต่อไปเถิด' เมื่อท้าวเวปจิตติจอมอสุรกล่าวเช่นนั้น ท้าวสักกะจอมเทพได้ตรัสคาถาเหล่านี้ว่า

บุคคลจะเข้าใจว่าผู้เอดกลั่นต่อเราได้

เพราะความกลัวหรือไม่ก็ตามที่

ประโยชน์ทั้งหลายของตนเป็นอย่างไร

ประโยชน์ที่ยิ่งกว่าขันตีไม่มี

บุคคลใดเป็นคนแข็งแรง

อดกลั่นต่อผู้อ่อนแรงกว่าได้

ความอดกลั่นของบุคคลนั้น

บัณฑิตทั้งหลายกล่าวว่าเป็นขันตีอย่างยิ่ง

เพราะว่าบุคคลผู้แข็งแรงจำต้องอดทนอยู่เอง

กำลังของบุคคลใดไม่เข้มแข็ง

บัณฑิตทั้งหลายกล่าวถึงกำลังของบุคคลนั้นว่า ไม่ใช่กำลัง

เพราะว่าไม่มีบุคคลใดกล่าวโต้ตอบบุคคลผู้มีกำลัง

และมีธรรมคุ้มครองแล้ว

ผู้ใดโกรธตอบต่อบุคคลผู้โกรธ

ผู้นั้นย่อมเลวกว่าผู้โกรธ เพราะการโกรธตอบนั้น

บุคคลผู้ไม่โกรธตอบต่อบุคคลผู้โกรธ

ชื่อว่าชนะสงครามที่ชนะได้ยาก

ผู้ใดรู้ว่าผู้อื่นโกรธ เป็นผู้ที่มีสติ สงบใจไว้ได้

ผู้นั้นชื่อว่าประพฤติประโยชน์ของคนทั้ง ๒ ฝ่าย

คือฝ่ายตนและฝ่ายผู้อื่น

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑๑. สักกสังยุต]

๑. ปฐมวรรค ๖. กุลาวกสูตร

เมื่อผู้นั้นรักษาประโยชน์ของคนทั้ง ๒ ฝ่าย

คือฝ่ายตนและฝ่ายผู้อื่น

ชนทั้งหลายผู้ไม่ฉลาดในธรรมย่อมเข้าใจว่าเป็นคนโง่

ภิกษุทั้งหลาย เมื่อท้าวสักกะจอมเทพได้ตรัสคาถาเหล่านี้แล้ว พวกเทพพากัน
อนุโมทนา พวกอสูรต่างก็นิ่งเฉย ครั้งนั้น ผู้ตัดสินทั้งของพวกเทพและพวกอสูรได้
กล่าวดังนี้ว่า 'ท้าวเวปจิตติจอมอสูรตรัสคาถาทั้งหลายแล้ว แต่คาถาเหล่านั้นมีความ
เกี่ยวข้องกับอาชญา มีความเกี่ยวข้องกับศีลตรา เพราะเหตุนั้น จึงยังมีความ
ทะเลาะ ความแค้นแค้น ความวิวาท ส่วนท้าวสักกะจอมเทพตรัสคาถาทั้งหลายแล้ว
คาถาเหล่านั้นก็ไม่เกี่ยวข้องกับอาชญา ไม่เกี่ยวข้องกับศีลตรา เพราะเหตุนั้น จึงไม่มี
ความทะเลาะ ไม่มีความแค้นแค้น ไม่มีความวิวาท ท้าวสักกะจอมเทพชนะเพราะได้
กล่าวคำสุภาสิต ชัยชนะด้วยการกล่าวคำสุภาสิต ได้เป็นของท้าวสักกะจอมเทพ
ด้วยประการฉะนี้"

สุภาสิตขยสูตรที่ ๕ จบ

๖. กุลาวกสูตร

ว่าด้วยรังนก

[๒๕๒] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

ภิกษุทั้งหลาย เรื่องเคยมีมาแล้ว สงครามระหว่างเทพกับอสูรประชิดกัน
สงครามครั้งนั้นพวกอสูรเป็นฝ่ายชนะ พวกเทพเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ พวกเทพผู้พ่ายแพ้
ต่างพากันหนีไปทางทิศเหนือ พวกอสูรได้ชวนกันไล่ติดตามพวกเทพเหล่านั้นไปทันที
ครั้งนั้น ท้าวสักกะจอมเทพได้ตรัสกับมาตลีสังคาหกเทพบุตรด้วยคาถาว่า

มาตลี เธอจงหลีกเสี่ยงรังนกในป่าจิว

โดยบายหนารถกลับ

ถึงเราจะต้องสละชีวิตให้พวกอสูรก็ตามที่

ขออย่าให้นกเหล่านี้พลัดพรากจากรังเลย

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑๑. สักกสังยุต]

๑. ปฐมวรรค ๗. นทพภิกขุสูตร

ภิกษุทั้งหลาย มาตลีสังคาหกเทพบุตรรับพระดำรัสของท้าวสักกะจอมเทพว่า 'ขอความเจริญจงมีแต่พระองค์' แล้วให้รถซึ่งเทียมด้วยม้าอาชาไนย ๑,๐๐๐ ตัว หันกลับ ครั้นนั้น พวกอสูรคิดว่า 'บัดนี้ รถซึ่งเทียมด้วยม้าอาชาไนย ๑,๐๐๐ ตัว ของท้าวสักกะจอมเทพหันกลับมาแล้ว พวกเทพคงจักทำสงครามกับพวกอสูร เป็นครั้งที่ ๒ อีกแน่' พวกอสูรต่างตกใจหนีกลับเข้าไปยังเมืองอสูร ชัยชนะครั้งนี้ เป็นชัยชนะเพราะธรรมอย่างแท้จริงของท้าวสักกะจอมเทพ ด้วยประการฉะนี้

กถาบทที่ ๖ จบ

๗. นทพภิกขุสูตร

ว่าด้วยการไม่ประทุษร้าย

[๒๕๓] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

ภิกษุทั้งหลาย เรื่องเคยมีมาแล้ว ท้าวสักกะจอมเทพทรงหลีกเร้นประทับพักผ่อนอยู่ในที่พักเกิดความรำพึงอย่างนี้ว่า 'เราไม่ควรประทุษร้ายแม้แก่ผู้ที่เป็นข้าศึกต่อเรา' ครั้นนั้น ท้าวเวปจิตติจอมอสูรได้ทราบความรำพึงของท้าวสักกะจอมเทพด้วยใจของตนแล้ว เข้าไปหาท้าวสักกะจอมเทพจนถึงที่ประทับ ท้าวสักกะจอมเทพได้ทอดพระเนตรเห็นท้าวเวปจิตติจอมอสูรมาแต่ไกลทีเดียว จึงได้ตรัสกับท้าวเวปจิตติจอมอสูรดังนี้ว่า 'หยุดเถิด ท่านท้าวเวปจิตติ ท่านถูกจับแล้ว'

ท้าวเวปจิตติถามว่า 'ท่านผู้นิรทุกข์ ท่านละทิ้งความคิดครั้งก่อนของท่านแล้วหรือ' ท้าวสักกะตรัสว่า 'ท่านท้าวเวปจิตติ ขอให้ท่านจงสาบานเพื่อที่จะไม่ประทุษร้ายต่อเรา'

ท้าวเวปจิตติกล่าวคาถาว่า

ท่านท้าวสุขัมบดี บาบของคนพูดเท็จ

บาบของคนผู้ตีเตียนพระอรียะ

บาบของคนผู้ประทุษร้ายต่อมิตร

และบาบของคนอกตัญญู

จงถูกต้องผู้ประทุษร้ายท่านเถิด

นทพภิกขุสูตรที่ ๗ จบ

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑๑. สักกสังยุต]

๑. ปฐมวรรค ๘. เวโรจนอสุรินทสูตร

๘. เวโรจนอสุรินทสูตร

ว่าด้วยท้าวเวโรจนะจอมอสุร

[๒๕๔] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของ
อนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคทรงหลีกเร้นประทับ
พักผ่อนอยู่ในที่พักกลางวัน ครั้นนั้น ท้าวสักกะจอมเทพกับท้าวเวโรจนะจอมอสุร
เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ แล้วได้ยื่นฟังบานประตูดุคนละข้าง ลำดับนั้น
ท้าวเวโรจนะจอมอสุรได้กล่าวคาถานี้ ในสำนักของพระผู้มีพระภาคว่า

นุรุษควรพยายามไปจนกว่าประโยชน์จะสำเร็จ

ประโยชน์อันงดงามอยู่ที่ความสำเร็จ

นี้เป็นถ้อยคำของเวโรจนะ

ท้าวสักกะจอมเทพตรัสว่า

นุรุษควรพยายามไปจนกว่าประโยชน์จะสำเร็จ

ประโยชน์ทั้งหลายอันงดงามอยู่ที่ความสำเร็จ

ประโยชน์อื่นที่ยิ่งกว่าขันตีไม่มี

ท้าวเวโรจนะจอมอสุรกล่าวว่า

สรรพสัตว์มีความต้องการในสิ่งนั้น ๆ ตามสมควร

ส่วนการบริโภคของสรรพสัตว์ มีการปรุงแต่งเป็นอย่างดี

ประโยชน์ทั้งหลายอันงดงามอยู่ที่ความสำเร็จ

นี้เป็นถ้อยคำของเวโรจนะ

ท้าวสักกะจอมเทพตรัสว่า

สรรพสัตว์มีความต้องการในสิ่งนั้น ๆ ตามสมควร

ส่วนการบริโภคของสรรพสัตว์ มีการปรุงแต่งเป็นอย่างดี

ประโยชน์ทั้งหลายอันงดงามอยู่ที่ความสำเร็จ

ประโยชน์อื่นที่ยิ่งกว่าขันตีไม่มี

เวโรจนอสุรินทสูตรที่ ๘ จบ

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑๑. สักกสังยุต]

๑. ปฐมวรรค ๙. อารัญญกสูตร

๙. อารัญญกสูตร

ว่าด้วยภิกษุผู้อยู่ในป่า

[๒๕๕] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

ภิกษุทั้งหลาย เรื่องเคยมีมาแล้ว ฤๅษีผู้มีศีล มีกัลยาณธรรมจำนวนมากอาศัยอยู่ในกุฎิที่มุงด้วยใบไม้ในราวป่า ครั้งนั้น ท้าวสักกะจอมเทพกับท้าวเวปจิตติ จอมอสูร เข้าไปหาฤๅษีผู้มีศีล มีกัลยาณธรรมเหล่านั้นถึงที่อยู่ ครั้งนั้น ท้าวเวปจิตติ จอมอสูร ทรงฉลองพระบาทหนาหลายชั้น ทรงพระขรรค์ มีผู้กั้นฉัตรให้ เข้าไปสู่ อาศรมทางประตูพิเศษ เข้าไปใกล้ฤๅษีผู้มีศีล มีกัลยาณธรรมเหล่านั้นห่างไม่ถึงวา ส่วนท้าวสักกะจอมเทพทรงถอดฉลองพระบาท ประทานพระขรรค์ให้แก่ผู้อื่น รับสั่งให้ลดฉัตร เสด็จเข้าไปทางอาศรมโดยทางประตูเข้าออก ประคองอัญชลีสนอบน้อม ฤๅษีผู้มีศีล มีกัลยาณธรรมเหล่านั้นแล้วอยู่ไต้ลม ครั้งนั้น ฤๅษีผู้มีศีล มีกัลยาณธรรมเหล่านั้น ไต่กล่าวกับท้าวสักกะจอมเทพด้วยคาถาว่า

กลิ่นของฤๅษีผู้ประพฤติพรตมานาน

ย่อมฟุ้งจากกายไปตามลม

ท้าวสหสันนิษณ์^๑ พระองค์จงถอยไปจากที่นี่

ท้าวเทวราช กลิ่นของพวกฤๅษี ไม่สะอาด

ท้าวสักกะตรัสตอบว่า

กลิ่นของพวกฤๅษีผู้ประพฤติพรตมานาน

ย่อมฟุ้งจากกายไปตามลม

ท่านเจ้าข้า พวกข้าพเจ้าต่างก็มุ่งหวังกลิ่นนี้

เหมือนคนมุ่งหวังระเบียบดอกไม้อันวิจิตรบนศิรชะ ฉะนั้น

พวกเทพหามีความสำคัญในกลิ่น

ของผู้มีศีลนี้ว่า เป็นสิ่งปฏิกุศลไม่

อารัญญกสูตรที่ ๙ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ท้าวสหสันนิษณ์ หมายถึงท้าวสักกะจอมเทพผู้ทรงคิดเนื้อความได้ตั้งพันโดยครุเดียว (ดูข้อ ๒๕๘/๓๗๖)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๑๕ หน้า : ๓๗๒ }

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑๑. สักกสังยุต]

๑. ปฐมวรรค ๑๐. สมุททกสูตร

๑๐. สมุททกสูตร

ว่าด้วยภิกษุผู้อยู่ใกล้ฝั่งสมุทร

[๒๕๖] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของ
อนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ณ ที่นั้น ฯลฯ พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัส
เรื่องนี้ว่า

“ภิกษุทั้งหลาย เรื่องเคยมีมาแล้ว ฤๅษีผู้มีศีล มีกัลยาณธรรมจำนวนมาก
อาศัยอยู่ในกฐิที่มุงด้วยใบไม้ใกล้ฝั่งสมุทร สมัยนั้น สงครามระหว่างพวกเทพกับ
อสูรประชิดกัน ครั้นนั้น ฤๅษีผู้มีศีล มีกัลยาณธรรมเหล่านั้นได้มีความคิดตั้งนี้ว่า
‘พวกเทพดำรงอยู่ในธรรม พวกอสูรไม่ดำรงอยู่ในธรรม ภัยจากพวกอสูรพึงเกิด
แก่พวกเรา ทางที่ดีพวกเราพึงเข้าไปหาท้าวสมพรจอมอสูรแล้วขอร้องท่านเกิด’
ครั้นนั้น ฤๅษีผู้มีศีล มีกัลยาณธรรมเหล่านั้น ได้หายตัวจากกฐิที่มุงด้วยใบไม้
ใกล้ฝั่งสมุทรไปปรากฏอยู่ตรงหน้าท้าวสมพรจอมอสูร เหมือนบุรุษผู้มีกำลังเหยียดแขน
ออกหรือคู้แขนเข้า ฉะนั้น ครั้นนั้น ฤๅษีผู้มีศีล มีกัลยาณธรรมเหล่านั้น ได้กล่าว
กับท้าวสมพรจอมอสูรด้วยคาถาว่า

พวกฤๅษีมาขอร้องกับท่านท้าวสมพร
การให้ภัยหรือให้ภัย ท่านกระทำได้โดยแท้
ท้าวสมพรจอมอสูรได้กล่าวว่า

ไม่มีการให้ภัยแก่พวกฤๅษี
ผู้ชั่วช้า ผู้คบหาท้าวสักกะ
เราให้ภัยเท่านั้นแก่พวกท่านผู้ขอร้อง
พวกฤๅษีกล่าวว่า

ท่านให้ภัยเท่านั้นแก่พวกเราผู้ขอร้อง
พวกเราขอรับเอาแต่ภัยอย่างเดียว
ส่วนภัยจงเป็นของท่านเถิด

พระสูตรตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑๑. สักกสังยุต]

๑. ปฐมวรรค รวมพระสูตรในวรรค

บุคคลหว่านพืชเช่นใด ย่อมได้ผลเช่นนั้น
คนทำดีย่อมได้ดี ทำชั่วย่อมได้ชั่ว
พ่อ ท่านหว่านพืชลงไปแล้ว ท่านจักต้องเสวยผลของมัน
ภิกษุทั้งหลาย ครั้งนั้น ฤๅษีผู้มีศีล มีกัลยาณธรรมเหล่านั้น ได้สาปแข่งท้าว
สมพรจอมอสูรแล้วหายตัวไปต่อหน้าท้าวสมพรจอมอสูร ไปปรากฏอยู่ ณ ภูฏีที่
มุงด้วยใบไม้ใกล้ฝั่งสมุทร เหมือนบุรุษผู้มีกำลังเหยียดแขนออกหรือคู้แขนเข้า ฉะนั้น
ครั้งนั้น ท้าวสมพรจอมอสูรถูกฤๅษีผู้มีศีล มีกัลยาณธรรมสาปแข่งแล้ว ได้ยินว่า
ในคตินั้น ตกใจหวาดหวั่นถึงสามครั้ง

สมุททกสูตรที่ ๑๐ จบ

วรรคที่ ๑ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. สุวีรัสสูตร	๒. สุลิมสูตร
๓. ฐัคคสูตร	๔. เวปจิตติสูตร
๕. สุภาสิตชยสูตร	๖. กุลาวกสูตร
๗. นทพภยสูตร	๘. เวโรจนอสรินทสูตร
๙. อารัญญกสูตร	๑๐. สมุททกสูตร

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑๑. สักกสังยุต]

๒. ทุตติยวรรค ๑. ปฐมเทวสูตร

๒. ทุตติยวรรค

หมวดที่ ๒

๑. ปฐมเทวสูตร

ว่าด้วยเทพ สูตรที่ ๑

[๒๕๗] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของ
อนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ณ ที่นั้น ฯลฯ พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัส
เรื่องนี้ว่า

“ภิกษุทั้งหลาย ท้าวสักกะจอมเทพ เมื่อครั้งยังเป็นมนุษย์อยู่ในกาลก่อน
ได้สมาทานวัตตบพ ๗ ประการอย่างบริบูรณ์ เพราะสมาทานวัตตบพ ๗ ประการ
จึงได้เป็นท้าวสักกะ

วัตตบพ ๗ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. เราพึงเลี้ยงมารดาและบิดาตลอดชีวิต
๒. เราพึงประพฤดิอ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ในตระกูลตลอดชีวิต
๓. เราพึงพูดจาแต่คำอ่อนหวานตลอดชีวิต
๔. เราไม่พึงพูดคำส่อเสียดตลอดชีวิต
๕. เราพึงมีใจปราศจากความตระหนี่ที่เป็นมลทิน อยู่ครองเรือน มีการ
บริจาคเป็นประจำ มีมือชุ่มเป็นนิตย์ ยินดีในการเสียสละ ควรที่ผู้
อื่นจะขอ ยินดีในการแจกจ่ายทานตลอดชีวิต
๖. เราพึงพูดแต่คำสัตย์ตลอดชีวิต
๗. เราไม่พึงโกรธตลอดชีวิต ถ้าแม้ความโกรธพึงเกิดขึ้นแก่เรา เราก็จะ
กำจัดโดยฉับพลันทันที

ภิกษุทั้งหลาย ท้าวสักกะจอมเทพ เมื่อครั้งยังเป็นมนุษย์อยู่ในกาลก่อน
ได้สมาทานวัตตบพ ๗ ประการนี้อย่างบริบูรณ์ เพราะสมาทานวัตตบพ ๗ ประการ
จึงได้เป็นท้าวสักกะ”

พระสูตรตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑๑. สักกสังยุต]

๒. ทุตติยวรรค ๒. ทุตติยเทวสูตร

พระผู้มีพระภาคผู้สูงสุดศาสดาได้ตรัสเวทยากรณภาษิตนี้แล้ว จึงได้ตรัสคาถา-
ประพันธ์ต่อไปอีกว่า

เทพชั้นดาวดึงส์กล่าวถึงนรชนผู้เลี้ยงมารดาและบิดา
มีปกติประพฤติอ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ในตระกูล
เจรจาแต่คำอ่อนหวาน สมานมิตร ละคำส่อเสียด
ประกอบในอุบายกำจัดความตระหนี่ มีวาจาสัตย์
ครอบงำความโกรธได้นั้นแล้วว่า เป็นสัตบุรุษ

ปฐมเทวสูตรที่ ๑ จบ

๒. ทุตติยเทวสูตร

ว่าด้วยเทพ สูตรที่ ๒

[๒๕๘] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของ
อนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ณ ที่นั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งเรียกภิกษุ
ทั้งหลายมาตรัสว่า ฯลฯ พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสเรื่องนี้ว่า

“ภิกษุทั้งหลาย ท้าวสักกะจอมเทพ เมื่อครั้งยังเป็นมนุษย์อยู่ในกาลก่อน
เป็นมาณพขี้มอมพะ เพราะเหตุนั้น จึงได้พระนามว่า ‘ท้าวมขวาน’

ภิกษุทั้งหลาย ท้าวสักกะจอมเทพ เมื่อครั้งยังเป็นมนุษย์อยู่ในกาลก่อน ได้ให้
ทานมาก่อน เพราะเหตุนั้น จึงได้พระนามว่า ‘ท้าวปุรินททะ’

ภิกษุทั้งหลาย ท้าวสักกะจอมเทพ เมื่อครั้งยังเป็นมนุษย์อยู่ในกาลก่อน ได้ให้
ทานโดยเคารพ เพราะเหตุนั้น จึงได้พระนามว่า ‘ท้าวสักกะ’

ภิกษุทั้งหลาย ท้าวสักกะจอมเทพ เมื่อครั้งยังเป็นมนุษย์อยู่ในกาลก่อน ได้ให้
ที่พักอาศัย เพราะเหตุนั้น จึงได้พระนามว่า ‘ท้าววาสวะ’

ภิกษุทั้งหลาย ท้าวสักกะจอมเทพ ทรงคิดเนื้อความได้ตั้งพันโดยครู่เดียว
เพราะเหตุนั้น จึงได้พระนามว่า ‘ท้าวสหสนันย’

ภิกษุทั้งหลาย ท้าวสักกะจอมเทพ ทรงมีนางอสุรกายนามว่าสุชา เป็น
ปชาบดี เพราะเหตุนั้น จึงได้พระนามว่า ‘ท้าวสุขัมบดี’

พระสูตรตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑๑. สักกสังยุต]

๒. ทุตติยวรรค ๒. ทุตติยเทวสูตร

ภิกษุทั้งหลาย ท้าวสักกะจอมเทพ เสวยราชสมบัติอันมีความเป็นใหญ่ยิ่งด้วยความ
ความเป็นใหญ่แห่งเทพชั้นดาวดึงส์ เพราะเหตุนั้น จึงได้พระนามว่า 'ท้าวเทวานมินทะ'

ภิกษุทั้งหลาย ท้าวสักกะจอมเทพ เมื่อครั้งยังเป็นมนุษย์อยู่ในกาลก่อน
ได้สมาทานวัตตบท ๗ ประการอย่างบริบูรณ์ เพราะสมาทานวัตตบท ๗ ประการจึง
ได้เป็นท้าวสักกะ

วัตตบท ๗ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. เราพึงเลี้ยงมารดาและบิดาตลอดชีวิต
๒. เราพึงประพฤดิอ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ในตระกูลตลอดชีวิต
๓. เราพึงพูดจาแต่คำอ่อนหวานตลอดชีวิต
๔. เราไม่พึงพูดคำส่อเสียดตลอดชีวิต
๕. เราพึงมีใจปราศจากความตระหนี่ที่เป็นมลทิน อยู่ครองเรือน มีการ
บริจาคเป็นประจำ มีมือชุ่มเป็นนิตย์ ยินดีในการเสียสละ ควรที่ผู้
อื่นจะขอ ยินดีในการแจกจ่ายทานตลอดชีวิต
๖. เราพึงพูดแต่คำสัตย์ตลอดชีวิต
๗. เราไม่พึงโกรธตลอดชีวิต ถ้าแม่ความโกรธพึงเกิดขึ้นแก่เรา เราก็จะ
กำจัดโดยฉับพลันทันที

ภิกษุทั้งหลาย ท้าวสักกะจอมเทพ เมื่อครั้งยังเป็นมนุษย์อยู่ในกาลก่อน
ได้สมาทานวัตตบท ๗ ประการนี้อย่างบริบูรณ์ เพราะสมาทานวัตตบท ๗ ประการ
จึงได้เป็นท้าวสักกะ”

พระผู้มีพระภาคผู้สูงสุดศาสดา ฯลฯ จึงได้ตรัสคาถาประพันธ์ต่อไปอีกว่า

เทพชั้นดาวดึงส์กล่าวถึงนรชนผู้เลี้ยงมารดาและบิดา
มีปกติประพฤดิอ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ในตระกูล
เจรจาแต่คำอ่อนหวาน สมานมิตร ละคำส่อเสียด
ประกอบในอุบายกำจัดความตระหนี่ มีวาจาสัตย์
ครอบงำความโกรธได้นั้นแล้วว่า เป็นสัตบุรุษ

ทุตติยเทวสูตรที่ ๒ จบ

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑๑. สักกสังยุต]

๒. ทุตติยวรรค ๓. ตติยเทวสูตร

๓. ตติยเทวสูตร

ว่าด้วยเทพ สูตรที่ ๓

[๒๕๙] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ภูเขาคาสลา ป่ามหาวัน เขตกรุงเวสาลี ครั้งนั้น เจ้าลิจจวินามวามหาลี เสด็จเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค ถึงที่ประทับ ถวายอภิเษกแล้วประทับนั่ง ณ ที่สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาค ดังนี้ว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระผู้มีพระภาคทรงเห็นท้าวสักกะจอมเทพหรือ พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “มหาลี ตถาคตเห็นท้าวสักกะจอมเทพ”

เจ้ามหาลีได้กราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็ผู้ที่พระองค์ทรงเห็นนั้น คงเป็นรูปจำลองของท้าวสักกะเป็นแน่ เพราะท้าวสักกะจอมเทพยากที่ใคร ๆ จะ เห็นได้ พระพุทธเจ้าข้า”

“มหาลี ตถาคตรู้จักท้าวสักกะด้วย ธรรมที่ทำให้เป็นท้าวสักกะด้วย ทั้งยังรู้ ถึงธรรมที่ท้าวสักกะสมาทานแล้วได้เป็นท้าวสักกะด้วย

มหาลี ท้าวสักกะจอมเทพ เมื่อครั้งยังเป็นมนุษย์อยู่ในกาลก่อน เป็นมาณพ ชื่อมฆะ เพราะเหตุนั้น จึงได้พระนามว่า ‘ท้าวมฆวาน’

มหาลี ท้าวสักกะจอมเทพ เมื่อครั้งยังเป็นมนุษย์อยู่ในกาลก่อน ได้ให้ทาน มาก่อน เพราะเหตุนั้น จึงได้พระนามว่า ‘ท้าวปรินททะ’

มหาลี ท้าวสักกะจอมเทพ เมื่อครั้งยังเป็นมนุษย์อยู่ในกาลก่อน ได้ให้ทาน โดยเคารพ เพราะเหตุนั้น จึงได้พระนามว่า ‘ท้าวสักกะ’

มหาลี ท้าวสักกะจอมเทพ เมื่อครั้งยังเป็นมนุษย์อยู่ในกาลก่อน ได้ให้ที่พัก อาศัย เพราะเหตุนั้น จึงได้พระนามว่า ‘ท้าววาสวะ’

มหาลี ท้าวสักกะจอมเทพ ทรงคิดเนื้อความตั้งพันได้โดยครู่เดียว เพราะเหตุนั้น จึงได้พระนามว่า ‘ท้าวสหัสสนัยน์’

มหาลี ท้าวสักกะจอมเทพ ทรงมีนางอสุร์กัญญานามว่าสุขา เป็นปชาบดี เพราะเหตุนั้น จึงได้พระนามว่า ‘ท้าวสุขัมบดี’

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑๑. สักกสังยุต]

๒. ทุตติยวรรค ๓. ตติยเทวสูตร

มหาสิ ท้าวสักกะจอมเทพ เสวยราชสมบัติอันมีความเป็นใหญ่ยิ่งด้วยความ
เป็นใหญ่แห่งเทพชั้นดาวดึงส์ เพราะเหตุนั้น จึงได้พระนามว่า 'ท้าวเทวานมินทะ'

มหาสิ ท้าวสักกะจอมเทพ เมื่อครั้งยังเป็นมนุษย์อยู่ในกาลก่อน ได้สมาทาน
วัตตบพ ๗ ประการนี้อย่างบริบูรณ์ เพราะสมาทานวัตตบพ ๗ ประการ จึงได้เป็น
ท้าวสักกะ

วัตตบพ ๗ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. เราพึงเลี้ยงมารดาและบิดาตลอดชีวิต
๒. เราพึงประพฤดิอ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ในตระกูลตลอดชีวิต
๓. เราพึงพูดจาแต่คำอ่อนหวานตลอดชีวิต
๔. เราไม่พึงพูดคำส่อเสียดตลอดชีวิต
๕. เราพึงมีใจปราศจากความตระหนี่ที่เป็นมลทิน อยู่ครองเรือน มีการ
บริจาคเป็นประจำ มีมือข่มเป็นนิตย์ ยินดีในการเสียสละ ควรที่ผู้
อื่นจะขอ ยินดีในการแจกจ่ายทานตลอดชีวิต
๖. เราพึงพูดคำสัตย์ตลอดชีวิต
๗. เราไม่พึงโกรธตลอดชีวิต ถ้าแม้ความโกรธพึงเกิดขึ้นแก่เรา เราก็จะ
กำจัดโดยฉับพลันทันที

มหาสิ ท้าวสักกะจอมเทพ เมื่อครั้งยังเป็นมนุษย์อยู่ในกาลก่อน ได้สมาทาน
วัตตบพ ๗ ประการนี้ครบบริบูรณ์ เพราะสมาทานวัตตบพ ๗ ประการ จึงได้เป็น
ท้าวสักกะ”

พระผู้มีพระภาคผู้สุดศาสดา ฯลฯ จึงได้ตรัสคาถาประพันธ์ต่อไปอีกว่า

เทพชั้นดาวดึงส์กล่าวถึงนรชนผู้เลี้ยงมารดาและบิดา
มีปกติประพฤดิอ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ในตระกูล
เจรจาแต่คำอ่อนหวาน สมานมิตร ละคำส่อเสียด
ประกอบในอุบายกำจัดความตระหนี่ มีวาจาสัตย์
ครอบงำความโกรธได้นั้นแล้วว่า เป็นสัตบุรุษ

ตติยเทวสูตรที่ ๓ จบ

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑๑. สักกสังยุต]

๒. ทุตยวรรค ๔. ทฬิททสูตร

๔. ทฬิททสูตร

ว่าด้วยผู้ขัดสน

[๒๖๐] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเวฬุวัน สถานที่ให้เหยื่อกระแต เขตกรุงราชคฤห์ ณ ที่นั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมาตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย” ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสเรื่องนี้ว่า

“ภิกษุทั้งหลาย เรื่องเคยมีมาแล้ว ในกรุงราชคฤห์นี้เอง ได้มีบุรุษคนหนึ่งเป็นคนขัดสน เป็นคนกำพร้า เป็นคนยากไร้ แต่เขายึดมั่นศรัทธา ศีล สุตะ จาคะ และปัญญา ในธรรมวินัยที่เราประกาศแล้ว หลังจากตายแล้วจึงเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ คือ ความเป็นสหายของเทพชั้นดาวดึงส์ เทพบุตรองค์นั้นรุ่งเรืองกว่าเทพเหล่าอื่นด้วยรัศมีและยศ ได้ยินว่า ในกาลครั้งนั้น พวกเทพชั้นดาวดึงส์พากันกล่าวโทษ ตีเตียนว่า ‘ท่านผู้เจริญทั้งหลาย น่าอัศจรรย์จริง ไม่เคยปรากฏ เทพบุตรองค์นี้เมื่อครั้งยังเป็นมนุษย์อยู่ในกาลก่อน เป็นคนขัดสน เป็นคนกำพร้า เป็นคนยากไร้ หลังจากตายแล้วจึงเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ คือ ความเป็นสหายของเทพชั้นดาวดึงส์ ย่อมรุ่งเรืองกว่าเทพเหล่าอื่นด้วยรัศมีและยศ’”

ภิกษุทั้งหลาย ครั้งนั้น ท้าวสักกะจอมเทพรับสั่งกับเทพชั้นดาวดึงส์ว่า ‘ท่านผู้นิรทุกข์ ท่านทั้งหลายอย่ากล่าวโทษต่อเทพบุตรนี้เลย เทพบุตรนี้ เมื่อครั้งยังเป็นมนุษย์ในกาลก่อน ยึดมั่นศรัทธา ศีล สุตะ จาคะ และปัญญา ในธรรมวินัยที่พระตถาคตประกาศแล้ว หลังจากตายแล้วจึงเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ คือ ความเป็นสหายของเทพชั้นดาวดึงส์ ย่อมรุ่งเรืองกว่าเทพเหล่าอื่นด้วยรัศมีและยศ’

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑๑. สักกสังยุต]

๒. ทุติยวรรค ๕. รามณเวยยกสูตร

ภิกษุทั้งหลาย ลำดับนั้น ท้าวสักกะจอมเทพ เมื่อทรงยินดีกับพวกเทพชั้นดาวดึงส์ จึงได้ตรัสคาถาเหล่านี้ ในเวลานั้นว่า

ผู้ใดมีศรัทธาในพระตถาคตตั้งมั่นไม่หวั่นไหว
มีศีลงาม เป็นศีลที่พระอริยะชอบใจ^๑และสรรเสริญ
มีความเลื่อมใสในพระสงฆ์ และมีความเห็นตรง^๒
บัณฑิตทั้งหลายเรียกผู้นั้นว่า เป็นคนไม่ขัดสน
ชีวิตของเขาก็ไม่สูญเปล่า
เพราะฉะนั้น บุคคลผู้มีปัญญา เมื่อระลึกถึง
คำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย ควรหมั่นประกอบศรัทธา
ศีล ความเลื่อมใส^๓ และการเห็นธรรม^๔

ทฬิททสูตรที่ ๔ จบ

๕. รามณเวยยกสูตร

ว่าด้วยสถานที่นารีนรมย์

[๒๖๑] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตะวัน อารามของอนาถ-
บิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น ท้าวสักกะจอมเทพเสด็จเข้าไปเฝ้าพระผู้มี
พระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้วประทับยืนอยู่ ณ ที่สมควรได้กราบทูลพระผู้มี
พระภาคดังนี้ว่า "สถานที่เช่นไรหนอเป็นสถานที่นารีนรมย์"

เชิงอรรถ :

- ^๑ ศีลที่พระอริยะชอบใจ หมายถึงศีลที่ประกอบด้วยมรรคและผล (อง.จตุกก.อ. ๒/๕๒/๓๔๙)
^๒ มีความเห็นตรง หมายถึงเห็นว่าพระขีณาสพไม่มีความอดทนทางกายเป็นต้น (อง.จตุกก.อ. ๒/๕๒/๓๔๙)
^๓ ความเลื่อมใส หมายถึงเลื่อมใสในพระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์ (อง.จตุกก.อ. ๒/๕๒/๓๔๙)
^๔ การเห็นธรรม หมายถึงเห็นสังขธรรม ๔ ประการ (คือ กุขย์ สมุทัย นิโรธ มรรค) (อง.จตุกก.อ. ๒/๕๒/๓๔๙)

พระสูตรตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑๑. สักกสังยุต]

๒. ทุตติยวรรค ๖. ยชมานสูตร

พระผู้มีพระภาคตรัสด้วยพระคาถาว่า

อารามอันวิจิตร ป่าอันวิจิตร

สระโบกขรณีที่สร้างอย่างดี

ยังไม่ถึงเศษ ๑ ส่วน ๑๖ แห่งภูมิสถานอันรื่นรมย์ของมนุษย์

พระอรหันต์ทั้งหลายอยู่ในที่ใด เป็นบ้านหรือเป็นป่า

เป็นที่ลุ่มหรือเป็นที่ดอนก็ตาม

ที่นั่นเป็นภูมิสถานที่น่ารื่นรมย์^๑

รามณียกสูตรที่ ๕ จบ

๖. ยชมานสูตร

ว่าด้วยการบูชา

[๒๖๒] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ภูเขาคิชฌกุฎ เขตกรุงราชคฤห์ ครั้งนั้น ท้าวสักกะจอมเทพเสด็จเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวัตแล้วประทับ ยืนอยู่ ณ ที่สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคด้วยคาถาว่า

เมื่อมนุษย์ทั้งหลายผู้เป็นสัตว์

ปรารถนาบุญ บูชาอยู่ ทำบุญซึ่งให้เกิดผล

ทานที่ให้แล้วในที่ไหนมีผลมาก พระพุทธเจ้าข้า^๒

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ท่านผู้ปฏิบัติดี ๔ จำพวก

ท่านผู้ตั้งอยู่ในผล ๔ จำพวก

เชิงอรรถ :

^๑ ดู ข.ธ. ๒๕/๙๘/๓๔

^๒ ดูเทียบ ข.วิ. (แปล) ๒๖/๖๓๙/๗๐-๗๑

พระสูตรต้นปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑๑. สักกสังยุต]

๒. ทุตติยวรรค ๗. วันทนาสูตร

นั่นคือพระสงฆ์ เป็นผู้ปฏิบัติตรง
ตั้งมั่นอยู่ในศีล สมาธิ และปัญญา
เมื่อมนุษย์ทั้งหลายผู้เป็นสัตว์
ปรารถนาบุญ บูชาอยู่ ทำบุญซึ่งให้เกิดผล
ทานที่ให้แล้วในพระสงฆ์มีผลมาก^๑

ยชมานสูตรที่ ๖ จบ

๗. วันทนาสูตร

ว่าด้วยการถวายบังคม

[๒๖๓] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิก-
เศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคทรงหลีกเร้นประทับพักผ่อนอยู่ใน
ที่พักกลางวัน ขณะนั้น ท้าวสักกะจอมเทพและท้าวสหัมบดีพรหมเสด็จเข้าไปเฝ้า
ถึงที่ประทับ ได้ประทับยืนฟังนานประคุดคนละข้าง ลำดับนั้น ท้าวสักกะจอมเทพ
ได้ตรัสศานาถนี้ในสำนักของพระผู้มีพระภาคว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้แก่ล้าแล้ว ผู้ชนะสงครามแล้ว
ทรงปลงภาระลงแล้ว^๒ ผู้ไม่มีหนี้
ขอพระองค์โปรดลุกขึ้น เสด็จจาริกไปในโลก
อนึ่ง ดวงพระทัยของพระองค์หลุดพ้นดีแล้ว
เหมือนดวงจันทร์ในวันเพ็ญ ฉะนั้น

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเทียบ ข.วิ. (แปล) ๒๖/๖๔๑-๖๔๒/๗๐-๗๑

^๒ ปลงภาระลงแล้ว หมายถึงปลงชันชฎาระ ก็เลสภาระและอภิสังขารภาระลงแล้ว (ส.ส.อ. ๑/๒๖๓/๓๓๔)

พระสูตรตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑๑. สักกสังยุต]

๒. ทุติยวรรค ๘. ปฐมสักกนัมมัสสนสูตร

ท้าวสหัมบดีพรหมตรัสค้ำว่า "จอมเทพ พระองค์ไม่ควรถวายบังคม
พระตถาคตอย่างนี้เลย แต่ควรจะถวายบังคมพระตถาคตอย่างนี้ว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้แก่วักล้า
ผู้ชนะสงคราม ผู้นำหมู่ ผู้ไม่มีหนี้
ขอพระองค์โปรดลุกขึ้น เสด็จจาริกไปในโลก
ข้าแต่พระผู้มีพระภาค ขอพระองค์
จงทรงแสดงธรรมโปรดสัตว์โลกเถิด เพราะจักมีผู้รู้ธรรม^๑"

วันทสูตรที่ ๗ จบ

๘. ปฐมสักกนัมมัสสนสูตร

ว่าด้วยการนอบน้อมของท้าวสักกะ สูตรที่ ๑

[๒๖๕] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

ณ ที่นั้น ฯลฯ พระผู้มีพระภาคได้ตรัสตั้งนี้ว่า "ภิกษุทั้งหลาย เรื่องเคยมี
มาแล้ว ท้าวสักกะจอมเทพตรัสกับมாதลีสังคาหกเทพบุตรว่า 'สหายมாதลี ท่านจง
จัดเตรียมรถซึ่งเทียมด้วยม้าอาชาไนย ๑,๐๐๐ ตัว เราจะไปยังพื้นที่อุทยานเพื่อชมภูมิภาค
อันงดงาม'

มாதลีสังคาหกเทพบุตรทูลรับพระดำรัสแล้ว จัดเตรียมรถซึ่งเทียมด้วยม้า
อาชาไนย ๑,๐๐๐ ตัว เสร็จแล้วกราบทูลแก่ท้าวสักกะจอมเทพว่า 'ข้าแต่พระองค์
ผู้นิรทุกข์ รถซึ่งเทียมด้วยม้าอาชาไนย ๑,๐๐๐ ตัว สำหรับพระองค์จัดเตรียมไว้
เสร็จแล้ว ขอพระองค์ทรงทราบกาลอันควรในบัดนี้เถิด'

ครั้งนั้น ท้าวสักกะจอมเทพขณะเสด็จลงจากเวชยันต์ปราสาท ทรงประนมมือ
นอบน้อมทิศใหญ่ทั้ง ๔ ด้วยดี ครั้งนั้น มாதลีสังคาหกเทพบุตรได้กราบทูลท้าว
สักกะจอมเทพด้วยคาถาว่า

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเทียบคาถาสุดท้ายในข้อ ๑๗๒ หน้า ๒๓๑ ในเล่มนี้

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๑๕ หน้า : ๓๘๔ }

พระสดตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑๑. สักกสังยุต]

๒. ทุตติยวรรค ๘. ปฐมสักกนัมมัสสนสูตร

พราหมณ์ทั้งหลายผู้จบไตรเพท
กษัตริย์ทั้งหลาย ณ ภูมิภาคทั้งหมด
ท้าวมหाराชทั้ง ๔ และทวยเทพผู้มีศรัทธาในไตรทศ
ย่อมมอบน้อมพระองค์

ข้าแต่ท้าวสักกะ เมื่อเป็นเช่นนั้น
พระองค์ทรงมอบน้อมท่านผู้ควรบูชาคนใด
ท่านผู้ควรบูชาคนนั้น คือใครเล่า

ท้าวสักกะตรัสว่า

พราหมณ์ทั้งหลายผู้จบไตรเพท
กษัตริย์ทั้งหลาย ณ ภูมิภาคทั้งหมด
ท้าวมหाराชทั้ง ๔ และทวยเทพผู้มีศรัทธาในชาวไตรทศ
ย่อมมอบน้อมท่านผู้ใด ซึ่งเป็นผู้สมบูรณ์ด้วยศีล
มีจิตตั้งมั่นตลอดกาลนาน ผู้บวชแล้วโดยชอบ
มีพรหมจรรย์เป็นเบื้องหน้า

คฤหัสถ์เหล่าใดเป็นผู้ทำบุญ
มีศีล เป็นอุบาสก เลี้ยงดูภรรยาโดยธรรม
มาตลี เรานมอบน้อมคฤหัสถ์และนักบวชเหล่านั้น

มาตลีสังคาหกเทพบุตรกราบทูลว่า

ข้าแต่ท้าวสักกะ ได้ยินว่า
พระองค์ทรงมอบน้อมบุคคลเหล่าใด
บุคคลเหล่านั้นเป็นผู้ประเสริฐที่สุดในโลก
ข้าแต่ท้าววาสวะ พระองค์ทรงมอบน้อมบุคคลเหล่าใด
แม้ข้าพระองค์ก็ขอมอบน้อมบุคคลเหล่านั้นเหมือนกัน

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑๑. สักกสังยุต]

๒. ทุติยวรรค ๙. ทุติยสักกนัมมัสสนสูตร

ท้าวมหาสุชัมบดีเทวราช ผู้เป็นประมุข
ครันดรส์ดังนี้แล้ว ทรงนอบน้อมทศทั้ง ๔
เสด็จขึ้นราชรถกลับไป”

ปฐมสักกนัมมัสสนสูตรที่ ๘ จบ

๙. ทุติยสักกนัมมัสสนสูตร

ว่าด้วยการนอบน้อมของท้าวสักกะ สูตรที่ ๒

[๒๖๕] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

“ภิกษุทั้งหลาย เรื่องเคยมีมาแล้ว ท้าวสักกะจอมเทพรับสั่งกับมาตลีสังคาหก-
เทพบุตรว่า ‘สหายมาตลี ท่านจงจัดเตรียมรถซึ่งเทียมด้วยม้าอาชาไนย ๑,๐๐๐ ตัว
เราจะไปยังพื้นที่อุทยานเพื่อชมภูมิภาคอันงดงาม’

มาตลีสังคาหกเทพบุตรทูลรับพระดำรัสแล้ว จัดเตรียมรถม้าซึ่งเทียมด้วย
ม้าอาชาไนย ๑,๐๐๐ ตัว เสร็จแล้วกราบทูลแก่ท้าวสักกะจอมเทพว่า ‘ข้าแต่พระองค์
ผู้นิรทุกข์ รถซึ่งเทียมด้วยม้าอาชาไนย ๑,๐๐๐ ตัว สำหรับพระองค์ จัดเตรียมไว้
เสร็จแล้ว ขอพระองค์ทรงทราบกาลอันควรในบัดนี้เถิด’

ได้ทราบว่ ครั้งนั้น ท้าวสักกะจอมเทพขณะเสด็จลงจากเวชยันต์ปราสาท
ทรงประนมมือนอบน้อมพระผู้มีพระภาคอยู่ ครั้งนั้น มาตลีสังคาหกเทพบุตรได้ทูล
ถามท้าวสักกะจอมเทพด้วยคาถาว่า

ข้าแต่ท้าววาสวะ เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย

ยอมนอบน้อมพระองค์เท่านั้น ข้าแต่ท้าวสักกะ

เมื่อเป็นเช่นนั้น พระองค์ทรงนอบน้อมท่านผู้ควรบูชาคนใด

ท่านผู้ควรบูชาคนนั้น คือใครเล่า

ท้าวสักกะตรัสตอบว่า

มาตลี พระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์ใด

ในโลกนี้ พร้อมทั้งเทวโลก

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑๑. สักกสังยุต]

๒. ทุตติยวรรค ๙. ทุตติยสักกนัมมัสสนสูตร

เรานอบน้อมพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น

ผู้เป็นศาสดา ผู้มีพระนามไม่ต่ำต้อย

มาตลี บุคคลเหล่าใดกำจัดราคะ โทสะ

และอวิชชาได้แล้ว บุคคลเหล่านั้นสิ้นอาสวะแล้ว

เป็นพระอรหันต์ เรานอบน้อมบุคคลเหล่านั้น

มาตลี บุคคลเหล่าใดกำจัดราคะ โทสะ

ก้าวล่วงอวิชชาได้ แต่ยังเป็นพระเสขะอยู่

ยินดีในธรรมอันเป็นเครื่องปราศจากการสังสม

เป็นผู้ไม่ประมาท ตามศึกษาอยู่

เรานอบน้อมบุคคลเหล่านั้น

มาตลีสังคาหกเทพบุตรกราบทูลว่า

ข้าแต่ท้าวสักกะ ได้ยินว่า

พระองค์ทรงนอบน้อมบุคคลเหล่าใด

บุคคลเหล่านั้นเป็นผู้ประเสริฐที่สุดในโลก

ข้าแต่ท้าววาสวะ พระองค์ทรงนอบน้อมบุคคลเหล่าใด

แม้ข้าพระองค์ก็ขอนอบน้อมบุคคลเหล่านั้นเหมือนกัน

ท้าวมฆวาสุขัมบดีเทวราช ผู้เป็นประมุข

ครันดรส์ดังนี้แล้ว ทรงนอบน้อมพระผู้มีพระภาค

เสด็จขึ้นราชรถกลับไป”

ทุตติยสักกนัมมัสสนสูตรที่ ๙ จบ

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑๑. สักกสังยุต]

๒. ทุติยวรรค ๑๐. ตติยสักกนัมมัสสนสูตร

๑๐. ตติยสักกนัมมัสสนสูตร

ว่าด้วยการนอบน้อมของท้าวสักกะ สูตรที่ ๓

[๒๖๖] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

“ภิกษุทั้งหลาย เรื่องเคยมีมาแล้ว ท้าวสักกะจอมเทพได้ตรัสกับมาตลีสังคาหกเทพบุตรว่า ‘สหายมาตลี ท่านจงจัดเตรียมรถซึ่งเทียมด้วยม้าอาชาไนย ๑,๐๐๐ ตัว เราจะไปยังพื้นที่อุทยานเพื่อชมภูมิภาคอันงดงาม’

มาตลีสังคาหกเทพบุตรทูลรับพระดำรัสแล้ว จัดเตรียมรถซึ่งเทียมด้วยม้าอาชาไนย ๑,๐๐๐ ตัว เสร็จแล้วกราบทูลแก่ท้าวสักกะจอมเทพว่า ‘ข้าแต่พระองค์ผู้นิรทุกข์ รถซึ่งเทียมด้วยม้าอาชาไนย ๑,๐๐๐ ตัว สำหรับพระองค์จัดเตรียมไว้เสร็จแล้ว ขอพระองค์ทรงทราบกาลอันควรในบัดนี้เถิด’

ได้ทราบแล้ว ครั้งนั้น ท้าวสักกะจอมเทพขณะเสด็จลงจากเวชยันต์ปราสาท ทรงประนมมือนอบน้อมภิกษุสงฆ์อยู่ ครั้งนั้น มาตลีสังคาหกเทพบุตรได้ทูลถามท้าวสักกะจอมเทพด้วยคาถาว่า

นรชนผู้นอนทับกายอันเปื่อยเน่าเหล่านี้
 นอบน้อมพระองค์เท่านั้น พวกเขาจมอยู่ในซากศพ^๑
 เป็นผู้เพียบพร้อมด้วยความหิวและความกระหาย
 ข้าแต่ท้าวवासวะ เพราะเหตุไรหนอ
 พระองค์จึงทรงโปรดปรานท่านผู้ไม่มีเรือนเหล่านี้
 ขอพระองค์ตรัสบอกมรยาตของฤๅษีทั้งหลาย
 ข้าพระองค์ขอฟังพระดำรัสของพระองค์ พระเจ้าข้า

เชิงอรรถ :

^๑ จมอยู่ในซากศพ ในที่นี้หมายถึงอยู่ในท้องของมารดา ๑๐ เดือน (ส.ส.อ. ๑/๒๖๖/๓๓๕, ส.ฐีกา ๑/๒๖๖/๓๖๔)

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑๑. สักกสังยุต]

๒. ทุติยวรรค ๑๐. ตติยสักกนัมมัสสนสูตร

ท้าวสักกะตรัสตอบว่า

มาตลี เราโปรดปรานมรรยาท
 ของท่านผู้รู้ที่ไม่มีเรื่อนเหล่านั้น
 เพราะท่านเหล่านั้นเป็นผู้ไม่มีความห่วงใย
 ในบ้านที่ท่านจากไป
 บุคคลผู้จะเก็บข้าวเปลือก
 ของท่านเหล่านั้นไว้ในฉางก็ไม่มี
 จะเก็บไว้ในหม้อก็ไม่มี จะเก็บไว้ในกระชาก็ไม่มี
 ท่านเหล่านั้นมีวัดรงาม
 แสวงหาอาหารที่ผู้อื่นทำเสร็จแล้ว
 เยียวยาอัดภาพด้วยอาหารนั้น
 ท่านเหล่านั้นเป็นนักปราชญ์
 กล่าวคำสุภาษิต เป็นผู้สงบ ประพฤติสมาเสมอ
 มาตลี พวกเทวดายังโกรธกับอสูร
 และสัตว์เป็นอันมากยังโกรธซึ่งกันและกัน
 เมื่อเขายังโกรธกัน แต่ท่านเหล่านั้นไม่โกรธ
 ดับ(ความโกรธ)เสียได้ในบุคคลผู้มีอาชญาในตน
 เมื่อชนทั้งหลายยังมีความถือมั่น
 ท่านเหล่านั้นไม่ถือมั่น
 มาตลี เราจึงนอบน้อมท่านเหล่านั้น

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑๑. สักกสังยุต]

๒. ทุติยวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

มาตลีสังคาหกเทพบุตรกราบทูลว่า

ข้าแต่ท้าวสักกะ ได้ยินว่า

พระองค์ทรงนอบน้อมบุคคลเหล่าใด

บุคคลเหล่านั้นเป็นผู้ประเสริฐที่สุดในโลก

ข้าแต่ท้าวवासวะ พระองค์ทรงนอบน้อมบุคคลเหล่าใด

แม้ข้าพระองค์ก็ขอนอบน้อมบุคคลเหล่านั้นเหมือนกัน

ท้าวฆวาสุขัมบดีเทวราช ผู้เป็นประมุข

ครันดรสดังนี้แล้ว ทรงนอบน้อมภิกษุสงฆ์

เสด็จขึ้นราชรถกลับไป”

ตติยสักกนัมมสนสูตรที่ ๑๐ จบ

วรรคที่ ๒ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. ปฐมเทวสูตร	๒. ทุติยเทวสูตร
๓. ตติยเทวสูตร	๔. ทพิททสูตร
๕. รามณเวยยกสูตร	๖. ยชมานสูตร
๗. วันทนาสูตร	๘. ปฐมสักกนัมมสนสูตร
๙. ทุติยสักกนัมมสนสูตร	๑๐. ตติยสักกนัมมสนสูตร

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑๑. สักกสังยุต]

๓. ตติยวรรค ๑. ฆัตวาสูตร

๓. ตติยวรรค

หมวดที่ ๓

๑. ฆัตวาสูตร

ว่าด้วยการฆ่า

[๒๖๗] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของ
อนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น ท้าวสักกะจอมเทพเสด็จเข้าไปเฝ้า
พระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวัตพระผู้มีพระภาคแล้วประทับยืนอยู่ ณ ที่
สมควร ท้าวสักกะจอมเทพได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคด้วยคาถาว่า

บุคคลฆ่าอะไรได้จึงอยู่เป็นสุข

ฆ่าอะไรได้จึงไม่เศร้าโศก ข้าแต่พระโคตม

พระองค์ทรงพอพระทัยการฆ่าธรรมอย่างหนึ่ง คืออะไร

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

บุคคลฆ่าความโกรธได้จึงอยู่เป็นสุข

ฆ่าความโกรธได้จึงไม่เศร้าโศก ท้าววาสะ

พระอริยะทั้งหลายสรรเสริญการฆ่าความโกรธ

ซึ่งมีรากเป็นพิษ มียอดหวาน

เพราะบุคคลฆ่าความโกรธนั้นได้แล้ว จึงไม่เศร้าโศก^๑

ฆัตวาสูตรที่ ๑ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเทียบคาถาข้อ ๗๑ หน้า ๗๙ ในเล่มนี้

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๑๕ หน้า : ๓๙๑ }

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑๑. สักกสังยุต]

๓. ตติยวรรค ๒. ทุพพัตถนิยสูตร

๒. ทุพพัตถนิยสูตร

ว่าด้วยยักษผู้มีผิวพรรณไม่งาม

[๒๖๘] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า "ภิกษุทั้งหลาย เรื่องเคยมีมาแล้ว ยักษ์ตนหนึ่งมีผิวพรรณไม่งาม ต่ำเตี้ย นั่งอยู่บนที่ประทับของท้าวสักกะจอมเทพ ได้ยินว่า ณ ที่นั้น พวกเทพชั้นดาวดึงส์พากันกล่าวโทษตำหนิติเตียนว่า 'ท่านผู้เจริญทั้งหลาย นำอัศจรรย์จริง ไม่เคยปรากฏ ยักษ์ตนนี้มีผิวพรรณไม่งาม ต่ำเตี้ย นั่งอยู่บนที่ประทับของท้าวสักกะจอมเทพ' พวกเทพชั้นดาวดึงส์กล่าวโทษตำหนิติเตียนด้วยประการใด ๆ ยักษ์ตนนั้นกลับเป็นผู้มีรูปร่าง ทั้งน่าดูน่าชม และน่าเลื่อมใสยิ่งขึ้นกว่าเดิม ด้วยประการนั้น ๆ"

ภิกษุทั้งหลาย ครั้งนั้น พวกเทพชั้นดาวดึงส์พากันเข้าไปเฝ้าท้าวสักกะจอมเทพถึงที่ประทับ ได้กราบทูลท้าวสักกะจอมเทพดังนี้ว่า 'ข้าแต่พระองค์ผู้นิรทุกข์ ขอประทานวโรกาส ยักษ์ตนหนึ่งมีผิวพรรณไม่งาม ต่ำเตี้ย นั่งอยู่บนที่ประทับของพระองค์ ได้ยินว่า ณ ที่นั้นพวกเทพชั้นดาวดึงส์พากันกล่าวโทษตำหนิติเตียนว่า 'ท่านผู้เจริญทั้งหลาย นำอัศจรรย์จริง ไม่เคยปรากฏ ยักษ์ตนนี้มีผิวพรรณไม่งาม ต่ำเตี้ย นั่งอยู่บนที่ประทับของท้าวสักกะจอมเทพ' ข้าแต่พระองค์ผู้นิรทุกข์ พวกเทพชั้นดาวดึงส์กล่าวโทษตำหนิติเตียนด้วยประการใด ๆ ยักษ์ตนนั้นกลับเป็นผู้มีรูปร่าง ทั้งน่าชมและน่าเลื่อมใสยิ่งกว่าเดิม ด้วยประการนั้น ๆ ข้าแต่พระองค์ผู้นิรทุกข์ ยักษ์ตนนั้นคงเป็นผู้มีความโกรธเป็นอาหารเป็นแน่ที่เดียวพระเจ้าข้า'

ภิกษุทั้งหลาย ครั้งนั้น ท้าวสักกะจอมเทพ เสด็จเข้าไปหายักษ์ผู้มีความโกรธเป็นอาหารนั้นจนถึงที่อยู่แล้วประนมมือไปทางที่ยักษ์ตนนั้นอยู่ ประกาศพระนาม ๓ ครั้งว่า 'ท่านผู้นิรทุกข์ เราคือท้าวสักกะจอมเทพ ... ท่านผู้นิรทุกข์ เราคือท้าวสักกะจอมเทพ ... ภิกษุทั้งหลาย ท้าวสักกะจอมเทพทรงประกาศพระนามด้วยประการใด ๆ ยักษ์ตนนั้นกลับมีผิวพรรณไม่งามและต่ำเตี้ยยิ่งกว่าเดิม ยักษ์ตนนั้นเป็นผู้มีผิวพรรณไม่งาม และต่ำเตี้ยยิ่งกว่าเดิมแล้วได้หายตัวไป ณ ที่นั่นเอง'

พระสูตรตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑๑. สักกสังยุต]

๓. ตติยวรรค ๓. สัมปริมาयाสูตร

ครั้งนั้น ท้าวสักกะจอมเทพประทับนั่งบนที่ประทับของพระองค์แล้ว เมื่อจะทรงทำให้พวกเทพชั้นดาวดึงส์ยินดี จึงตรัสคาถาเหล่านี้ในเวลานั้นว่า

เราเป็นผู้มีจิตไม่ถูกโทสะกระทบกระทั่ง
เป็นผู้ที่ใคร ๆ จะชักนำไปไม่ได้ง่าย
เราไม่โกรธใครมานานแล้ว ความโกรธไม่ฝังอยู่ในใจเรา
ถึงเราโกรธก็ไม่กล่าวคำหยาบ และคำไม่ชอบเป็นอันขาด
เราเห็นประโยชน์ตน จึงบังคับตนได้”

พุทธพัฒนียสูตรที่ ๒ จบ

๓. สัมปริมาयाสูตร

ว่าด้วยมาयाของจอมอสูร

[๒๖๙] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

“ภิกษุทั้งหลาย เรื่องเคยมีมาแล้ว ท้าวเวปจิตติจอมอสูรเจ็บไข้ ได้รับความเจ็บไข้ครั้งนั้น ท้าวสักกะจอมเทพเสด็จไปเยี่ยมท้าวเวปจิตติจอมอสูรถึงที่อยู่ ตระสถามถึงความเจ็บไข้ ท้าวเวปจิตติจอมอสูรเห็นท้าวสักกะจอมเทพกำลังเสด็จมา แต่ไกลเที่ยวได้กล่าวกับท้าวสักกะจอมเทพว่า ‘ท่านจอมเทพ ขอจงช่วยรักษาข้าพเจ้าด้วยเถิด’

ท้าวสักกะตรัสว่า ‘ท่านท้าวเวปจิตติ ขอเชิญบอกมาয়াของจอมอสูรให้ข้าพเจ้าทราบก่อน’

ท้าวเวปจิตติกล่าวว่า ‘ท่านผู้รุกรทุกซ์ ข้าพเจ้ายังบอกท่านไม่ได้ จนกว่าจะได้สอบถามพวกอสูรดูก่อน’

ลำดับนั้น ท้าวเวปจิตติจอมอสูรสอบถามพวกอสูรว่า ‘ท่านผู้รุกรทุกซ์ทั้งหลาย เราจะบอกมาয়াของจอมอสูรให้ท้าวสักกะจอมเทพทราบ’

พระสูตรตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑๑. สักกสังยุต]

๓. ตติยวรรค ๔. อัจฉยสูตร

พวกอสูรทูลว่า ‘ข้าแต่พระองค์ผู้นิรทุกข์ พระองค์อย่าตรัสบอกมายาของ
จอมอสูรแก่ท้าวสักกะจอมเทพเลย’

ภิกษุทั้งหลาย ครั้งนั้น ท้าวเวปจิตติจอมอสูรได้กล่าวกับท้าวสักกะจอมเทพ
ด้วยคาถาว่า

ท่านท้าวมหาสุขัมบดีเทวราช
บุคคลผู้มีมายาย่อมเข้าถึงนรกครบ ๑๐๐ ปี
เหมือนจอมอสูร ฉะนั้น”

สัมปริมายาสูตรที่ ๓ จบ

๔. อัจฉยสูตร

ว่าด้วยโทษ

[๒๗๐] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของ
อนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี สมัยนั้น ภิกษุ ๒ รูปได้โต้เถียงกัน ในการ
โต้เถียงกันนั้น ภิกษุรูปหนึ่งได้พูดล่วงเกิน ครั้งนั้น ภิกษุผู้พูดล่วงเกินนั้นขอโทษ
ในที่อยู่ของภิกษุนั้น แต่ภิกษุนั้นไม่ยกโทษให้ ลำดับนั้น ภิกษุจำนวนมาก
พากันเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้วนั่งอยู่ ณ ที่สมควร
ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอประทานวโรกาส
ภิกษุ ๒ รูปได้โต้เถียงกัน ในการโต้เถียงกันนั้น ภิกษุรูปหนึ่งได้พูดล่วงเกิน ลำดับนั้น
ภิกษุผู้พูดล่วงเกินขอโทษในที่อยู่ของภิกษุนั้น แต่ภิกษุนั้นไม่ยกโทษให้ พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย คนพาล ๒ จำพวกนี้ คือ

๑. ผู้ไม่เห็นโทษว่าเป็นโทษ
๒. ผู้ไม่ยกโทษให้ตามสมควรแก่กรรมเมื่อผู้อื่นขอโทษ

คนพาล ๒ จำพวกนี้แล

ภิกษุทั้งหลาย บัณฑิต ๒ จำพวกนี้ คือ

๑. ผู้เห็นโทษว่าเป็นโทษ
๒. ผู้ยกโทษให้ตามสมควรแก่กรรมเมื่อผู้อื่นขอโทษ

บัณฑิต ๒ จำพวกนี้แล

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑๑. สักกสังยุต]
๓. ดติยวรรค ๕. อัฏโฏฐสูตร

ภิกษุทั้งหลาย เรื่องเคยมีมาแล้ว ท้าวสักกะจอมเทพเมื่อจะทรงยังเทพชั้นดาวดึงส์ให้พลอยยินดี ณ เทวสภาชื่อสุธรรมา จึงได้ตรัสคาถานี้ในเวลานั้นว่า
ขอความโกรธจงตกอยู่ในอำนาจของท่านทั้งหลาย
ขอความเสื่อมคลายในมิตตธรรมอย่าได้มีแก่ท่านทั้งหลาย
ท่านทั้งหลายอย่าได้ติเตียนผู้ที่ไม่ควรติเตียน^๑
และอย่าได้พูดคำส่อเสียดเลย
ความโกรธเป็นดุจภูเขา ย้ายคนแล้ว ฉะนี้แล”

อัฏฐสูตรที่ ๔ จบ

๕. อัฏโฏฐสูตร
ว่าด้วยความไม่โกรธ

[๒๗๑] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้
สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิก-
เศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมาตรัสว่า
“ภิกษุทั้งหลาย” ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัส
เรื่องนี้ว่า

“ภิกษุทั้งหลาย เรื่องเคยมีมาแล้ว ท้าวสักกะจอมเทพเมื่อจะทรงทำให้เทพ
ชั้นดาวดึงส์ยินดี ณ เทวสภาชื่อสุธรรมา จึงได้ตรัสคาถานี้ในเวลานั้นว่า
ความโกรธอย่าได้ครอบงำท่านทั้งหลาย
และท่านทั้งหลายอย่าได้โกรธตอบบุคคลผู้โกรธ
ความไม่โกรธและความไม่เบียดเบียน^๒
ย่อมมีในท่านผู้ประเสริฐทุกเมื่อ
ความโกรธเป็นดุจภูเขา ย้ายคนแล้ว ฉะนี้แล”

อัฏโฏฐสูตรที่ ๕ จบ
วรรคที่ ๓ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ผู้ที่ไม่ควรติเตียน ในที่นี้หมายถึงพระชินาสพ (ส.ส.อ. ๑/๒๗๐/๓๓๘)

^๒ ความไม่โกรธ ในที่นี้หมายถึงเมตตาและบุพภาคแห่งเมตตา ความไม่เบียดเบียน หมายถึงกรุณาและบุพภาคแห่งกรุณา (ส.ส.อ. ๑/๒๗๑/๓๓๘)

พระสูตรตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค [๑๑. สักกสังยุต]

๓. ตติยวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. ชัตตวาสุตร	๒. ทพพัฒน์นิยสูตร
๓. สัมพรินายาสูตร	๔. อัศจรรย์สูตร
๕. อัฏโถฐสูตร	

พระสูตรว่าด้วยท้าวสักกะ ๕ สูตรนี้ พระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐทรงแสดงไว้แล้ว

สักกสังยุต จบบริบูรณ์

สคาถวรรคที่ ๑ จบ

รวมสังยุตที่มีในสคาถวรรคนี้ คือ

๑. เทวดาสังยุต	๒. เทวปุตตสังยุต
๓. โกศลสังยุต	๔. มารสังยุต
๕. ภิกขุนี้สังยุต	๖. พรหมสังยุต
๗. พราหมณสังยุต	๘. วัณคีสสังยุต
๙. วนสังยุต	๑๐. ยักขสังยุต
๑๑. สักกสังยุต	

สคาถวรรคสังยุต จบบริบูรณ์

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๕ สุตตันตปิฎกที่ ๐๗ สังยุตตนิกาย สคาถวรรค จบ

คำอนุโมทนาและคำอธิบายท้ายเล่ม

ไฟล์ PDF เวอร์ชัน 1.0 - พระไตรปิฎกแปลไทย ฉบับ มจร. เล่ม 15

ที่แสดงอยู่นี้ ได้ถูกคัดลอกข้อความมาจาก

- โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับ มจร. - MCUTRAI Version 1.0

และ

- ข้อมูลพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับ มจร. (ออนไลน์) จากเว็บไซต์ธรรมโชติ

<http://www.geocities.ws/tmchote/tpd-mcu/index.htm>

ขออนุโมทนาสาธุกับ “คุณ ศิริยะ นาราศิริ”

ผู้จัดทำเรียบเรียงไฟล์ PDF ฉบับนี้

ไฟล์ PDF เวอร์ชัน 1.0 เล่ม 15 นี้ ได้ถูกเริ่มอัปโหลดสู่สาธารณะเมื่อเดือน กรกฎาคม พ.ศ. 2559

หากพบข้อผิดพลาดใดๆ ในส่วนของไฟล์ PDF

โปรดแจ้งมาที่อีเมล thepathofpurity@outlook.com